

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

"ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ &
ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ
ΛΑΡΙΣΑΣ"

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑ

ΜΑΡΙΝΑ- ΦΑΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΆΣΠΑ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 2018

ΒΟΛΟΣ

" Στον παντοτινά αγαπημένο και αλησμόνητο φίλο μου, Χρήστο, που πάντα πίστευε σε εμένα, ακόμη και όταν εγώ δεν το έκανα..."

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται ολοένα και περισσότερες πόλεις να στρέφουν το ενδιαφέρον τους στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, αλλά και στην ανάπτυξη πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ως στρατηγική για την επίτευξη τοπικής ανάπτυξης, μέσω της προσέλκυσης τουριστών, νέων κατοίκων, επενδύσεων και επιχειρήσεων.

Ωστόσο, για να καταστεί μια πόλη ευχάριστη, ελκυστική και βιώσιμη, απαραίτητος είναι ο σχεδιασμός και η διαχείριση των υπαίθριων χώρων πρασίνου, καθώς και η αρμονική συνύπαρξη του φυσικού και τεχνητού στοιχείου, ώστε να επιτυγχάνεται η αποφόρτιση των πυκνοκατοικημένων περιοχών, η μέγιστη δυνατή βελτίωση των αστικών περιβαλλοντικών συνθηκών και να εξασφαλίζεται καλύτερη ποιότητα ζωής για τους κατοίκους.

Σημαντικό εργαλείο προκειμένου μια πόλη να αποτελέσει επώνυμο τουριστικό προορισμό, τονώνοντας την πολιτιστική της ταυτότητα, αναβαθμίζοντας το δομημένο αστικό περιβάλλον στα πλαίσια της αειφορικής ανάπτυξης και αυξάνοντας σημαντικά την παρουσία αστικού πρασίνου, είναι η δημιουργία πράσινου δικτύου πολιτισμού. Το δίκτυο αυτό θα ενώνει τους υπάρχοντες χώρους πρασίνου και θα ενσωματώνει νέους, καθιστώντας την πόλη ένα "πάρκο", με πυρήνες τα σημαντικότερα στοιχεία πολιτιστικού-αρχαιολογικού- ιστορικού- αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, αλλά και τους κοινόχρηστους χώρους πρασίνου, που θα ενώνονται μεταξύ τους, μέσω πράσινων αστικών διαδρόμων.

Η παρούσα εργασία μελετάει τις έννοιες των πολιτιστικών διαδρομών και των πράσινων υποδομών, τα πολλαπλά οφέλη που προσφέρουν, τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό τους και τις στρατηγικές που ακολουθούνται, μελετώντας παράλληλα εφαρμοσμένα παραδείγματα σε πόλεις ανά τον κόσμο.

Τέλος, επιχειρεί να συνθέσει και να προτείνει ένα πράσινο δίκτυο πολιτισμού για την πόλη της Λάρισας, που θα επηρεάσει θετικά τις μικροκλιματικές συνθήκες της περιοχής και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, ενώ ακόμη θα συμβάλει στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, αναδεικνύοντας την μοναδική φυσιογνωμία της πόλης.

Λέξεις κλειδιά: πολιτιστική διαδρομή, πολιτισμός, τουρισμός, δίκτυο πρασίνου, χώροι πρασίνου, βιώσιμη ανάπτυξη- κινητικότητα, μικροκλίμα

Summary

In the recent years, more and more cities are observed to switch their interest so as to protect and highlight their cultural heritage, but to develop cultural activities as well, as a strategy to achieve local development by means of attracting tourists, new residents, investment and businesses.

However, in order to render a city pleasant, attractive and worth living in, planning and management of the open green spaces, as well as the harmony in the presence of natural and artificial elements are necessary so as to achieve the decongestion of the densely populated areas, the highest possible improvement of the urban environment conditions and to assure better quality of life for the residents.

An important tool, if a city is to be a well-known tourist destination, invigorating its own cultural identity, upgrading the built-up urban environment within the sustainable development and considerably increasing the presence of green, is the creation of a, so called, green cultural network. This network will be connecting the existing green spaces and incorporating new ones, thus turning the whole city into a "park", bearing as cores not only the most important of cultural, archeological, historical and architectural interest elements but the common green as well that will communicate through green urban passageways.

The present project studies the concept of cultural routes and green infrastructure, the multiple benefits offered, the criteria taken under consideration during their planning, the strategies used, studying at the same time applied examples in cities all over the world.

Finally, it is an attempt to compose and suggest a green cultural network for the city of Larissa which will have a positive influence on the microclimatic conditions of the area and the living standard of the people, while at the same time will contribute to the development of cultural tourism pointing out the unique physiognomy of the city.

Keywords: cultural route, culture, tourism, green network, green space, sustainable development- mobility, microclimate

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ- ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ.....	12
1.1. Ορισμοί και έννοια.....	12
1.2. Σκοπός.....	13
1.3. Κατηγοριοποίηση.....	14
1.3.1. Κατηγοριοποίηση βάση του σχεδιασμού και της δομής τους.....	15
1.3.2. Κατηγοριοποίηση βάση της θεματολογίας τους.....	17
1.3.3. Κατηγοριοποίηση βάση της περιοχής/ επικράτειας τους.....	18
1.3.4. Κατηγοριοποίηση βάση της ιστορικής προέλευσης ή της τρέχουσας διαμόρφωσής τους.....	18
1.3.5. Κατηγοριοποίηση των πολιτιστικών διαδρομών βάση των υποδομών υποδοχής επισκεπτών.....	19
1.4. Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης.....	20
1.5. Κριτήρια για τη δημιουργία πολιτιστικών δικτύων.....	22
1.6. Σχεδιασμός, Οργάνωση & Υλοποίηση των πολιτιστικών διαδρομών.....	23
1.7. Παραδείγματα Πολιτιστικών Διαδρομών.....	26
1.7.1 Παραποτάμια Διαδρομή στο Σηκουάνα, Παρίσι.....	26
1.7.2 Πολιτιστική διαδρομή στην πόλη της Άβιλας, Ισπανία.....	31
1.7.3 Βερόνα, Ιταλία.....	35
1.7.4 Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας.....	38
2. ΔΙΚΤΥΑ ΠΡΑΣΙΝΟΥ- ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	44
2.1. Ορισμοί και έννοια.....	44
2.1.1 Χώροι αστικού πράσινου.....	44
2.1.2 Δίκτυα πρασίνου.....	45
2.2 Σκοπός.....	47
2.3 Παράγοντες που επηρεάζουν την παρουσία και τη χρήση των χώρων πρασίνου.....	49
2.4 Κατηγοριοποίηση δικτύων πρασίνου.....	51
2.4.1. Η χωρική κλίμακα.....	51
2.4.2. Τα δομικά χαρακτηριστικά.....	51
2.4.3. Οι ειδικές χρήσεις και στόχοι που εξυπηρετούν.....	51
2.4.4. Ο τρόπος σχεδιασμού και ανάλυσης τους.....	51

2.5	Δομικά στοιχεία πρασίνου	59
2.6	Στρατηγική για τη δημιουργία δικτύου πρασίνου	61
2.7	Κριτήρια επιλογής δομικών στοιχείων του δικτύου πρασίνου	64
2.7.1.	<i>Κριτήριο: Χρήσεις γης</i>	64
2.7.2.	<i>Κριτήριο: Μικροκλίμα της περιοχής</i>	64
2.7.3.	<i>Κριτήριο: Μορφολογία εδάφους</i>	64
2.7.4.	<i>Κριτήριο: Εμβαδό/ έκταση περιοχών πρασίνου</i>	65
2.7.5.	<i>Κριτήριο: Γειτνίαση με δίκτυα μετακίνησης</i>	65
2.7.6.	<i>Κριτήριο: Διαθεσιμότητα πρασίνου και δείκτης πρασίνου</i>	65
2.7.7.	<i>Κριτήριο: Καταλληλότητα συνδετικών διαδρομών</i>	66
2.7.8.	<i>Κριτήριο: Υδρογραφικό δίκτυο</i>	66
2.8	Παραδείγματα δικτύων πρασίνου	67
2.8.1	<i>Πράσινο δίκτυο, Στοκχόλμη (Σουηδία), 2015</i>	67
2.8.2	<i>Glasgow & Clyde Valley Green Network (GCVGN)/ Δίκτυο πρασίνου Γλασκώβης και Κοιλάδας Clyde</i>	69
3.	ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	74
3.1.	Ορισμός περιοχής μελέτης	74
3.2.	Ιστορική ανασκόπηση	82
3.3.	Ανάλυση αστικού περιβάλλοντος	90
3.3.1.	<i>Φυσικοί παράγοντες</i>	90
3.3.1.1.	<i>Θέση και φυσικά όρια</i>	90
3.3.1.2.	<i>Τοπογραφικό ανάγλυφο</i>	90
3.3.1.3.	<i>Υδρογραφία</i>	92
3.3.1.4.	<i>Κλίμα</i>	94
3.3.1.5.	<i>Χλωρίδα- Πανίδα περιοχής και Βιοποικιλότητα</i>	97
3.3.2	<i>Ανθρωπογενείς παράγοντες</i>	102
3.3.2.1	<i>Προσδιορισμός των Πολεοδομικών Ενοτήτων</i>	103
3.3.2.2.	<i>Χρήσεις γης/ λειτουργίες</i>	109
3.3.2.2.1	<i>Κατοικία</i>	109
3.3.2.2.2	<i>Εκπαίδευση</i>	109
3.3.2.2.3	<i>Περίθαλψη- Υπηρεσίες υγείας</i>	110
3.3.2.2.4	<i>Βιομηχανία- Βιοτεχνία</i>	110
3.3.2.2.5	<i>Αθλητισμός</i>	110
3.3.2.2.6	<i>Αναψυχή</i>	111

3.3.2.2.7 Πολιτισμός.....	115
3.3.2.2.8 Κοινόχρηστοι χώροι (χώροι πρασίνου, πλατείες)	125
3.3.2.2.9 Δίκτυα μεταφοράς (Πεζόδρομοι- Ποδηλατόδρομοι- Μέσα Μαζικής Μεταφοράς).....	131
3.4. Αξιολόγηση υπάρχουσας κατάστασης.....	144
3.5. Επιλογή κριτηρίων καταλληλότητας	147
3.5.1. Κριτήριο : Χρήσεις Γης.....	147
3.5.2. Κριτήριο : Μικροκλίμα	149
3.5.3. Κριτήριο: Πυκνότητα στοιχείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς	150
3.5.4. Κριτήριο: Πολεοδομική Πυκνότητα.....	153
3.5.5. Κριτήριο: Καταλληλότητα Συνδετικών Διαδρομών	156
3.6. Σύνθεση τελικού χάρτη Πράσινου Δικτύου Πολιτισμού και Ιστορικής μνήμης	157
3.7. Ανάλυση των προτάσεων και συμπεράσματα ως προς το Πράσινο Δίκτυο Πολιτισμού και Ιστορικής μνήμης.....	159
4. ΠΗΓΕΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ.....	165
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ.....	179
ΧΑΡΤΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	180
ΧΑΡΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΑΛΛΑΓΗ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ.....	181
ΧΑΡΤΗΣ ΟΔΩΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥ ΑΝΕΜΟΥ, ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ.....	182
ΧΑΡΤΗΣ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ.....	183
ΧΑΡΤΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗΣ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ.....	184
ΧΑΡΤΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ.....	185
ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ.....	186
ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΡΟΗΣ ΠΕΖΩΝ.....	187
ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΠΟΔΗΛΑΤΟΔΡΟΜΩΝ.....	188
ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΔΙΚΤΥΩΝ& ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΑΣΙΝΟΥ.....	189

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα σε αυτό το σημείο να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κ. Γοσποδίνη Άσπα, για την καθοδήγηση και την πολύτιμη βοήθεια που παρείχε, αλλά και για την ενθάρρυνση και θετική ενέργεια που μου μετέδιδε, συμβάλλοντας κατά αυτόν τον τρόπο σημαντικά στην ολοκλήρωση της προσπάθειας μου και στο κλείσιμο ενός σημαντικού κεφαλαίου της ζωής μου, αυτού της προπτυχιακής φοίτησης.

Ακόμη, δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω τους γονείς μου, που επένδυσαν συναισθηματικά και πρακτικά τόσα χρόνια σε εμένα και πίστεψαν στις δυνατότητες μου, υποστηρίζοντας κάθε βήμα και απόφαση μου, παρά τις αρχικές αμφιβολίες. Επίσης, θα ήθελα να πω ένα ευχαριστώ στην αδερφή μου, που τόσα χρόνια έχει δώσει χρώμα στην "γκρίζα" σοβαροφάνεια μου και με έχει αλλάξει πολύ σαν άνθρωπο (ακόμη και αν η ίδια δεν το ξέρει).

Τέλος, ευχαριστώ πραγματικά όλους τους ανθρώπους (τον καθένα ξεχωριστά) που ήταν και είναι κοντά μου, παρέχοντας μου ψυχολογική υποστήριξη, συμπαράσταση, αδιάκοπη κατανόηση, άφθονο γέλιο και ανιδιοτελή αγάπη, οι οποίοι δεν είναι απλά φίλοι ή σύντροφοί, αλλά Οικογένεια μου.

Βόλος, Φεβρουάριος 2018

Γερογιώκα Μαρφένια

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάγκη των πόλεων να καταστούν ανταγωνιστικές, ώστε να αποκτήσουν το συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων, να διατηρήσουν ή/και να προσελκύσουν κεφάλαια και τουρίστες, επιτυγχάνοντας υψηλά επίπεδα οικονομικής μεγέθυνσης, οδήγησε στην ανάγκη για διαφοροποίηση, προβολή και βελτίωση της εικόνας τους. Πολλές πόλεις λοιπόν, κινητοποιημένες από την ανάγκη να ξεχωρίσουν, καταβάλλουν έντονες προσπάθειες να αναπτυχθούν μέσω του πολιτιστικού τουρισμού, δημιουργώντας διαδρομές πολιτισμού, προβάλλοντας και διαφυλάσσοντας το πολιτιστικό απόθεμα τους και αναπτύσσοντας πολιτιστικές δραστηριότητες.

Ακόμη, λόγω της αυξανόμενης ευαισθησίας για την ποιότητα του περιβάλλοντος, την βιώσιμη αστική ανάπτυξη και αειφόρο μετακίνηση των χρηστών της πόλης, αναπτύσσεται η ανάγκη για διατήρηση των υφιστάμενων υπαίθριων χώρων πρασίνου, αλλά και δημιουργία νέων, με σκοπό την αύξηση των ποσοστών πρασίνου που αντιστοιχούν ανά κάτοικο και την βελτίωση των μικροκλιματικών συνθηκών. Η μεγιστοποίηση των ωφελειών που προσφέρουν, επιτυγχάνεται μέσω της δημιουργίας πράσινων διαδρομών, που θα ενώνουν τους χώρους πρασίνου σε ένα δίκτυο.

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται ο συνδυασμός των ιδιοτήτων και πλεονεκτημάτων που επιφέρουν τα παραπάνω δίκτυα, με τη δημιουργία πράσινου δικτύου πολιτιστικού χαρακτήρα. Μελέτη περίπτωσης αποτελεί η πόλη της Λάρισας. Αναλυτικότερα η εργασία διαρθρώνεται σε τρεις βασικές ενότητες.

Στην πρώτη ενότητα, προσδιορίζεται η έννοια του πολιτιστικού δικτύου, απαριθμούνται τα οφέλη τους και επιχειρείται η κατηγοριοποίηση τους. Στη συνέχεια, αναφέρονται ορισμένα σημαντικά κριτήρια που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό, καθώς οι οργανωτικές ενέργειες που απαιτούνται για την επιτυχή υλοποίηση τους. Τέλος, παρουσιάζονται υλοποιημένα παραδείγματα άλλων πόλεων.

Στην δεύτερη ενότητα, ορίζονται οι χώροι πρασίνου και τα δίκτυα πρασίνου, ο σκοπός που επιτελούν και το θετικό τους αντίκτυπο στον αστικό χώρο, αλλά και οι παράγοντες που επηρεάζουν την παρουσία τους στην πόλη. Επιπρόσθετα, γίνεται κατηγοριοποίηση των δικτύων, καθορίζονται τα δομικά στοιχεία τους και η στρατηγική που ακολουθείται για τον σχεδιασμό τους, αναφέροντας και τα κριτήρια

με βάση τα οποία γίνεται η επιλογή των δομικών στοιχείων του δικτύου πρασίνου. Κλείνοντας την ενότητα, επισημαίνονται παραδείγματα ανάλογων δικτύων από διεθνείς πρακτικές.

Στην τελευταία ενότητα, στρέφεται η προσοχή στην μελέτη περίπτωσης, την πόλη της Λάρισας. Αρχικά, ορίζεται η περιοχή μελέτης, πραγματοποιείται μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση και γίνεται εκτενής ανάλυση του φυσικού (φυσικά όρια, τοπογραφία, υδρογραφία, κλίμα, χλωρίδα & πανίδα) και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (προσδιορισμός Πολεοδομικών Ενοτήτων, χρήσεις γης & βασικές λειτουργίες) της πόλης. Στη συνέχεια, ακολουθεί αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης και γίνεται επιλογή και εξέταση των κριτηρίων καταλληλότητας, με τη δημιουργία αντίστοιχων χαρτών καταλληλότητας, που αποτελούν καθοριστικοί παράγοντες για την σύνθεση του προτεινόμενου πράσινου δικτύου πολιτισμού.

Τέλος, γίνεται μια ανακεφαλαίωση των διαπιστώσεων από την ανάλυση που προηγήθηκε και εξάγονται συμπεράσματα, όσον αφορά τον τελικό σχεδιασμό και τη σύνθεση του δικτύου. Επιπρόσθετα, πιθανολογείται το θετικό αντίκτυπο και τα οφέλη που θα αποκομίσει η πόλη της Λάρισας, από την εφαρμογή της πρότασης και την κατάλληλη προβολή και προώθηση του δικτύου.

Κεφάλαιο 1ο

Πολιτιστικά Δίκτυα- Πολιτιστικές
Διαδρομές

1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ- ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

1.1. Ορισμοί και έννοια

Οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν περιηγήσεις, περιπάτους, πεζοπορίες οι οποίες σχεδιάζονται και οργανώνονται για ένα τόπο ειδικά, προκειμένου να προβάλλει και να αναδείξει τον πολιτισμό και την ιστορία του. Οι διαδρομές αυτές συνδέουν αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, χώρους πολιτισμού, μουσεία, ιστορικά κτίσματα και κτίσματα ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, αλλά και έργα τέχνης, μέσα από τα οποία ξεδιπλώνεται σημαντικό κομμάτι της ιστορίας του τόπου στον περιηγητή. Οι πολιτιστικές διαδρομές, ταυτίζονται με τον πολιτιστικό τουρισμό (ήπια μορφή τουρισμού) και λειτουργούν βοηθητικά συμβάλλοντας στην ερμηνεία της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του τόπου, ενώ απευθύνονται τόσο στον τουρίστα, όσο και στον γηγενή πληθυσμό. (Θεοφιλάτου, 2011)

Σύμφωνα με δημοσιευμένο άρθρο που συντάχθηκε από τους αρχαιολόγους Καραβασίλη και Μικελάκη, οι πολιτιστικές διαδρομές προβάλλουν τα χαρακτηριστικά του τοπικού πολιτισμού μιας περιοχής. Προσδιορίζουν μια συγκεκριμένη πορεία (επίσκεψη) σε μνημεία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα σε ένα καθορισμένο θεματικό, ιστορικό ή εννοιολογικό πλαίσιο και αποτελούν ένα από τα πιο διαδεδομένα διαχειριστικά εργαλεία ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού.

Τα δίκτυα πολιτισμού σύμφωνα με μια άλλη προσέγγιση αποτελούν επώνυμο τουριστικό προϊόν πολιτιστικού τουρισμού, το οποίο διαθέτει ένα κεντρικό θέμα, καλύπτει μια χωρικά προσδιορισμένη περιοχή και αποκτά μια τουριστική ταυτότητα, ένα brand name. (Χατζηνικολάου, Ζηρίνη, Σοφικίτου) Κατά μια άλλη προσέγγιση η πολιτιστική διαδρομή είναι φυσικά καθορισμένη και χαρακτηρισμένη από τη δική της ιδιαίτερη ιστορική δυναμική και λειτουργικότητα, η οποία αποκαλύπτει την διαδραστική κίνηση των ανθρώπων στο χώρο, καθώς και την πολυδιάστατη, συνεχή και αμοιβαία ανταλλαγή αγαθών, ιδεών, γνώσεων και αξιών μέσα ή μεταξύ των χωρών ή περιοχών σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. (Martorell-Carreño, 2003)

1.2. Σκοπός

Οι πολιτιστικές διαδρομές, σύμφωνα με το εισαγωγικό σημείωμα του Milta στην Παγκόσμια Έκθεση σχετικά με τους Δρόμους Πολιτισμού και Διαδρομές του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO), αποτελούν σημαντικό μέσο, ώστε οι κοινότητες υποδοχής να μοιραστούν το ιδιαίτερο πολιτιστικό τους παρελθόν, επιτρέποντας στους επισκέπτες να το κατανοήσουν και να απολαύσουν την εμπειρία να συναναστρέφονται με διαφορετικούς λαούς και πολιτισμούς.

Παράλληλα, οι πολιτιστικές δραστηριότητες και τα πολιτιστικά έργα μεγάλης εμβέλειας συγκεντρωμένα σε κεντρικές συνήθως αστικές περιοχές, βελτιώνουν και κάνουν ιδιαίτερη ή μοναδική την εικόνα της πόλης, καθώς επίσης προσελκύουν τουρίστες και κεφάλαια, συμβάλλοντας στην οικονομική ευρωστία της πόλης. (Λουκαΐτου - Σιδέρη, 2006)

Βασική, επιδίωξη των πολιτιστικών διαδρομών όπως ειπώθηκε είναι να αυξήσουν την επισκεψιμότητα σε μια περιοχή, επιμηκύνοντας την τουριστική περίοδο και συμβάλλοντας στην οικονομική της ανάπτυξη. Ακόμη, λειτουργούν ως υποδοχείς νέων επενδύσεων και δίνουν την δυνατότητα εξασφάλισης των απαραίτητων πόρων για τη συντήρηση των χώρων, συντελώντας έτσι στην αειφόρο τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. (Χατζηνικολάου, Ζηρίνη, Σοφικίτου).

Επιπλέον, συμβάλλουν στην διαμόρφωση της ταυτότητας τόσο της κοινωνίας, όσο και του ατόμου στην οποία αυτό ανήκει, φέρνοντας το σε επαφή με την ιστορία, την μυθολογία, εγείροντας του την φαντασία και το συναίσθημα, προβληματίζοντας το και υποβάλλοντάς του ερωτήματα. Επιπρόσθετα, κινητοποιούν τα άτομα σε δράσεις, ενθαρρύνοντας την κοινωνική συμμετοχή και συνοχή. Διαδραματίζουν διδακτικό ρόλο, συμβάλλοντας στην αλλαγή της στάσης των πολιτών απέναντι στα μνημεία και του ιστορικούς χώρους, με στόχο την προστασία και θωράκιση τους. Είναι αναμφίβολο ότι οι πολιτιστικές διαδρομές συμβάλλουν στην διατήρηση της μνήμης και της πολιτιστικής κληρονομιάς, συνθέτοντας παράλληλα την εικόνα μια σύγχρονης πόλης/ κοινωνίας συνεκτικής και ελκυστικής, αναδεικνύοντας τα στοιχεία που παραμένουν σταθερά στο χρόνο και αποτελούν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της. (Θεοφίλατου, 2011)

Οι πολιτιστικές διαδρομές, όπως προαναφέρθηκε, δομούν και αναδεικνύουν την μοναδική τοπική κληρονομιά και παράδοση, ενδυναμώνοντας την συμμετοχή των κοινωνικών κοινοτήτων και ενισχύοντας την εμπειρία των επισκεπτών, παρέχοντας

έτσι μεγάλες ευκαιρίες για οικονομική ανάπτυξη, χωρίς αποκλεισμούς. Δημιουργούν θέσεις εργασίας και ευνοούν την σύσταση νέων μικρών επιχειρήσεων, συμβάλλοντας στην διασπορά των κοινωνικοοικονομικών ωφελειών του τουρισμού σε πολλαπλούς τομείς. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι διαδρομές ευνοούν τις πολιτιστικές ανταλλαγές, γεγονός που ενισχύει την τοπική υπερηφάνεια, την πολιτιστική ταυτότητα και κληρονομιά των προορισμών και ισχυροποιεί του δεσμούς μεταξύ των επισκεπτών και των κοινοτήτων υποδοχής. (Rifai- UNWTO, 2015)

1.3. Κατηγοριοποίηση

Οι πολιτιστικές διαδρομές δύναται να κατηγοριοποιηθούν βάση δύο κριτηρίων, του περιεχομένου που θέλουν προβάλουν και του χώρου στον οποίο αυτές προσδιορίζονται. Ειδικότερα, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα οι δύο βασικές κατηγορίες (Λάλου, 2015):

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ, ΒΑΣΗ:	
A. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ	B. ΧΩΡΟΥ
<u>A1. Θεματικές πολιτιστικές διαδρομές:</u> έχουν συγκεκριμένο θεματικό στοιχείο, π.χ η γαστρονομία.	<u>B1. Αστικές πολιτιστικές διαδρομές:</u> προβάλλουν τα χαρακτηριστικά εντός του αστικού ιστού
<u>A2. Ιστορικές πολιτιστικές διαδρομές:</u> έχουν ως αντικείμενο προβολής πολιτιστικά αγαθά συγκεκριμένης χρονικής περιόδου	<u>B2. Τοπικές πολιτιστικές διαδρομές:</u> εστιάζουν σε περιορισμένη γεωγραφική ενότητα, π.χ. σε ένα δήμο ή σε μια αστική περιοχή μιας Μητρόπολης
<u>A3. Μικτές πολιτιστικές διαδρομές:</u> εστιάζουν στην γενικότερη ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής, με στοιχεία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς	<u>B3. Υπερτοπικές πολιτιστικές διαδρομές:</u> εστιάζουν σε ευρύτερες γεωγραφικές περιοχές, σε περιφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο, π.χ. το προτεινόμενο πολιτιστικό δίκτυο της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, για την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων της. (Κόνσολα, 2013)
	<u>B4. Εθνικές ή Διεθνής πολιτιστικές διαδρομές:</u> π.χ. οι διακρατικές πολιτιστικές διαδρομές, που σχεδιάζει και διαχειρίζεται το Συμβούλιο της Ευρώπης

Διάκριση πολιτιστικών διαδρομών, Πηγή: Λάλου, 2015

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Έκθεση σχετικά με τους Δρόμους Πολιτισμού και Διαδρομές του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO), οι πολιτιστικές διαδρομές μπορούν να διακριθούν στις εξής πέντε κατηγορίες, βάση μεταβλητών, ώστε να αποτελούν ένα αποτελεσματικό και λειτουργικό τουριστικό προϊόν:

1.3.1. Κατηγοριοποίηση βάση του σχεδιασμού και της δομής τους

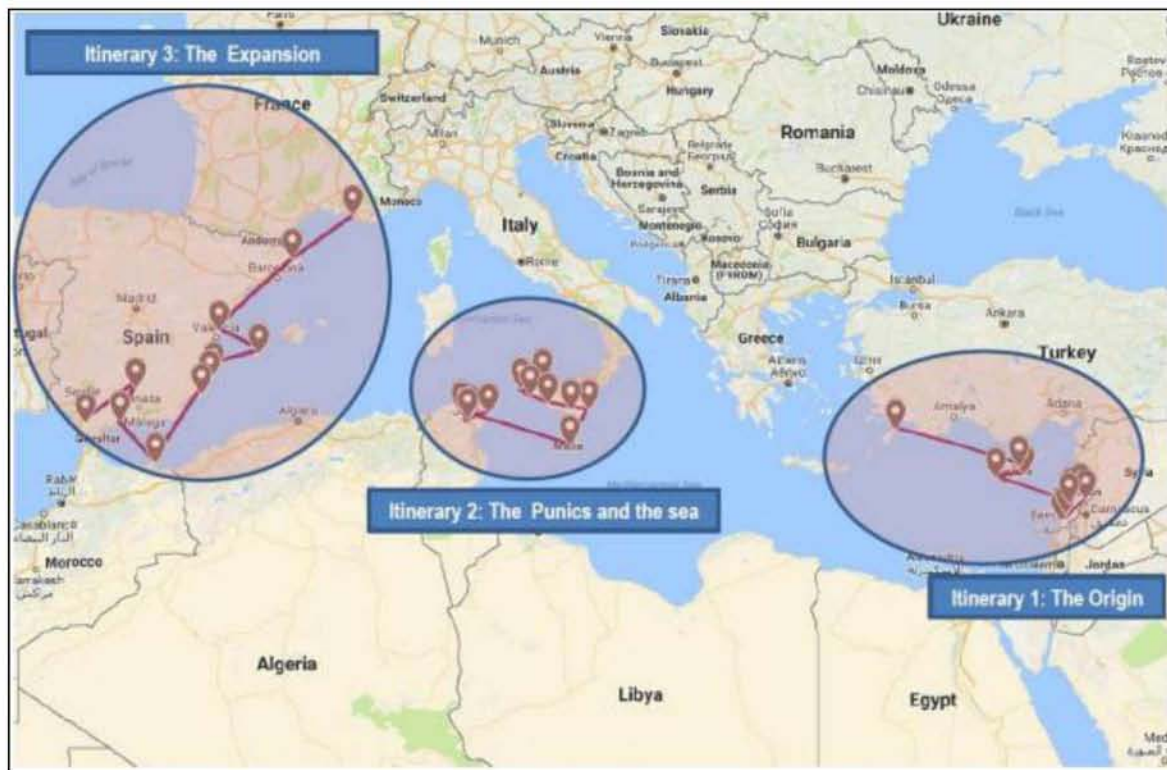
Περιλαμβάνει δύο μεγάλα μοντέλα πολιτιστικών διαδρομών. Πρώτον, είναι τα γραμμικά μοντέλα που βασίζονται σε ένα ή περισσότερα σημεία εκκίνησης και σε ένα τελικό σημείο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της κατηγορίας αποτελεί η προσκυνηματική διαδρομή ή αλλιώς ο δρόμος του St. James, ο οποίος ξεκινάει από διάφορα σημεία αναχώρησης, ωστόσο φθάνει σε ένα προορισμό, τον καθεδρικό ναό του Santiago de Compostela, στην νοτιο-δυτική Ισπανία. Δεύτερον, είναι τα γραμμικά μοντέλα πολιτιστικών διαδρομών που αποτελούνται από μία συστάδα σημείων, τα οποία δεν συνδέονται απαραίτητα φυσικά ή διαδοχικά, επομένως η συνοχή τους εξασφαλίζεται από τα θέματα και όχι από την εδαφική συνέχεια. Οι επισκέψεις λοιπόν στην διαδρομή μπορούν να ξεκινήσουν ή να ολοκληρωθούν σε οποιαδήποτε από τα σημεία περιλαμβάνουν. Εύστοχα παραδείγματα αυτής της κατηγορίας αποτελούν η Ευρωπαϊκή Διαδρομή Κοιμητηρίων και η Διαδρομή των Φοινίκων. Στη Μεσόγειο η Πολιτιστική Διαδρομή των Φοινίκων αποτελείται από τρεις επιμέρους διαδρομές, ασύνδετες μεταξύ τους και είναι οι εξής: The Origin (η Καταγωγή) που καλύπτει την ανατολική περιοχή της Μεσογείου, The Punics and the sea (οι Καρχηδόνιοι και η θάλασσα) που καλύπτουν την κεντρική περιοχή της Μεσογείου και The Expansion (η Επέκταση) που καλύπτει την δυτική περιοχή της Μεσογείου.

Camino de Santiago, Πηγή: <http://santiago-compostela.net/>

Χάρτης των τριών επιμέρους διαδρομών της Πολιτιστικής Διαδρομής των Φοινίκων, Πηγή: The Phoenicians' Route Cultural Tourism Programme, Draft Pilot Cultural Route Tourism Itineraries, Riding the Phoenician Wave (<http://cf.cdn.unwto.org>)

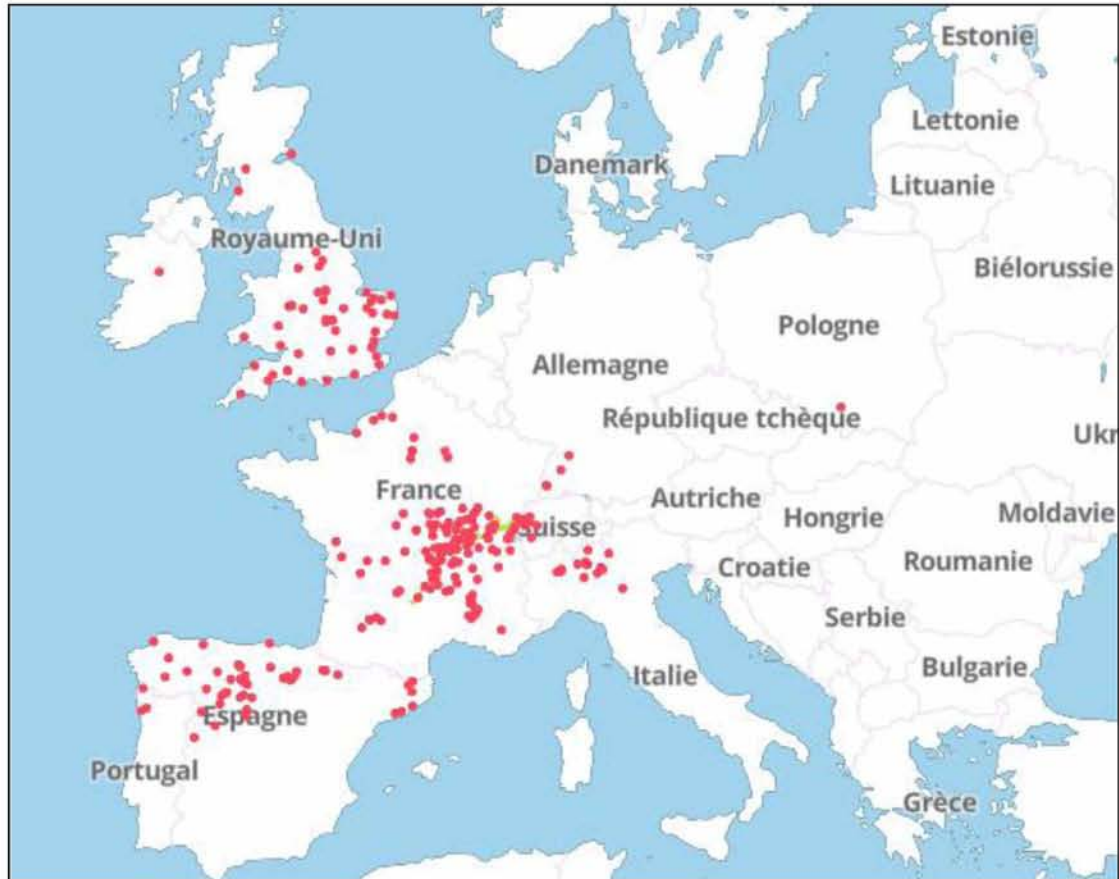
1.3.2. Κατηγοριοποίηση βάσει της θεματολογίας τους

Σε αυτήν την περίπτωση υπάρχουν δύο μεγάλες ομάδες και πλήθος ενδιάμεσων καταστάσεων. Η μία ομάδα περιλαμβάνει τις πολιτιστικές διαδρομές που είναι οργανωμένες γύρω από ένα κύριο θέμα και η άλλη ομάδα εκείνες που περιλαμβάνουν ποικιλία θεμάτων, με την διαδρομή την ίδια να αποτελεί το κεντρικό θέμα. Έτσι, η δεύτερη μπορεί να περιλαμβάνει στοιχεία της φυσικής κληρονομιάς, ιστορικούς χώρους και στοιχεία που συνθέτουν την ταυτότητα της διαδρομής, τα οποία βρίσκονται πλησίον της.

Τέτοια παραδείγματα διαδρομών αποτελούν οι Πολιτιστικές Διαδρομές "Camino de Santiago" και "Via Regia", που περιλαμβάνουν ευρεία σειρά στοιχείων (π.χ τοπίο, φύση, τέχνη, πολιτισμός, θρησκεία, γαστρονομία, τοπικές παραδόσεις, κ.α.) Από την άλλη πλευρά είναι διαδρομές που επικεντρώνονται σε ένα συγκεκριμένο θέμα, όπως η Διαδρομή θέσεων Cluniac (Route of Cluniac sites) αρχιτεκτονικού κυρίως ενδιαφέροντος, που αποτελείται από ένα δίκτυο Μονών σε 1000 θέσεις, τις οποίες ίδρυσε το Αβαείο του Κλυνύ στη Γαλλία. Σε αυτή την κατηγορία ανήκει και η διαδρομή τέχνης σπηλαίων στην Ισπανία (Route of Rock Art) που είναι τμήμα του Ευρωπαϊκού Δικτύου Προαιποικιακής και Προϊστορικής Τέχνης

των Σπηλαιών, με θέμα γύρω από την προϊστορική τέχνη, όπου κάποιες από τις ζωγραφισμένες σκηνές που αναπαριστούν, χρονολογούνται πριν από 8000 χρόνια και έχουν χαρακτηριστεί ως Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO. (<http://www.mac.cat/eng/Routes/The-Route-of-Rock-Art>)

Πολιτιστική Διαδρομή τοποθεσιών Cluniac, Πηγή: <http://www.clunypedia.com/>

1.3.3. Κατηγοριοποίηση βάση της περιοχής/ επικράτειας τους

Υπάρχουν τέσσερις τύποι διαδρομών με βάση αυτήν την ταξινόμηση, οι τοπικοί (π.χ. Dry Stone Route στη Μαγιόρκα, Ισπανία), περιφερειακοί (π.χ. Mudejar Route στην Αραγωνία, Ισπανία), εθνικούς (π.χ. Via de Plata, Ισπανία) και διακρατικοί ή διεθνείς (π.χ. European itineraries of Jewish heritage).

1.3.4. Κατηγοριοποίηση βάση της ιστορικής προέλευσης ή της τρέχουσας διαμόρφωσής τους

Η ιδέα αυτής της κατηγοριοποίησης είναι να γίνει διάκριση των διαδρομών που έχουν αυστηρά θεμελιωμένη και πραγματική ιστορική, καλλιτεχνική ή άλλη αναγνωρίσιμη βάση, η οποία προκύπτει από πραγματικά γεγονότα, από τις διαδρομές που είναι το αποτέλεσμα ενώσεων που γίνονται στο παρόν με βάση ένα κοινό θέμα ή

πλάνο και όχι κάποιο πραγματικό στέρεο ιστορικό γεγονός. Η Camino de Santiago και η διαδρομή Saint Olaf είναι παραδείγματα διαδρομών που δημιουργήθηκαν βασισμένες σε ιστορικά στοιχεία, σε αντίθεση με τις Ευρωπαϊκές διαδρομές θερμικής κληρονομιάς και θερμών πόλεων (European route of thermal heritage and thermal towns), τους Δρόμους της Ελιάς (Routes of Olive tree) τμήμα τους αποτελεί και η Ελλάδα, οι οποίοι έχουν δημιουργηθεί στηριζόμενοι σε κεντρική ιδέα, χωρίς συγκεκριμένη ιστορική προέλευση.

Χώρες εντός του δικτύου των Δρόμων της Ελιάς, Πηγή: <http://culture-routes.net/>

1.3.5. Κατηγοριοποίηση των πολιτιστικών διαδρομών βάσει των υποδομών υποδοχής επισκεπτών

Βάση αυτής της κατάταξης οι διαδρομές διακρίνονται βάσει τον αριθμό και τον τύπο των διανυκτερεύσεων που είναι αναγκαίες για την επίσκεψη τους. Επομένως, μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες, στις διαδρομές στις οποίες η διανυκτέρευση δεν είναι απαραίτητη, στις διαδρομές που απαιτούν μόνο μία διανυκτέρευση και τέλος στις διαδρομές που για την επίσκεψη τους απαιτείται διανυκτέρευση σε πολλαπλά σημεία και προϋποθέτει και ανάλογη οργάνωση του ταξιδιού, από πλευράς του επισκέπτη.

1.4. Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης

Η Ελλάδα το 2009 εντάχθηκε στο Πρόγραμμα των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης που δημιουργήθηκε το 2007 και το 2011 στην Διευρυμένη Μερική Συμφωνία για τις Πολιτιστικές Διαδρομές, η οποία συστάθηκε το 2010. (<http://www.culture-routes.net/>) Βασικοί άξονες δράσεις και κύριοι λόγοι δημιουργίας των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Διαδρομών σύμφωνα με το ψήφισμα της Επιτροπής Υπουργών των Οκτώβριο του 2007 (CM/Res (2007)12) είναι οι ακόλουθοι:

1. Η συνεργασία στην έρευνα και ανάπτυξη, διαδραματίζοντας ενοποιητικό ρόλο γύρω από σημαντικά ευρωπαϊκά θέματα και επιτρέποντας την ελεύθερη διακίνηση αλλά και συγκέντρωση διασκορπισμένων γνώσεων, αποτελώντας ταυτόχρονα και αντικείμενο έρευνας.
2. Η ενίσχυση της μνήμης, της ιστορίας και της ευρωπαϊκής κληρονομιάς, μεριμνώντας για την αποκατάσταση, την προστασία και ενίσχυση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, τονίζοντας τις ομοιότητες που παρουσιάζουν, στις διάφορες περιοχές της Ευρώπης.
3. Η οργάνωση πολιτιστικών και εκπαιδευτικών ανταλλαγών για νέους Ευρωπαίους, από διαφορετικό κοινωνικό υπόβαθρο, οι οποίες περιλαμβάνουν δραστηριότητες που ενισχύουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα και ενθαρρύνουν την ποικιλομορφία.
4. Η προώθηση σύγχρονης πολιτιστικής και καλλιτεχνικής πρακτικής, ενθαρρύνοντας δραστηριότητες και καλλιτεχνικά έργα που προωθούν και διευρύνουν τους δεσμούς μεταξύ κληρονομιάς και σύγχρονου πολιτισμού, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τις σύγχρονες καινοτόμες πολιτιστικές και καλλιτεχνικές πρακτικές.
5. Η αειφόρος πολιτιστική ανάπτυξη και ο πολιτιστικός τουρισμός, λαμβάνοντας υπόψη την τοπική, περιφερειακή, εθνική και ευρωπαϊκή ταυτότητα, ευαισθητοποιώντας και ενθαρρύνοντας την συνεργασία, τον διάλογο και την κατανόηση μεταξύ των πολιτισμών, καθώς και την ενασχόληση με τον πολιτιστικό τουρισμό και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το 2017 απαριθμούνται 31 Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης με διαφορετικά θέματα που απεικονίζουν την Ευρωπαϊκή μνήμη, ιστορία

και κληρονομιά. Πιο συγκεκριμένα η Ελλάδα διασχίζεται από 8 Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Διαδρομές οι οποίες καταγράφονται στην συνέχεια:

A/A	Ονομασία	Φωτογραφική απεικόνιση
1	Η Διαδρομή των Βίκινγκς (The Viking Routes)	
2	Η Διαδρομή των Φοινίκων (The Phoenician's Route)	
3	Η Ευρωπαϊκή Διαδρομή της Ιουδαϊκής Κληρονομιάς (The European Route of Jewish Heritage)	
4	Οι Δρόμοι της Ελιάς (The Routes of the Olive Tree)	
5	Οι Δρόμοι του Κρασιού (The Iter Vitis Route)	
6	Η Ευρωπαϊκή Διαδρομή Νεκροταφείων (The European Cemeteries Route)	
7	Ευρωπαϊκή Διαδρομή Ιστορικών Θερμικών Πόλεων (European Route of Historical Thermal Towns)	
8	Ο Προορισμός του Ναπολέον (Destination Napoleon)	

Πηγή: <http://www.culture-routes.net/>, Ίδια επεξεργασία

1.5. Κριτήρια για τη δημιουργία πολιτιστικών δικτύων

Η δημιουργία μιας οργανωμένης πολιτιστικής διαδρομής, όπως αναφέρουν οι Καραβασίλη και Μικελάκη, για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να καθοδηγείται από τρεις παραμέτρους, από την γνώση της αγοράς-στόχου, τον τουριστικό σχεδιασμό και την συστηματική αξιολόγηση της.

Αναζητώντας την αγορά- στόχο θα πρέπει να γνωρίζουμε ότι η βασική τυπολογία του πολιτιστικού επισκέπτη, με βάση το κίνητρο της μόρφωσης διακρίνει δύο τύπους, τους συνηθισμένους επισκέπτες πολιτιστικών πόρων και τους ειδικούς πολιτιστικά επισκέπτες ή πολιτιστικά παρακινημένους επισκέπτες. Η διάκριση αυτή δύναται να εμπλουτιστεί και με άλλα ειδικά κριτήρια, όπως είναι ο τόπος προέλευσης (εσωτερικός ή εξωτερικός), ο τύπος του ταξιδιού (ατομικό ή οργανωμένο), ο τύπος οργάνωσης του, το κίνητρο της δραστηριότητας, κ.α. Κατά το σχεδιασμό μιας πολιτιστικής διαδρομής σε μια περιοχή τα ειδικά στοιχεία που την αποτελούν και την χαρακτηρίζουν, πρέπει να προσδιορίζονται βάση της αγοράς- στόχου, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες τόσο του επισκέπτη, όσο και του μόνιμου κατοίκου.

Επίσης, ο σχεδιασμός πρέπει να ενεργοποιεί την τοπική κοινωνία, ενώ σε συνδυασμό με ένα οργανωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης μια περιοχής να υποκινεί την ανάπτυξη πρωτοβουλιών από τους τοπικούς φορείς για τη διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ακόμη, η συνεχής αξιολόγηση των πολιτιστικών διαδρομών ευνοεί την διατήρηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών τους, όπως η ορθή και μελετημένη χάραξη της διαδρομής στο χώρο, η διατήρηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος με την εκτίμηση της φέρουσα ικανότητας της περιοχής και της τουριστικής χωρητικότητας και εν τέλει η προστασία του.

Ο οδηγός για προγράμματα Πολιτιστικών Διαδρομών (Χατζηνικολάου· Ζηρίνη· Σοφικίτου) αναφέρει ότι ο επιτυχής σχεδιασμός και υλοποίηση μιας πολιτιστικής διαδρομής απαιτεί την συνεργασία πολλών διαφορετικών ομάδων, που θα υιοθετήσουν και θα στηρίζουν το όλο εγχείρημα, με κυρίαρχο ρόλο να κατέχουν οι τοπικοί φορείς και οι τοπικοί επιχειρηματίες και δευτερεύοντα η τοπική κοινωνία. Γενικότερα, λαμβάνοντας υπόψη και την μελέτη της Θεοφιλάτου γίνεται αντιληπτό ότι οι θεσμοί και οι φορείς που συμβάλλουν στη διαχείριση και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας πόλης είτε άμεσα είτε έμμεσα, είναι κυρίως οι εξής:

- Οι διεθνείς οργανισμοί (π.χ. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό- UNESCO, Διεθνές

Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων-ICOMOS, Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων-ICOM) που έχουν ως στόχο την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και την ευαισθητοποίηση των πολιτών για την προστασία και συντήρηση της.

- Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού που αποτελεί τον κεντρικό φορέα για την διαχείριση του πολιτισμού σε εθνικό επίπεδο.
- Ο Δήμος με τις ενέργειες και δράσεις που στοχεύουν στην ανάδειξη της πόλης και του ιδιαίτερου πολιτιστικού χαρακτήρα της
- Οι εκπαιδευτικοί και ερευνητικοί θεσμοί (Πανεπιστήμια, Τεχνικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ερευνητικά κέντρα) οι οποίοι παράγουν γνώση μέσω της έρευνας και της μελέτης, συμβάλλοντας τόσο στην ανάδειξη των μνημείων, όσο και στη διατήρησή τους με σύγχρονες τεχνικές μεθόδους και προτάσεις.
- Το διαδίκτυο, το οποίο καταγράφει και προβάλλει τα μνημεία και τους χώρους πολιτισμού, παρέχοντας πληροφορίες και επιμέρους λεπτομέρειες για τα χαρακτηριστικά και την τοποθεσία τους.
- Τα μουσεία τα οποία συνιστούν χώρους συλλογής, διατήρησης και διαχείρισης της υλικής και άυλης κληρονομιάς φιλοξενούν εκθέματα που υπάγονται στο παρελθόν τα οποία σηματοδοτούν την ιστορία της πόλης αλλά και εκθέματα του σύγχρονου πολιτισμού που εκφράζουν τον παλμό της εποχής.
- Οι κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες (π.χ. Σύλλογοι Αρχαιολόγων, Πολεοδόμων, Πολιτιστικοί Σύλλογοι, Εξωραϊστικοί Σύλλογοι).

1.6. Σχεδιασμός, Οργάνωση & Υλοποίηση των πολιτιστικών διαδρομών

Μια πολιτιστική διαδρομή, όπως έχει οριστεί από τον Οδηγό για Προγράμματα Πολιτιστικών Διαδρομών (Χατζηνικολάου· Ζηρίνη· Σοφικίτου), αποτελεί ένα επώνυμο τουριστικό προϊόν το οποίο περιλαμβάνει περιηγήσεις, επισκέψεις και ξεναγήσεις σε μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και χώρους πολιτισμού, συνοδευόμενο από συμπληρωματικές και βοηθητικές ενέργειες και παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες για την καλύτερη προώθηση και ανάδειξη του εν λόγω προϊόντος.

Σε πρώτη φάση, η οργάνωση και υλοποίηση πολιτιστικών διαδρομών προϋποθέτει την ύπαρξη μιας διεπιστημονικής προσέγγισης η οποία περιλαμβάνει (Θεοφιλάτου, 2011):

1. Ιστορική αναδρομή και ανάλυση της ιστορική εξέλιξης της πόλης.
2. Καταγραφή και αξιολόγηση του συνόλου των μνημείων της πόλης, προσδιορισμός της αρχικής τους λειτουργίας, του σημερινού ρόλου που κατέχουν και της κατάστασης στην οποία βρίσκονται.
3. Κατάταξη των μνημείων με βάση τη χρονολογία που υπάγονται, την τυπολογία, το είδος, την αξία, τη χρήση και τη λειτουργία τους, για την διευκόλυνση στην δημιουργία τυχόν θεματικών διαδρομών.
4. Επίτευξη καλής ροής, συνέχειας και συνδεσιμότητας ανάμεσα στα επιλεγμένα σημεία, ύπαρξη αφηγηματικότητας στη διαδρομή, δηλαδή ζωντανής εξιστόρησης των γεγονότων, εγείροντας το ενδιαφέρον του παρατηρητή.

Στη συνέχεια, σύμφωνα με τον Οδηγό για Προγράμματα Πολιτιστικών Διαδρομών, ο οποίος αποτελεί πρότυπο, συλλέγονται και αξιολογούνται τα συλλεχθέντα στοιχεία της επιτόπιας έρευνας και διενεργούνται τεχνικές μελέτες για τα έργα που απαιτούνται για την αποκατάσταση, συντήρηση και ανάδειξη των μνημείων και αρχαιολογικών χώρων και τη βελτίωση και διευκόλυνση των επισκέψεων σε αυτούς. Ακόμη, τεχνικά έργα μπορεί να κριθούν αναγκαία για την δημιουργία ή/ και βελτίωση υποδομών για ευκολότερη προσπέλαση και στάθμευση στους χώρους.

Επιπλέον, εκτός από την εκπόνηση μελετών και διενέργεια τεχνικών υποδομών, απαιτούνται μια σειρά από οργανωτικές ενέργειες και δράσεις, οι οποίες προτείνονται από τον Οδηγό και περιγράφονται στη συνέχεια:

1. *Κατάρτιση marketing plan με πρόταση branding, η οποία αναφέρεται στην στρατηγική που θα ακολουθηθεί για την επιτυχία και την καθιέρωση της ταυτότητας της πολιτιστικής διαδρομής.* Το marketing plan ουσιαστικά συνιστά όλες εκείνες τις τακτικές προκειμένου να εφαρμοστεί η στρατηγική η οποία περιγράφεται από την πρόταση branding, όπως αναφέρει σε δημοσιευμένο άρθρο της η Ζερβάκη. Πιο αναλυτικά, το branding είναι όλα τα στοιχεία που συνθέτουν ένα brand, δηλαδή το λογότυπο, το σύνθημα, το

δημιουργικό (αφίσες, ενημερωτικά φυλλάδια), κ.α. Το marketing plan θα υποδείξει την αγορά-στόχο και τους τρόπους προσέλκυσης της, ενώ έχει εφαρμογή από 3-5 έτη, οπότε και θα αξιολογηθούν τα αποτελέσματα που επέφερε, τροποποιώντας το στις νέες ανάγκες και απαιτήσεις που ενδεχομένως θα προκύψουν, αλλά και επικαιροποιώντας το ήδη από τα μέσα της προγραμματικής περιόδου.

2. *Σχεδιασμός των επικοινωνιακών μέσων, δηλαδή υλοποίηση media plan, ακολουθώντας τις κατευθυντήριες γραμμές που δίνει το marketing plan.* Η συμμετοχή των επικοινωνιακών μέσων στην προσπάθεια αυτή είναι σημαντική, καθώς μέσω της διαφήμισης, των δημόσιων σχέσεων και της παρουσίασης της διαδρομής, θα γνωστοποιηθεί το όλο εγχείρημα. Στις ενέργειες δημοσίων σχέσεων προβλέπεται η παραγωγή και διάθεση συλλεκτικών δώρων που θα φέρουν το λογότυπο ή το σύνθημα της διαδρομής και θα προορίζονται για δημόσια πρόσωπα που επηρεάζουν την κοινή γνώμη. Επιπρόσθετα, περιλαμβάνεται η εκτύπωση και διανομή ενημερωτικών εντύπων για τη διαδρομή και η ανάπτυξη ηλεκτρονικής ιστοσελίδας, που θα δίνει στοιχεία και θα ενημερώνει σε όλες τις γλώσσες τους πολίτες και επισκέπτες για την διαδρομή.
3. *Σχεδιασμός και πραγματοποίηση ενός γεγονότος (launching event) που θα χαίρει της αποδοχής του κόσμου και θα λάβει ευρείας δημοσιότητας, ενώ θα εγκαινιάζει την διαδρομή, σηματοδοτώντας την έναρξη της.*
4. *Πραγματοποίηση μελέτης/ έρευνας με στόχο την καλύτερη δυνατή οργάνωση της τοπικής κοινωνίας, ώστε να επωφεληθεί από τα οφέλη που θα προκύψουν από την δημιουργία πολιτιστικής διαδρομής. Στα πλαίσια της μελέτης ορίζονται οι προδιαγραφές ανά κλάδο καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος (εστιατόρια, καφετέριες, κ.α.), καταστημάτων λιανικής πώλησης (ενθύμιων, τουριστικών ειδών) και ανά παραγόμενο τοπικό προϊόν/παραγωγό που θα συνδεθούν με τη διαδρομή. Επίσης, θα ακολουθήσει εντοπισμός και καταγραφή των καταστημάτων και των παραγωγών και των απαραίτητων ενεργειών για την επιτυχή σύνδεση τους με την διαδρομή.*
5. *Σύστημα διαχείρισης επισκεπτών στους πιο πολυσύχναστους επισκέψιμους χώρους*
6. *Διενέργεια ψηφιακών επικοινωνιακών δράσεων.*

- I. Ψηφιοποίηση και καταχώρηση φωτογραφιών, βίντεο, πληροφοριών σχετικά με τη διαδρομή και τα σημεία ενδιαφέροντος που αυτή συνδέει, αλλά και τα αξιοθέατα της ευρύτερης περιοχής.
- II. Ανάπτυξη ηλεκτρονικής πλατφόρμας πολιτιστικού/τουριστικού περιεχομένου που θα είναι διαθέσιμη για έξυπνες φορητές συσκευές (tablets, smartphones) και θα περιλαμβάνει ψηφιακούς χάρτες που θα υποδεικνύουν όλη την διαδρομή, καθώς και γεωπληροφοριακό χάρτη τουριστικών υπηρεσιών (καταλύματα, εστίαση, περίπατοι, άλλα αξιοθέατα) που θα διευκολύνει τον προσανατολισμό, προγραμματισμό και οργάνωση της επίσκεψης. Η πλατφόρμα θα παρέχει οπτικοακουστικές ξεναγήσεις και σύνθετες αφηγηματικές εφαρμογές που θα δημιουργούν μια ενιαία ιστορία και θα συνδέουν τους χώρους.
- III. Σημαντική ώθηση θα δοθεί με την εισαγωγή της διαδρομής σε ευρέως γνωστές ταξιδιωτικές πλατφόρμες (visitgreece, tripadvisor) και την διάθεση του τουριστικού οδηγού στην επίσημη ιστοσελίδα της διαδρομής.
- IV. Διαδικτυακή προβολή της διαδρομής μέσω κοινωνικών μέσων δικτύωσης (facebook, instagram, twitter, pinterest) θα δώσει ιδιαίτερη δυναμική και θα τονίσει την παρουσία της, διευρύνοντας το κοινό της.

1.7. Παραδείγματα Πολιτιστικών Διαδρομών

1.7.1 Παραποτόμια Διαδρομή στο Σηκουάνα, Παρίσι

Ο ποταμός Σηκουάνας συνολικού μήκους 776 χλμ., ο οποίος έχει χαρακτηριστεί ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, αποτελεί σημαντικό αξιοθέατο και πόλο έλξης τουριστών. (<https://en.wikipedia.org>) Διασχίζει το Παρίσι και είναι βασικός άξονας της πόλης, καθώς συμβάλλει στον εξωραϊσμό της και προβάλλει με εξέχοντα τρόπο πλήθος μνημείων, μουσείων και αξιοθέατων που βρίσκονται αριστερά και δεξιά από τις όχθες του.

Κατά μήκος της όχθης του ποταμού, που αποτελεί ουσιαστικά το ιστορικό κέντρο του Παρισιού, δρόμος έκτασης δυο μιλίων, που άλλοτε αποτελούσε οδός ταχείας κυκλοφορίας, έχει μετατραπεί σε μια ευρεία πεζοδρομημένη περιοχή,

ενταγμένη στο δίκτυο πεζοδρόμων που διασχίζει τον Σηκουάνα και από τις δύο όχθες και είναι αποκλειστικά και μόνο για την κίνηση πεζών και ποδηλάτων. Ο χώρος περιπάτου είναι γεμάτος από υπαίθρια καφέ και μπαρ, πλωτούς κήπους, χώρους πρασίνου και καθιστικά, εγκαταστάσεις παιχνιδιών και παιδικές χαρές, αθλητικές δραστηριότητες και έργα τέχνης. (Arıkoğlu, 2017)

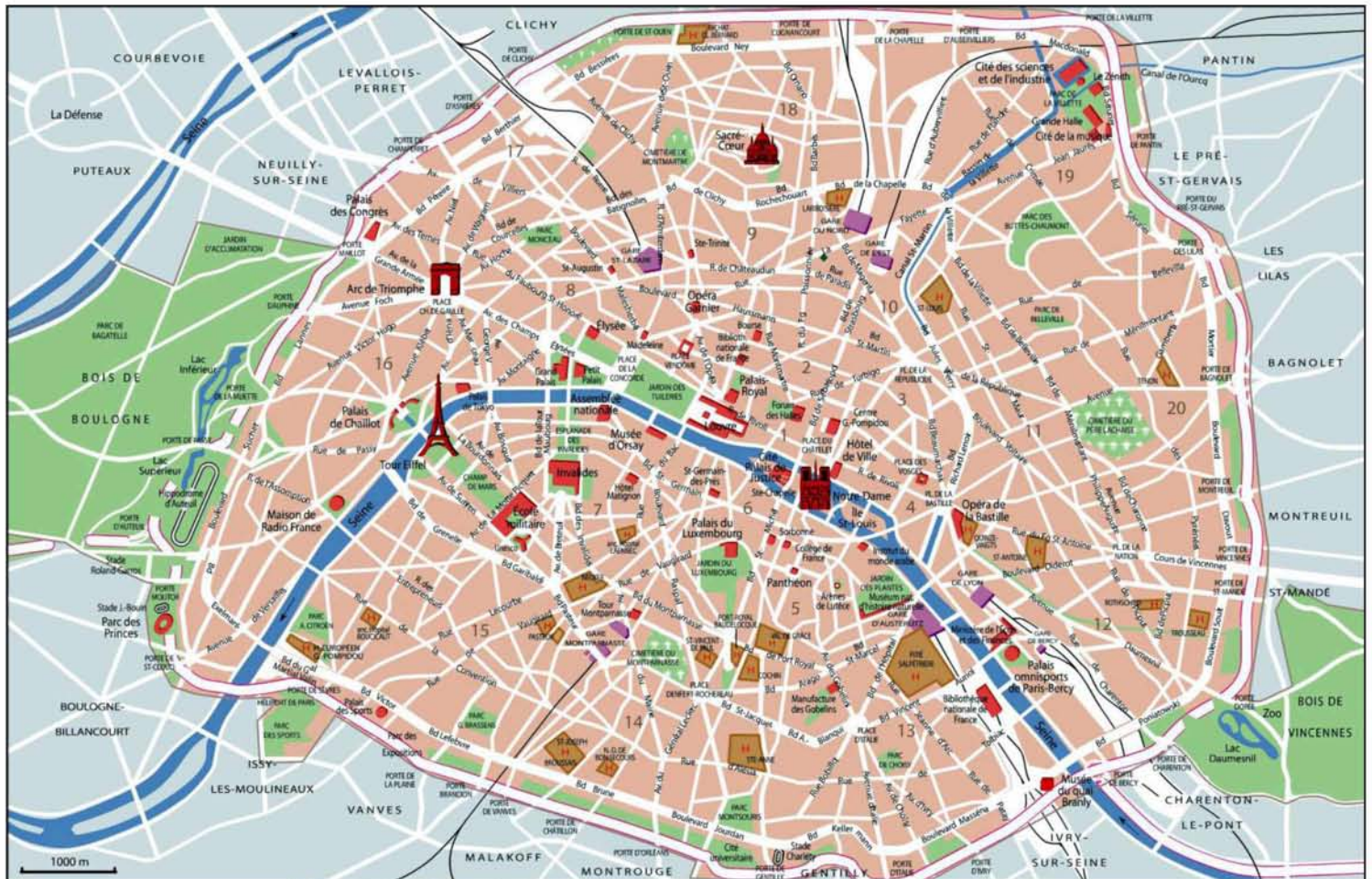
Παρατηρώντας τον χάρτη με τα αξιοθέατα, επιλέγεται η εκκίνηση της διαδρομής κατά μήκος του Σηκουάνα να γίνει από το 16ο διαμέρισμα. Ακολουθώντας λοιπόν τη διαδρομή από την αριστερή όχθη, αντικρίζει κανείς τον Πύργο του Άιφελ και το Πεδίο του Άρεως (Camp de Mars) που αποτελεί υπαίθριο χώρο πρασίνου με παρτέρια και δεντροστοιχίες που φθάνουν έως τη Στρατιωτική Σχολή. Από την άλλη όχθη του ποταμού δεσπόζει το Palais de Chaillot και μπροστά του οι κήποι του Trocadéro, των οποίων το κτιριακό τους συγκρότημα φιλοξενεί το Μουσείο του Ανθρώπου (Musée de l'Homme) και το Ναυτικό Μουσείο (Musée National de la Marine). Προχωρώντας φαίνεται το Παλάτι του Τόκυο (Palais de Tokyo) που είναι αφιερωμένο στη σύγχρονη και μοντέρνα τέχνη και ένα τμήμα του οποίου φιλοξενεί το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης (Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris). Στη συνέχεια, προβάλλει η πλαϊνή όψη του Μεγάλου και του Μικρού Παλατιού (Grand Palais, Petit Palais) τα οποία κατασκευάστηκαν για την Διεθνή Έκθεση του 1900 και αποτελούν συγκροτήματα μουσείων, ιστορικοί και εκθεσιακοί χώροι.

Στην απέναντι όχθη βρίσκεται η πλατεία των Invalides μπιστά από το Μέγαρο των Απομάχων, το οποίο φιλοξενεί το Στρατιωτικό Μουσείο (Musée de l'Armée) και μνημεία αφιερωμένα στην Πολεμική Ιστορία της Γαλλίας. Συνεχίζοντας την διαδρομή από την ίδια όχθη του ποταμού το Μουσείο Ορσέ (Musée d'Orsay), το Γαλλικό Εθνικό Μουσείο κάνει την εμφάνιση του και πεζογέφυρα έρχεται να ενώσει το Μουσείο με τον Κεραμικό Κήπο (Jardin des Tuileries) και το Μουσείο του Λούβρου (Musée du Louvre). Προχωρώντας, στο νησί Île de la Cité προβάλλει η γοτθικού ρυθμού εκκλησία Sainte-Chapelle και η Παναγία των Παρισίων (Notre-Dame de Paris), καθώς και πληθώρα από μνημεία, μουσεία και ιστορικά κτίρια.

Συνολικά, υπάρχουν 37 γέφυρες, σύμφωνα με τη διάλεξη της Μαγκλάρα, που αποτελούν σημαντικούς συνδετικούς κρίκους, ενώνοντας τα δυο τμήματα του αστικού ιστού που χωρίζονται από τον Σηκουάνα και επιτρέποντας την ανεμπόδιστη μετακίνηση των πεζών και επίσκεψη των αξιοθέατων, μνημείων και μουσείων. Τέλος, ο ίδιος ο ποταμός αποτελεί σημαντικό άξονα κίνησης και νοητή διαδρομή

πολιτισμού, ενώ πλοία αναψυχής και μετακίνησης (Bateaux Mouches) των επισκεπτών προσφέρουν οργανωμένες ξεναγήσεις και περιηγήσεις.

Χάρτης αξιοθέατων του Παρισιού, Πηγή: <https://www.parisdigest.com>

Πύργος του Άιφελ (πρωινή και νυχτερινή λήψη), Πηγή: Προσωπικό αρχείο

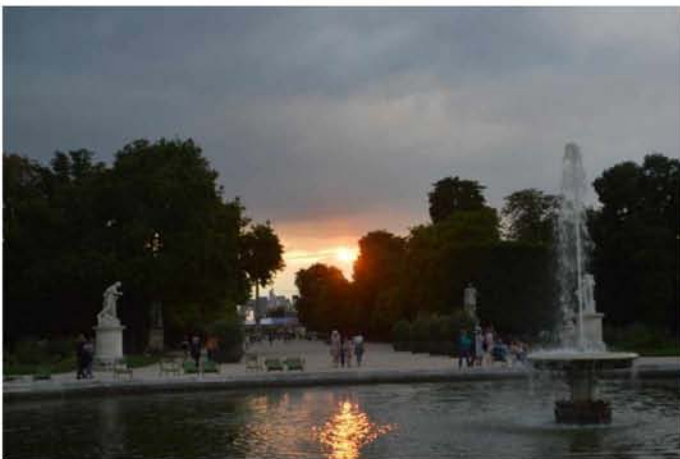

Μεγάλο Παλάτι και Μικρό Παλάτι, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Μουσείο Στρατού και Μουσείο Ορσέ, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Κεραμικός Κήπος και Μουσείο του Λούβρου, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

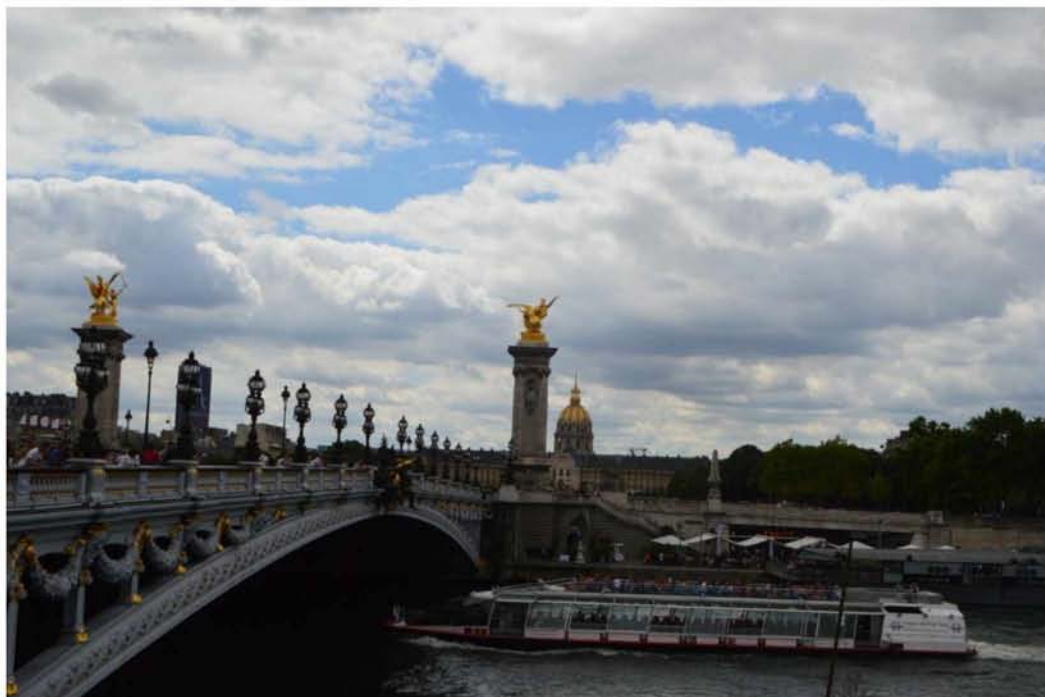

Η Παναγία των Παρισίων (πρωινή και νυχτερινή λήψη), Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Χώροι αναψυχής (καφετέριες, μπαρ, εστιατόρια) κατά μήκος του ποταμού,
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Παιχνίδια και αθλητικές δραστηριότητες στις όχθες του
Σηκουάνα, Πηγή: <https://www.nytimes.com/>

Bateaux Mouches για την ξενάγηση και μετακίνηση των επισκεπτών (Pont Alexandre III), Πηγή:
Προσωπικό αρχείο

1.7.2 Πολιτιστική διαδρομή στην πόλη της Άβιλας, Ισπανία

Η Άβιλα είναι πόλη της Ισπανίας, βρίσκεται βορειοδυτικά της Μαδρίτης στην αυτόνομη περιφέρεια της Καστίλλης και Λεόν και από το 1985 η παλαιά πόλη με τις εκκλησίες της έχουν συμπεριληφθεί στον Κατάλογο Μνημείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Η πόλη αυτή έχει γίνει γνωστή λόγω των μεσαιωνικών τειχών της με 88 πύργους και 9 πύλες, που κατασκευάστηκαν το 1090 και για μία από τις μεγαλύτερες αναλογίες εκκλησιών σε σχέση με τον πληθυσμό. Είναι κτισμένη σε υψόμετρο 1.113 μ. πάνω από την στάθμη της θάλασσας και ο πληθυσμός της ανέρχονταν το 2009 σε 59.272 κατοίκους. (<https://el.wikipedia.org>) Η επίσημη ηλεκτρονική πύλη της Ισπανίας για τον τουρισμό παρουσιάζει, δύο προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές στην πόλη της Άβιλα, που καλύπτουν μεγάλο εύρος αξιοθέατων. Οι διαδρομές αυτές διακρίνονται στις δύο ακόλουθες (<http://www.spain.info>):

A. The City of Knights (Η Πόλη των Ιπποτών). Η διέλευση από την πύλη Rastro οδηγεί στο κεντρικό σημείο της Πόλης των Ιπποτών, η οποία ονομάστηκε έτσι για τον μεγάλο πληθυσμό αριστοκρατών. Από τα σημαντικότερα μνημεία που θα συναντήσει κανείς ακολουθώντας τη διαδρομή, είναι τα εξής:

1. *Κτίρια Dávila* (συγκρότημα τεσσάρων παλατιών του 16ου αιώνα).
2. *Πύργος Los Guzmanes* (ξεκίνησε να χτίζεται το 1513 και σήμερα αποτελεί έδρα του Περιφερειακού Συμβουλίου).
3. *Παλάτι Superunda* (κτίστηκε το 1580).
4. *Παλάτι Almarza* (αρχοντικό του 16ου αιώνα).
5. *Μονή Santa Tereza* (φιλοξενεί μουσείο).
6. *Παλάτι Núñez Vela* (κτίσμα αναγεννησιακού ρυθμού, έδρα του Επαρχιακού Δικαστηρίου).
7. *Παλάτι της Παλαιστίνης* (σήμερα είναι η θέση του Γενικού Στρατιωτικού Αρχείου).
8. *Δημαρχείο και* (βρίσκεται στην πλατεία Mercado Chico, που αποτελούσε άλλοτε τη Ρωμαϊκή Αγορά και απέναντι η εκκλησία).
9. *Παλάτι Los Velada και το παλάτι Valderrábanos* (λειτουργούν σήμερα ως ξενοδοχεία).

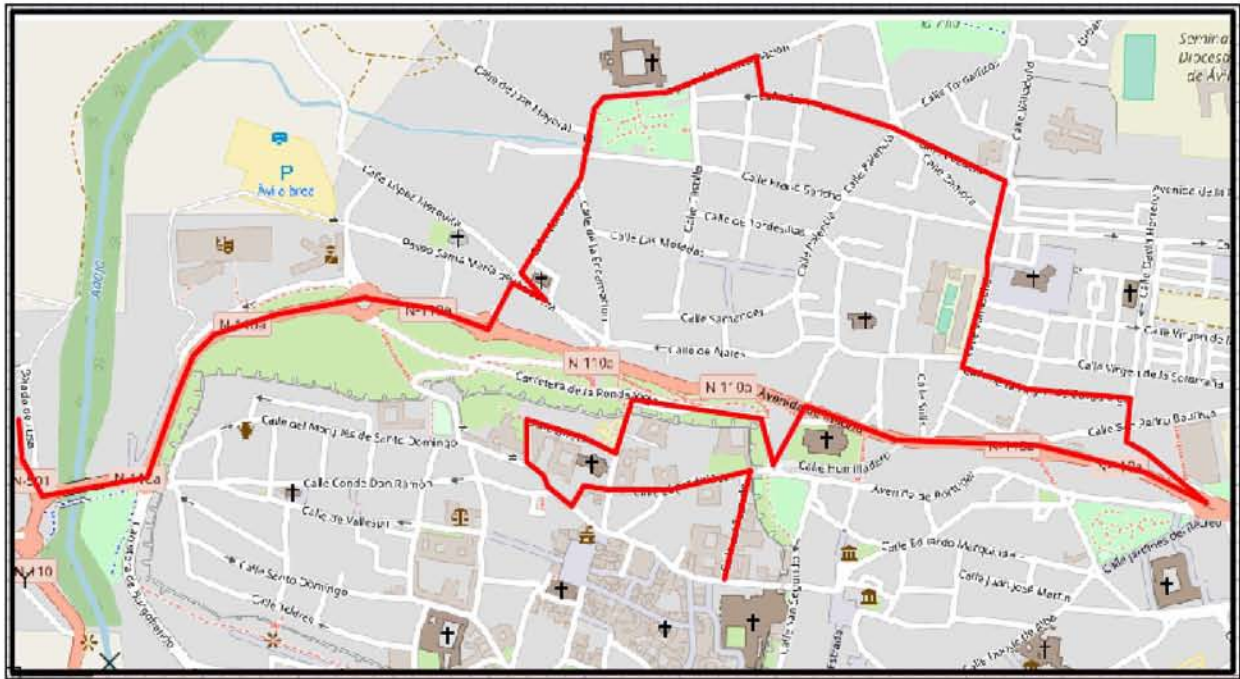

Χάρτης απεικόνισης της Διαδρομής "The City of Knights", Πηγή: <http://www.openstreetmap.org>, Ίδια επεξεργασία

B. The Cuatro Postes (Οι τέσσερις στήλες). Στη διαδρομή αυτή θα συναντήσει κανείς ιερά και παλιά αρχοντικά καταλήγοντας στο Cuatro Postes, σύμβολο της Άβιλα. Πιο συγκεκριμένα:

1. Καθεδρικός ναός *El Salvador* (χρονολογείται τον 12ο αιώνα, από τους παλαιότερους στην Ισπανία)
2. Παλάτι *Verdugo* και Παλάτι *Los Águila*
3. Παρεκκλήσι *Mosén Rubí*
4. *Piedras Albas Palace* (χρονολογείται τον 16ο αιώνα, οι κήποι του περιέχουν αρκετά αρχαιολογικά αντικείμενα)
5. Ναός *San Martin* (ανακηρύχθηκε ως τόπος ιστορικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος το 1983)
6. Μονή *La Encarnación* (βρίσκεται στην παραδοσιακή συνοικία *Ajates*)
7. Παρεκκλήσι *Santa Maria de la Cabeza* (χρονολογείται τον 12ο αιώνα)
8. Ναός *San Segundo* (ανακηρύχθηκε εθνικό μνημείο το 1923)
9. *The Cuatro Postes* (ιερό του μεσαιώνα)

Χάρτης απεικόνισης της Διαδρομής "The Cuatro Postes", Πηγή: <http://www.openstreetmap.org>, Ίδια επεξεργασία

Τα τείχη της Αβίλας, Πηγή: <http://www.spain.info>

Καθεδρικός Ναός El Salvador, Πηγή: <http://www.spain.info>

Εκκλησία San Juan, Πηγή: <http://www.avilaturismo.com>

Παλάτι Velada και Παλάτι Núñez Vela, Πηγή: <http://www.avilaturismo.com>

Παλάτι Valderrábanos, Παλάτι Los Águila και το Cuatro Postes, Πηγή: <http://www.avilaturismo.com>

Μονή Santa Tereza, Πηγή: <http://www.spain.info>

Πλατεία Santa Tereza, Πηγή: <http://www.avilaturismo.com>

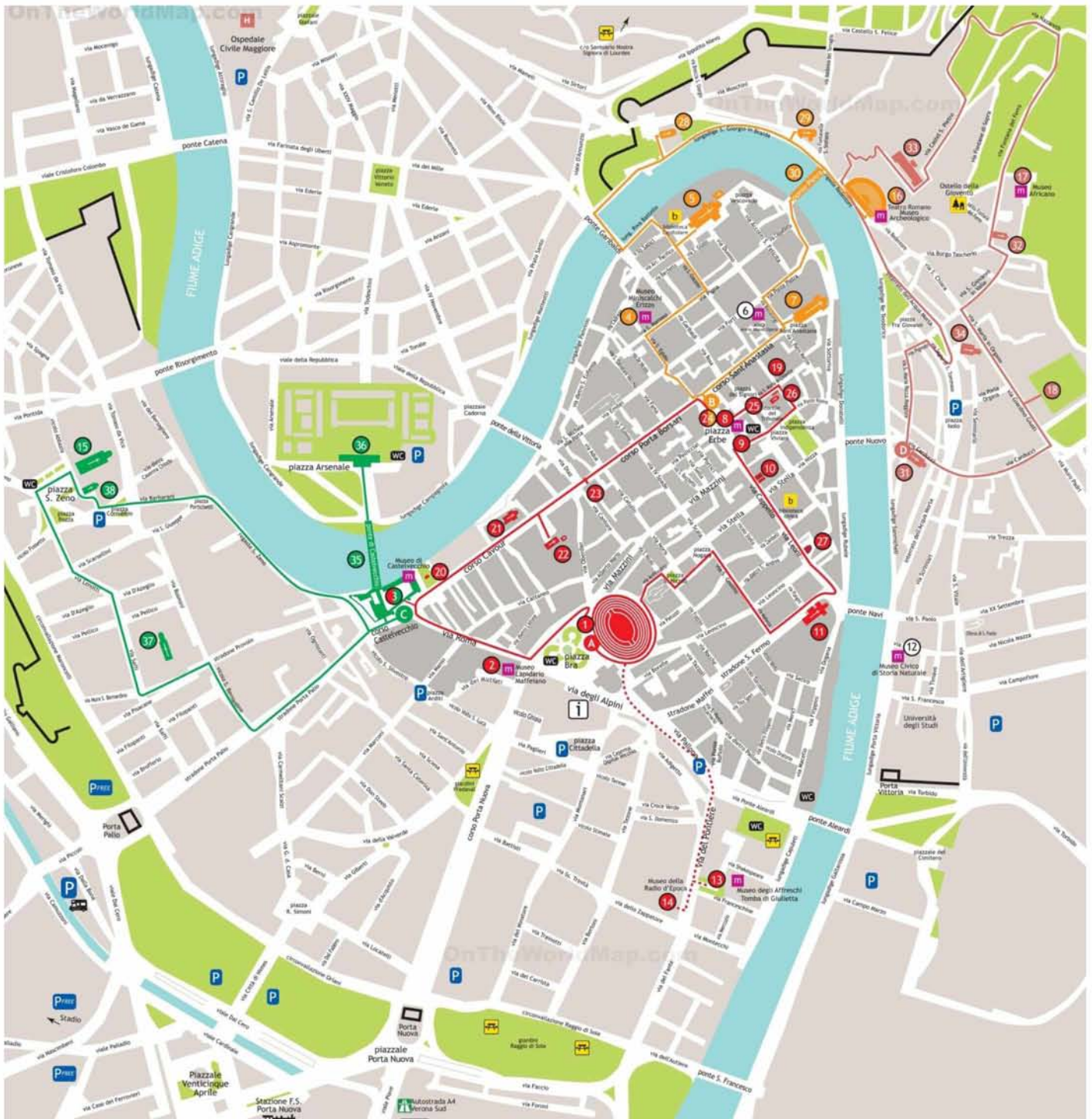
1.7.3 Βερόνα, Ιταλία

Η Βερόνα, πόλη της Βόρειας Ιταλίας βρίσκεται στις όχθες του ποταμού Αδίγη, με έδρα την ομώνυμη επαρχία της Περιφέρειας Βένετο και πληθυσμό 265.000 κατοίκους. (<https://el.wikipedia.org>) Η Βερόνα είναι γνωστή σε εθνικό και διεθνές επίπεδο για τον πολιτισμό και την τέχνη της και για το λόγο αυτό το έτος 2000, αναγνωρίστηκε ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. Τα αρχιτεκτονικά και καλλιτεχνικά αριστουργήματα της πόλης μαρτυρούν την σπουδαία ιστορία και το παρελθόν της, καθιστώντας την ιδιαίτερα προσφιλή και δημοφιλή στους επισκέπτες. Η Βερόνα, με έκταση 206,6 km² (προσεγγίζει το μέγεθος της Λάρισας που είναι 122 km²), είναι περιτριγυρισμένη από ρωμαϊκά ερείπια, μεσαιωνικά κτιριακά λείψανα, βενετσιάνικα και αυστριακά ίχνη, καθώς και παλάτια, πλατείες, γέφυρες και εκκλησίες, σμίγοντας τους αρχαίους με τους σύγχρονους χρόνους. (<http://www.tourism.verona.it>) Για την περιήγηση στα μνημεία της πόλης και στο ιστορικό κέντρο και την γνωριμία με τον πολιτισμό και την ιστορία της, προτείνονται τέσσερις διαδρομές πολιτισμού, οι οποίες περιγράφονται στον παρακάτω χάρτη. Η 1η Διαδρομή (κόκκινη) είναι 3,3 χλμ. και διαρκεί γύρω στις τέσσερις ώρες, η 2η Διαδρομή (πορτοκαλί) διαρκεί και αυτή 3 χλμ., 3η Διαδρομή 2,5 χλμ. (πράσινη) και η 4η Διαδρομή (ρόζ) 3,6 χλμ.

Η Βερόνα, Πηγή: <https://www.walksofitaly.com>

Χάρτης απεικόνισης προτεινόμενων πολιτιστικών διαδρομών στην Βερόνα, Πηγή: <http://ontheworldmap.com>

ITINERARIO A

- 1 Arena (I sec. d.C.)
Piazza Bra
- 2 Museo Lapidario Maffeiano
- 3 Castelvecchio (XIV sec.)
- 20 Arco dei Gavi (I sec. d.C.)
- 21 Chiesa S. Lorenzo (dall'VIII sec.)
- 22 Chiesa Ss. Apostoli (dal V sec.)
Sacello delle Ss. Teuteria e Tosca (VII sec.)
- 23 Porta dei Borsari (I sec. d.C.)
- 24 Piazza delle Erbe
- 25 Piazza dei Signori e Scavi Scaligeri c/o Palazzi Scaligeri
Arche Scaligere (XIV sec.)
- 26 Chiesa S. Maria Antica (VIII sec.)
- 19 Museo Conte - Antica Tipografia Arche Scaligere
- 8 Torre dei Lamberti
- 9 Galleria d'Arte Moderna a Palazzo della Ragione
- 10 Casa di Giulietta (dal XIII sec.)
- 27 Porta Leoni (I sec. d.C.)
- 11 Chiesa S. Fermo (dall'VIII sec.)
- 13 Museo degli Affreschi - Tomba di Giulietta
- 14 Museo della Radio d'Epoca

- 5 Complesso del Duomo (dal IV sec.)
- 28 Chiesa S. Giorgio (XVI sec.)
- 29 Chiesa S. Stefano (dal V sec.)
- 16 Teatro Romano (fine I sec. a.C.)
- 30 Ponte Pietra (I sec. d.C.)
- 7 Chiesa S. Anastasia (XIII - XV sec.)

ITINERARIO C

- 3 Castelvecchio (XIV sec.)
- 35 Ponte Scaligero (XIV sec.)
- 36 Arsenale (XIX sec.)
- 37 Chiesa S. Bernardino (dal XV sec.)
- 15 Basilica S. Zeno (dal IX sec.)
- 38 Chiesa S. Procolo (dal V sec.)

ITINERARIO D

- 31 Chiesa S. Tomaso (dal XIV sec.)
- 18 Palazzo e Giardino Giusti (XVI sec.)
- 32 Chiesa S. Giovanni in Valle (dall'VIII sec.)
- 33 Castel S. Pietro (XIX sec.)
- 16 Teatro Romano (fine I sec. a.C.)
- 34 Chiesa S. Maria in Organo (dall'VIII sec.)
- 17 Museo Africano

ITINERARIO B

- 24 Piazza delle Erbe
- 4 Museo Miniscalchi Erizzo

Η Αρένα της Βερόνα (ανεγέρθηκε το 30 μ.χ), Πηγή: <http://palazzovictoria.com>

Duomo of Verona (ο καθεδρικός ναός της Βερόνα, κτίσμα του 12ου αιώνα, Πηγή: <https://en.wikipedia.org/>

Piazza delle Erbe, η οποία περιβάλλεται από αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής κτίρια, Πηγή: <https://www.walksofitaly.com>

Basilica di San Zeno Maggiore (εκκλησία του 4ου αιώνα ρωμαϊκού ρυθμού), Πηγή: <https://verona-pantheon.com>

Castelvecchio (κάστρο του 14ου αιώνα με επτά πύργους) φιλοξενεί το μουσείο τέχνης, γλυπτικής, νομισμάτων και άλλων αντικειμένων, Πηγή: <https://commons.wikimedia.org>

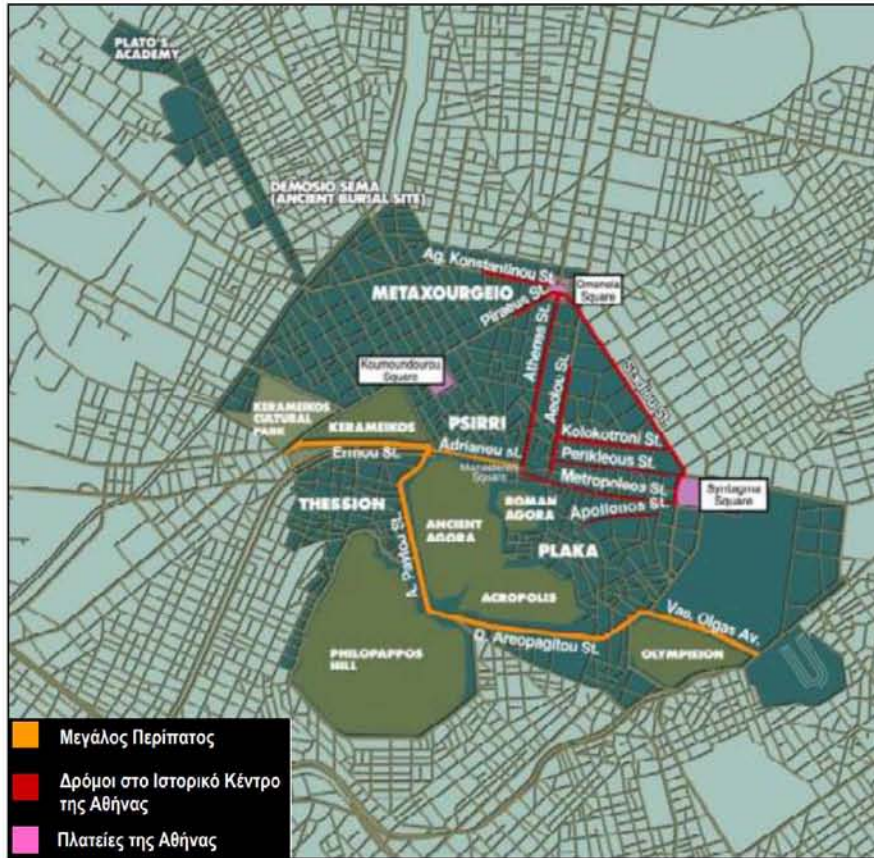

1.7.4 Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας

Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας και η ανάπλαση του ιστορικού της κέντρου της, ήταν από τις μεγαλύτερες πολεοδομικές παρεμβάσεις στην πόλη. Στόχος ήταν η δημιουργία ενός ενιαίου "αρχαιολογικού πάρκου" από την αρχαιολογική περιοχή Ολυμπίειο ως τον Κεραμεικό, αναβαθμίζοντας παράλληλα τα πάρκα που συμπεριλαμβάνονται κατά μήκος αυτής της επιλεγμένης πολιτιστικής διαδρομής. Η Εταιρία "Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Α.Ε" ανέλαβε την ολοκλήρωση του έργου, το οποίο παραδόθηκε στο κοινό το 2002. (<http://www.greekarchitects.gr>) Συγκεκριμένα, έργα του προγράμματος που έχουν υλοποιηθεί είναι πεζοδρόμηση της οδού Διονυσίου Αρεοπαγίτου και της οδού Αποστόλου Παύλου, έργα ανάδειξης και αποκατάστασης των έξι αρχαιολογικών χώρων της διαδρομής, και διαμορφώσεις πλατειών και οδών του ιστορικού κέντρου. Ειδικότερα, παρεμβάσεις έχουν πραγματοποιηθεί στις πλατείες Ομόνοιας, Συντάγματος, Κουμουνδούρου και στην πλατεία Μοναστηρακίου. Η περιοχή παρέμβασης ορίζει διαδρομή 2 χλμ., η οποία διέρχεται μέσα από σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους που αναδεικνύονται και επωφελούνται από την δημιουργία της διαδρομής και είναι οι εξής (Γαλάνη, 2004):

1. Ολυμπίειο ή αλλιώς Ναός του Ολύμπιου Διός
2. Βόρεια και νότια κλιτύς της Ακρόπολης
3. Λόφος Φιλοπάππου, απέναντι από την Ακρόπολη, στον οποίο βρίσκεται το μνημείο του Φιλοπάππου ρωμαϊκής εποχής
4. Αρχαία Αγορά (ιδρύθηκε τον 6ο αιώνα π.Χ), σημαντικό αρχαίο διοικητικό και πολιτειακό κέντρο
5. Ρωμαϊκή Αγορά (κτίστηκε τον 19-11 αιώνα π.Χ) και Βιβλιοθήκη Αδριανού, στις οποίες μετατοπίστηκε το κέντρο της πόλης συνιστώντας εμπορικό και διοικητικό πυλώνα
6. Αρχαιολογικός χώρος Κεραμεικού (αρχαίο νεκροταφείο)

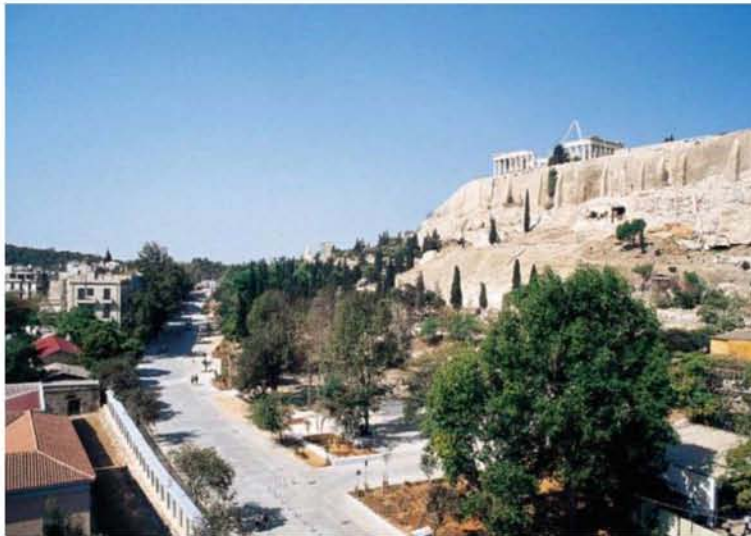

Περιοχή παρέμβασης έργου, Πηγή: courses.arch.ntua.gr

Αρχαιολογικός περίπατος, Πηγή: courses.arch.ntua.gr

Πεζόδρομος Δ. Αρεοπαγίτου, μετά την διαμόρφωση, Πηγή: courses.arch.ntua.gr

Πεζόδρομος Α. Παύλου, μετά την διαμόρφωση, Πηγή: courses.arch.ntua.gr

Πεζόδρομος Ερμού, μετά την διαμόρφωση, Πηγή: courses.arch.ntua.gr

Πλατεία Ομόνοιας και πλατεία Μοναστηρακίου μετά την ανάπλαση, Πηγή: courses.arch.ntua.gr

Πλατεία Κουμουνδούρου και πλατεία Κεραμεικού, μετά την ανάπλαση, Πηγή: courses.arch.ntua.gr

Ο ναός του Ολύμπιου Διός ή Ολυμπείο, Πηγή: <https://en.wikipedia.org>

Νότια και βόρεια κλιτύς της Ακρόπολης, Πηγή: <http://www.cityofathens.gr/node/1347>

Λόφος Φιλοπάππου, Πηγή: <http://www.in2life.gr>

Ρωμαϊκή Αγορά, Πηγή: <http://odysseus.culture.gr>

Αρχαιολογικός χώρος Κεραμεικού, Πηγή: <http://odysseus.culture.gr>

Κεφάλαιο 2ο

Δίκτυα πρασίνου- Πράσινες υποδομές

2. ΔΙΚΤΥΑ ΠΡΑΣΙΝΟΥ- ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

2.1. Ορισμοί και έννοια

2.1.1 Χώροι αστικού πράσινου

Ο όρος «πράσινο» ουσιαστικά αναφέρεται στον ελεύθερο χώρο, ανεξάρτητα από το εμβαδόν του, δομημένο με κριτήρια οικολογικά, λειτουργικά και αισθητικά από τεχνητά και κυρίως φυσικά υλικά (χώμα, φυτά, βράχια, ξύλο, νερό, χρώματα) συνδεδεμένα αρμονικά μεταξύ τους και συντηρούμενα σε ένα σύστημα που δεν συγκρούεται με άλλες λειτουργίες. (Α. Νικολή, 2009).

Ο ορισμός των αστικών χώρων πρασίνου, που συμφωνείται από οικολόγους, οικονομολόγους, κοινωνικούς επιστήμονες και σχεδιαστές του χώρου, είναι ότι αποτελούν δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους πρασίνου σε αστικές περιοχές που καλύπτονται κυρίως από βλάστηση, οι οποίοι είναι άμεσα (π.χ. ενεργητική ή παθητική αναψυχή) ή έμμεσα (π.χ. θετική επιρροή στο αστικό περιβάλλον) ωφέλιμοι και διαθέσιμοι για τους χρήστες τους. (Haq, 2011)

Ως χώροι υψηλού αστικού πρασίνου θεωρούνται όσοι καλύπτονται από δένδρα, τα οποία έχουν αποκτήσει κρίσιμη μάζα, ύψος και κόμη. Αντίθετα, δεν θεωρούνται χώροι αστικού πράσινου οι στενές νησίδες μεταξύ των λωρίδων κυκλοφορίας ή η παρόδια καλλωπιστική φύτευση στα πεζοδρόμια των οδών και οι αδόμητοι χώροι με χρήση. (Κ. Παπαγιάννης, Χ. Καμπούρης, 2013)

Το ΦΕΚ 285/2004 «Έγκριση πολεοδομικών σταθεροτύπων (standards) και ανώτατα όρια πυκνοτήτων που εφαρμόζονται κατά την εκπόνηση των γενικών πολεοδομικών σχεδίων, των σχεδίων χωρικής και οικιστικής οργάνωσης 'ανοικτής πόλης' και των πολεοδομικών μελετών» επιχειρεί την κατηγοριοποίηση των χώρων αστικού πρασίνου ανάλογα με τη θέση και το ρόλο τους στην πόλη και τη διατύπωση σταθεροτύπων, όσον αφορά την έκτασή τους, τη διασπορά και την ιεράρχησή τους μέσα στην πόλη.

Οι ανάγκες σε πράσινο, ελεύθερους χώρους και συναφείς κοινόχρηστες λειτουργίες (παιδικές χαρές, πλατείες, άλση) διακρίνονται σε Ελεύθερους Χώρους επιπέδου Πόλης / Οικισμού και Ελεύθερους Χώρους επιπέδου Πολεοδομικής

Ενότητας. Τα απαιτούμενα μεγέθη σε πράσινο υπολογίζονται με πρότυπο συνολικά 8 τ.μ. γηπέδου ανά κάτοικο που αναλύεται ως εξής:

Πίνακας 1: Κατηγοριοποίηση χώρων αστικού πρασίνου βάση ΦΕΚ 285/2004 (Πολεοδομικά Σταθερότυπα).

Τύπος	Ορισμός	Χρήση/ ρόλος	τ.μ/ κάτοικο
Νησίδες Πρασίνου (green pockets)	Πράσινο συνολικής έκτασης 0,01- 0,1 Ha, χωρίς άλλη χρήση	Ορθολογικός σχεδιασμός/ δημιουργία «ανοιγμάτων» στο δομημένο ιστό	0,25
Πλατείες	Πλατείες με ή χωρίς εξοπλισμό, συνολικής έκτασης 0,1-0,5 Ha	Χώροι κοινωνικής επαφής και αναψυχής	0,5
Παιδικές χαρές-γωνιές (μικρής έκτασης)	Χώροι σχεδιασμένοι για παιχνίδι και κοινωνικές επαφές	Παιχνίδι σε οργανωμένες παιδικές χαρές, άθληση	0,25
Πάρκο Πολεοδομικής Ενότητας – Γειτονιάς (δύναται να καλύπτει τις ανάγκες πέραν της μια Π.Ε)	Χώροι συνολικής έκτασης 0,5-1,5 Ha. Εκτός του πρασίνου μπορεί να περιλαμβάνει δραστηριότητες ενεργητικής αναψυχής	Χώρος αθλητικών δραστηριοτήτων, παιχνιδιού	1,5
Πάρκο πόλης/ οικισμού	Φυσικές περιοχές που απαιτείται η ανάδειξη και η προστασία του φυσικού χαρακτήρα τους	Αποτελούν διέξοδο από το δομημένο περιβάλλον (αποφεύγεται η χωροθέτηση τους κοντά σε λειτουργίες με έντονη όχληση)	5,5

Πηγή : ΦΕΚ 285/2004, Ιδία επεξεργασία

2.1.2. Δίκτυα πρασίνου

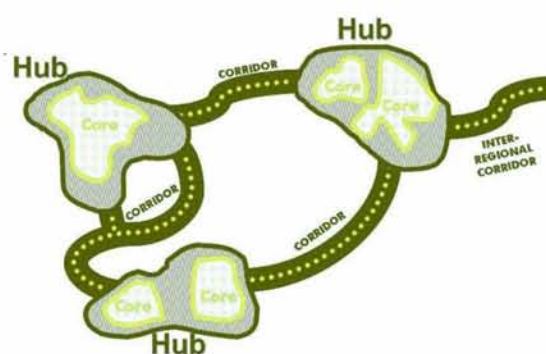
Η ανάγκη σύνδεσης του δομημένου αστικού χώρου με την ύπαιθρο και το φυσικό περιβάλλον αποτέλεσε κύρια επιδίωξη, ιδιαίτερα από την βιομηχανική επανάσταση και μετά. Ο Frederick Olmsted, αρχιτέκτονας τοπίου, είναι από τους πρώτους που μελέτησε, σχεδίασε το δημόσιο χώρο και προχώρησε στη δημιουργία δικτύων υπαίθριων χώρων. Πιο συγκεκριμένα, σχεδίασε επιμήκεις χώρους πρασίνου και προχώρησε στη σύνδεση τους, με στόχο τη δημιουργία διαδρομών ενδιαφέροντος στον αστικό ιστό. Απόρροια αυτών είναι και οι μεγάλοι λεωφόροι που οδηγούν σε

πάρκα οι επονομαζόμενοι συνεχείς περίπατοι ή παρκόδρομοι (parkways). (Γιοβρή - Διαμαντή, 2015)

Σήμερα, η ολοένα αυξημένη ευαισθησία για την αειφορία του αστικού χώρου και την ποιότητα του περιβάλλοντος, αναδεικνύει το φυσικό περιβάλλον και τις δραστηριότητες αναψυχής και άθλησης που διενεργούνται σε αυτό, στην βάση της σχεδιαστικής λογικής των δημόσιων υπαίθριων χώρων της διάχυτης ελληνικής πόλης. (Αίσωπος, 2006)

Οι πόλεις έχουν μεγάλη ανάγκη να ενταχθούν στις γύρω φυσικές περιοχές και στους ανοιχτούς χώρους, προκειμένου να αυξήσουν την οικολογική τους κατάσταση (δείκτης βιοποικιλότητας που αναπτύχθηκε από το Κέντρο Βιολογικών Καταγραφών, βασισμένο σε παρατηρήσεις ζώων και φυτών). Έτσι λοιπόν, η πράσινη υποδομή, ως σύνθετο δίκτυο ή μάλλον εργαλείο για ένα βιώσιμο μέλλον των πόλεων αποτελεί την κύρια λύση. Οι πράσινες υποδομές είναι ουσιαστικά ένα διασυνδεδεμένο δίκτυο πράσινων χώρων που διατηρεί τις φυσικές αξίες και λειτουργίες του οικοσυστήματος και παρέχει συναφή πλεονεκτήματα στους ανθρώπινους πληθυσμούς. Πιο συγκεκριμένα, οι πράσινες υποδομές αποτελούν ένα οικολογικό πλαίσιο απαραίτητο για την περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική βιωσιμότητα των πόλεων και παράλληλα παίζουν το ρόλο του ρυθμιστικού παράγοντα σε θέματα εδαφικής ανάπτυξης, διαχείρισης της ανάπτυξης και σχεδιασμού υποδομών. (<http://2014-2015.nclurbandesign.org>)

Δίκτυο πρασίνου, Πηγή: <http://2014-2015.nclurbandesign.org>

Με άλλα λόγια τα δίκτυα πρασίνου αποτελούν ένα σύστημα από επιμέρους τμήματα πρασίνου, μεγάλου, μεσαίου ή μικρού μεγέθους, τα οποία συνδέονται μεταξύ αποτελώντας σημαντικό στρατηγικό εργαλείο στην προσπάθεια ένταξης πολιτιστικών, αναψυχικών χρήσεων στον αστικό ιστό αλλά και στην προστασία και

διατήρηση της ποικιλομορφίας των τοπίων και της βιοποικιλότητας. Πρωτεύον επιδίωξη των δικτύων πρασίνου είναι η αναδιανομή του πρασίνου σε όλη των έκταση της πόλης/οικισμού για την εξασφάλιση ισότιμων αναλογιών έκτασης πρασίνου ανά κάτοικο και την εύκολη προσβασιμότητα σε αυτούς, από όλους. (Μουγιάκου, 2014)

Σύμφωνα με έναν άλλον ορισμό τα δίκτυα συνιστούν ένα σύνθετο σύμπλεγμα ανοικτών πράσινων χώρων, που ενώνονται μεταξύ τους με διαδρομές πρασίνου και περιλαμβάνει τόσο σχεδιασμένους χώρους πρασίνου, όσο και μη σχεδιασμένες φυσικές περιοχές ανεξαρτήτως μεγέθους, θέσης και χρήσης. (Αρσενίου, 2010)

Τέλος, κατά έναν άλλον ορισμό, ως δίκτυα πρασίνου εννοούνται το σύνολο των ελεύθερων χώρων που συνδέονται με πράσινους διαδρόμους. Πράσινοι διάδρομοι είναι οι ελεύθεροι χώροι που αναπτύσσονται κατά μήκος φυσικών διαδρόμων (ποτάμια, ρέματα) ή κατά μήκος σιδηροδρομικών γραμμών ή άλλων γραφικών διαδρομών όπως πάρκα, διαδρομές πρασίνου, δενδροστοιχίες, αδόμητοι χώροι που έχουν εοικισθεί από βλάστηση ή κατά μήκος του υδάτινου στοιχείου. Για να δομηθεί ωστόσο ένα σύστημα πράσινης υποδομής ή δικτύου είναι αναγκαία η ύπαρξη καθολικού σχεδιασμού και η οργάνωση στρατηγικών διαχείρισης σε διάφορες χωρικές κλίμακες. (Ντάφα, 2015)

2.2 Σκοπός

Κυρίαρχο όφελος από τη δημιουργία δικτύων πρασίνου είναι η διαφύλαξη της βιοποικιλότητας, η προστασία της άγριας ζωής και των απειλούμενων οικοτόπων. Οι διάδρομοι υποστηρίζουν τους πληθυσμούς των διάφορων ειδών, διατηρώντας τη διασύνδεση του τοπίου με το αστικό περιβάλλον και επιτρέποντας τη μετακίνηση τους μεταξύ των απομονωμένων ενδιαιτημάτων. (European Commission, 2010)

Είναι αναμφίβολο ότι η δημιουργία δικτύων πρασίνου έχει πολλαπλά οφέλη τόσο για τους επισκέπτες, όσο και τους κατοίκους μιας περιοχής, καθώς ενθαρρύνουν την ζωτικότητα τους. Τα υψηλά επίπεδα περιπάτου, πεζοπορίας και ποδηλασίας εντός των δικτύων καταδεικνύουν ότι μια πόλη είναι ασφαλής, ζωντανή και εύκολα προσβάσιμη από όλους. Παράλληλα, υποστηρίζουν την υγεία και την σωματική άσκηση, μέσω του περιπάτου και της πεζοπορίας, αφού αποτελούν μέρος των καθημερινών ταξιδιών προς και από την εργασία, ανάπαυση και αναψυχή τους, μειώνοντας την χρήση ιδιωτικών Ι.Χ. όταν πρόκειται για μικρές αποστάσεις, με πολλαπλασιαστικά οφέλη για το περιβάλλον. Επιπλέον, επιτυγχάνεται ευκολότερη

προσβασιμότητα και μετακίνηση όλων των κοινωνικών ομάδων, ανεξάρτητου ηλικίας και οικονομικής κατάστασης. (<http://www.cityofsydney.nsw.gov.au>)

Πρέπει να τονιστεί ότι η πρόσβαση των ατόμων σε δημόσιους υπαίθριους χώρους με βλάστηση, σε πάρκα και παιδικές χαρές, συμβάλλει στην καλύτερη υγεία και ευεξία τους, αφού αυξάνουν την σωματική δραστηριότητα τους, γεγονός που επιδρά θετικά και στην ψυχική υγεία, μειώνοντας τα επίπεδα άγχους και τα φαινόμενα κατάθλιψης. (<http://www.hhrpcentral.com>)

Επιπλέον, συμβάλλουν στην προσαρμογή πόλεων/περιοχών στην κλιματική αλλαγή, καθώς αναβαθμίζονται βιοκλιματικά οι πόλεις (βελτίωση μικροκλίματος και των συνθηκών θερμικής άνεσης), και βελτιώνεται η ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Ακόμη, η ύπαρξη χώρων πρασίνου στο πυκνοδομημένο αστικό περιβάλλον έχει θετικές επιδράσεις, αφού συμβάλλει στην μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και στον καθαρισμό του αέρα, καθώς δέντρα, θάμνοι και χλοοτάπητες φιλτράρουν τον αέρα αφαιρώντας τον καπνό, την σκόνη και άλλους ρύπους. Ένα δέντρο μπορεί να αφαιρέσει 26 κιλά διοξειδίου του άνθρακα από την ατμόσφαιρα ετησίως. Επίσης, η πυκνή κάλυψη φυτών συγκρατεί το έδαφος, μειώνει την διάβρωση του εδάφους και ελαττώνει τις πιθανότητες πλημμύρων, συγκρατώντας τα όμβρια ύδατα. (<http://projectevergreen.org>) Επιπλέον, τα δέντρα και οι θάμνοι ρυθμίζουν την ταχύτητα του ανέμου, προσφέροντας αντιανεμική προστασία και απομονώνουν χώρους με υψηλά επίπεδα θόρυβου (αυτοκινητόδρομοι, αυλές, σχολεία, κ.α) ελαττώνοντας τα επίπεδα ηχορύπανσης. (Ελευθεριάδης & Ματζίρης, 2013) Ακόμη, με τη δημιουργία δικτύων περιορίζεται το φαινόμενο της θερμικής νησίδας, κατά το οποίο έχουμε αυξημένες θερμοκρασίες τόσο κατά τη διάρκεια της ημέρας, όσο και τη νύχτα, σε σύγκριση με τη θερμοκρασία των περιαστικών και αγροτικών περιοχών ή/και άλλων περιοχών μέσα στην πόλη που διαθέτουν μεγαλύτερο ποσοστό πρασίνου. (Μουγιάκου, 2014)

Τα δίκτυα πρασίνου πέρα των θετικών επιδράσεων που αναφέρθηκαν, συμβάλλουν και στην βιώσιμη κινητικότητα των ανθρώπων και αγαθών στον αστικό χώρο. Ως βιώσιμη κινητικότητα μπορεί να οριστεί ένα σύστημα μεταφορών και πρότυπων μετακινήσεων που παρέχει τα μέσα και τις δυνατότητες ικανοποίησης των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών αναγκών αποτελεσματικά και δίκαια, ενώ ταυτόχρονα ελαχιστοποιεί αναπόφευκτες ή επουσιώδης αρνητικές συνέπειες και το αντίστοιχο κόστος τους, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Έτσι, επιτυγχάνεται η

ικανοποίηση των απαιτήσεων ατόμων, επιχειρήσεων, και κοινωνιών για προσπελασιμότητα, μετακίνηση και αναπτυξιακές διαδικασίες με τρόπο ασφαλή, οικονομικά προσιτό και σύμφωνο με την υγεία των ανθρώπων και των οικοσυστημάτων, αφού περιορίζονται οι εκπομπές ρύπων. (Γεωργουλή, 2013)

Τέλος, επιτυγχάνεται αύξηση της οικονομικής κίνησης στα σημεία του προορισμού των διαδρομών πρασίνων, ενώ προκύπτουν νέες προοπτικές ανάπτυξης εμπορικών δραστηριοτήτων κατά μήκος τους. (Αρσενίου, 2010) Δεν πρέπει να παραλειφθούν οι θετικές συνέπειες στον τουρισμό και την οικονομία της πόλης, καθώς οι πράσινες διαδρομές έλκουν τουρίστες και επενδύσεις, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας, ενώ παράλληλα αυξάνουν την αξία των ακινήτων.

2.3 Παράγοντες που επηρεάζουν την παρουσία και τη χρήση των χώρων πρασίνου

Αρκετοί παράγοντες επηρεάζουν την παρουσία του πρασίνου στην πόλη, όπως είναι η έκταση της πόλης Όσο ανεπτυγμένη είναι μια αστική περιοχή, τόσο μεγαλύτερο χάσμα της με το φυσικό περιβάλλον και η ανάγκη της για σύνδεση με αυτό. Ακόμη, η πληθυσμιακή πυκνότητα της πόλης επηρεάζει και το αντίστοιχο ποσοστό πρασίνου που αντιστοιχεί ανά κάτοικο (μεγαλύτερος αριθμός κατοίκων/ τ.μ, συνεπάγεται μικρότερο ποσοστό πρασίνου/ κάτοικο). Με την ίδια λογική επιδρά και το ύψος και των μέγεθος των κτιρίων, αφού οι πολυώροφες πολυκατοικίες σε μια συγκεκριμένη περιοχή δύναται να στεγάσουν μεγαλύτερο αριθμό ατόμων, με αποτέλεσμα η αναλογία πρασίνου/ κάτοικο να μειώνεται. Οι χρήσεις γης, αποτελούν άλλη μια μεταβλητή που ορίζει αναγκαία την παρουσία πρασίνου στην πόλη. Η ύπαρξη οχλουσών χρήσεων γης, απαιτεί την δημιουργία εκτάσεων περιμετρικά τους για την μείωση των επιπέδων θορύβου, ενώ οι περιοχές κατοικίας καθιστούν απαραίτητη την ύπαρξη πρασίνου σε αυτές, όπως πάρκα και πλατείες, για την ικανοποίηση των αναγκών των χρηστών. Επιπλέον, το ιδιοκτησιακό καθεστώς και ισχύουσα νομοθεσία για το σύστημα δόμησης και το περιβάλλον, μπορεί να λειτουργήσει είτε βοηθητικά, είτε κατασταλτικά στην δημιουργία χώρων πρασίνου. Τέλος, οι επικρατούσες περιβαλλοντικές συνθήκες της περιοχής (μορφολογία εδάφους, κλίμα, κ.α) είναι σημαντικός παράγοντας για την ύπαρξη πρασίνου. Για τους παραπάνω λόγους έγινε απαραίτητη η εισαγωγή προδιαγραφών και ειδικών δεικτών χωρικής κατανομής, των λεγόμενων σταθερότυπων, όσον αφορά την πυκνότητα, τη χωροθέτηση και τα είδη πρασίνου στην πόλη, τα οποία βρίσκουν

εφαρμογή κατά την εκπόνηση Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων και πολεοδομικών μελετών. (Βιλανού, 2014)

Η χρήση των υπαίθριων χώρων πρασίνου συνδέεται στενά με την ομάδα των πιθανών χρηστών, δηλαδή των ατόμων/ κατοίκων μιας περιοχής που κανονικά θέλουν ή θα έπρεπε να έχουν πρόσβαση σε αυτούς, οι οποίοι μπορεί να διαφέρουν σε ηλικία, φύλο, φυλή, εθνικότητα, εκπαίδευση, εισόδημα, φυσική κατάσταση, κ.α. Ακόμη, η χρήση τους συνδέεται άμεσα και με τα φυσικά χαρακτηριστικά των ίδιων των χώρων πρασίνου (πάρκων, παιδικών χαρών, πάρκων γειτονιάς, κ.α), καθώς χώροι που είναι μεγαλύτεροι και διαθέτουν περισσότερες εγκαταστάσεις, όπως πλακόστρωτα μονοπάτια για περίπατο, ψυχαγωγικές δραστηριότητες, δασικές εκτάσεις, αθλητικές εγκαταστάσεις, κ.α., χρησιμοποιούνται συχνότερα, επηρεάζοντας τον βαθμό στον οποίο ένα άτομο ταξιδεύει για να αποκτήσει πρόσβαση σε ένα συγκεκριμένο τύπο πράσινου χώρου.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την ασφάλεια στους υπαίθριους χώρους πρασίνου, έρευνες δείχνουν πως οι γυναίκες αισθάνονται λιγότερο ασφαλείς σε σχέση με τους άντρες και δεν ικανοποιούνται οι ανάγκες τους, ως χρήστες. Επίσης, το κοινωνικό-πολιτιστικό και κοινωνικό-δημογραφικό υπόβαθρο επηρεάζει τον τρόπο που με τον οποίο τα άτομα χρησιμοποιούν τους χώρους πρασίνου. Ύστερα από μελέτες σε αυστραλιανά πάρκα παρατηρήθηκε ότι κάποιιοι μουσουλμάνοι προσέρχονται σε αυτά κυρίως για θρησκευτικές εκδηλώσεις, ενώ Αυστραλοί βιετναμέζικης και αραβικής καταγωγής κυρίως για κοινωνικοποίηση και ψυχαγωγία. Σχετική έρευνα με την αισθητική και τις αξίες του χώρου πράσινου, αποκαλύπτει ότι οι χρήστες μπορεί να έχουν διαφορετικές προτιμήσεις για χαρακτηριστικά όπως ο τύπος εδάφους, η τοπογραφία, το υδάτινο στοιχείο, η βλάστηση, η παρουσία ή απουσία δέντρων. Ωστόσο, υπάρχουν και άλλες μεταβλητές που επηρεάζουν το πως και το γιατί οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τους χώρους πρασίνου, όπως για παράδειγμα ο τόπος κατοικίας τους, η πρόσβαση σε δημόσια μέσα μεταφοράς, ο χρόνος που έχουν την διάθεση τους, οι προτιμήσεις τους στην διασκέδαση, η αντιμετώπιση που έχουν για την φύση, κ.α. (Byrne & Sipe, 2010)

2.4 Κατηγοριοποίηση δικτύων πρασίνου

Για την ταξινόμηση των δικτύων πρασίνου απαραίτητος κρίνεται ο προσδιορισμός και η ανάλυση των παραγόντων, βάση των οποίων υλοποιείται η εν λόγω κατηγοριοποίηση. Σύμφωνα με την διδακτορική διατριβή της Λιονάτου (2008) και την μεταπτυχιακή εργασία της Αρσενίου (2010), τα κυριότερα κριτήρια που αναφέρονται, είναι τα εξής:

2.4.1. Η χωρική κλίμακα

Ο σχεδιασμός δικτύων πρασίνου εντοπίζεται σε διάφορα επίπεδα χωρικής κλίμακας, ειδικότερα σε επίπεδο συνοικίας, πόλης, περιφέρειας, χώρας ή/ και ηπείρου. Επομένως, διακρίνονται δίκτυα για την ενοποίηση των χώρων πρασίνου εντός των πολεοδομικών ορίων των οικισμών, αλλά και δίκτυα που λειτουργούν ως συνδετικοί κρίκοι μεταξύ πόλεων, περιφερειών και χωρών.

2.4.3. Οι ειδικές χρήσεις και στόχοι που εξυπηρετούν

Η διατήρηση της βιοποικιλότητας, η σύνδεση του αστικού ιστού με τη φύση και η βιώσιμη ανάπτυξη του, οι δραστηριότητες αναψυχής και άθλησης, η ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών και η δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, η ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και ιστορικής ταυτότητας των πόλεων, η αειφορική μετακίνηση, καθώς και οι υπηρεσίες οικοσυστήματος (καθαρός αέρας, δέσμευση διοξειδίου του άνθρακα, συγκράτηση των επιφανειακών και υπόγειων νερών, κ.α) είναι μερικές από τις χρήσεις των δικτύων πρασίνου και δύναται να αποτελέσουν κριτήριο διαφοροποίησης τους.

2.4.2. Τα δομικά χαρακτηριστικά

Καθώς, τα δίκτυα πρασίνου είναι αποτέλεσμα ένωσης πολλών και διαφορετικού χαρακτήρα υπαίθριων χώρων πρασίνου, έχουν διαφορετικές δομικές διαρθρώσεις και διακρίνονται σε δίκτυα πρασίνου, στα οποία κεντρικό ρόλο κατέχουν οι επιμήκεις άξονες- διαδρομές πρασίνου, σφηνοειδείς μορφές πρασίνου ή σε ζώνες πρασίνου που εισχωρούν στην πόλη, συνδέοντας το περιαστικό με το αστικό πράσινο.

2.4.4. Ο τρόπος σχεδιασμού και ανάλυσης τους

Οι σύγχρονες τάσεις σχεδιασμού, ο αειφορικός σχεδιασμός, οι νομοθετικές και πολεοδομικές διατάξεις κάθε χώρας, επηρεάζουν καθοριστικά και είναι οι κύριοι ρυθμιστές του σχεδιασμού των δικτύων πρασίνου και των όρων που αυτοί δομούνται και εκτείνονται στον αστικό ιστό.

Εξετάζοντας τα παραπάνω κριτήρια, βάσει των οποίων γίνονται διακριτά τα διάφορα είδη δικτύων πρασίνου, προκύπτει ότι ο ρόλος τους έγκειται κυρίως στην πολιτιστική ανάδειξη της περιοχής και στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της, καθώς και στην αποκατάσταση της σχέσης μεταξύ ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. Σύμφωνα λοιπόν με την Λιονάτου (2008) παρουσιάζεται μια ενδεικτική ταξινόμηση των δικτύων πρασίνου, με κριτήριο διαχωρισμού τις χρήσεις που εντοπίζονται και τους στόχους που εξυπηρετούνται και είναι η εξής:

1. **Οικολογικά δίκτυα** (Δομικά χαρακτηριστικά: διαδρομές, τμήματα). Ως οικολογικά δίκτυα πρασίνου μπορούν να οριστούν τα δίκτυα, που συνδέουν ένα σύνολο οικοσυστημάτων (φυσικών ενδιαιτημάτων) μεταξύ τους, με ένα χωρικά συνεκτικό σύστημα που επιτρέπει τις ροές οργανισμών και αλληλεπιδρά με το υπόλοιπο αστικό τοπίο.

Επομένως, στόχος τους είναι η προστασία της βιοποικιλότητας, που κινδυνεύει από την επέκταση των κατοικημένων περιοχών, με αποτέλεσμα την καταστροφή των φυσικών οικοτόπων. Ακόμη, επιδίωξη τους είναι η σύνδεση των φυσικών ενδιαιτημάτων, διευκολύνοντας την επικοινωνία και μετακίνηση των βιοτικών και αβιοτικών πληθυσμών κατά μήκος των οικολογικών διαδρόμων, που συνδέονται με τον αστικό ιστό, ωφελώντας παράλληλα και τους κατοίκους του οικισμού προσφέροντας τους, χώρους πρασίνου για αναψυχή, άθληση και κοινωνικές επαφές. (<http://www.cnrs.fr>) Η πόλη Curitiba, στην νοτιοανατολική Βραζιλία, η οποία αποτελεί παράδειγμα βιώσιμης πόλης, έχει από τις μεγαλύτερες αναλογίες πρασίνου ανά κάτοικο. Έχει αναπτύξει ένα οικολογικό διάδρομο 40 χλμ. κατά μήκος της όχθης του ποταμού Baigui που διασχίζει την πόλη, συνδέοντας τα ήδη υπάρχοντα πάρκα κατά μήκος του δικτύου και προσφέροντας μια μεγάλη διαδρομή πεζοπορίας και ποδηλασίας. (<http://www.industrytap.com>)

Δίκτυο πρασίνου στην πόλη Curitiba, Πηγή:
<https://traveltoparana.wordpress.com>

Πάρκο Barigui, τμήμα του οικολογικού δικτύου της πόλης
Curitiba, Πηγή: <https://traveltoparana.wordpress.com>

2. **Δίκτυα αναψυχής** (Δομικά χαρακτηριστικά: πάρκα, διαδρομές, χώροι μικτής χρήσης). Ως δίκτυα αναψυχής ορίζονται εκείνα που ενώνουν τα πάρκα, τις πλατείες, τους ελεύθερους αστικούς χώρους και τις επιμήκης διαδρομές πρασίνου (δρόμοι, πεζόδρομοι) με σκοπό την εξυπηρέτηση των καθημερινών αναγκών των χρηστών και ιδιαίτερα την αναψυχή και την ανάπαυση τους. (Λιονάτου, 2008)

Παράδειγμα δικτύου που μπορεί να ενταχθεί σε αυτήν την κατηγορία, είναι το επιμελημένο δίκτυο, 36 χιλιομέτρων, Coast-to-Coast Trail που εκτείνεται σε ολόκληρη την πόλη της Σιγκαπούρης, παρέχοντας στους χρήστες μια ποικιλία πάρκων, συνδέσεων πάρκων, περιοχών φύσης, τόπων ενδιαφέροντος και αστικών περιοχών. Κατά μήκος της διαδρομής οργανώνονται δραστηριότητες και προγράμματα που ενθαρρύνουν την συμμετοχή των επισκεπτών, μέσω βιωματικών και διαδραστικών δράσεων, όπως πινακίδες ενημέρωσης και πληροφόρησης με ενδιαφέροντα μηνύματα, στάσεις παιχνιδιού και διασκέδασης, παρατηρητήρια της άγριας ζωής, κ.α. Μέρος του δικτύου Coast-to-Coast Trail, αποτελεί και το επερχόμενο δίκτυο φυσικών πάρκων 48 χιλιομέτρων, το οποίο αποτελείται από ένα δίκτυο μονοπατιών που οδηγούν σε φυσικά πάρκα, που βρίσκονται σε γειτνίαση με το πάρκο Central Catchment και το Bukit Timah, όπως τα πάρκα Dairy Farm Nature Park, Hindhede Nature, Zhenghua Nature Park, Chestnut Nature Park, Windsor Nature Park. (<https://www.nparks.gov.sg>)

Bishan-Ang Mo Kio Park

Jurong Lake Gardens

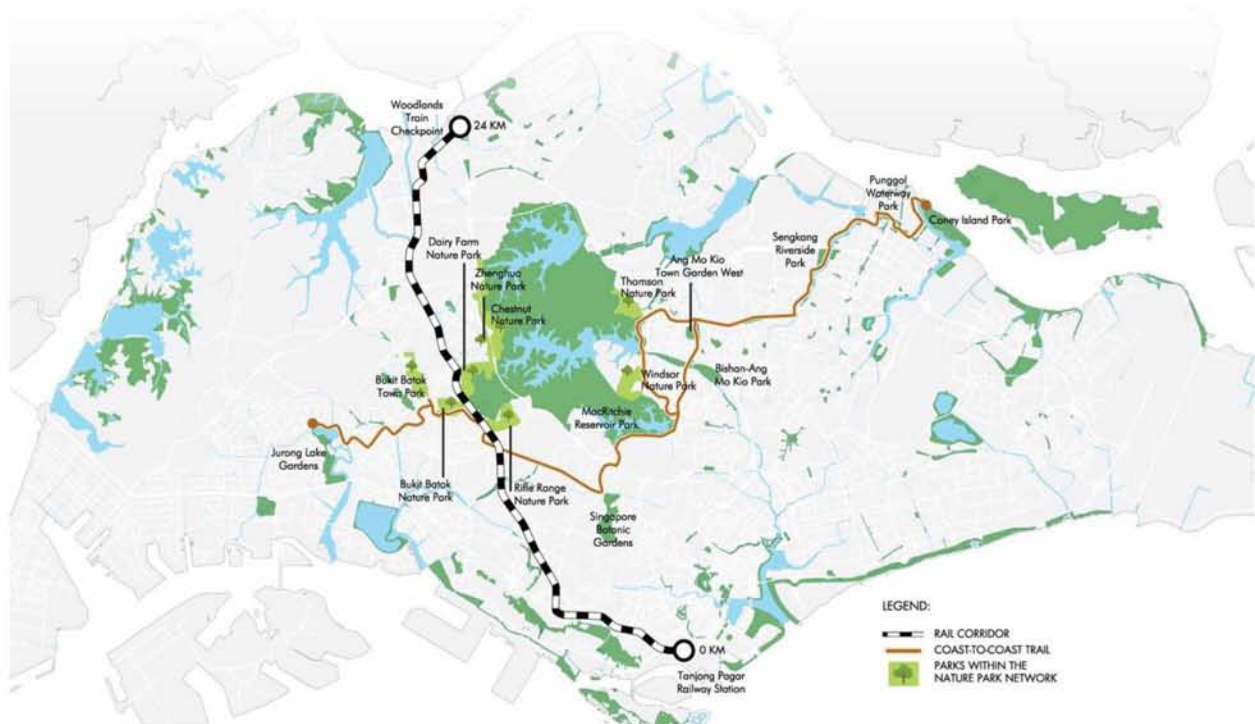
Sengkang Riverside Park

Bukit Batok Nature Park

Πηγή: <https://www.nparks.gov.sg>

Coast-to-Coast Trail και Δίκτυο Φυσικών Πάρκων στη Σιγκαπούρη, Πηγή: <https://www.nparks.gov.sg>

3. **Δίκτυα αειφορικής μετακίνησης** (Δομικά χαρακτηριστικά: διαδρομές και συνδετικοί κόμβοι). Οι διάφορες μορφές δικτύων αειφορικής μετακίνησης, όπως είναι οι διαδρομές πεζών, οι ποδηλατοδρόμοι, δρόμοι ήπιας κυκλοφορίας, κ.α., έχουν ως σκοπό την απρόσκοπτη μετακίνηση και εξυπηρέτηση των πολιτών, την προώθηση εναλλακτικών μορφών αναψυχής,

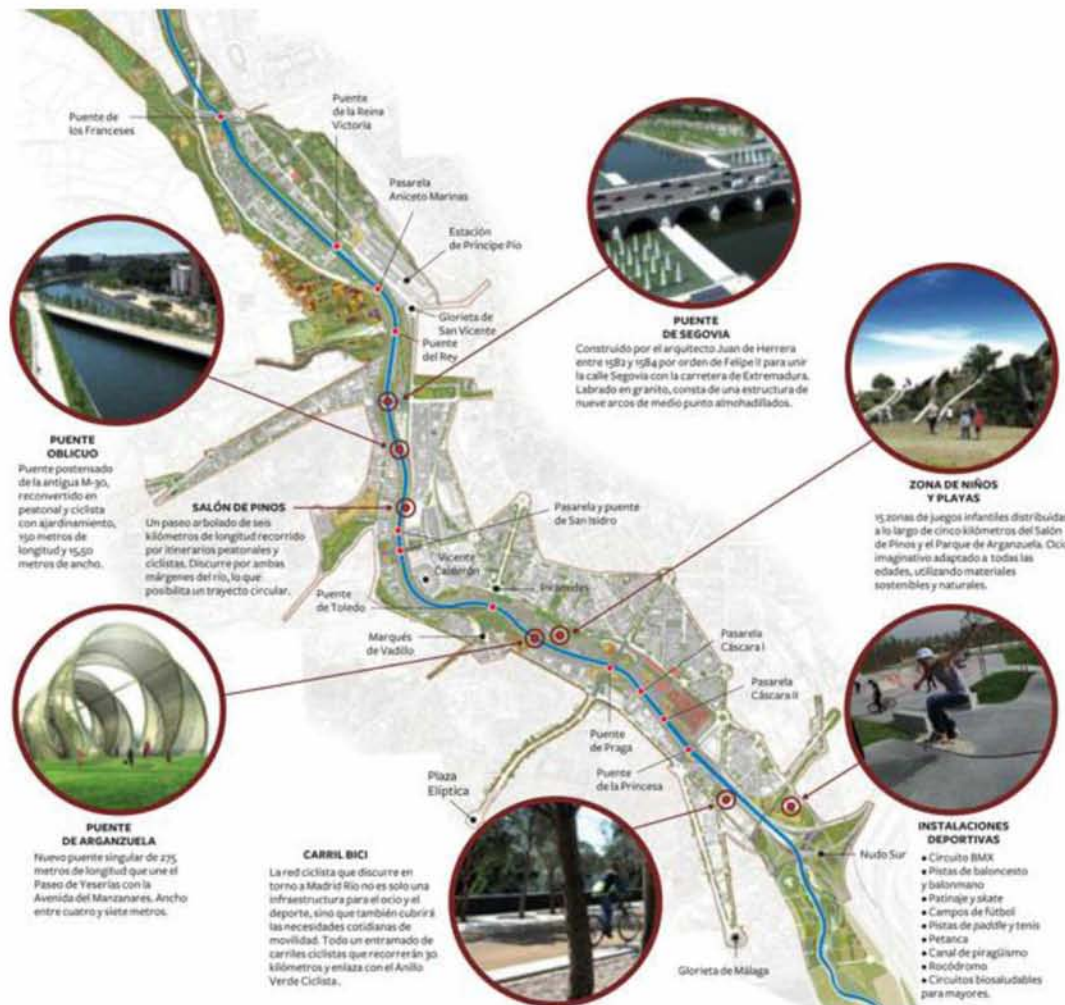
την κοινωνική επαφή και την ψυχική και σωματική ευφορία. Επιπλέον, συνδέουν διαφορετικές δραστηριότητες, πλατείες, πάρκα, δημόσια κτίρια, υπηρεσίες, καταστήματα και χώρους στάθμευσης, αποτελώντας τον κύριο ιστό επικοινωνίας.

Παράδειγμα αποτελεί ο πράσινος διάδρομος Madrid Rio, μήκους 6χλμ. και μέσου πλάτους 25μ., ο οποίος ένωσε τις περιοχές πρασίνου στο κέντρο της πόλης, ενώ είναι αποτέλεσμα της επαναφοράς του ποταμού Manzanares, που επιδιώχθηκε να αποτελέσει σημείο συνάντησης. Καθώς ο ποταμός συνορεύει με τον αυτοκινητόδρομο Avenida de Portugal, αποτελούσε φυσικό όριο που διαχώριζε το κέντρο της πόλης και τις νότιες περιοχές της. Επομένως, στα πλαίσια του έργου κατασκευάστηκαν 17 νέες γέφυρες για πεζούς και ποδηλάτες, ενώ επισκευάστηκαν οι παλαιότερες, για την καλύτερη μετακίνηση των κατοίκων και τουριστών της περιοχής. Κύριος στόχος του εγχειρήματος είναι ο εμπλουτισμός και η ανανέωση του πρασίνου της πόλης, ενώ κατά μήκος της διαδρομής ευνοήθηκε η δημιουργία χώρων αναψυχής πολλαπλών χρήσεων, αλλά και χώροι καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και εκθέσεων. (Ντάφα, 2015)

Madrid Rio Project, Πηγή: <https://spfaust.wordpress.com/2011/06/10/madrid-rio-ii-arganzuela-footbridge-etc-opens/>

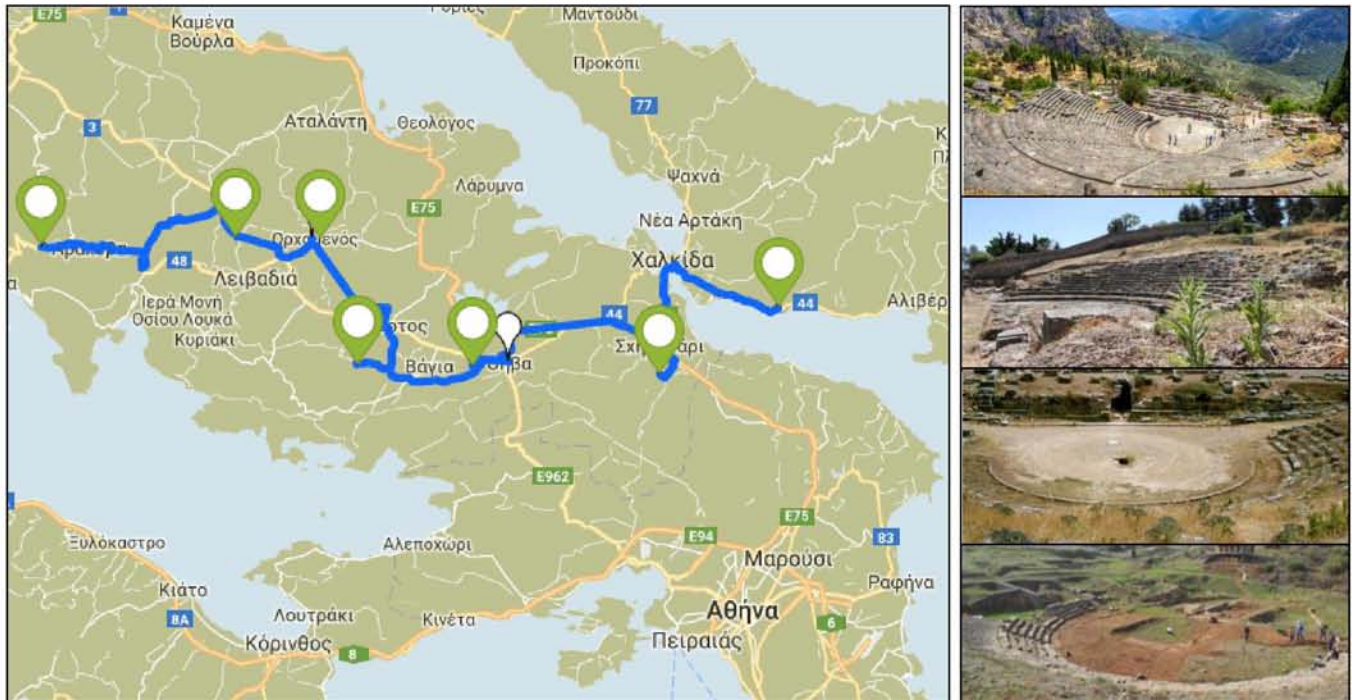
Χάρτης απεικόνισης της διαδρομής Madrid Río, Πηγή: <https://spfaust.wordpress.com/2011/06/10/madrid-rio-ii-arganzuela-footbridge-etc-opens/>

4. **Δίκτυα πολιτισμού και ιστορικής μνήμης** (Δομικά χαρακτηριστικά: αρχαιολογικοί- ιστορικοί χώροι, μνημεία και κτίρια ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής ή/και πολιτιστικής αξίας, πολιτιστικές διαδρομές). Ως δίκτυα πολιτισμού και ιστορικής μνήμης, ορίζονται τα δίκτυα που συνδέουν χώρους πρασίνου και ιστορίας, ενεργοποιούν διαδρομές του παρελθόντος και της εξελικτικής πορείας των πόλεων, διατηρώντας την ταυτότητα της πόλης, την ιστορία της και τις μνήμες του παρελθόντος, δίνοντας παράλληλα στους χρήστες την δυνατότητα μετακίνησης μέσα σε ένα δίκτυο πόλων έλξης.

Ένα παράδειγμα για αυτήν την κατηγορία, σε επίπεδο περιφέρειας, αποτελεί η διαδρομή μνημείων της φύσης και πολιτισμού της Στερεάς Ελλάδας, που έχει ως στόχο την ανάδειξη της περιβαλλοντικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Περιφέρειας. Η διαδρομή περιλαμβάνει 14 σημεία πολιτισμού, μεταξύ των οποίων σημαντικότερα είναι τα αρχαία

θέατρα Δελφών, Ορχομενού, Ερέτριας, Καβιρείου, καθώς και οι αντίστοιχοι αρχαιολογικοί χώροι, οι οποίοι πλαισιώνονται από αξιόλογα φυσικά τοπία και μνημεία. -(<http://www.diazoma.gr>)

Χάρτης απεικόνισης της διαδρομής μνημείων της φύσης και πολιτισμού της Στερεάς Ελλάδας, Πηγή: <http://www.diazoma.gr>

Ακόμη, το παράδειγμα της διαδρομής που υλοποιήθηκε για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας και την δημιουργία ενιαίου αρχαιολογικού πάρκου, μπορεί να ενταχθεί και σε αυτήν την κατηγορία.

Επίσης, παράδειγμα δικτύου πολιτισμού και ιστορικής μνήμης αποτελεί η Άνω Μέση Κοιλάδα του ποταμού Ρήνου στην Γερμανία, γνωστή και ως Κοιλάδα Loreley, κατά μήκος της οποίας υπάρχουν αναρίθμητα μεσαιωνικά κάστρα, φρούρια και παλάτια στην περιοχή που εκτείνεται από τις πόλεις Rudesheim/ Bingen και Koblenz. (<http://www.loreley-info.com>) Η περιοχή αυτή έχει συμπεριληφθεί στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και αποτελεί από τις πιο γραφικές και πολιτισμικές περιοχές της Γερμανίας, αποδεικνύοντας την σπουδαιότητά της από την εποχή του μεσαίωνα. Τα κάστρα κατά μήκος του ποταμού, τα οποία βρίσκονται σε πολύ κοντινή απόσταση, περιβάλλονται από όμορφα τοπία, πλούσιο και πολυποίκιλο φυσικό περιβάλλον, αλλά και μικρές αστικές περιοχές, ενώ οι κρουαζιέρες ενδείκνυνται κατά μήκος του ποταμού για την

καλύτερη γνωριμία με την περιοχή και το ιστορικό παρελθόν της.
(<http://www.castle-liebenstein.com>)

Στην κατεύθυνση της δημιουργίας ενός δικτύου, που θα συνδυάζει την προβολή του πολιτισμού και της ιστορικής μνήμης μια περιοχής, με τη διατήρηση και ανάπτυξη του φυσικού περιβάλλοντος στο δομημένο αστικό τοπίο, θα κατευθυνθούν οι προτάσεις, για την δημιουργία δικτύου πρασίνου και πολιτισμού στην Λάρισα, ώστε να έχουν την μεγαλύτερη δυνατή επικάλυψη.

Πόλη Koblenz, Πηγή:
<http://www.germany.travel/>

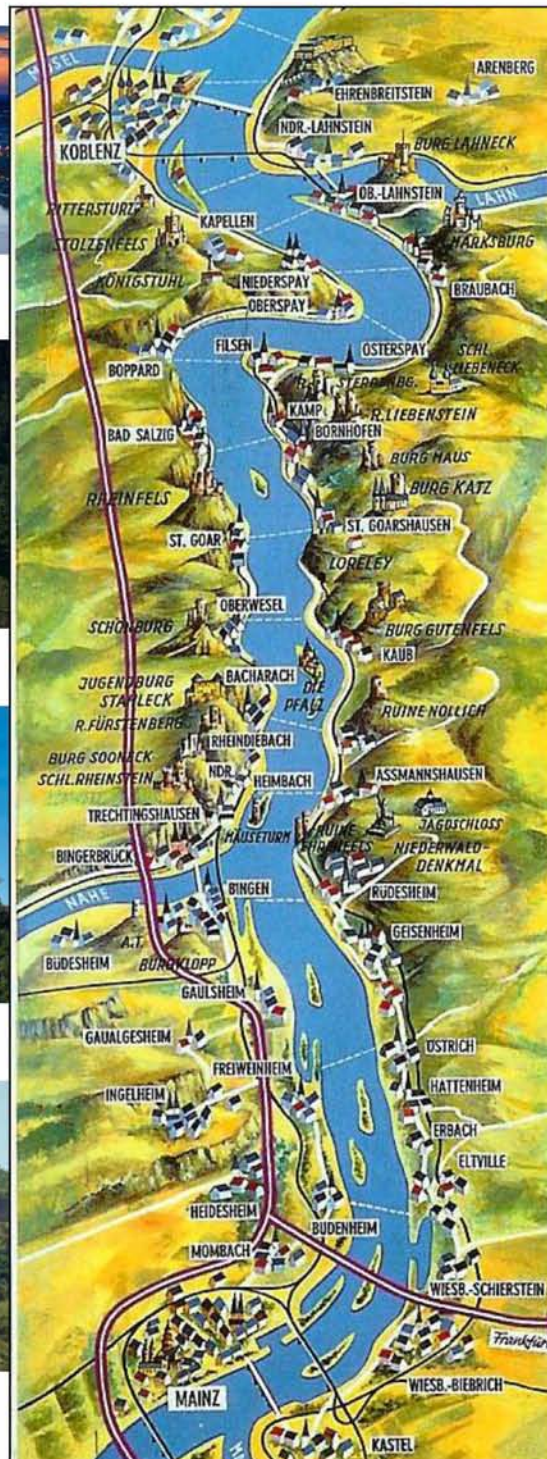
Κάστρο Stolzenfels, Πηγή:
<https://en.wikipedia.org>

Κάστρο Schönburg, Πηγή:
<http://www.qlhotels.com>

Κάστρο Reichenstein, Πηγή:
<https://www.flickr.com>

Φρούριο Ehrenbreitstein, Πηγή:
<http://www.tor-zum-welterbe.de>

Liebenstein Castle, Πηγή:
<http://www.castle-liebenstein.com/>

Κάστρο Katz, Πηγή:
<https://en.wikipedia.org>

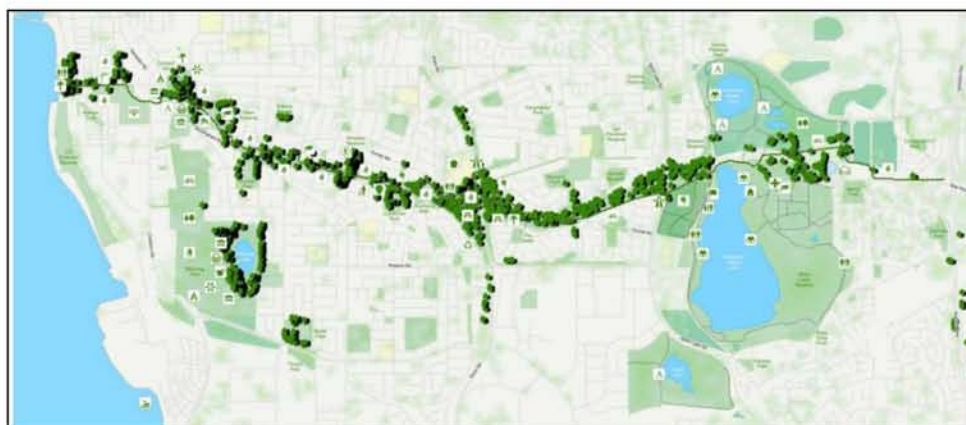
Πόλη Mainz, Πηγή:
<https://commons.wikimedia.org>

2.5 Δομικά στοιχεία πρασίνου

Τα δομικά στοιχεία των δικτύων πρασίνου είναι ιδιαίτερα σημαντικά, καθώς είναι τα εργαλεία και οι συνδετήριες αρτηρίες για την ένωση των χώρων πρασίνου μέσα στην πόλη και την ολοκληρωμένη επικοινωνία και διείσδυση του πρασίνου στον πυκνοδομημένο αστικό ιστό. Τα δομικά στοιχεία, μπορούν να συνδεθούν μεταξύ τους, για τη δημιουργία δικτύου μέσω δικτύων κυκλοφορίας (δρόμοι, πεζόδρομοι, μονοπάτια, κ.α.), μέσω συνδέσεων ιστορικού και πολιτιστικού χαρακτήρα, καθώς και μέσω της ταυτότητας του περιβάλλοντος τοπίου. Τα δομικά στοιχεία περιγράφονται παρακάτω:

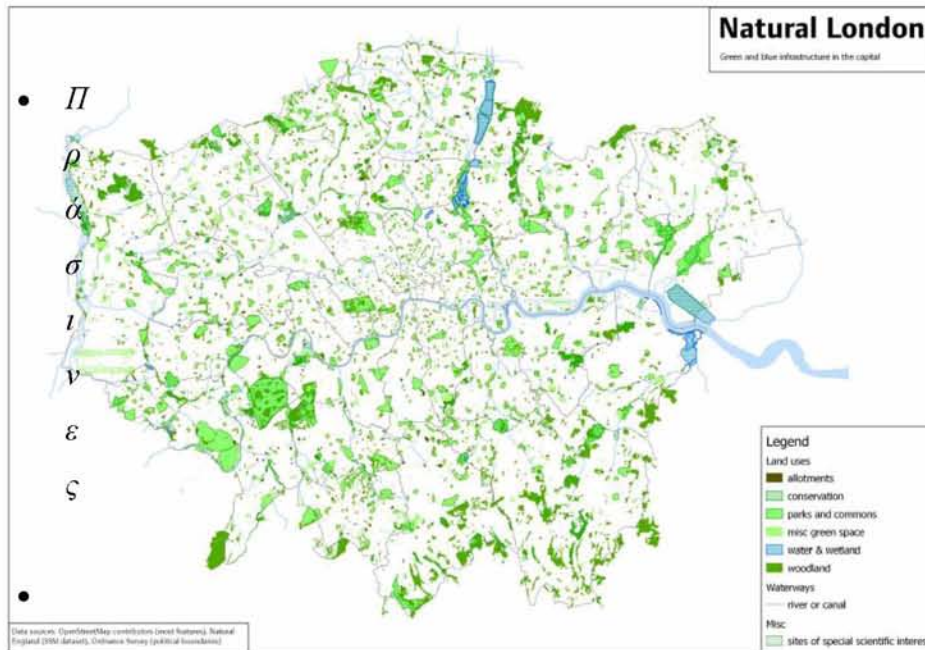
- *Διάδρομοι (Corridors)*: είναι επιμήκεις ανοιχτοί χώροι πρασίνου, δηλαδή πράσινοι διάδρομοι που διαπερνούν τον αστικό ιστό εξυπηρετώντας οικολογικές, πολιτιστικές και κοινωνικές λειτουργίες.

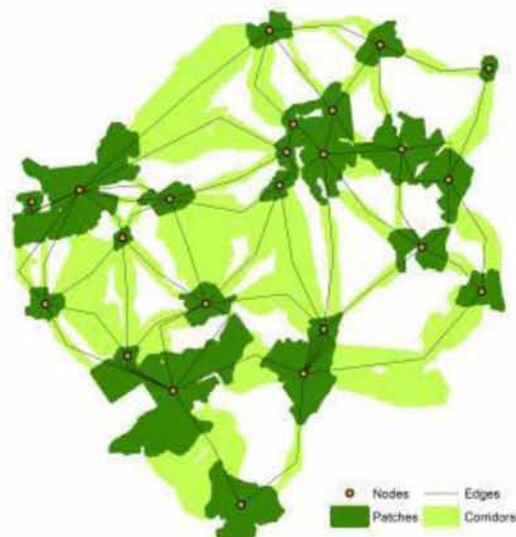
Πράσινοι διάδρομοι-Πρόταση σύνδεσης των υγροτόπων Beeliar, της δυτικής Αυστραλίας και του Ινδικού Ωκεανού, Πηγή: <http://www.cockburnwild.org/visionmap/>

- *Τμήματα του μωσαϊκού του τοπίου (Patches)*: αποτελούν μικρά ή μεγάλα, πολλαπλά ή μεμονωμένα τμήματα της διάρθρωσης του τοπίου με ποικιλόμορφα χαρακτηριστικά, βιοτικούς και αβιοτικούς οργανισμούς. Τα εν λόγω τμήματα δύναται να κατέχουν ένα ιδιαίτερο οικολογικό χαρακτήρα, να είναι περιοχές ιστορικής και πολιτιστικής σημασίας, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην κοινωνική και οικονομική ζωή της πόλης.

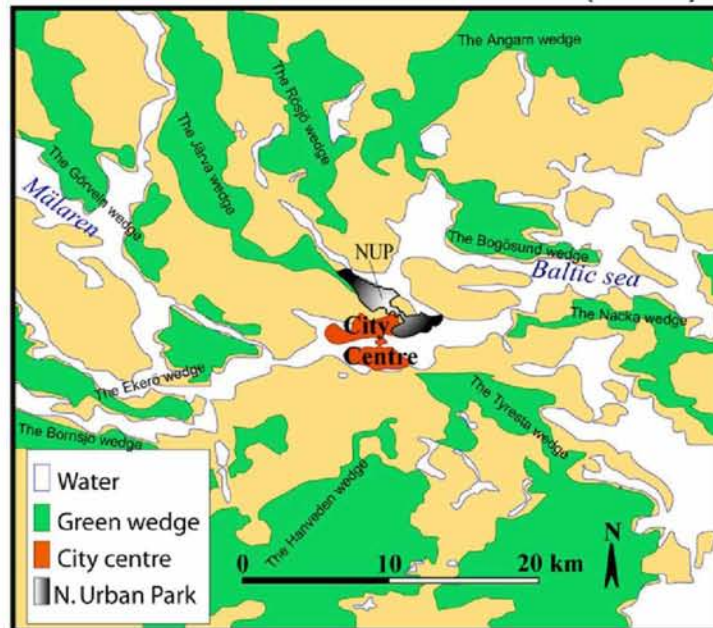
Τμήματα μωσαϊκού πρασίνου στον αστικό ιστό της πόλης του Λονδίνου, Πηγή:
<http://tomchance.org/2012/10/26/londons-natural-geography/>

Διαχωρισμός διαδρόμων (corridors) και τμημάτων μωσαϊκού του τοπίου (patches), Πηγή: <http://www.constantinealexander.net/2012/10/page/5/>

- *Πράσινες "σφήνες" ή τμήματα πρασίνου (Green wedges):* είναι μεγάλα τμήματα σφηνοειδούς μορφής, εντοπίζονται στον αστικό ιστό και είναι άμεσα συνδεδεμένα με το περαστικό πράσινο.

Σρήνες πρασίνου (green wedges) στην Στοκχόλμη, Πηγή:
https://www.researchgate.net/figure/42763429_fig1_Fig-1-Overview-of-the-green-space-structure-in-Stockholm-and-the-location-of-the

2.6 Στρατηγική για τη δημιουργία δικτύου πρασίνου

Για την δημιουργία δικτύου πρασίνου, που προωθεί την εύκολη και ανεμπόδιστη μετακίνηση των πεζών, αρθρώνοντας χρήσεις και χώρους, απαραίτητη είναι η ανάπτυξη στρατηγικής. Σύμφωνα με την στρατηγική που περιγράφουν οι Βουσβούκη και Καλογήρου, σε πρώτο στάδιο αναγκαίος είναι ο προσδιορισμός των στόχων του σχεδιασμού, δηλαδή ο σκοπός που θα εξυπηρετεί το σχεδιαζόμενο δίκτυο πρασίνου και οι επιμέρους στόχοι. Έπειτα, γίνεται η χωρική αποτύπωση των χρήσεων γης, πιο συγκεκριμένα διερευνούνται οι τυχόν ελλείψεις σε χώρους πρασίνου βάσει πολεοδομικών σταθερότυπων και η προσβασιμότητα σε αυτούς. Εντοπίζονται οι δυνητικοί χώροι πρασίνου με σκοπό την αύξηση της διαθέσιμης επιφάνειας πρασίνου και την ικανοποίηση του κριτηρίου απόστασης κατοικίας από τα όρια του πάρκου (<300 μ.) και ορίζονται οι υπογήφιοι κόμβοι στο δίκτυο (κυρίαρχοι χώροι πρασίνου).

Στη συνέχεια, γίνεται ανάλυση των επιλεχθέντων κόμβων και της συνεισφοράς τους, η οποία εκφράζεται με το μέγεθος του βάρους του κόμβου, NW(Node Weight). Εντοπίζονται και αποτυπώνονται στον χάρτη οι επιλέξιμοι συνδετήριοι άξονες, που πληρούν τις προδιαγραφές για να αποτελέσουν διάδρομοι πρασίνου και να ενώσουν τους χώρους πρασίνου. Ακόμη, πραγματοποιείται ανάλυση συνδεσιμότητας για τους επιλέξιμους συνδετήριους άξονες μεταξύ των χώρων πρασίνου και των χώρων άλλων

χρήσεων υψηλού βάρους. Τέλος, πραγματοποιείται η σύνθεση του δικτύου πρασίνου και προσδιορίζονται οι προδιαγραφές φύτευσης σε δρόμους, καθώς και τα επιθυμητά φυτικά είδη.

Ακολουθώντας μια άλλη προσέγγιση, για την σύνθεση δικτύου απαραίτητη είναι η συλλογή πληροφοριών και η καταγραφή φυσικών και ανθρωπογενών χαρακτηριστικών της περιοχής μελέτης, συνοδευόμενη από την σύνθεση πρωτογενών χαρτών. Σε δεύτερο στάδιο γίνεται η αξιολόγηση των πληροφοριών που συλλέχτηκαν με τη χρήση κριτηρίων, για τον προσδιορισμό της κατάστασης των υπάρχοντων χώρων πρασίνου και την επιλογή των δομικών στοιχείων του δικτύου, μαζί με τη δημιουργία χαρτών καταλληλότητας (βαθμοί καταλληλότητας: υψηλός-3, μέσος-2, 1-χαμηλός) για κάθε παράγοντα (φυσικό ή ανθρωπογενή). Σε τρίτο στάδιο γίνεται συνδυασμός των παραπάνω χαρτών καταλληλότητας, δηλαδή η ένωση και τομή στοιχείων και η δημιουργία ζωνών επιρροής και αποκλεισμού γύρω από τις κύριες και δευτερεύουσες περιοχές πρασίνου (buffer zones), σε συγκεκριμένη ακτίνα από τους συνδετήριους άξονες, με σκοπό την εύρεση περιοχών με χαμηλή παρουσία πρασίνου. Οι χάρτες που προκύπτουν (ενδιάμεσοι χάρτες καταλληλότητας) συνενώνονται με βάση το κριτήριο γειννίας των πράσινων χώρων με τους κυριότερους άξονες μετακίνησης και συνθέτουν τον τελικό χάρτη δικτύου πρασίνου. (Αρσενίου, 2010)

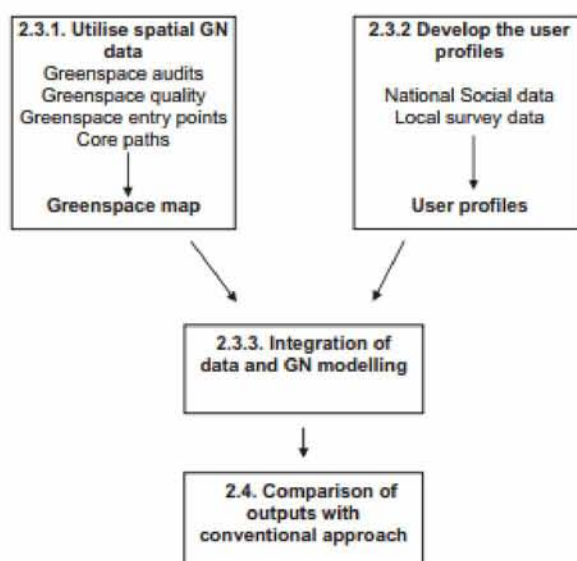
	ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ
ΦΥΣΙΚΟΙ	Τοπογραφικό ανάγλυφο	Λόφοι, κοιλάδες, γκρεμοί, έντονα πράνη
	Υδρολογική κατάσταση	Ρέματα, ποτάμια, κανάλια, λίμνες
	Κλίμα	Μικροκλίμα περιοχών, επικρατούντες άνεμοι
	Βλάστηση	Κατηγορίες αστικού πρασίνου, μορφές βλάστησης, πυκνότητα δέντρων
	Άγρια πανίδα και ορνοθοπανίδα	Παρουσία πουλιών, ψαριών, ερπετών, κ.α.
	ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΙΣ	Δομή πόλης
Ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά		Ιστορικά μνημεία και κτίρια, αρχαιολογικές θέσεις και διαδρομές
Δίκτυα μετακινήσεων		Κεντρικοί και δευτερεύοντες οδοί, πεζόδρομοι, μονοπάτια

Παράγοντες καταγραφής αστικού περιβάλλοντος, Πηγή: Λιονάτου, 2008

Μια άλλη τοποθέτηση για τον σχεδιασμό, την υποστήριξη και διαχείριση των δικτύων πρασίνου στον αστικό ιστό δίνεται στην ερευνητική εργασία των Moseley, Marzano, etc. (2013), όπου λαμβάνονται υπόψη οι λειτουργικές πτυχές των χώρων πρασίνου (τύποι και ιδιότητες χώρων πρασίνου), ο τρόπος μετακίνησης των ανθρώπων στους χώρους πρασίνου και κίνησης τους μέσα σε αυτούς και ο τρόπος χρήσης αυτών από τους ανθρώπους, ως τμήμα ενός ευρύτερου δικτύου πρασίνου.

Έτσι λοιπόν, μια ολοκληρωμένη προσέγγιση περιλαμβάνει την αξιοποίηση των υπαρχόντων χωρικών δεδομένων, όσον αφορά τα δίκτυα πρασίνου (τύποι, ποιότητα περιβάλλοντος, προσβασιμότητα, κύριες διαδρομές, κ.α) και την δημιουργία αντίστοιχων χαρτών. Παράλληλα, εμπεριέχει την αξιοποίηση των υφιστάμενων πληροφοριών από έρευνες και μελέτες για τους χρήστες του δικτύου πρασίνου, την χαρτογράφηση και ανάπτυξη προφίλ χρηστών με βάση τις ανάγκες και τις συνήθειες τους (μια μέγιστη απόσταση που δύναται να διανύει ο χρήστης από την κατοικία έως τον πλησιέστερο σε αυτόν χώρο πρασίνου, είναι τα 300 μ.) και την αντιστοίχηση τους με τα υπάρχοντα δίκτυα. Ακολουθεί, η ενσωμάτωση και ο συνδυασμός των παραπάνω δεδομένων και χαρτών για την παραμετροποίηση και μοντελοποίηση του δικτύου πρασίνου, ώστε να αντανakλά όσο το δυνατόν καλύτερα τις ανάγκες των χρηστών και την πραγματικότητα. Σε τελευταίο στάδιο αξιολογούνται τα αποτελέσματα και συγκρίνονται με συμβατικές προσεγγίσεις (όπως αυτή της μέγιστης απόστασης των 300 μ. από τους χώρους πρασίνου), οι οποίες χαρακτηρίζονται ανεπαρκείς για την αξιολόγηση της παροχής και προσβασιμότητας σε χώρο πρασίνου.

2.7 Κριτήρια επιλογής δομικών στοιχείων του δικτύου πρασίνου

Οι υπαίθριοι χώροι πρασίνου στην πόλη διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και συμβάλλουν στην βιώσιμη ανάπτυξη της, η οποία συνίσταται από τρεις πυλώνες, το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία. Για την δημιουργία όμως ενός δικτύου πρασίνου που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες των διαφορετικών χρηστών, θα είναι προσβάσιμο και προσιτό από όλους, πρέπει να ληφθούν υπόψη κάποιοι παράγοντες, που θα αποτελέσουν βασικά κριτήρια επιλογής. Ειδικότερα, η Λιονάτου (2008) απαριθμεί οκτώ βασικά κριτήρια που αναλύονται ως εξής:

2.7.1. Κριτήριο: Χρήσεις γης

Οι κύριοι χώροι πρασίνου θα πρέπει να επιλεγούν να είναι σε περιοχές με χρήσεις συμβατές με το στοιχείο του πρασίνου, είτε είναι θεσμοθετημένες και διαθέτουν υψηλή πυκνότητα πρασίνου είτε περιοχές που δύναται να μεταβάλλουν την χρήση τους σε πράσινο. Οι περιοχές αυτές αποτελούν τις περιοχές υψηλής καταλληλότητας, ενώ οι περιοχές με μεσαίο βαθμό καταλληλότητας έχουν χαμηλή παρουσία πρασίνου και συνιστούν πολιτιστικούς και ιστορικούς χώρους, με ιδιαίτερο χαρακτήρα και κοινωνική αξία, αποτελώντας πόλοι έλξης επισκεπτών. (Λιονάτου, 2008)

2.7.2. Κριτήριο: Μικροκλίμα της περιοχής

Ο τρόπος ενοποίησης των χώρων πρασίνου θα πρέπει να υλοποιηθεί, έχοντας ως στόχο την βιοκλιματική αναβάθμιση της πόλης. Έτσι, τα τμήματα της πόλης που επηρεάζονται από τους επικρατούντες ανέμους και οι δρόμοι που ακολουθούν την κατεύθυνση αυτών, πρέπει να αξιοποιηθούν κατάλληλα, καθώς επιδρούν θετικά στο μικροκλίμα, παρέχουν δροσισμό, αερισμό και μειώνουν το φαινόμενο των θερμικών νησίδων. (Μουγιάκου, 2014)

2.7.3. Κριτήριο: Μορφολογία εδάφους

Η μορφολογία του εδάφους θα πρέπει να επιτρέπει την εύκολη, ξεκούραστη και ανεμπόδιστη κίνηση και διέλευση των περιπατητών εντός του δικτύου. Τα υλικά κατασκευής του δαπέδου πρέπει να εξασφαλίζουν αντιολισθηρότητα, σταθερότητα και αντοχή στην χρήση και τις καιρικές συνθήκες (πχ. βροχή, χιόνι, παγετός), ενώ οι η κλίση του δαπέδου δεν πρέπει να ξεπερνάει το 4 % με επιθυμητή κλίση το 1- 1,5 %.

Πάσης φύσεως εγκαταστάσεις και υποδομές πρέπει να αποβλέπουν στην ασφάλεια και εξυπηρέτηση των χρηστών του. (<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=jwvxZe39RGk%3D&tabid=380&...>)

2.7.4. Κριτήριο: Εμβαδό/ έκταση περιοχών πρασίνου

Οι χώροι πρασίνου μπορούν να διακριθούν και να ταξινομηθούν βάσει πολλών παραγόντων, βασικό στοιχείο αποτελεί το μέγεθος τους (Εθνικό πάρκο, πάρκο πόλης, πάρκο γειτονιάς, κ.α.), συνάρτηση του οποίου είναι το εύρος των εγκαταστάσεων και των δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν. (Byrne & Sipe, 2010) Επομένως, σε ένα δίκτυο πρασίνου, ως κύριοι επιλέγονται εκείνοι που καλύπτουν και πληρούν ως ένα βαθμό τις ανάγκες των χρηστών σε επίπεδο πόλης και γειτονιάς. (Λιονάτου, 2008)

2.7.5. Κριτήριο: Γεινίαση με δίκτυα μετακίνησης

Οι επιλεχθέντες χώροι πρασίνου πρέπει να πληρούν το κριτήριο της προσβασιμότητας σε αυτούς, αλλά και μεταξύ τους. Λόγω αυτής της αναγκαιότητας είναι επιθυμητό να υπάρχει γεινίαση με τα δίκτυα μετακίνησης και πρόσβαση στις δημόσιες συγκοινωνίες. (Ritchie, 2017)

2.7.6. Κριτήριο: Διαθεσιμότητα πρασίνου και δείκτης πρασίνου

Δεδομένου ότι τα πάρκα παρέχουν πολλαπλά οφέλη για τους χρήστες τους, πρέπει να είναι προσιτά προς αυτούς και για αυτό σε πολλές περιπτώσεις έχουν τεθεί μέγιστες αποστάσεις, όπου κάθε κάτοικος πρέπει να είναι από το πλησιέστερο πάρκο. Οι στόχοι από περιοχή σε περιοχή διαφέρουν, στο Σικάγο έχει οριστεί ως μέγιστη απόσταση το 1/8 μίλι, δηλαδή 201 μ. και στην Ατλάντα 2 μίλια, δηλαδή 3.220 μ. Ωστόσο, η καθιέρωση ενός καθολικού προτύπου, επιφέρει δυσκολίες καθώς η προθυμία ενός ατόμου να περπατήσει ποικίλλει ανάλογα με την ηλικία, την υγεία, την διαθεσιμότητα χρόνου, την ποιότητα του περιβάλλοντος, το κλίμα, την ασφάλεια και άλλους παράγοντες. Πάντως, η πλειοψηφία των μελετών υποδεικνύει ότι σε γενικές γραμμές οι άνθρωποι είναι διατεθειμένοι να περπατήσουν μόνο 1/4 μίλι, το οποίο αντιστοιχεί περίπου στα 402 μ. (Donahue, 2011) Η Λιονάτου (2008) αναφέρει ότι από σύγκριση των δεικτών πρασίνου (τ.μ. πρασίνου/ κάτοικο) μεταξύ συνοικιών, καθορίζεται ότι όλες τις περιοχές του πολεοδομικού συγκροτήματος πρέπει να εξυπηρετούνται από τους χώρους πρασίνου σε μέγιστη απόσταση 500 μ.

2.7.7. Κριτήριο: Καταλληλότητα συνδετικών διαδρομών

Ως κύριοι συνδετικοί άξονες του δικτύου, θα πρέπει να οριστούν οι οδοί που πληρούν τις προδιαγραφές, ώστε να εξασφαλίζεται η συνεχή και ασφαλή κυκλοφορία κάθε κατηγορίας χρηστών. Για αυτό, ορίζεται ως ελάχιστο πλάτος της ελεύθερης ζώνης όδευσης πεζών το 1, 50 μ. και η φύτευση θα προβλέπεται σε ζώνες ελάχιστου πλάτους 0,50-0,70, που θα προστίθενται στο ελάχιστο πλάτος πεζοδρομίου. (<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=jwvxZe39RGk%3D&tabid=380&...>)

2.7.8. Κριτήριο: Υδρογραφικό δίκτυο

Η ενσωμάτωση του υδρογραφικού δικτύου στον σχεδιασμό και ο συνδυασμός του με το πράσινο δίκτυο, έχει ως στόχο να επαναφέρει την υδάτινη κληρονομιά της πόλης και την υδάτινη οικολογική και κοινωνική λειτουργία, πραγματοποιώντας μεγάλο αριθμό ενεργειών για την αποκατάσταση των υγροτόπων, τη δημιουργία πεζοδρόμων κατά μήκος ποταμών, και την ενεργή οικολογική διαχείριση των λιμνών. (Ντάφα, 2015)

2.8 Παραδείγματα δικτύων πρασίνου

2.8.1 Πράσινο δίκτυο, Στοκχόλμη (Σουηδία), 2015

Η περιοχή της Στοκχόλμης επιδιώκει να αποτελέσει την πιο ελκυστική αστική περιοχή στην Ευρώπη και βασικό της μέλημα είναι η εύκολη πρόσβαση στα αστικά δάση και στις πράσινες "σφήνες" (green wedges)/ περιοχές για τους υπάρχοντες και μελλοντικούς κατοίκους. Η περιοχή της Στοκχόλμης αποτελεί την μοναδική περιοχή στη Σουηδία, που έχει συγκεκριμένο περιφερειακό χωροταξικό σχέδιο με κατευθυντήριες γραμμές για την αστική ανάπτυξη. Τη δεκαετία του 90' η Υπηρεσία Περιφερειακού Σχεδιασμού συνέλαβε την ιδέα των πράσινων "σφηνών" (green wedges) της Στοκχόλμης. Κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα, η αστική ανάπτυξη εξαπλώθηκε από τον πυρήνα της πόλης, ακολουθώντας τους κύριους δημόσιους διαδρόμους κίνησης, αφήνοντας στο ενδιάμεσο το δάσος, που πλέον συνιστά τις πράσινες "σφήνες" (green wedges) της Στοκχόλμης. Συνολικά, υπάρχουν δέκα πράσινες "σφήνες" (green wedges), που ξεκινούν από τις αγροτικές περιοχές και καταλήγουν ακριβώς στο κέντρο της πόλης και έχουν την δική τους ταυτότητα, ονομασία και ειδικά χαρακτηριστικά. Το πλατύφυλλο δάσος, το αρκτικό δάσος, οι υγρότοποι, οι αγροτικές περιοχές και τα πάρκα που αποτελούν τις πράσινες "σφήνες" είναι σημαντικοί οικολογικοί και ψυχαγωγικοί διάδρομοι. Ωστόσο, μόνο το 20-30 % της πράσινης περιοχής προστατεύεται ως φυσικό απόθεμα, ενώ η υπόλοιπη γη είτε είναι ιδιωτική, είτε συνιστά θεσμικά ιδιόκτητο πολυλειτουργικό τοπίο. (Åkerlund, 2011)

Οι δέκα πράσινες "σφήνες" (green wedges) της Στοκχόλμης, προσφέρουν μια σειρά ωφελημάτων στους πολίτες, Πηγή: Åkerlund, 2011

Πράσινες "σφήνες" (green wedges), Πηγή: <http://www.cardiff.ac.uk/archi/research/cost8/case/green/blue/stockholmgreen.html>

Αρκτικό δάσος Στοκχόλμης, Πηγή: <http://swedenborealforest.weebly.com/what-you-will-see.html>

Εθνικό αστικό πάρκο Στοκχόλμης, Πηγή: <https://www.visitstockholm.com>

Δάσος Tyresta, Πηγή: http://www.tyresta.se/om_tyresta/

Η πόλη της Στοκχόλμης, Πηγή: <http://vaxer.stockholm.se/nyheter/2017/06/olika-slags-hallbarhet-i-alvik/>

Τα πράσινο δίκτυο της Στοκχόλμης, όπως περιγράφηκε ξεκινά από το κέντρο της πόλης, σχεδιάζοντας ένα εθνικό αστικό πάρκο, το οποίο επεκτείνεται σε περιφερειακά επίπεδα. Στην λογική αυτή κατευθύνονται και άλλες αστικές στρατηγικές, όπως η αναγνώριση των βιότοπων και των τόπων κοινωνικής συνάθροισης, προκειμένου να αποτελέσουν γέφυρα επικοινωνίας της φύσης με τον πληθυσμό. Το σημερινό σχέδιο για την πόλη της Στοκχόλμης προβλέπει ολοκληρωμένο σχεδιασμό αστικού πρασίνου και στοχεύει στην ενίσχυση του ήδη υπάρχοντος, τόσο στο κέντρο, όσο και στις νέες περιοχές επέκτασης. Η τοποθεσία των χώρων πρασίνου έχει μελετηθεί και επιλεγθεί προσεκτικά, ώστε να καταστήσει χρήσιμες ξανά, τις εγκαταλελειμμένες βιομηχανικές περιοχές στις παρυφές της πόλης. (Ντάφα, 2015)

2.8.2 Glasgow & Clyde Valley Green Network (GCVGN)/ Δίκτυο πρασίνου Γλασκώβης και Κοιλάδας Clyde

Η ιδέα δημιουργίας δικτύου πρασίνου στην περιοχή της Γλασκώβης (CSGN), είχε συλληφθεί πάνω από δέκα χρόνια πριν, όταν έγινε αντιληπτό ότι βελτιώνοντας την ποιότητα του περιβάλλοντος μιας περιοχής, υποστηρίζεται η οικονομική ανταγωνιστικότητα της, καθώς και η υγεία, η ευεξία και η ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Το προτεινόμενο δίκτυο πρασίνου της Γλασκώβης (CSGN), αποτελεί τμήμα των κατευθύνσεων μιας πολιτικής μάρκετινγκ για την ανάδειξη του τόπου (Placemaking Policy) του Στρατηγικού Αναπτυξιακού Σχεδίου της περιοχής (Strategic Development Plan), το λεγόμενο "Clydeplan". (<https://www.gcvgreennetwork.gov.uk/>)

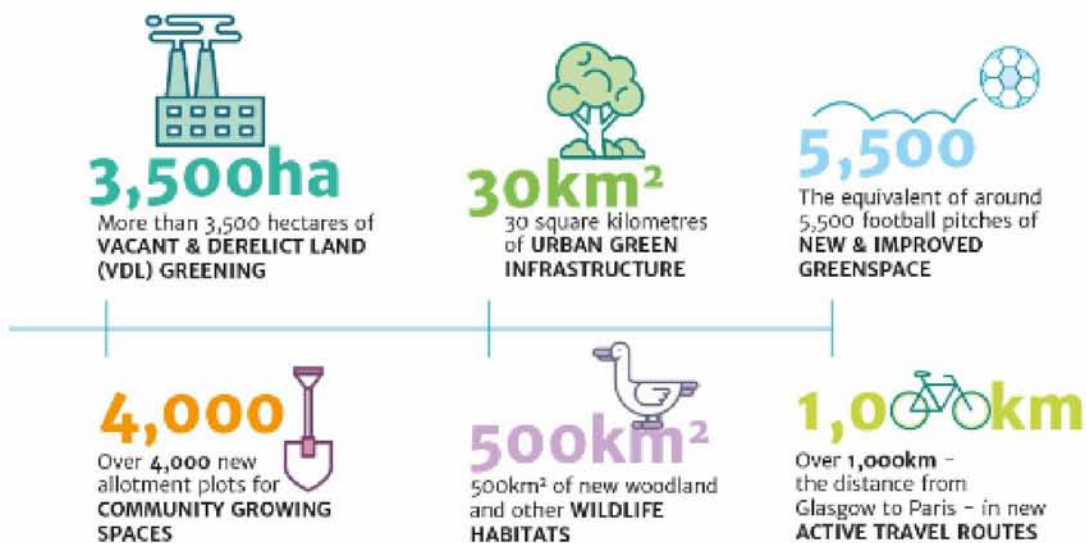
Το Clydeplan είναι το λειτουργικό όνομα για την μεικτή επιτροπή της Αρχή Σχεδιασμού Στρατηγικής Ανάπτυξης της Γλασκώβης και της Κοιλάδας Clyde, που δημιουργήθηκε το 2006, συγκεντρώνει οκτώ περιφερειακές τοπικές αρχές και έχει ως στόχο την κατάλληλη διανομή και προώθηση του προτεινόμενου δικτύου πρασίνου της Γλασκώβης και της Κοιλάδας Clyde (GCV Green Network). Αποτελεί ένα δίκτυο αστικών χώρων που ενσωματώνουν το πράσινο και το υδάτινο στοιχείο, διευκολύνοντας την κίνηση των ανθρώπων και των ειδών. (<https://www.clydeplan-sdra.gov.uk/>) Βασικοί άξονες δράσεις αποτελούν :

1. η υγεία (υιοθέτηση υγιεινού τρόπου ζωής)

2. η πρόσβαση στους χώρους πρασίνου (προσιτότητα και κοινωνική αλληλεπίδραση)
3. η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και ο περιορισμός της
4. η ενίσχυση της βιοποικιλότητας και η δημιουργία οικοτόπων

Πιο συγκεκριμένα, το δίκτυο προώθει την παροχή νέων βελτιωμένων υπαίθριων χώρων πρασίνου (πάρκα, κήποι, δάση και λιβάδια), την ενίσχυση της πράσινης αστικής υποδομής (δεντροστοιχίες κατά μήκος των οδών, πράσινα δώματα, κήποι βροχής, λίμνες), την μετατροπή και διαμόρφωση κενών ή εγκαταλελειμμένων χώρων και άγονων γαιών για την φιλοξένηση της άγριας ζωής, την ύπαρξη περισσότερων και καλύτερα συνδεδεμένων χώρων για τη φύση- οικολογικοί διάδρομοι, την δημιουργία ενεργών διαδρομών περιπάτου μακριά από πολυσύχναστους δρόμους και τον σχηματισμό αυτοδιαχειριζόμενων κοινοτικών κήπων, αστικών και περιαστικών λαχανόκηπων.

Έξι βασικοί στόχοι του GCV Green Network, Πηγή: <https://www.gcvgreennetwork.gov.uk>

Στο χάρτη που παρατίθεται παρακάτω εντοπίζονται δεκαέξι στρατηγικές τοποθεσίες στην περιφέρεια της πόλης που αποτελούν περιοχές προτεραιότητας για να ενταχθούν στο δίκτυο πρασίνου και να απολάβουν τα πολλαπλά οφέλη που προκύπτουν, ενώ στον πίνακα παρατίθενται ονομαστικά οι περιοχές αυτές και καταγράφονται οι προτεραιότητές τους . (Clydeplan, 2017)

Χαρτογραφική αποτύπωση των στρατηγικών τοποθεσιών του δικτύου πρασίνου, Πηγή: Clydeplan, 2017

Location	Local Authority	Green Network Priority				Community Growth Area
		Health	Access	Climate Change	Habitats	
1 Upper Greenock	Inverclyde	●	●	●		
2 East Greenock	Inverclyde	●	●	●	●	
3 Port Glasgow	Inverclyde	●	●	●	●	
4 Dumbarton	West Dunbartonshire	●	●	●		
5 Bowling	West Dunbartonshire		●	●	●	
6 Clydebank	West Dunbartonshire	●	●	●	●	
7 Erskine	Renfrewshire			●	●	
8 Johnstone/Black Cart Corridor	Renfrewshire		●	●	●	
9 Renfrew	Renfrewshire		●	●	●	
10 Yoker/Whitecrook	Glasgow	●	●	●	●	
11 Glasgow West End	Glasgow		●	●		
12 Govan/Ibrox	Glasgow	●	●	●		
13 Toryglen	Glasgow		●	●		
14 Clyde Gateway	Glasgow/South Lanarkshire	●	●	●	●	
15 Gartloch/Gartcosh	Glasgow/North Lanarkshire	●	●	●	●	
16 Ravenscraig	North Lanarkshire		●	●	●	

Καταγραφή των προτεραιοτήτων των στρατηγικών τοποθεσιών του δικτύου πρασίνου, Πηγή: Clydeplan, 2017

Το πράσινο δίκτυο θα συνδέει γειτονικές κοινότητες με βασικούς προορισμούς, με στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος και την ύπαιθρο. Θα στηρίξει την αναγέννηση και ανάπτυξη της περιοχής και θα προσφέρει μια σειρά από ευκαιρίες ψυχαγωγίας και καθημερινής απόδρασης για όλες τις κοινότητες. Το δίκτυο θα αποτελέσει αναπόσπαστο κομμάτι του υδάτινου μετώπου της Κοιλάδας Clyde, καθώς αναπτύσσεται κατά μήκος της, συνδέοντας τους προορισμούς μεταξύ τους και όντας κατάλληλο για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, την άθληση και τον περίπατο, ενώ ακόμη θα ενισχύσει τους οικολογικούς διαδρόμους. (<http://www.clydewaterfront.com>)

Απεικονίσεις του πράσινου δικτύου κατά μήκος της Κοιλάδας Clyde, Πηγή: <http://www.clydewaterfront.com>

Κεφάλαιο 3ο

Μελέτη περίπτωσης: Η πόλη της Λάρισας

Λογότυπο Δήμου Λαρισαίων

3. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

3.1. Ορισμός περιοχής μελέτης

Η περιοχή μελέτης όπως ορίζεται, περιλαμβάνει ολόκληρο το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Δημοτική Κοινότητα Λαρισαίων, χωρίς τις Δημοτικές Κοινότητες της Αμφιθέας και του Κουλουριού που αντιστοιχούν στην 3η Δημοτική Κοινότητα Λάρισας, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο της Λάρισας.

Ο Δήμος Λαρισαίων είναι δήμος της Περιφέρειας Θεσσαλίας, ο οποίος συνορεύει με τους εξής Καλλικρατικούς Δήμους, όπως φαίνεται στο χάρτη, στα βόρειο-ανατολικά με το Δήμο Τεμπών, νότιο-ανατολικά με το Δήμο Κιλελέρ, στα νότιο-δυτικά με το Δήμο Παλαμάς και στα δυτικά με το Δήμο Φαρκαδόνας και βόρεια με τον Δήμο Τυρνάβου.

Δήμος Λαρισαίων και όμοροι δήμοι, Πηγή: <http://www.geographer.gr>

Με τον Ν. 3852/2010 "Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης- Πρόγραμμα Καλλικράτης" συστάθηκε ο Δήμος των Λαρισαίων με έδρα τη Λάρισα, αποτελούμενος από τους Δήμους Λαρισαίων, Κοιλιάδας και Γιάννουλης οι οποίοι καταργήθηκαν, ενώ με το ΦΕΚ 1292/τ.Β'/11-08-2010 πραγματοποιήθηκε η διοικητική διαίρεση του Δήμου ως εξής: Δημοτική Ενότητα Γιάννουλης, Δημοτική Ενότητα Κοιλιάδας και Δημοτική Ενότητα Λαρισαίων. Αναλυτικότερα η διοικητική διαίρεση του Δήμου καταγράφεται ακολούθως:

ΔΗΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ	
A. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ	
1.	Δημοτική Κοινότητα Γιάννουλης
2.	Δημοτική Κοινότητα Φαλάννης
B. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΟΙΛΑΔΑΣ	
3.	Τοπική Κοινότητα Αμυγδαλέας
4.	Τοπική Κοινότητα Ελευθερών
5.	Τοπική Κοινότητα Κοιλιάδος
6.	Τοπική Κοινότητα Κουτσοχέρου
7.	Τοπική Κοινότητα Λουτρού Λαρίσης
8.	Τοπική Κοινότητα Μάνδρας
9.	Τοπική Κοινότητα Ραχούλας
Γ. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ	
10.	1η Δημοτική Κοινότητα Λαρίσης
11.	2η Δημοτική Κοινότητα Λαρίσης
12.	3η Δημοτική Κοινότητα Λαρίσης
13.	4η Δημοτική Κοινότητα Λαρίσης
14.	Τοπική Κοινότητα Τερψιθέας

Δημοτικές Ενότητες Δήμου Λαρισαίων, Πηγή: Επιχειρησιακό Σχέδιο Λάρισας 2015-2019, Ίδια επεξεργασία

Αναλυτικά τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Λαρισαίων, όπως προσδιορίστηκαν από Π.Δ. 188/05-09-2006 (ΦΕΚ/193/Α'/12-09-23006) είναι τα εξής:

Πρώτο Δημοτικό Διαμέρισμα που περικλείεται από τις οδούς Καλοδίκη-Πάρνηθας, εσωτερική κοίτη Πηνειού, Γέφυρα Αλκαζάρ, οδοί Καλλιθέας-Φιλίππου-Σκίπη-Καραθάνου-Καραϊσκάκη-Τρικάλων-Ιωαννίνων-Αγ.Τριάδας-Μυρμιδόνων-Καρδίτσας-Περιφερειακή Αθηνών-Τρικάλων και εξωτερική κοίτη Πηνειού (δηλ. Παπασταύρου-Ιπποκράτη-Δυτικό μέρος Αγ.Αθανασίου-Φιλίππουπολη-Βόρειος Αγ.Θωμάς, Νεάπολη-Λιβαδάκι-νότιο μέρος Αγ. Θωμά).

Δεύτερο Δημοτικό Διαμέρισμα που περικλείεται από τις οδούς Γκίζη-Τσολάκη (εσωτερική κοίτη Πηνειού), Αεροδρομίου-Ηρ.Πολυτεχνείου-Γούναρη-Νικηταρά-23ης Οκτώβρη-Λ.Κατσώνη-Μανδηλαρά-Μιαούλη-Ηρ.Πολυτεχνείου-Τρικάλων-Καραϊσκάκη-Καραθάνου-Σκίππη-Φιλίππου και Καλλιθέας (δηλ. Αμπελόκηποι-ένα τμήμα του Κέντρου-Τμήμα των Σουφλαρίων, μέρος του Κέντρου και μέρος του Αγ.Αθανασίου, μέρος του Αγ.Αχιλλείου-Αγ.Νικολάου-Αγ. Κων/νου από Βενιζέλου-Ηπείρου και από Κατσώνη-Ανθ.Γαζή, κυρίως Αγ.Νικολάου).

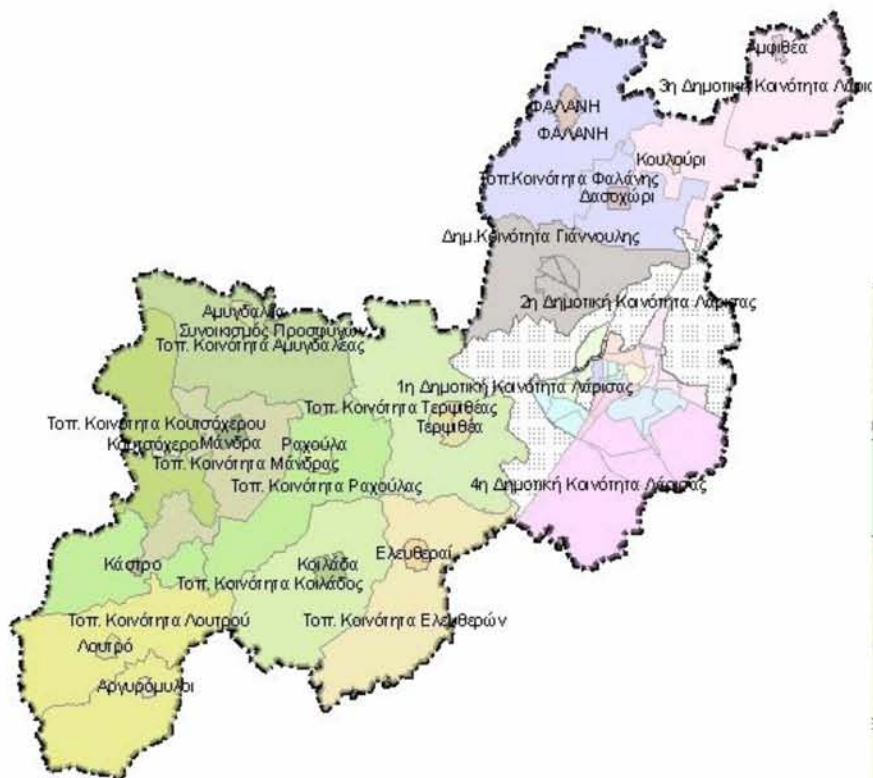
Τρίτο Δημοτικό Διαμέρισμα που περικλείεται από τις οδούς Σ.Καράγιωργα-όρια Αεροδρομίου μέχρι τέρμα Βόλου-Κάρλας, σιδ.γραμμές, Υψηλάντου-Ηρ.Πολυτεχνείου-Μιαούλη-Μανδηλαρά-Λ.Κατσώνη-23ης Οκτώβρη-Νικηταρά-Γούναρη και Ηρ.Πολυτεχνείου (δηλ. Νέα Σμύρνη-Τμήμα των Σουφλαρίων-Λαχανόκηποι-Αγ.Γεώργιος, κυρίως Αγ.Κων/νου, Αμφιθέα και Κουλούρι).

Τέταρτο Δημοτικό Διαμέρισμα που περικλείεται από τις οδούς Καρδίτσης-Σαρίμβη-Ηρ. Πολυτεχνείου-Υψηλάντου-Σιδηρ.Γραμμές-Κάρλας (δηλ. Νεράϊδα-Ηπειρώτικα-μέρος της περιοχής Σταθμού, Πυροβολικά-Νέα Πολιτεία-Αβέρωφ, Ανθούπολη-Χαραυγή-Τούμπα).

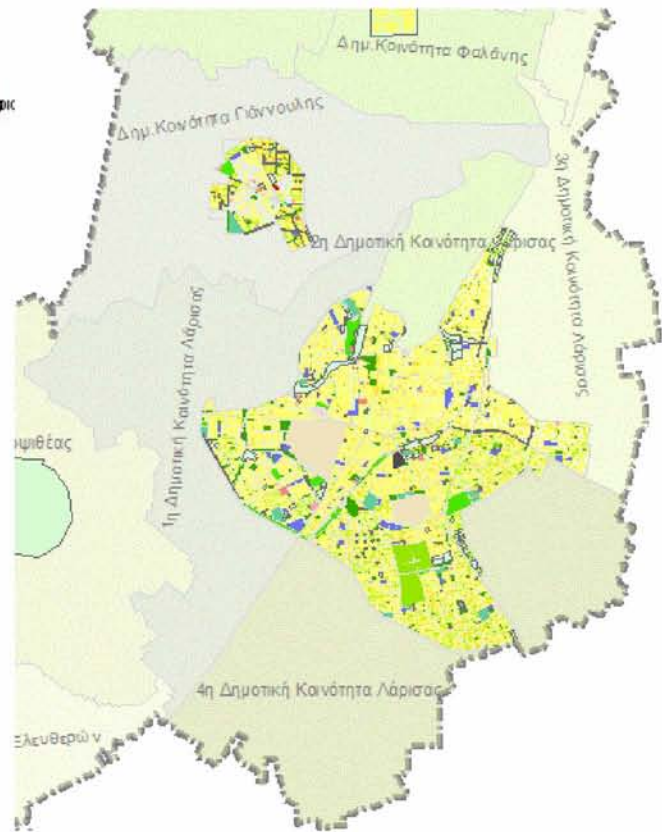

Χαρτογραφική απεικόνιση Δημοτικών Ενοτήτων του Δήμου Λαρισαίων, Πηγή: Επιχειρησιακό Σχέδιο Λάρισα 2015-2019

Χαρτογραφική απεικόνιση των υποδιαρρέσεων των Δημοτικών Ενοτήτων του Δήμου Λαρισαίων, Πηγή: <http://www.larissa-dimos.gr>

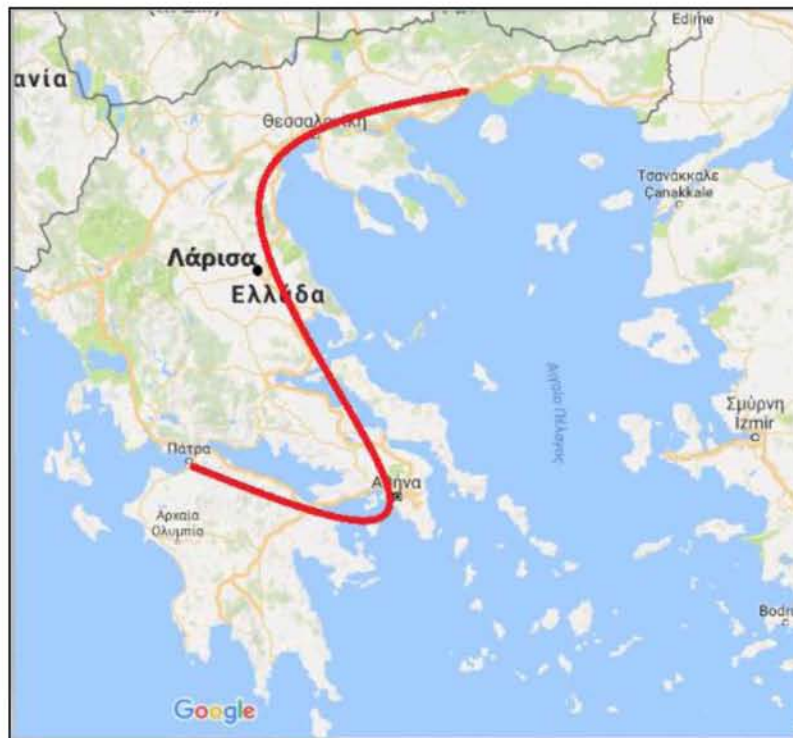
Δημοτικές Κοινότητες Λάρισας, Πηγή: <http://gis.larissa-dimos.gr/poleodom/>

Η Λάρισα έχει οριστεί ως έδρα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας. Αποτελεί σημαντικό εμπορικό κέντρο και κόμβο επικοινωνιών και συγκοινωνιών. Βρίσκεται σε θέση εξέχουσας οικονομικής σημασίας, επί του οδικού άξονα Πατρών-Αθηνών- Θεσσαλονίκης- Ευζώνων (Π.Α.Θ.Ε.) που ενώνει την βόρεια και νότια Ελλάδα και μέρος του αναπτυξιακού άξονα S. Εντάσσεται στην υπό διαμόρφωση Μητροπολιτική ζώνη Λάρισας- Βόλου που αποτελεί σημαντικό αναπτυξιακό άξονα που θα αναβαθμίσει το ρόλο και των δύο πόλεων, σε περιφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο και στη ζώνη Καρδίτσας- Λάρισας- Τρικάλων. Περιμετρικά της Λάρισας, εκτείνεται η ζώνη εντατικής γεωργίας στο Θεσσαλικό κάμπο με προοπτικές ανάπτυξης ανταγωνιστικών γεωργικών καλλιεργειών νέου τύπου (ΠΟΠ, βιολογική γεωργία). (Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για την Περιφέρεια Θεσσαλίας)

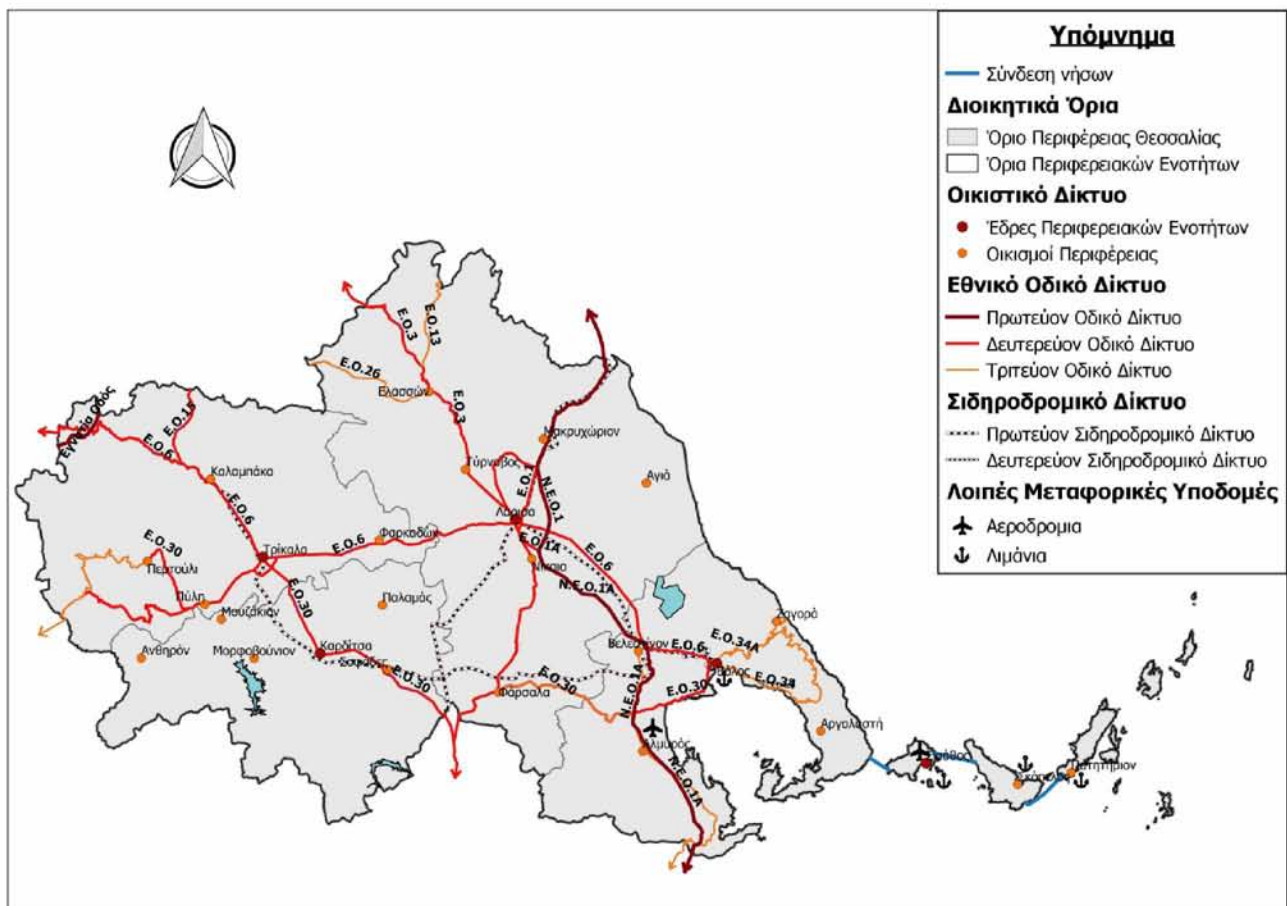
Ακόμη, η Λάρισα συνδέεται οδικά με τα δυτικά και την Ήπειρο με την Ε.Ο 6, η οποία διασχίζει τη Λάρισα, τα Τρίκαλα, τη Καλαμπάκα, τα Ιωάννινα και καταλήγει έως την Ηγουμενίτσα. Επίσης, βρίσκεται πάνω στον κύριο σιδηροδρομικό άξονα της Ελλάδας. Είναι σε εγγύτητα με το Διεθνές Αεροδρόμιο Μακεδονίας και το Περιφερειακό Αεροδρόμιο Αγχιάλου, αλλά και με τον Λιμένα Βόλου, που έχει

εμπορικό και τουριστικό χαρακτήρα. (Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για την Περιφέρεια Θεσσαλίας)

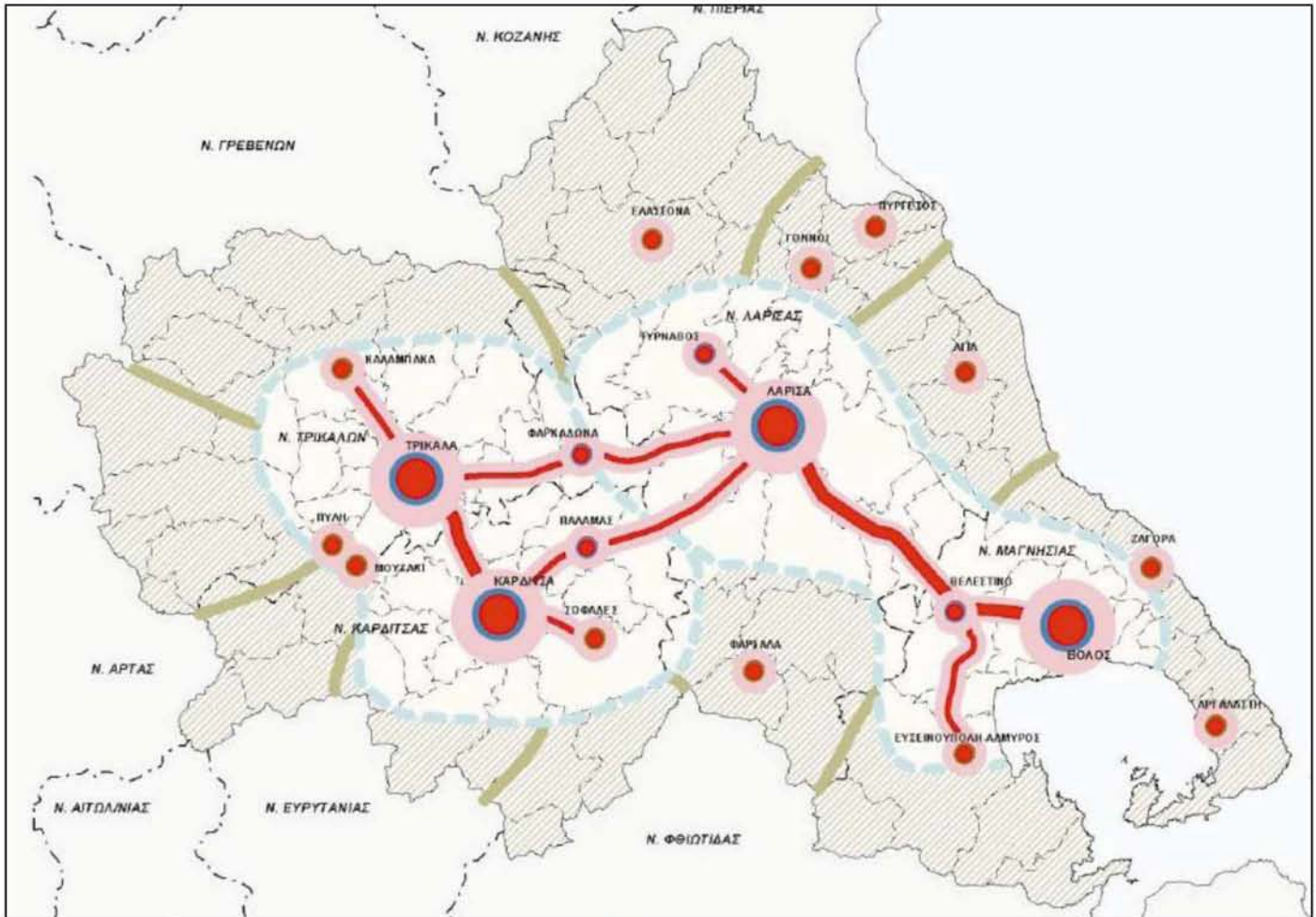

Αναπτυξιακός άξονας S, Πηγή: Ίδια επεξεργασία, Google maps

Μεταφορικό δίκτυο Περιφέρειας Θεσσαλίας, Πηγή: Αξιολόγηση και αναθεώρηση ΠΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας, Γεωργιώκα· Κωστοπούλου· Παπαρσένου· Πεταχτή· Πορανίδου Τουτούζη, 2015

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

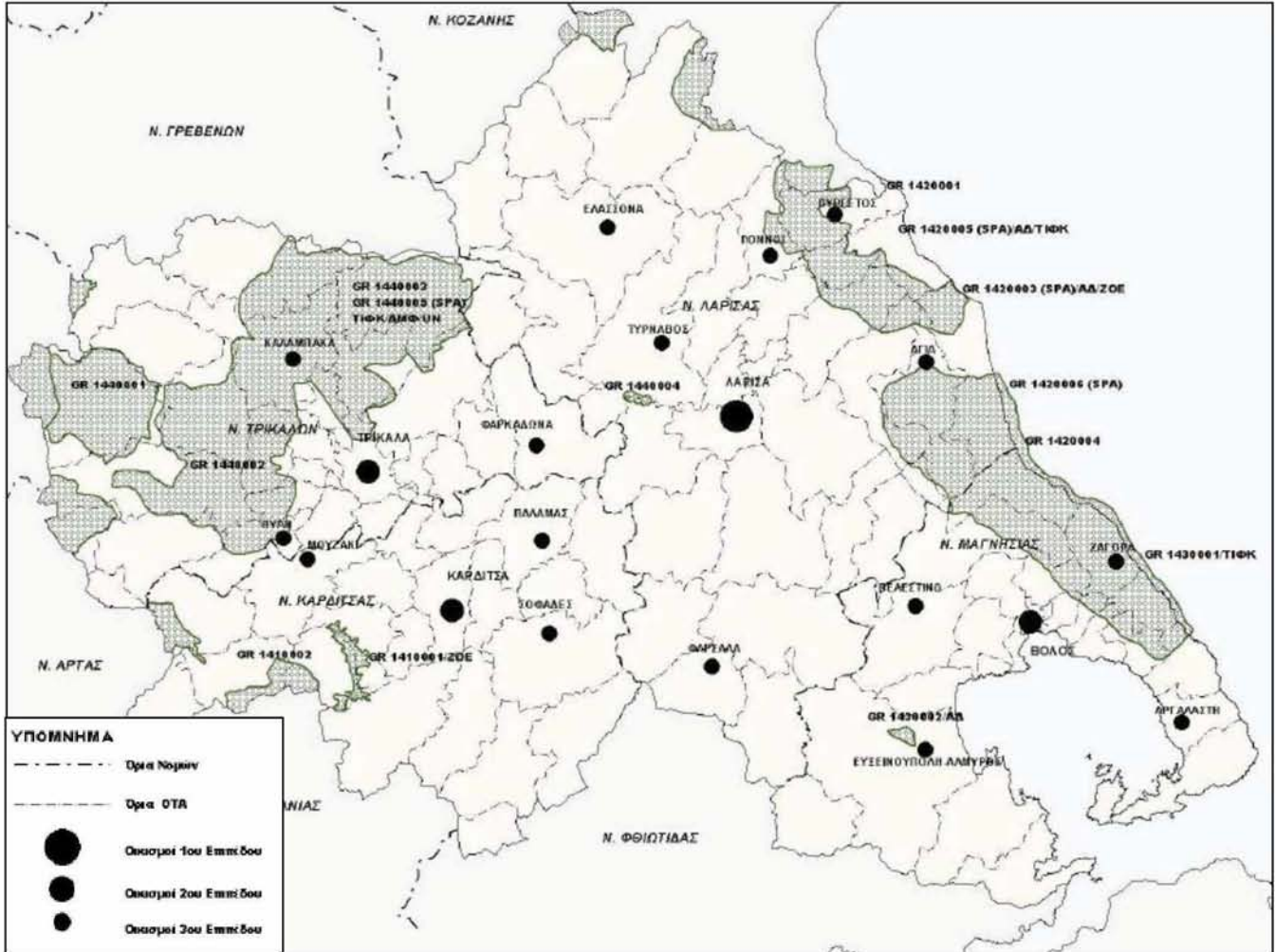
Πηγή: Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Θεσσαλίας

Η Λάρισα ανήκει στο πρώτο επίπεδο του οικιστικού δικτύου της Περιφέρειας σύμφωνα με το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας, ενώ βάση ΓΠΧΣΑΑ στο 2ο επίπεδο και αριθμεί 144.651 κατοίκους. Ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου Λαρισαίων, σύμφωνα με την Απογραφή του 2011, ανέρχεται σε 162.591 κατοίκους, καθιστώντας τον έναν από τους μεγαλύτερους πληθυσμιακά δήμους της χώρας και τον μεγαλύτερο του Θεσσαλικού διαμερίσματος. Κεντρικές λειτουργίες που χαρακτηρίζουν την πόλη, οι οποίες αποτελούν παράλληλα και αναπτυξιακοί στόχοι βάση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για την Περιφέρεια Θεσσαλίας είναι οι ακόλουθες:

1. Μεγάλο αστικό κέντρο
2. Διοικητικό κέντρο Περιφερειακό/ Νομαρχικό

3. Κόμβος επικοινωνιών
4. Κέντρο υπηρεσιών προς την αγροτική παραγωγή
5. Κέντρο παροχής υπηρεσιών υγείας (Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο)
6. Πολιτιστικό κέντρο

Πηγή: Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Θεσσαλίας

Η Λάρισα εντάσσεται και συμμετέχει σε αρκετά δίκτυα πόλεων, τα οποία αφορούν κυρίως δράσεις με κύριο στόχο την αναβάθμιση του περιβάλλοντος στα αστικά τοπία, την ανάδειξη του πολιτισμού και του ιδιαίτερου χαρακτήρα της πόλης και την ανάπτυξη καινοτομιών- νέων τεχνολογιών προς αυτήν την κατεύθυνση. Ο πίνακας που ακολουθεί απαριθμεί τα δίκτυα πόλεων στα οποία συμμετέχει η Λάρισα.

Όνομασία δικτύου πόλεων	Πόλεις/ οικισμοί της Περιφέρειας	Άλλες πόλεις εκτός Περιφέρειας	Πληροφορίες
car free cities	Βόλος, Λάρισα	Cardiff, Galway, Agrigento, Leipzig	Ανάπτυξη καινοτομιών για θέματα σχετικά με την πολιτιστική ταυτότητα κάθε πόλης, για την εκμετάλλευση οικονομικών ευκαιριών, για την δημιουργία νέων δραστηριοτήτων
En route	Βόλος, Λάρισα	Reykjavik, Leeds, Birmingham, Copenhagen	Πρόγραμμα για την ανάδειξη μεθόδων εξοικονόμησης ενέργειας στον αστικό χώρο
Δίκτυο πόλεων για τη βιώσιμη κινητικότητα και το ποδήλατο	Αχελώος, Βόλος, Καλαμπάκα, Καρδίτσα, Λάρισα , Μητρόπολη, Νέα Ιωνία, Νέσσωνας, Παλαμάς, Πλαστήρας, Σοφάδες, Ταμάσιο, Τρίκαλα, Φαρκαδόνα	29 πόλεις της Ελλάδας	Το δίκτυο έχει ως κύριο σκοπό την συμβολή στην ανάπτυξη και επίλυση των προβλημάτων που σχετίζονται με τη βιώσιμη κινητικότητα και το ποδήλατο.
Δίκτυο υγείων πόλεων προαγωγής της υγείας	Ανθηρό, Βόλος, Ελασσόνα, Καλαμπάκα, Λάρισα , Πύλη, Βελεστίνο, Σοφάδες, Μακρυχώρι, Τρίκαλα	130 πόλεις της Ελλάδας	Το Εθνικό Διαδημοτικό Δίκτυο Υγείων Πόλεων - Προαγωγής Υγείας, έχει ως σκοπό την Πρόληψη των Νοσημάτων, την Προαγωγή της Υγείας, τον Προσυμπτωματικό Έλεγχο των πληθυσμιακών ομάδων υψηλού κινδύνου και γενικότερα την προώθηση ολοκληρωμένων Πολιτικών και Δράσεων στο πεδίο της Δημόσιας Υγείας
Εθνικό πολιτιστικό δίκτυο πόλεων	Λάρισα , Σκόπελος, Βόλος,	Καλαμάτα	
Δίκτυο Δημοτικών Ωδείων	Βόλος, Λάρισα	Δημοτικά Ωδεία: Θέρμης, Καβάλας, Αλεξανδρούπολης, Καλαμάτας, Θεσσαλονίκης, Βέροιας	Έχει ως σκοπό την ανάπτυξη δράσεων μεγάλης δυναμικής, που θα προωθήσουν το έργο των Δημοτικών Ωδείων
Δίκτυο CIMES για τις "ενδιάμεσες πόλεις"	Βόλος, Λάρισα		Παγκόσμιο δίκτυο πόλεων CIMES το οποίο ερευνά πιθανά σενάρια για την εξέλιξη της ενδιάμεσης πόλης

Ελληνικό δίκτυο πόλεων με ποτάμια	Σοφάδες, Πύλη, Καρδίτσα, Λάρισα , Μουζάκι, Τρίκαλα	20 ελληνικές πόλεις	Το Ελληνικό δίκτυο πόλεων με ποτάμια εντάσσεται στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Interreg III-South Ένωση περιοχών με ποτάμια και έχει ως κύριο σκοπό την αντιμετώπιση των διαφόρων προβλημάτων που έχουν τα ποτάμια που διασχίζουν, κυρίως αστικές περιοχές
WOODFOOT PRINT	Λάρισα	Pacos de Ferreira, Stematia, Yecla, Wycombe	Το δίκτυο URBAMECO δημιουργήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος URBACT 2 και εστιάζει στις μεγάλες κτιριακές προκλήσεις και στην αστική επίδραση της βιομηχανίας ξύλου στις ευρωπαϊκές πόλεις

Δίκτυο πόλεων, Πηγή: Ίδια επεξεργασία, Σύμπραξη μελετητών: Τσακίρης, Δασκαλάκης, Λαγκαδινού, Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση ΠΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας, 2012, σελ. 262-266

Τέλος, να σημειωθεί ότι ο Δήμος Λαρισαίων έχει χαμηλό δείκτη γήρανσης σε σχέση με το σύνολο της χώρας, γεγονός που επιτρέπει τον χαρακτηρισμό του πληθυσμού ως νεανικού και αποτελεί θετική ένδειξη για την μελλοντική εξέλιξη και δυναμική του. (Επιχειρησιακό Σχέδιο Λάρισας 2015-2019)

3.2. Ιστορική ανασκόπηση

Η αρχαία Λάρισα καταλάμβανε όπως και σήμερα το βορειοανατολικό τμήμα του θεσσαλικού κάμπου, κοντά στις όχθες του Πηνειού ποταμού, δημιουργώντας ένα ημικυκλικό σχήμα. Πρώτοι κάτοικοι της πόλης σύμφωνα με την μυθολογία ήταν οι Πελασγοί. Κτίστηκε πριν 4000 χρόνια από τον Λαρισό, γίο του Πέλασγού, από τον οποίο η πόλη έλαβε το όνομα της. Άλλοι φημολογούν ότι είτε προέρχεται από τη λέξη «Λάσα» που σημαίνει «πέτρινο» και «ακρόπολη», είτε από την ομόηχη πελασγική λέξη που σημαίνει «φρούριο». (Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Λυών, Τζιαφαλιάς, 1994) Από την άλλη η ετυμολογία του ονόματος της έχει προελληνική ρίζα και κατά πάσα πιθανότητα σημαίνει κάστρο, απρόσβλητη οχυρή τοποθεσία. (Περιφέρεια Θεσσαλίας, 2009)

Ήδη από την νεολιθική εποχή η ευρύτερη περιοχή της είναι κατοικημένη πυκνά, όπως και η υπόλοιπη θεσσαλική πεδιάδα. Στην έκταση της σύγχρονης πόλη εκτείνονται τέσσερις προϊστορικοί οικισμοί και άλλοι δύο που βρίσκονται στο χώρο του στρατιωτικού αεροδρομίου (νεολιθική εποχή). Από τους τέσσερις οικισμούς, ο αρχαιότερος, τοποθετείται στην συνοικία "Νεράιδα" (αρχαιότερη και νεότερη νεολιθική εποχή), ο δεύτερος στην μαγούλα "Βραστήρας" που διασχίζεται από την

εθνική οδό Λάρισας- Αθήνας (νεότερη και πρωτοελλαδική νεολιθική εποχή) και ο τρίτος στην μαγούλα "Αβέρωφ" (όλους του χρόνου της νεολιθικής εποχής). Ο τέταρτος προϊστορικός οικισμός ήταν ο ίδιος ο λόφος του "Φρουρίου", που αποτέλεσε την ακρόπολη των ιστορικών χρόνων. Από ανασκαφές διαπιστώθηκε ότι ήταν ένας αξιόλογος εκτεταμένος οικισμός ήδη από την πρωτοελλαδική εποχή, με επάλληλα στρώματα κατοικήσεων έως τα ύστερα μυκηναϊκά χρόνια.

Ελάχιστα κτιριακά λείψανα έχουν διασωθεί από το ιστορικό παρελθόν της Λάρισας, πέρα από τα δύο θέατρα, καθώς η αρχαία πόλη είναι χτισμένη κάτω από τη νεότερη. Ακόμη, για την δημιουργία ωφέλιμων οικοδομικών εκτάσεων και για τον προσπορισμό οικοδομικού υλικού, καταστράφηκε σπουδαίο κτιριακό απόθεμα του παρελθόντος (π.χ μεγάλα δημόσια οικοδομήματα, τα τείχη, οι αγορές, τα γυμνάσια, ο ιππόδρομος, οι ναοί, τα ιερά, κ.α).

Τον 11ο αι. π.Χ. ήρθαν στην Θεσσαλία από την Ήπειρο οι Θεσσαλοί, που εγκαταστάθηκαν σε πεδινές εκτάσεις, από την Μακεδονία οι Μαγνήτες στο όρος Πήλιο και οι Περραιβοί που απλώθηκαν σε μια ευρεία ορεινή περιοχή που εκτείνεται από τα Αντιχάσια ως τα Καμβούνια και τον Κάτω Όλυμπο. Τα φύλα αυτά απέκτησαν ενιαίο πολιτισμό μετά τον 9ο αιώνα. Κατά τα πρωτογεωμετρικά χρόνια δεν έχει σημειωθεί κάποια εγκατάσταση στην ευρύτερη περιοχή της Λάρισας, διότι δεν υπήρχαν οργανωμένες θέσεις για ομαδική διαβίωση, καθώς οι κατοικίες ήταν διασκορπισμένες κοντά στα κοπάδια των ζώων.

Την επόμενη περίοδο, τη γεωμετρική, τα θεσσαλικά φύλα έχοντας ενιαίο πολιτισμό δημιουργούν οργανωμένους οικισμούς πάνω σε χαμηλούς λόφους. Μόνιμη εγκατάσταση των γεωμετρικών χρόνων βρέθηκε στη Λάρισα ύστερα από ανασκαφές στο λόφο "Φρουρίου", αποδεικνύοντας ότι ο λόφος αυτός αποτέλεσε θεμέλιο λίθο για την μετέπειτα διαμόρφωση της αρχαίας πόλης, η οποία ξεκίνησε ως μια οργανωμένη κοινότητα που είχε τον χαρακτήρα μικρού χωριού, περιορισμένη στα όρια της ακρόπολης. Η ακρόπολη είχε κυρίως αμυντικό ρόλο και από τους ύστερους γεωμετρικούς και πρώιμους αρχαϊκούς χρόνους αποτέλεσε κέντρο μόνο της θρησκευτικής και κοινωνικής ζωής των ανθρώπων.

Οι ιστορικές πηγές και τα ευρήματα πιθανολογούν ότι η Λάρισα από τον 7ο αιώνα άρχισε να αποκτά τον χαρακτήρα πόλης- κράτους, ενώ φαίνεται να βρίσκονταν στο ίδιο επίπεδο κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης με τις υπόλοιπες πόλεις της Θεσσαλίας. Ο χαρακτήρας της οικονομίας ήταν καθαρά αγροτικός και το πολίτευμα της αυστηρά ολιγαρχικό. Ήταν οργανωμένη με το ακανόνιστο πολεοδομικό σύστημα,

το λεγόμενο αττικό, το οποίο παρείχε αμυντική προστασία κατά τον Αριστοτέλη. Η χάραξη των οδών δεν ακολουθούσε πολεοδομικό σχέδιο, αλλά τα μονοπάτια στα φυσικά περάσματα, ενώ η μορφή και η ρυμοτομία της πόλης καθορίστηκε σε μεγάλο βαθμό από την μορφολογία του εδάφους και την τοπογραφία του περιβάλλοντος χώρου (δυτικά περιορίζονταν από τον Πηνειό, βόρεια και ανατολικά της ακρόπολης ο λόφος ήταν απότομος).

Από το τέλος του 7ου αι. π.Χ. η Λάρισα κατείχε το προβάδισμα στην Θεσσαλία έναντι των άλλων πόλεων, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην ιστορία της περιοχής λόγω της οικονομικής της ευημερίας. Αποτελούσε έδρα της νομισματικής και πολιτικής ένωσης των Θεσσαλών και πρωτεύουσα σε μια από τις τέσσερις θεσσαλικές τετραρχίες, την Πελασγιώτιδα. Η πολιτική αυτή ένωση είχε τη μορφή συμμαχικής διοίκησης και εξυπηρετούσε μόνο επιθετικούς σκοπούς, συνέχισε να υφίσταται τον 6ο και 5ο αι. π.Χ. Οι πόλεις ωστόσο αναπτύσσονταν χωριστά και αυτόνομα. Τον 4ο αι. π.Χ. οι θεσσαλικές πόλεις συγκροτήθηκαν σε ομόσπονδο κράτος πολιτικοοικονομικού χαρακτήρα, το λεγόμενο «κοινό των Θεσσαλών» με έδρα την Λάρισα.

Το 404 π.Χ. οι Φεραίοι, οι οποίοι βρίσκονταν σε έντονο ανταγωνισμό με τους Λαρισαίους, εκμεταλλευόμενοι τις εσωτερικές έριδες τους κατέκτησαν την πόλη συμμαχώντας με τους Λακεδεμόνιους. Το 357 π.Χ με την εισβολή του Φιλίππου Β' η πόλη απαλλάχθηκε πλέον οριστικά από την φεραϊκή ηγεμονία και εγκαθιδρύεται η μακεδονική κυριαρχία έως το 197 π.Χ., όπου ο Φίλιππος Ε΄ βασιλιάς της Μακεδονίας ηττείται από τον Ρωμαίο Ύπατο.

Πρέπει να τονιστεί ότι είναι πιθανόν κατά τους ελληνοιστικούς χρόνους, η Λάρισα με βάση στοιχεία που έχουν συλλεχθεί να ήταν διηρημένη σε ορθογωνικά οικοπεδικά τετράγωνα, τα οποία χωρίζονταν μεταξύ τους με κάθετους δρόμους, δηλαδή να ήταν οργανωμένη με βάση το υποδάμειο σύστημα. Βασική αρχή του υποδάμειου συστήματος ήταν και η ορθολογική κατανομή των δημόσιων λειτουργιών της πόλης, έτσι οι παλαιότερες δημόσιες λειτουργίες (π.χ ναοί, αγορές, τεμένη, κ.α.) εντάχθηκαν στο νέο πολεοδομικό σχέδιο και τα νέα δημόσια οικοδομήματα είχαν προκαθορισμένη θέση. Το υποδάμειο πολεοδομικό σύστημα παρότι ήταν λιγότερο ασφαλές, παρείχε εύκολη πρόσβαση στις δημόσιες λειτουργίες, διευκόλυνση στην μετακίνηση των προϊόντων παραγωγής και ταχύτητα στην χάραξη της ρυμοτομίας.

Κατά την εποχή της ρωμαιοκρατίας η Λάρισα αποτελούσε έδρα των ρωμαϊκών στρατευμάτων στην περιοχή της Θεσσαλίας και εξαιτίας της φιλορωμαϊκής πολιτικής της είχε αρκετά προνόμια. Μάλιστα ο Οκταβιανός Αύγουστος την αναγόρευσε σε πόλη Augusta, δηλαδή Σεβαστή. Μετά τον Αύγουστο η Λάρισα εμφανίζει σημεία οικονομικής παρακμής και μετατρέπεται σε άσημη πόλη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. (Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Λυών, 1994)

Μετέπειτα η πόλη περιήλθε στο Βυζάντιο και από τον 6ο αιώνα μ.Χ ξεκινά μια περίοδος έντονων ταραχών και αναστατώσεων, η οποία σηματοδοτείται από βαρβαρικές επιδρομές και από επιδρομές σλαβικών φύλων, καθώς η πόλη είχε προνομιούχα θέση, ενώ παράλληλα δεν διέθετε αμυντική προστασία (έλλειψη οχυρών και διοικητικής οργάνωσης). Έτσι στο τέλος του 6ου αιώνα η Λάρισα οχυρώθηκε με ημικυκλικό τείχος που άρχιζε από τη δεξιά όχθη του Πηνειού περίπου στη θέση του Γενικού Νοσοκομείου Λάρισας και τελείωνε στην ίδια όχθη του ποταμού, στη σημερινή συνοικία του Αγίου Αθανασίου. Η βόρεια πλευρά περιβάλλονταν από το λόφο του Φρουρίου και τον ίδιο τον ποταμό. Στο τέλος της Βυζαντινής εποχής, ο πληθυσμός της πόλης έχει μειωθεί αισθητά λόγω της επιδημίας της πανώλης που έπληξε όλο το θεσσαλικό χώρο. (Οικονόμου, 2008)

Η εδραίωση της Τουρκοκρατίας τον 15ο αιώνα, η οποία υποβοηθήθηκε από την κοινωνικό-πολιτική αποσύνθεση και την γενικότερη παρακμή, συνέβαλε στο μαρasmus της ήδη παρηκμασμένης κοινωνίας, με αποτέλεσμα τη μετακίνηση του πληθυσμού από τα πεδινά στα ορεινά. Οι εποικισμοί που ακολούθησαν συνέθεσαν ένα ετερόκλητο, πολυεθνικό και πολύγλωσσο σύνολο. (http://culture.larissadimos.gr/article.php?article_id=43&topic_id=69&level=&belongs=10&area_id=1&lang=gr)

Η Λάρισα παρουσίαζε τη δομή μιας τυπικής οθωμανικής πόλης. Η σταδιακή οικιστική της ανάπτυξη προσαρμόστηκε στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής (ύπαρξη πεδιάδας και ποταμού), ακολουθώντας τις κύριες εμπορικές οδούς που διέρχονταν από αυτή με προορισμό τη Θεσσαλονίκη, την Κωνσταντινούπολη, την Αγιά, το Βόλο, τα Φάρσαλα, την Καρδίτσα, τον Τύρναβο, την Ελασσόνα, τα Τρίκαλα, την Κοζάνη και το Μοναστήρι. Καθ' όλη την περίοδο της Τουρκοκρατίας, οι κάτοικοι της Λάρισας έμειναν διαχωρισμένοι, βάσει της θρησκείας και της εθνοφυλετικής τους καταγωγής, σε αυτόνομες κοινότητες, τις γνωστές ως μιλέτια. Στη βάση αυτού του διαχωρισμού των κοινοτήτων, η εσωτερική οργάνωση της πόλης

έλαβε συγκεκριμένη μορφή με το λειτουργικό διαχωρισμό του αστικού χώρου, σε ευδιάκριτα τμήματα τους μαχαλάδες. (Μάτσακα, 2012)

Τοπογραφικό σχέδιο της Λάρισσας του 1880, Πηγή: Μάτσακα, 2012, σελ. 12

Ρυμοτομικό σχέδιο Λάρισσας του 1882, Πηγή: Μάτσακα, 2012, σελ. 12

Οι Τούρκοι ασχολήθηκαν κυρίως με το εμπόριο και τη βιοτεχνία και ανέπτυξαν έντονη οικοδομική δραστηριότητα (τζαμιά, ευαγή ιδρύματα, κ.α) αλλάζοντας καθοριστικά την όψη της πόλης. Από τις αρχές του 18ου αιώνα, άρχισαν να οργανώνονται με αφορμή κάποιο θρησκευτικό γεγονός πανηγύρια (ειδικότερα στη Λάρισα που είχε ευνοϊκή θέση), στα οποία συνέρρεαν ελληνικοί πληθυσμοί από όλη την περιοχή για να πουλήσουν ή να ανταλλάξουν προϊόντα, καθιερώνοντας τα ως χώρους έντονης οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Ακόμη, κατά την εν λόγω περίοδο σημειώνεται αύξηση του πληθυσμού της Λάρισσας με την εισροή πληθυσμών από την Ήπειρο. Καθόλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας η πόλη υπέφερε από πλημμύρες του Πηνειού, τα νερά του οποίου προξενούσαν μεγάλες καταστροφές στις παρακείμενες στις όχθες συνοικίες του. Το 1881 με την επικράτηση των ελληνικών στρατευμάτων η Λάρισα (με 13.169 κατοικούς σύμφωνα με την απογραφή του 1881) προσαρτήθηκε στο ελληνικό κράτος, αποτελούσε πλέον έδρα και κέντρο της Θεσσαλίας και καθίσταται στρατιωτικό και διοικητικό κέντρο. (Περιφέρεια Θεσσαλίας, 2009)

Τον 20ο αιώνα η πόλη αρχίζει και επεκτείνεται με γρήγορους ρυθμούς, γεγονός που υποκινείται από την έλευση των προσφύγων την Ανατολικής Ρωμυλίας το 1906 και της Μικράς Ασίας το 1922. Κατά την διάρκεια του Μεσοπολέμου η Λάρισα

οργανώνεται και μεταμορφώνεται σε νέα πόλη, με δρόμους, σχολεία, δύο μεγάλες κεντρικές πλατείες και ωραία νεοκλασσικά κτίρια, ενώ μέχρι το 1935 ιδρύονται το δημοτικό ωδείο, η δημοτική βιβλιοθήκη, το μουσείο, ο μουσικός σύλλογος και η επιτροπή τουρισμού. Ωστόσο, αυτή η ανάπτυξη και εκτατική επέκταση, ανακόπτεται από την κατοχή και τον εμφύλιο πόλεμο (1940-1951) και έτσι η προπολεμική Λάρισα καταστρέφεται από τις αεροπορικές επιθέσεις και τον μεγάλο σεισμό του 1941. Τη δεκαετία του 50' με την απελευθέρωση της, η Λάρισα πραγματοποιεί εξωραϊστικά έργα και τα νέα κτίρια αλλάζουν την όψη της, ενώ ακόμη αρχίζει ξανά η επέκταση της πόλης, η οποία σύμφωνα με την Μάτσακα (2012) είναι άναρχη με αυθαίρετη "εκτός σχεδίου" δόμηση. Η "εκτός σχεδίου" δόμηση, μετέπειτα καλύπτεται εν μέρει από τις επεκτάσεις του σχεδίου πόλης το 60'. Οι εν λόγω επεκτάσεις, περιλάμβαναν τη δημιουργία καινούργιων συνοικιών, ακτινωτά κατά μήκος των κύριων οδικών αξόνων, που τη συνδέουν με την περιφέρεια. (Περιφέρεια Θεσσαλίας, 2009)

Όσον αφορά την εξέλιξη των σχεδίων στην πόλη, το 1883 η πόλη αποκτά το πρώτο της ρυμοτομικό σχέδιο που καλύπτει την περιοχή "εντός των τειχών". Από τότε η πόλη αναπτύσσεται ταχύτητα, τόσο λόγω της φυσικής αύξησης του πληθυσμού, όσο και λόγω της αποδοχής μεγάλων κυμάτων προσφύγων. Με την εν λόγω αύξηση του πληθυσμού το 1940 προστίθενται οι συνοικίες του Αγ. Κωνσταντίνου και του Σιδηροδρομικού Σταθμού. Το 1947 εντάχθηκε μια ζώνη κατά μήκος της νότιας και ανατολικής πλευράς του τείχους, η συνοικία της Φιλιπούπολης και ένα τμήμα της συνοικίας Αμπελοκήπων. Την περίοδο 1960-1970 πραγματοποιήθηκαν επεκτάσεις σε περιοχές αυθαιρέτων, με αποτέλεσμα στις αρχές του 1970 η εκτός σχεδίου πόλη, μέσα από την διαδικασία αυθαιρέτων να καταλαμβάνει μεγαλύτερη έκταση από την εντός σχεδίου περιοχή. Ο υπερδιπλασιασμός της έκτασης της πόλης, ο οποίος πραγματοποιήθηκε αυθαίρετα, χωρίς σχέδιο και η εκτεταμένη ανοικοδόμηση μέσω αντιπαροχής, είχε ως επακόλουθο πολλά σπουδαία κτίρια (αρχιτεκτονικής και ιστορικής σημασίας) να χαθούν και η πόλη να χάσει τις ιστορικές της "μνήμες".

Αργότερα το 1974 εκπονήθηκε Ρυθμιστικό Σχέδιο για την πόλη, παράλληλα με αυτό ανατέθηκε η εκπόνηση ρυμοτομικού σχεδίου για τις εκτός σχεδίου δομημένες περιοχές. Το Ρυθμιστικό σχέδιο δεν θεσμοθετήθηκε, ωστόσο περιορίστηκε η αυθαίρετη δόμηση σημαντικά μετά τις τελευταίες επεκτάσεις του σχεδίου το 1976 και 1979, βάσει του ρυθμιστικού. Τα ρυμοτομικά σχέδια δεν βρήκαν εφαρμογή, καθώς ο Δήμος Λαρισαίων δεν είχε την οικονομική δυνατότητα να απαλλοτριώσει τους

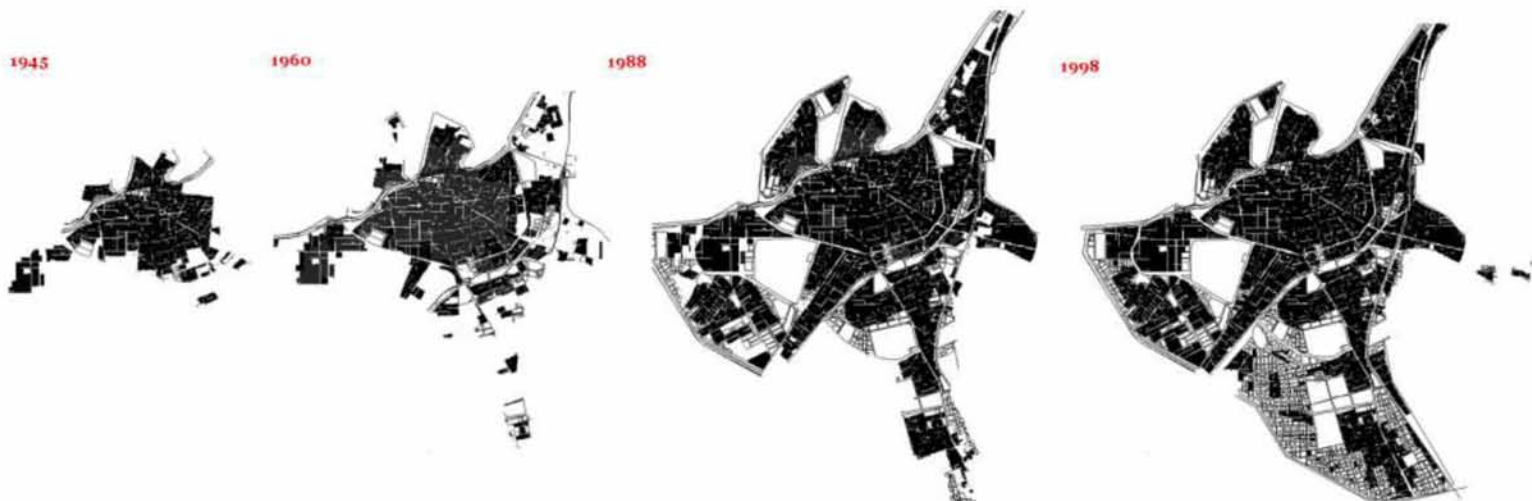

χαρακτηριζόμενους κοινόχρηστους χώρους, που προβλέπονταν σε αυτά, αλλά και επειδή ήταν βασισμένα σε τοπογραφικά διαγράμματα που δεν ανταποκρίνονταν στην τότε πραγματικότητα. (Λυτροκάπης & Μανίκα, 2009)

Το 1983 στα πλαίσια της Επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης εκπονήθηκε Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο και μελέτη αναθεώρησης του υπάρχοντος, το οποίο όμως δεν ανταποκρινόταν στις ανάγκες της πόλης και δεν ήταν δυνατή η εφαρμογή του. Με το ΓΠΣ καθορίστηκαν οι περιοχές επεκτάσεων και οι θεσμοθετημένες χρήσεις γης. Το 2009 εγκρίθηκε η μελέτη αναθεώρησης και επέκτασης του ισχύοντος ΓΠΣ, το οποίο επεκτάθηκε στο σύνολο της κτηματικής περιφέρειας του Δήμου Λάρισας. Συγκεκριμένα, καθορίστηκε νέα επέκταση της πόλης στο νότιο όριο της και ανανεώθηκαν οι χρήσεις γης στο εσωτερικό της. Στη παρούσα φάση, το ΓΠΣ του 2009 βρίσκεται σε διαδικασία διόρθωσης και τροποποίησης. (<http://www.larissadimos.gr/new/pdf/%CE%9A%CE%95%CE%99%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F.pdf>)

Η Λάρισα σήμερα ακολουθεί το μοντέλο της τυπικής ελληνικής πόλης με τον διάχυτο και απρογραμματίστο χαρακτήρα της, ενώ μορφολογικά χαρακτηρίζεται από έλλειψη σχεδιασμού και οργανωμένης αστικής αρχιτεκτονικής, η οποία περιορίζεται στην ανέγερση ιδιωτικής κατοικίας. Ακόμη, σηματοδοτείται και από την απουσία εννιαίου αισθητικού υποβάθρου στην διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου. Η πόλη είναι γνωστό ότι μορφοποιήθηκε και ανοικοδομήθηκε άναρχα μέσα από μια διαδικασία ιδιωτικής αστικοποίησης, όπως αναφέρει η Αϊβαλιώτου (2010), χάρη στο σύστημα της αντιπαροχής, ιδιαίτερα κατά τις δεκαετίες 60' και 70', που είναι αποτέλεσμα ιδιωτικής πρωτοβουλίας και όχι καθολικού σχεδιασμού. Ωστόσο, ως πόλη η Λάρισα ξεχωρίζει για τον έντονο πολιτιστικό χαρακτήρα και αποτελεί μια νεανική, ζωντανή, φιλόξενη, πολυλειτουργική και πολυπληθής πόλη, με πολλά στοιχεία αστικότητας. Ακόμη, είναι το διοικητικό και εμπορικό κέντρο της Περιφέρειας, με επαρκείς και ικανοποιητικές μεταφορικές συνδέσεις, αλλά και έντονο αρχαιολογικό και ιστορικό χαρακτήρα.

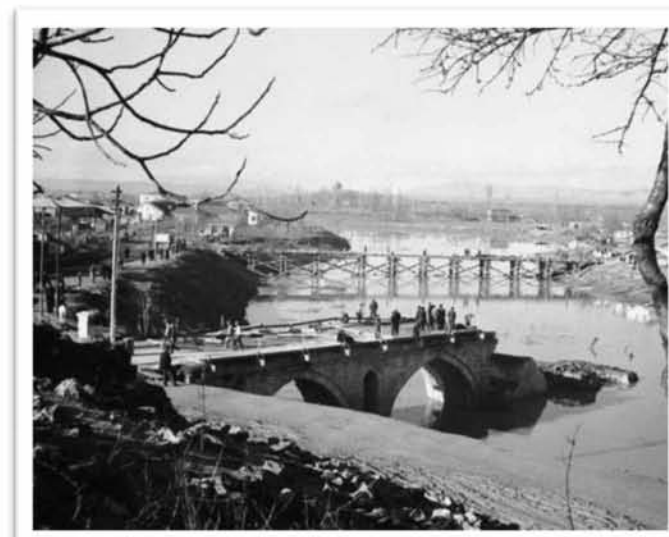
Διαδοχικές επεκτάσεις της Λάρισσας τις χρονολογίες 1945, 1960, 1988 και 1998, Πηγή: Λυτροκάπης & Μανίκα, 2009

Η κεντρική πλατεία, το έτος 1960, Πηγή: <http://takis.tloupas.gr>

Η κεντρική πλατεία, σήμερα, Πηγή: <http://takis.tloupas.gr>

Ανακατασκευή γέφυρας Πηνειού το έτος 1945, Πηγή:

Γέφυρα Πηνειού, Πηγή: <http://www.larissanet.gr>

3.3. Ανάλυση αστικού περιβάλλοντος

3.3.1. Φυσικοί παράγοντες

3.3.1.1. Θέση και φυσικά όρια

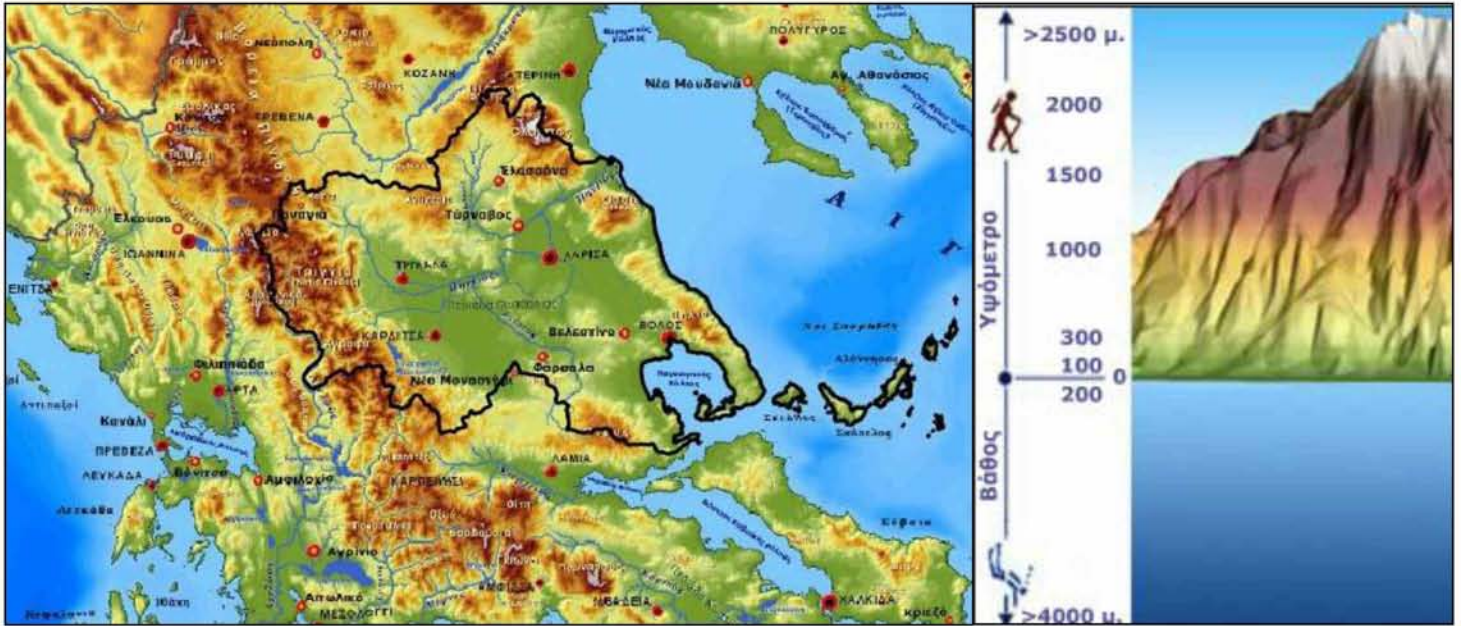
Η σημερινή Θεσσαλία βρίσκεται στο κέντρο της ηπειρωτικής Ελλάδας, ενώ ανατολικά βρέχεται από τον Παγασητικό, τον Θερμαϊκό κόλπο και το Αιγαίο. Συνορεύει προς το βορρά με τη Μακεδονία, που από αυτή την χωρίζουν ο Όλυμπος και τα Χάσια, προς τη δύση με την οροσειρά της Πίνδου και προς το νότο με την Όθρυ. (Γιαννακόπουλος, 1987)

Συγκεκριμένα, η πόλη της Λάρισας είναι χτισμένη στις δύο όχθες του Πηνειού ποταμού και βρίσκεται στο κέντρο του ανατολικού τμήματος της θεσσαλικής πεδιάδας, ενώ το υψόμετρο της από το επίπεδο της θάλασσας είναι στα 72 μέτρα. Τα βουνά που περικλείουν την πόλη είναι τα εξής, από τα ανατολικά τα όρη Όσσα (1972 μ.) και Μαυροβούνι (1.054 μ.), από βόρεια ανατολικά τα όρη Κάτω Όλυμπος (1.587 μ.), και Όλυμπος (2.918 μ.), από βόρεια δυτικά το όρος Μελούνα και βόρεια ανατολικά το όρος Τίτανος (693 μ.). Σήμερα στην ευρύτερη περιοχή της Λάρισας δεν υπάρχει κάποια φυσική λίμνη, παρά μόνο τεχνητοί ταμιευτήρες για την εξυπηρέτηση των αρδευτικών αναγκών του θεσσαλικού κάμπου, αφού η λίμνη Κάρλα αποξηράνθηκε το 1962 με σκοπό την καταπολέμηση επιδημιών, όπως η ελονοσία και την δημιουργία καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Ωστόσο, το γεγονός αυτό επηρέασε την περιοχή και το κλίμα της, για αυτό γίνονται προσπάθειες ανασύστασης της λίμνης. (Λυοτήρης, 2014)

3.3.1.2. Τοπογραφικό ανάγλυφο

Η Θεσσαλία είναι κυρίως ορεινή και πεδινή περιοχή. Η ορεινή οριοθετείται με τα βουνά Πήλιο, Μαυροβούνι και Όσσα, περνάει από την κοιλάδα των Τεμπών, προχωρεί στον Άνω και Κάτω Όλυμπο, και από εκεί στις πλευρές των Χασιώτικων βουνών. Στη συνέχεια, περνά από τις κορυφογραμμές του Λάκμονα, του Ζυγού, της Πίνδου, των Αγράφων και της βόρειας Όρθρυς για να τερματίσει στο ακρωτήριο Ποσειδίο. Έτσι λοιπόν, το περίγραμμα της αποτελεί μια ορεινή συνέχεια, που διακόπτεται για λίγο από την κοιλάδα των Τεμπών. Το περίγραμμα αυτό, σχηματίζει ένα κλοιό βουνών που εσωκλείει μια μεγάλη πεδιάδα, τη θεσσαλική πεδιάδα. (Γιαννακόπουλος, 1987)

Γεοφυσικός Χάρτης Ελλάδας, Πηγή: Ιδία επεξεργασία, QGIS, <http://photodentro.edu.gr>

Η τοπογραφία της Λάρισας χαρακτηρίζεται από έλλειψη μεγάλων κλίσεων, εδαφικών εξάρσεων, λόφων και βουνών, λόγω της θέσης της στο κέντρο του θεσσαλικού κάμπου. (Λιονάτου, 2008) Το πλέον χαρακτηριστικό ύψωμα που αποτελούσε την εποχή της αρχαιότητας ακρόπολη είναι ο λόφος Φρουρίου. Σύμφωνα με αρχαιολογικά δεδομένα η έκταση που αναπτύχθηκε η Λάρισα δεν ήταν τελείως επίπεδη, όπως παρουσιάζεται σήμερα. Από συνοικία σε συνοικία φαίνεται να υπήρχε αισθητή υψομετρική διαφορά, παρατηρώντας τις θεμελιώσεις των οικοδομημάτων.

Εικόνα της Λάρισας από ψηλά, Πηγή: Ιδία επεξεργασία, Google Earth

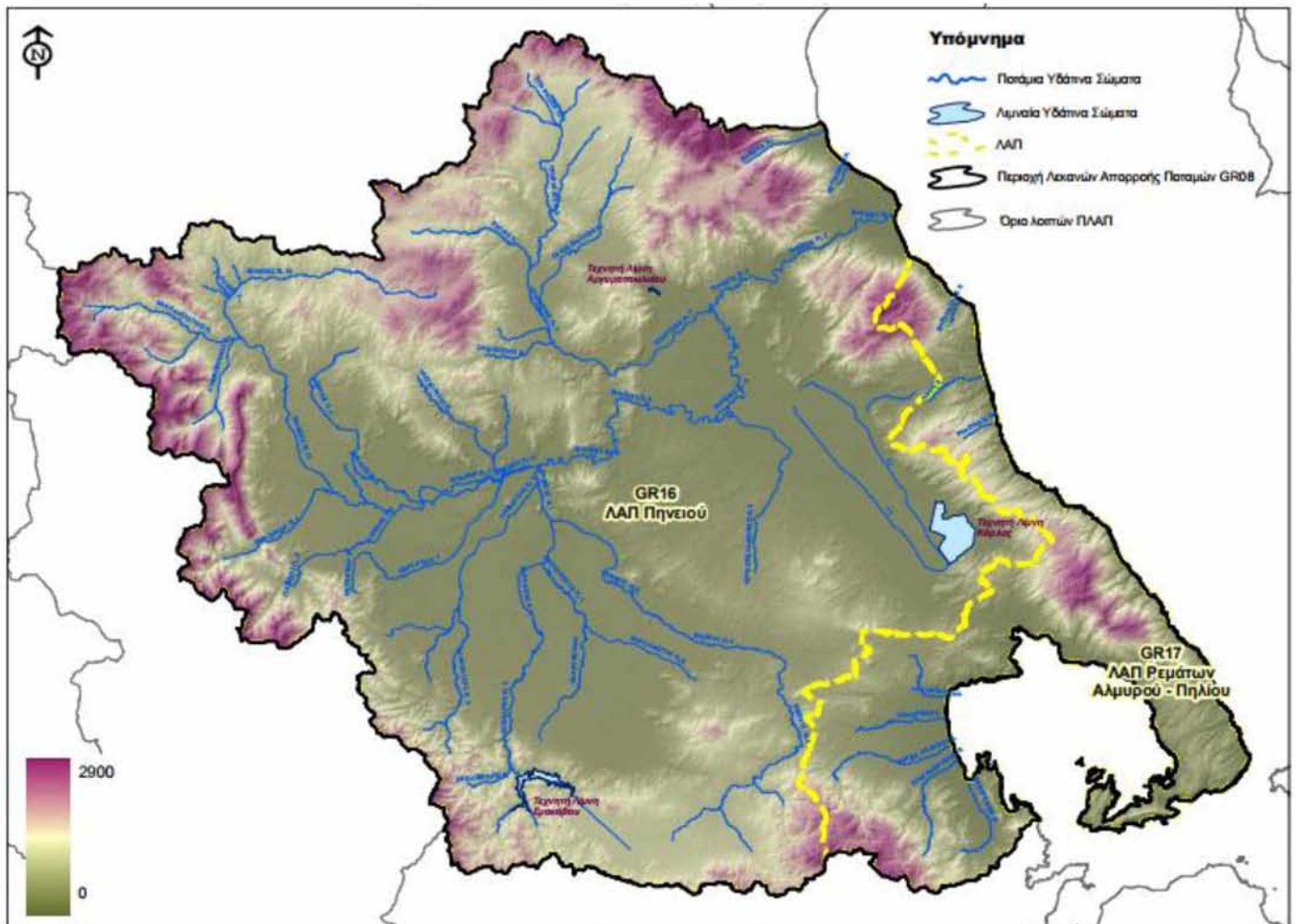
Ίσως τα στοιχεία να δείχνουν ότι υπήρχαν μέσα στην πόλη λοφίσκοι, χείμαρροι και μικρές ελώδεις εκτάσεις. (Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Λυών, 1994) Ελαφριές εξάρσεις εδάφους εντοπίζονται στο νότιο τμήμα της πόλη, όπου υπάρχουν οπωρώνες και χαμηλοί λόφοι στους πρόποδες των οποίων δομούνται οι συνοικίες Αβέρωφ, Πυροβολικών και Χαραυγής. Ακόμη, στο νοτιοδυτικό τμήμα η δασική έκταση Μεζούρλου παρουσιάζει μικρό ύψωμα. (Λιονάτου, 2008)

3.3.1.3. Υδρογραφία

Μια από τις σημαντικότερες προτάσεις του θεσμοθετημένου Περιφερειακού Πλαισίου Θεσσαλίας ήταν η αποτελεσματικότερη διαχείριση των υδατικών πόρων, μέσω της δημιουργίας ενιαίου φορέα Διαχείρισης των Υδατικών Πόρων της Θεσσαλίας. Το Υδατικό Διαμέρισμα της Θεσσαλίας αποτελεί ένα από τα 14 Υδατικά Διαμερίσματα της χώρας και συμπίπτει σχεδόν με το αντίστοιχο γεωγραφικό διαμέρισμα. Περιλαμβάνει το νομό Λάρισας σχεδόν στο σύνολό του, πολύ μεγάλο μέρος των νομών Μαγνησίας, Καρδίτσας και Τρικάλων και μικρά τμήματα των νομών Πιερίας, Γρεβενών και Φθιώτιδας. Το Υδατικό διαμέρισμα Θεσσαλίας εμπίπτει στην περιοχή ευθύνης της Διεύθυνσης Υδάτων της αποκεντρωμένης διοίκησης Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας. Το ΥΔ Θεσσαλίας περιλαμβάνει δύο κύριες υδρολογικές λεκάνες, του Πηνειού και των ρεμάτων Αλμυρού - Πηλίου. (Εθνικό Προγράμματος Διαχείρισης και Προστασίας των Υδατικών Πόρων της Χώρας, 2003)

Βασικό υδρογραφικό στοιχείο της Περιφέρειας είναι ο Πηνειός, το μεγαλύτερο ποτάμι της Θεσσαλίας (τρίτος σε μήκος ποταμός στην Ελλάδα), με συνολικό μήκος 217 χιλιόμετρα. Πηγάζει από την Πίνδο και κατεβαίνει στον θεσσαλικό κάμπο των Τρικάλων και της Λάρισας, αφήνει τη Λάρισα δεξιά του, περνάει από τη κοιλάδα των Τεμπών και εκβάλλει στον Θερμαϊκό κόλπο. Κυριότεροι παραπόταμοι του Πηνειού είναι προς τα νότια ο Ενιπέας, ο Φαρσαλιώτης, ο Σοφαδίτης και ο Καλέντζης, προς τα δυτικά-νοτιοδυτικά ο Πλιούρης (ή Πάμισος), ο Πορταϊκός και το Μουργκάνι, και στο βόρειο μέρος ο Ληθαίος, ο Νεοχωρίτης και ο Τιταρήσιος. (Γιαννακόπουλος, 1987)

Θέση, όρια και λεκάνες του Υδατικού Διαμερίσματος Θεσσαλίας, Πηγή: Αποτελέσματα ευρύτερης λεκάνης Πηνείου του έργου: Έλεγχος χημικής ποιότητας αρδευτικών υδάτων (επιφανειακών και υπόγειων) σε κλίμακα λεκανών απορροής ποταμών Μακεδονίας - Θράκης και Θεσσαλίας

Στο ύψος της Λάρισας ο Πηνειός χωρίζεται για μικρά διαστήματα σε δύο κλάδους. Ο βορειότερος είναι ο σχεδόν ευθύγραμμος τεχνητός αγωγός που κατασκευάστηκε πριν το 1940 για την αντιπλημμυρική προστασία της πόλης και δεν εισέρχεται στο εσωτερικό της, ενώ ο νοτιότερος κλάδος είναι η παλιά φυσική κοίτη του Πηνειού, η οποία περνάει εντός της πόλης. Ο Πηνειός επομένως μαζί με τους παραποτάμους αποτελούν τον μοναδικό υδάτινο αποδέκτη της Θεσσαλίας. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Λαρισαίων 2015-2019) Οι ανάγκες υδροδότησης της πόλης μέχρι το 1986 καλύπτονταν αποκλειστικά από τον Πηνειό, ωστόσο λόγω της συνεχώς αυξανόμενης κατανάλωσης πόσιμου νερού, της αύξησης της καλλιέργειας βαμβακιού στην θεσσαλική πεδιάδα, αλλά και της ρύπανση των υδάτων από την εντατική χρήση φυτοφαρμάκων, κατέστη αναγκαία η αναζήτηση νέων πηγών νερού. Έτσι, από το 1990 οι ανάγκες της πόλης καλύπτονται αποκλειστικά από υπόγεια νερά γεωτρήσεων. Πλέον ο Πηνειός έχει υποστεί σημαντικές αλλοιώσεις από τον εγκιβωτισμό της κοίτης του, με σκοπό την κατασκευή αρδευτικών δικτύων και

φραγμάτων, αλλά και από τις υπεραντλήσεις. Η σημερινή εικόνα του ποταμού κάνει ορατές τις συνέπειες της ρύπανσης του. (Λυτροκάπης & Μανίκα, 2009)

Στην Θεσσαλία αξιόλογες λίμνες δεν υπάρχουν. Από τις μεγαλύτερες λίμνες, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως ήταν η Βοιβήδα, η κοινώς λεγόμενη Κάρλα, με έκταση 114 τετρ. χιλιόμετρα, η οποία είχε αποξηρανθεί το 1911 και πλέον γίνονται προσπάθειες αποκατάστασης της. (Γιαννακόπουλος, 1987) Στην ευρύτερη περιοχή της Λάρισας δεν υπάρχουν φυσικές λίμνες, αλλά τεχνητοί ταμιευτήρες για την κάλυψη των αρδευτικών αναγκών των γεωργικών εκτάσεων του κάμπου. (Λυτροκάπης & Μανίκα, 2009)

3.3.1.4. Κλίμα

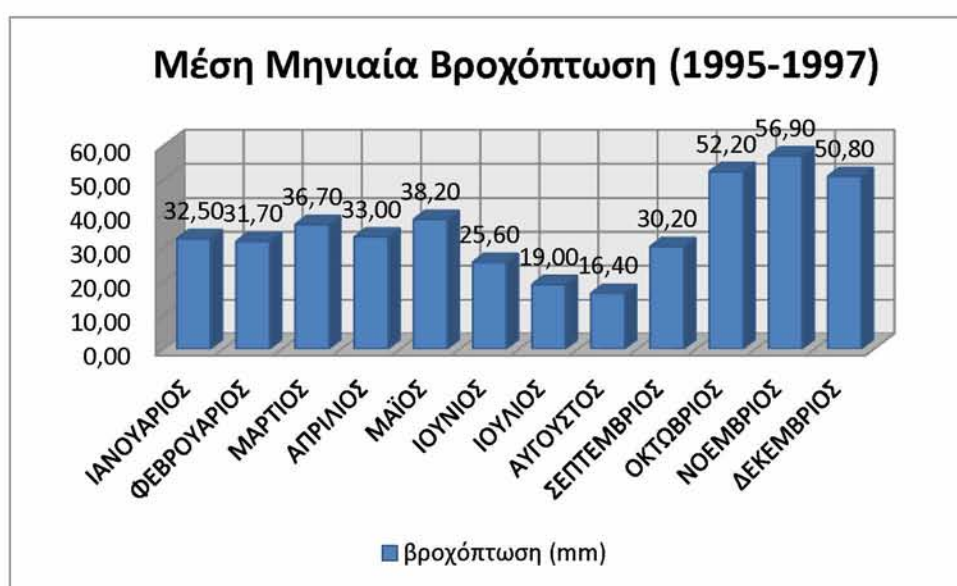
Σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα Διαχείρισης και Προστασίας των Υδατικών Πόρων η Θεσσαλία διαιρείται κλιματικά σε τρεις περιοχές. Την ανατολική παράκτια και ορεινή, με μεσογειακό κλίμα, την κεντρική πεδινή, με ηπειρωτικό κλίμα και τη δυτική ορεινή, με ορεινό κλίμα. Το κλίμα της Λάρισας έχει τα στοιχεία του ηπειρωτικού κλίματος της πεδινής Θεσσαλίας με κυριότερο χαρακτηριστικό το μεγάλο θερμομετρικό εύρος μεταξύ καλοκαιριού και χειμώνα, που υπερβαίνει τους 22°C. Η μέση ετήσια θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξύ 16°C και 17°C.

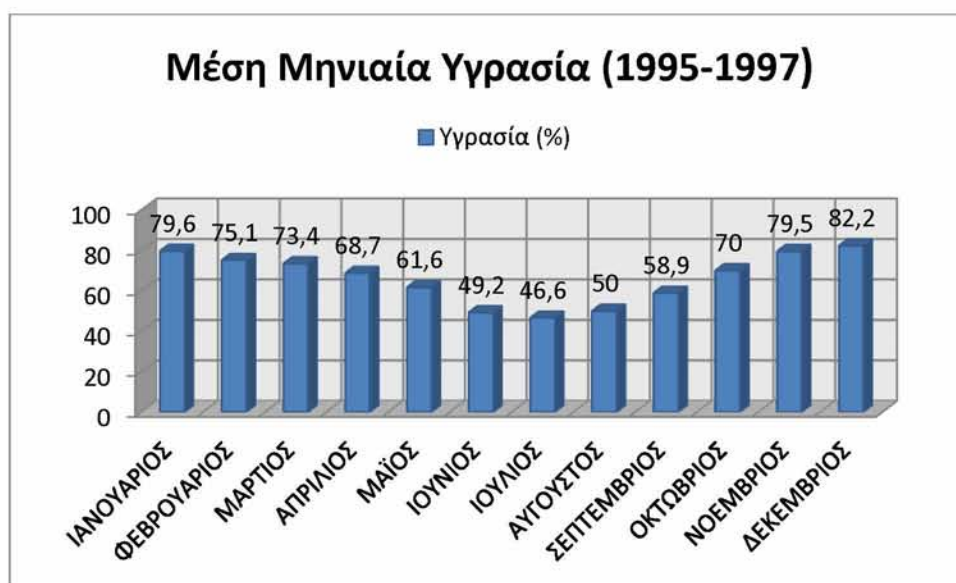
Πηγή: Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, Ιδία επεξεργασία

Το καλοκαίρι στην πόλη είναι εξαιρετικά θερμό, με τη μέγιστη θερμοκρασία να έχει αγγίξει τους 45,2°C, ενώ η απόλυτη ελάχιστη θερμοκρασία που έχει σημειωθεί είναι -21,6°C (Ε.Μ.Υ., Περίοδος Δεδομένων: 1955-1997). Οι πιο θερμοί μήνες είναι ο Ιούλιος και ο Αύγουστος και οι πιο ψυχροί Ιανουάριος, Φεβρουάριος και Δεκέμβριος. Το ύψος των ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων είναι σχετικά μεγάλο στα δυτικά της Θεσσαλίας, μειώνεται στο πεδινό τμήμα και αυξάνεται πάλι στο ανατολικό ορεινό τμήμα. Η μέση ετήσια βροχόπτωση στην πόλη κυμαίνεται στα 426.2 χιλιοστά ενώ η μέση τιμή της υγρασίας είναι 66,23% ετησίως (Ε.Μ.Υ., Περίοδος Δεδομένων: 1955-1997).

Πηγή: Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, Ιδία επεξεργασία

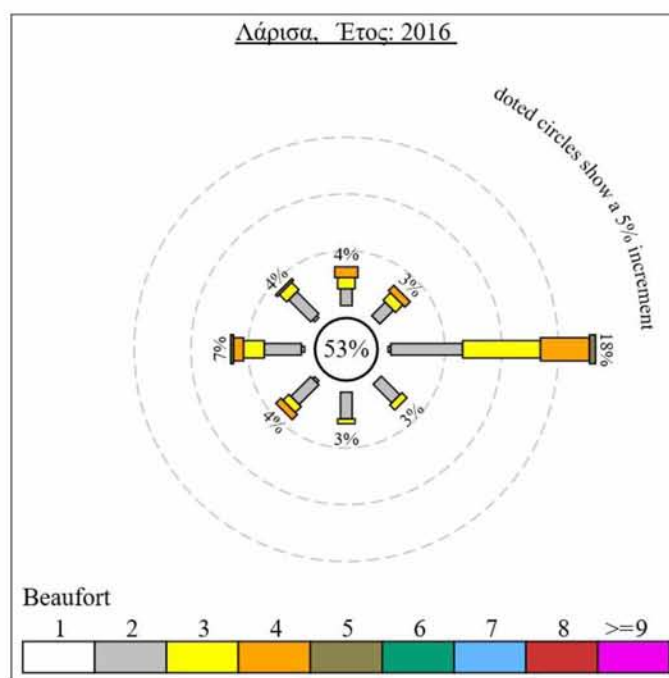
Πηγή: Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, Ιδία επεξεργασία

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Μετεωρολογικού Σταθμού Λάρισας για το έτος 2016, οι επικρατέστεροι άνεμοι είναι οι ανατολικοί, ακολουθούν οι δυτικοί και ύστερα οι βορειοδυτικοί και νοτιοδυτικοί. Επίσης, παρατηρείται το γεγονός, ότι οι άνεμοι είναι κυρίως χαμηλής εντάσεως, ανήκουν δηλαδή στην κλίμακα Beaufort 2, ενώ το ποσοστό άπνοιας/ νηνεμίας είναι πολύ μεγάλο και φθάνει το 51,72 %.

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΕΣ ΑΝΕΜΩΝ (%)												
ΚΛΙΜΑΚΑ BEAUFORT	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΑΝΕΜΟΥ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ										
		Β	ΒΑ	Α	ΝΑ	Ν	ΝΔ	Δ	ΒΔ	ΑΠΝ/ΜΤ	ΣΥΝΟΛΟ	
0	Άπνοια	0	0	0	0	0	0	0	0	0	51,72	51,72
1	Σχεδόν άπνοια	0,18	0	0,25	0,18	0,11	0,25	0,28	0,25	1,12	2,6	2,6
2	Πολύ ασθενής	1,47	1,69	6,32	2,32	2,35	2,46	3,27	2,74	0,21	22,82	22,82
3	Ασθενής	0,98	0,91	6,85	0,63	0,42	0,74	1,83	0,91	0	13,27	13,27
4	Σχεδόν μέτριος	0,95	0,67	4,32	0,18	0,18	0,63	0,88	0,21	0	8,01	8,01
5	Μέτριος	0,18	0,14	0,53	0,04	0,07	0,07	0,25	0,07	0	1,33	1,33
6	Ισχυρός	0	0,04	0,07	0	0	0,04	0,04	0	0	0,18	0,18
7	Σχεδόν θυελλώδης	0	0	0,04	0	0	0	0,04	0	0	0,07	0,07
8	Θυελλώδης	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
>=9	Πολύ θυελλώδης	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ		3,76	3,44	18,36	3,34	3,12	4,18	6,57	4,18	53,05	100	100

Πηγή: Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, Ιδία επεξεργασία

Πηγή: Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, Ιδία επεξεργασία

Η αποξήρανση της λίμνης Κάρλας επηρέασε δραστικά το κλίμα της περιοχής, το οποίο άρχισε να μεταβάλλεται και να γίνεται ηπειρωτικότερο. (<http://culture.larissa->

dimos.gr/article.php?article_id=14&topic_id=85&level=2&belongs=15&area_id=1&lang=gr)

3.3.1.5. Χλωρίδα- Πανίδα περιοχής και Βιοποικιλότητα

Στην περιοχή της Θεσσαλίας καταγράφονται πολλές περιοχές με ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον, λόγω της παρουσίας αξιόλογης ποικιλίας οικοσυστημάτων, της ύπαρξης μεγάλης ή/ και σπανίας ποικιλίας σε είδη χλωρίδας και πανίδας, της παρουσίας περιοχών με αισθητική, πολιτιστική και ιστορική αξία και ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, αλλά και οικοτόπων προτεραιότητας. Οι κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών σύμφωνα με τον Ν. 3937/2011 περί "Διατήρησης της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011) έχουν ως εξής:

1. Περιοχή Απόλυτης Προστασίας της Φύσης
2. Περιοχή Προστασίας της Φύσης
3. Φυσικό Πάρκο (Εθνικό ή Περιφερειακό Πάρκο)
4. Περιοχή Προστασίας Οικοτόπων και Ειδών (Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) ή Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ) ή Καταφύγιο Άγριας Ζωής (ΚΑΖ) ή συνδυασμός αυτών)
5. Προστατευόμενο Τοπίο και Στοιχείο Τοπίου ή Προστατευόμενος Φυσικός Σχηματισμός
6. Μικροί Νησιωτικοί Υγρότοποι

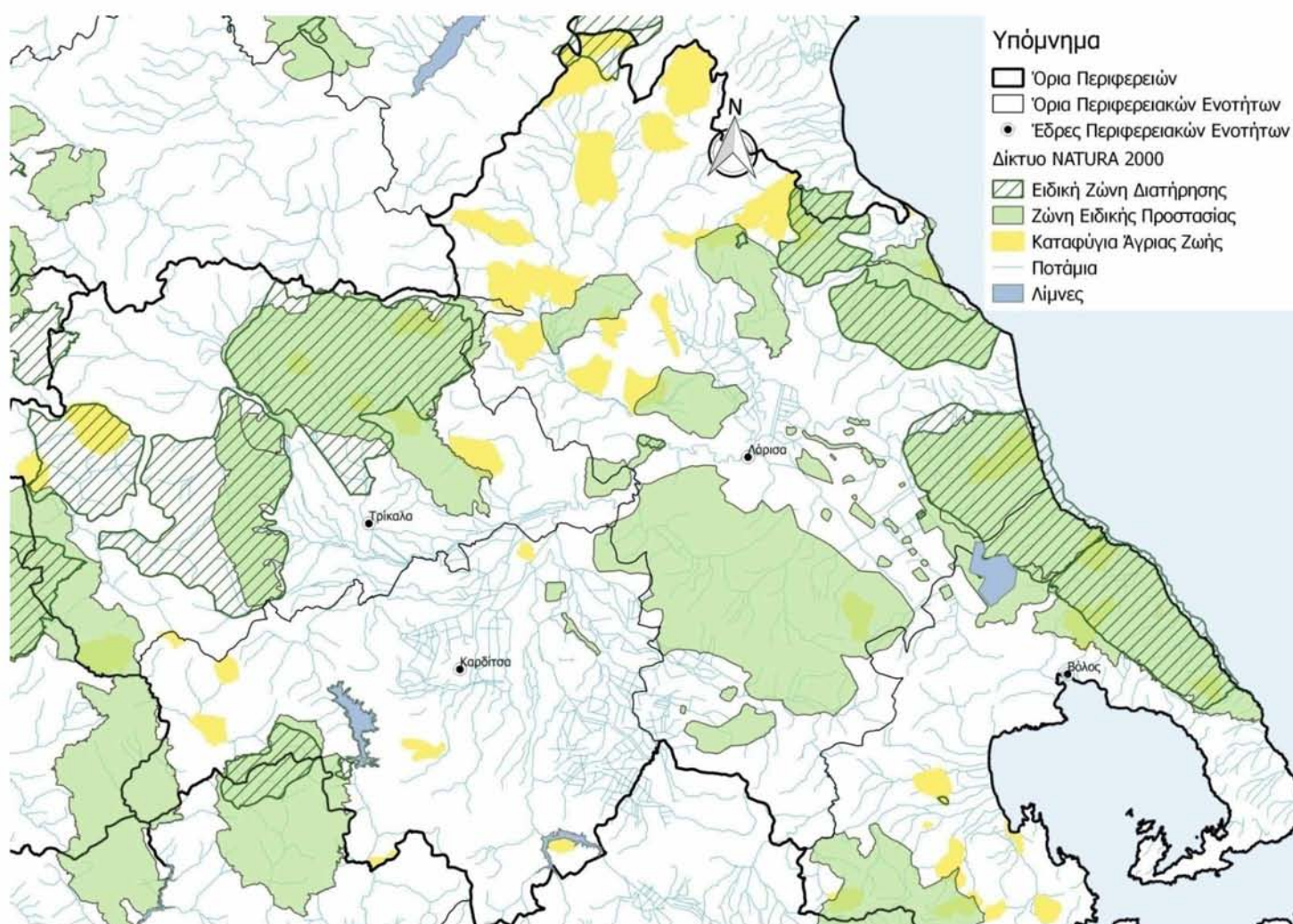
Ο κατάλογος των περιοχών της Δημοτικής Ενότητας Λάρισας που έχουν ενταχθεί στο κοινοτικό δίκτυο NATURA 2000 περιλαμβάνει Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ), που χαρακτηρίζονται ως περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών. Το δίκτυο, έχει ως στόχο την αειφόρο διαχείριση και διατήρηση της βιοποικιλότητας και των σημαντικών για αυτήν περιοχών, ως πολύτιμου και σπουδαίας σημασίας εθνικού κεφαλαίου. Οι περιοχές εντός του δικτύου είναι οι ακόλουθες (ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011):

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΠΟΥ
1	GR1420001	ΕΖΔ	ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΙΟΣ- ΚΑΛΛΙΠΕΥΚΗ
2	GR1420003	ΕΖΔ	ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΟΣΣΑΣ
3	GR1420004	ΕΖΔ	ΚΑΡΛΑ- ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ- ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟ ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ- ΝΕΟΧΩΡΙ

4	GR1420005	ΕΖΔ-ΖΕΠ	ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΤΕΜΠΩΝ
5	GR1420006	ΖΕΠ	ΟΡΟΣ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ
6	GR1420007	ΖΕΠ	ΟΡΟΣ ΟΣΣΑ
7	GR1420008	ΖΕΠ	ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΟΣ, ΟΡΟΣ ΓΟΔΑΜΑΝΙ ΚΑΙ ΚΟΙΛΑΔΑ ΡΟΔΙΑΣ
8	GR1420009	ΖΕΠ	ΣΤΕΝΑ ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ ΚΑΙ ΟΡΗ ΖΑΡΚΟΥ
9	GR1420010	ΕΖΔ	ΣΤΕΝΑ ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ
10	GR1420011	ΖΕΠ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΥ ΚΑΜΠΟΥ
11	GR1420012	ΖΕΠ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΦΑΡΣΑΛΩΝ
12	GR1420013	ΖΕΠ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΥΡΝΑΒΟΥ
13	GR1420014	ΖΕΠ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ
14	GR1420015	ΖΕΠ	ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΙΟΥ

Πηγή: ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011, Ίδια επεξεργασία

Χάρτης απεικόνισης προστατευόμενων περιοχών, Ίδια επεξεργασία, QGIS

Στην κατηγορία των περιοχών προστασίας οικοτόπων και ειδών ανήκουν και τα Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ). Τα Καταφύγια Άγριας Ζωής σύμφωνα με το ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011 αποτελούν φυσικές περιοχές (χερσαίες, υγροτοπικές ή θαλάσσιες) που έχουν ιδιαίτερη σημασία ως σημαντικοί τόποι ανάπτυξης της άγριας χλωρίδας ή ως βιότοποι αναπαραγωγής, διατροφής διαχείμασης ειδών της άγριας πανίδας, ή ως περιοχές αναπαραγωγής ψαριών ή τέλος ως σημαντικοί θαλάσσιοι οικοτόποι. Ως ΚΑΖ μπορούν να θεωρηθούν και οι οικολογικοί διάδρομοι μεταξύ άλλων κατηγοριών προστατευόμενων περιοχών. Στην Περιφερειακή Ενότητα Λάρισας, τα ΚΑΖ που έχουν θεσμοθετηθεί είναι τα εξής:

Α/Α	ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
1	K162	ΑΝΗΛΙΟ
2	K165	ΣΙΟΠΟΤΟ-ΔΟΥΛΟΣ-ΠΑΛΙΑΜΠΕΛΑ (ΚΟΚΚΙΝΟΠΗΛΟΣ-ΚΑΛΥΒΙΑ)
3	K167	ΜΠΙΜΠΑ-ΣΑΠΚΑ-ΒΑΡΝΑ-ΑΓΡΙΔΙΑ-ΒΙΓΛΑ-ΛΙΒΑΔΙ
4	K168	ΔΟΒΡΑ-ΒΑΛΤΑ
5	K176	ΜΑΓΚΟΥΤΑ-ΑΛΩΝΑΚΙ-ΚΑΡΑΜΑΝΟ
6	K178	ΚΑΛΛΙΘΕΑ-ΛΟΦΟΣ-ΚΟΚΚΙΝΟΓΗΣ-ΛΑΒΑΔΙ-ΔΟΛΙΧΗ
7	K187	ΑΣΠΡΟΠΕΤΡΑ-ΑΗΛΙΑ (ΚΑΛΛΙΠΕΥΚΗΣ)
8	K189	ΒΑΡΙΚΟ-ΚΑΛΥΒΙΑ (ΠΟΡΩΝ)
9	K190	ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΟΥ (ΠΑΝΤΕΛΗΜΟΝΑ-ΣΚΟΤΙΝΑΣ)
10	K194	ΚΡΑΝΕΑ-ΛΟΥΤΡΟ-ΒΑΛΑΝΙΔΑ
11	K195	ΡΟΥΣΙΑΝΗ-ΚΑΝΑΤΣΙΟΛΑ
12	K197	ΤΣΑΪΡΑ-ΓΚΟΛΙΑΝΗ (ΡΑΨΑΝΗΣ)
13	K201	ΚΑΡΥΑ-ΣΥΚΑΜΙΝΕΑ (ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ)
14	K206	ΑΓΙΟΝΕΡΙΟ-ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ- ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΟ
15	K207	ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΙΟΥ (ΣΤΟΜΙΟΥ)
16	K215	ΣΤΕΦΑΝΟΒΟΥΝΟ-ΔΟΜΕΝΙΚΟ-ΛΕΥΚΗ
17	K216	ΒΕΡΔΙΚΟΥΣΑ-ΠΡΑΙΤΩΡΙΟ-ΣΥΚΕΑ
18	K226	ΔΑΣΟΚΤΗΜΑ ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ
19	K230	ΔΑΣΙΑ ΠΛΑΤΑΝΙΑ (ΣΚΗΤΗΣ-ΑΜΥΓΔΑΛΛΗΣ-ΠΟΤΑΜΙΑΣ)
20	K245	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ (ΑΓΝΑΝΤΕΡΗΣ-ΛΑΡΙΣΑΣ)
21	K615	ΛΙΘΟΣΤΡΩΤΟ-ΚΑΨΑΛΑ (ΛΥΓΑΡΙΑΣ-ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΥΛΕΙΟΥ)
22	K616	ΣΤΑΥΡΑΕΤΟΦΩΛΙΑ-ΒΥΘΟΣ-ΜΝΗΜΕΙΟ (ΜΕΣΟΧΩΡΙΟΥ ΤΥΡΝΑΒΟΥ)
23	K617	ΚΛΑΔΑΡΙΕΣ-ΤΡΥΠΗΜΕΝΟ-ΜΑΓΟΥΛΑ-ΣΑΜΑΡΙ (ΔΑΜΑΣΙΟΥ ΤΥΡΝΑΒΟΥ)

24	K717	ΜΗΤΡΟΥΝΑ-ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ- ΠΑΠΑΜΑΓΟΥΛΑ ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟΥ- ΚΡΑΝΕΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟΥ- ΚΡΑΝΕΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ-ΑΝΤΙΧΑΣΙΩΝ
----	------	--

Πηγή: Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση ΙΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας-Στάδιο Α1, Τσακίρης- Δασκαλάκης- Λαγκαδινού, Ίδια επεξεργασία

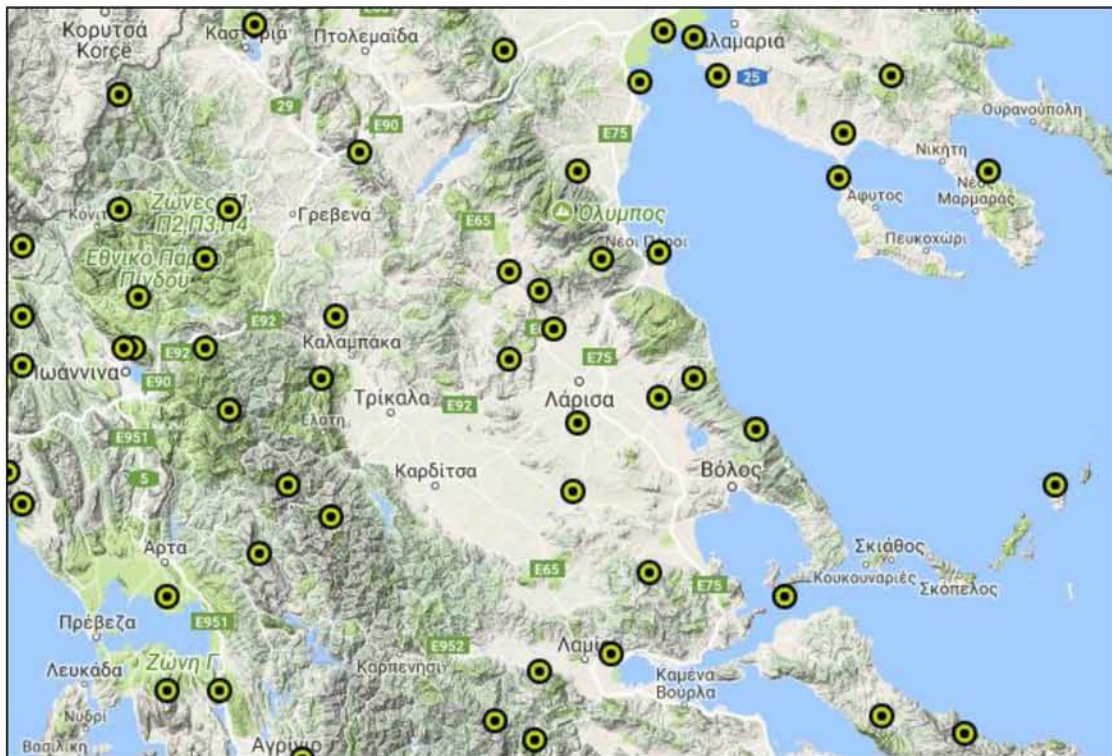
Εντός του Δήμου Λαρισαίων περιλαμβάνεται η θεσμοθετημένη περιοχή NATURA 2000 με κωδικό GR1420011 "Περιοχή θεσσαλικού κάμπου", η οποία βρίσκεται νοτιοδυτικά του αστικού ιστού της Λάρισας και περιλαμβάνει τη Δημοτική Ενότητα Κοιλάδας και την Τοπική Κοινότητα Τερψιθέας. (Επιχειρησιακό Σχέδιο Λάρισας 2015-2019)

Επίσης, σημαντικός βιότοπος με μεγάλη αξία για το φυσικό περιβάλλον και καταγεγραμμένος στο ευρωπαϊκό σύστημα CORINE, που παρέχει πληροφόρηση για τις καλύψεις γης, είναι τα Λιβάδια Τερψιθέας με κωδικό A00030017. Η περιοχή αποτελεί τμήμα παραποτάμιου δάσους κατά μήκος του Πηνειού ποταμού και κοντά στην πόλη της Λάρισας. Η βλάστηση κυρίως δενδρώδης. Η πανίδα της περιοχής, συνίσταται από αξιόλογα πτηνά, όπως αλκυόνα (*Alcedo atthis*), σταχτοσικινιάς (*Ardea cinerea*), ποντικοβαρβακίνα (*Buteo buteo*), φλώρος (*Carduelis chloris*), ψευταηδόνη (*Cettia cetti*), νανοτσικλιτάρα (*Dendrocopos minor*), βαλκανοτσικλιτάρα (*Dendrocopos syriacus*), σιρλοτσιγλονο (*Emberiza cirrus*), κρασπούλι (*Emberiza melanocephala*), βραχοκιρκινέζο (*Falco tinnunculus*), ωχροστριτσίδα (*Hippolais pallida*), αετομάχος (*Lanius collurio*), αηδόνη (*Luscinia megarhynchos*), λευκοσουσουράδα (*Motacilla alba*), σταχτοσουσουράδα (*Motacilla cinerea*), συκοφάγος (*Oriolus oriolus*), καλόγερος (*Parus major*), κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo sinensis*), δεντροφυλλοσκόπος (*Phylloscopus collybita*), καρακάξα (*Pica pica*), σακουλοπαπαδίτσα (*Remiz pendulinis*), θαμνοσιροβάκος (*Sylvia communis*), δασότρυγας (*Tringa ochropus*), κότσυφας (*Turdus merula*) κ.ά. (<http://culture.larissadimos.gr>)

Η ευρύτερη περιοχή του Δήμου Λαρισαίων και ειδικότερα η περιοχή της Τερψιθέας, φιλοξενεί ένα σημαντικό είδος πανίδας, το λεγόμενο κερκινέζι (*Falco naumanni*). Το είδος αυτό περιλαμβάνεται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλοζώων της Ελλάδας, ως απειλούμενο. Έτσι, η έντονη παρουσία του είδους αυτού στην περιοχή του θεσσαλικού κάμπου έχει οδηγήσει στο χαρακτηρισμό της, ως (ΣΠΠ).

Ακόμη, ο Πηνειός ποταμός με κωδικό 140116000, αποτελεί σημαντικό Υγροβιότοπο, σύμφωνα με το Ελληνικό Κέντρο Βιότοπων- Υγρότοπων, καθώς στα παραποτάμια δάση του Πηνειού και των παραποτάμων του διατηρείται μια αξιόλογη πανίδα, όπως είναι τα μικρά μεταναστευτικά γεράκια (*Accipiter brevipes*), οι σπάνιοι μαυροπελαργοί (*Ciconia nigra*) που φωλιάζουν και τρέφονται εκεί και η βίδαρα (*Lutra lutra*). (<http://culture.larissa-dimos.gr>)

Προσδιορισμός θέσης των Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά στη ευρύτερη περιοχή της Περιφέρειας Θεσσαλίας, Πηγή: http://mpc.gr/gmaps/iba_gr.html

Βιότοποι Corine, Πηγή: ΦΙΛΟΤΗΣ, Βάση δεδομένων για την Ελληνική Φύση, έτος 2017

Η ζώνη βλάστησης που συναντάται στην αστική και περιαστική περιοχή της Λάρισας είναι η μεσογειακή ζώνη βλάστησης (*Quercetalia pubescentis*), η οποία αναπτύσσεται σε λοφώδης και υποορεινές περιοχές και η Υποζώνη *Ostryo-Carpinion* (Οστριάς – Γαύρου), με αυξητικό χώρο *Coccifero-carpinetum*. Το *Coccifero-carpinetum* πρόκειται για σύμπυκνες θαμνοσκεπείς εκτάσεις, που θεωρούνται ως ψευδοσκληρόφυλλη βλάστηση (ψευδομακί). Οι εκτεταμένοι αυτοί πρινώνες (πυρναρότοποι) έχουν σε σημαντικό βαθμό ανθρωπογενή προέλευση και η αντοχή τους στις ανθρώπινες δραστηριότητες τα καθιστά κυρίαρχα. (Φάκελος ανανέωσης – τροποποίησης της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ) του Χ.Υ.Τ.Α. Λάρισας, 2016)

Τα είδη βλάστησης που χρησιμοποιούνται για την διαμόρφωση των αστικών χώρων πρασίνου της πόλης είναι είδη της ελληνικής χλωρίδας, αυτοφυή και ξενικά, τα οποία είναι εγκλιματισμένα στις δύσκολες κλιματολογικές συνθήκες, δηλαδή βαρείς χειμώνες και θερμά καλοκαίρια. Η έκταση του γκαζόν ανέρχεται στα 200 στρεμ. και όπως έχει καταγραφεί ο αριθμός των δέντρων στα πάρκα είναι 47.000 τεμ. και στα πεζοδρόμια 18.000 τεμ. (Αίτηση για το Ευρωπαϊκό Βραβείο Πράσινης Πρωτεύουσας 2016, Δήμος Λαρισαίων)

Όσον αφορά την παρόχθια βλάστηση κατά μήκος του Πηνειού ποταμού στην αστική και περιαστική ζώνη είναι ιδιαίτερα πυκνή. Ειδικότερα, εντοπίζονται συστάδες υδροχαρούς δενδρώδους βλάστησης (πλατάνια, λεύκες). Τοπικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η ακακία, που είναι δευτερογενώς εγκατεστημένη, ενώ στα αβαθή η δενδρώδης βλάστηση εναλλάσσεται με καλαμιώνες, δημιουργώντας συνολικά ένα σημαντικό οικολογικό περιβάλλον, με πολλαπλά οφέλη για τον αστικό χώρο της Λάρισας. Στις υπόλοιπες περιοχές της πόλης η βλάστηση, η οποία συνυπάρχει και με αγροτικές εκτάσεις, διακρίνεται κυρίως σε (Λιονάτου, 2008):

- αραιή ποώδη βλάστηση δρόμων
- ποώδη και δενδρώδη βλάστηση νησίδων και πρανών
- δενδρώδη, θαμνώδη και λειμώνια βλάστηση πάρκων/ πλατειών
- δενδρώδη βλάστηση αλσουλίων
- λειμώνια βλάστηση αθλητικών χώρων (ποδοσφαίρου) και χώρων αναψυχής
- καλλιεργούμενες γεωργικές εκτάσεις

3.3.2 Ανθρωπογενείς παράγοντες

3.3.2.1 Προσδιορισμός των Πολεοδομικών Ενοτήτων

Η πιο σαφής υποδιαίρεση της πόλης σε συνοικίες υποβοηθείται μέσω των φυσικών ή τεχνητών φραγμών, όπως η παλαιά κοίτη του Πηνειού, ο σιδηροδρομικός σταθμός, κύριες αρτηρίες, στρατόπεδα, κ.α, αλλά και από τα όρια των ενοριών και των σχολικών τομέων δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης. Η Δημοτική Ενότητα Λάρισας διαιρείται σε 23 συνοικίες και στις εξής 19 πολεοδομικές ενότητες (Π.Ε.) (Επιχειρησιακό Σχέδιο Λάρισας 2015-2019):

Π.Ε. 1 (Κέντρο – Αγ. Αχίλλειος)

Π.Ε. 2 (Αμπελόκηποι)

Π.Ε. 3 (Αγ. Σαράντα - Λαχανόκηποι)

Π.Ε. 4 (Αγ. Νικόλαος)

Π.Ε. 5 (Αγ. Αθανάσιος)

Π.Ε. 6 (Ιπποκράτης)

Π.Ε. 7 (Ν. Σμύρνη)

Π.Ε. 8 (Λαχανόκηποι – Αγ. Γεώργιος)

Π.Ε. 9 στο νότιο ανατολικό άκρο της πόλης, μεταξύ της Π.Ε.Ο. και της Ε.Ο. Λάρισας – Βόλου.

Π.Ε. 10 (Περιοχή Σταθμού – Χαραυγή)

Π.Ε. 11 (Ανθούπολη - Νεράιδα)

Π.Ε. 12 (Στρατόπεδο Σαρίμπεη)

Π.Ε. 13 (Φιλιπούπολη)

Π.Ε. 14 (Πυροβολικά)

Π.Ε. 15 (Ν. Πολιτεία - Ηπειρώτικα)

Π.Ε. 16 (Νεάπολη)

Π.Ε. 17 (Αγ. Θωμάς – Λειβαδάκι - Φιλιπούπολη)

Π.Ε. 18 (Αβέρωφ)

Π.Ε. 19 στο νοτιοδυτικό άκρο της πόλης, νότια της περιφερειακής οδού Τρικάλων

Οι συνοικίες στις οποίες υποδιαιρείται η Δημοτική Ενότητα Λάρισας, όπως προαναφέρθηκε προηγουμένως είναι 23 εντός του σχεδίου πόλης και 2 εκτός σχεδίου. Πιο συγκεκριμένα, οι συνοικίες καταγράφονται στον παρακάτω πίνακα και στη συνέχεια γίνεται προσπάθεια χαρτογραφικής απεικόνισης τους. (Λυτροκάπης & Μανίκα, 2009):

Συνοικίες Λάρισας	
Συνοικία Παπασταύρου	Συνοικία Ανθούπολης
Συνοικία Ιπποκράτη	Συνοικία Πυροβολικών
Συνοικία Αγίου Αθανασίου	Συνοικία Αβέρωφ
Συνοικία Αγίου Αχιλλείου	Συνοικία Νέας πολιτείας
Συνοικία Αμπελοκήπων	Συνοικία Νεράιδας
Συνοικία Αγίου Κωνσταντίνου	Συνοικία Ηπειρώτικων
Συνοικία Αγίων Σαράντα	Συνοικία Νεάπολης
Συνοικία Νέας Σμύρνης	Συνοικία Λιβαδάκι
Συνοικία Λαχανόκηπων	Συνοικία Αγίου Θωμά
Συνοικία Αγίου Γεωργίου	Συνοικία Φιλιππούπολης
Συνοικία Χαραυγής	Συνοικία Αγίου Νικολάου
Συνοικία Σταθμού	

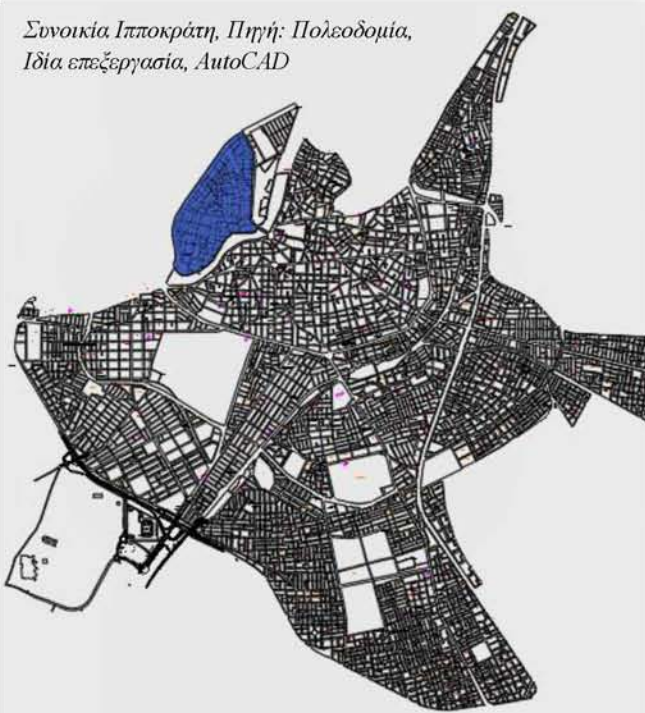
Πηγή: Λυτροκάπης & Μανίκα, 2009, Ιδία επεξεργασία

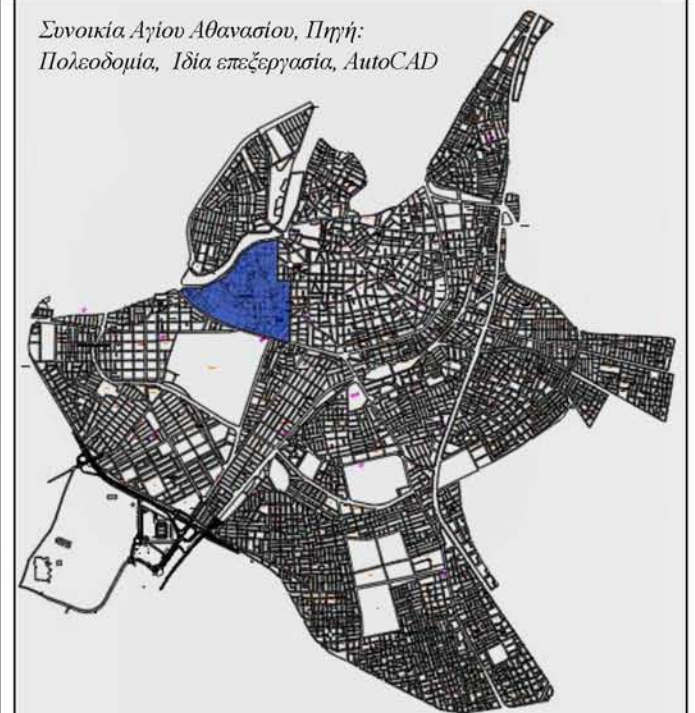
Συνοικία Παπασταύρου, Πηγή: Πολεοδομία,
Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

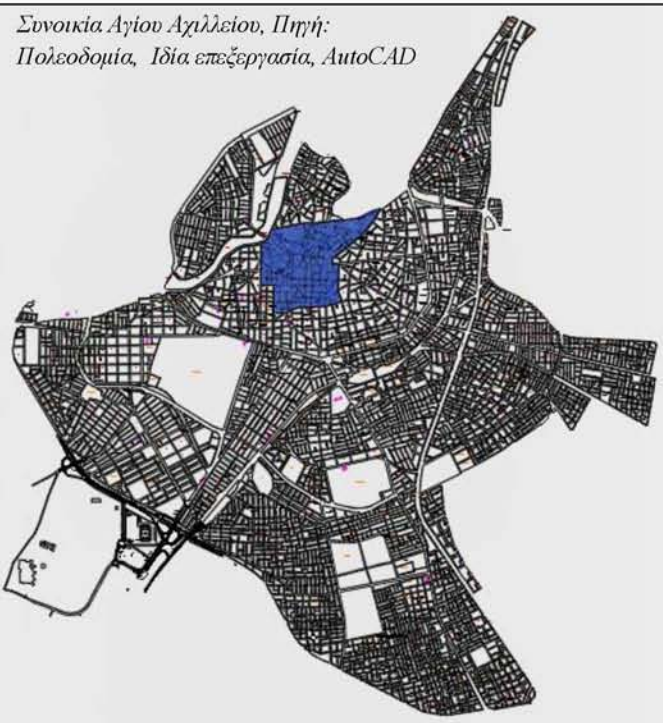
Συνοικία Ιπποκράτη, Πηγή: Πολεοδομία,
Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

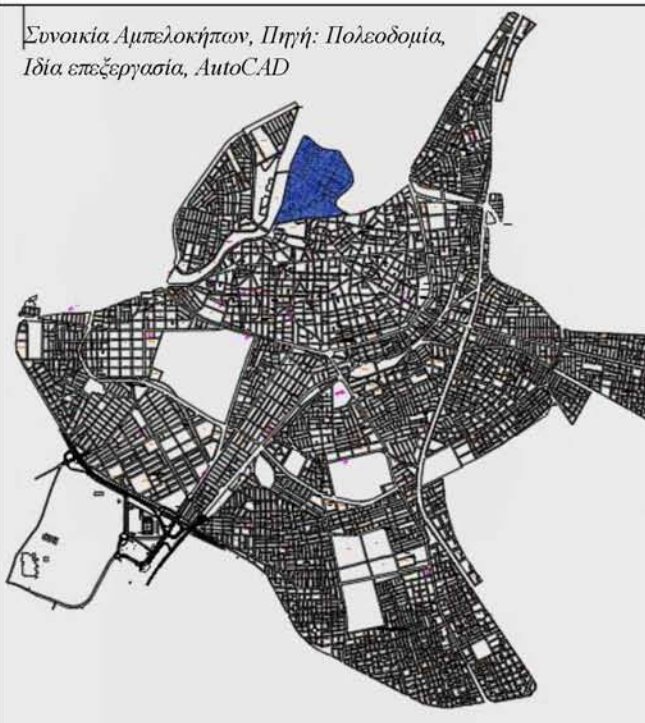
Συνοικία Αγίου Αθανασίου, Πηγή:
Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

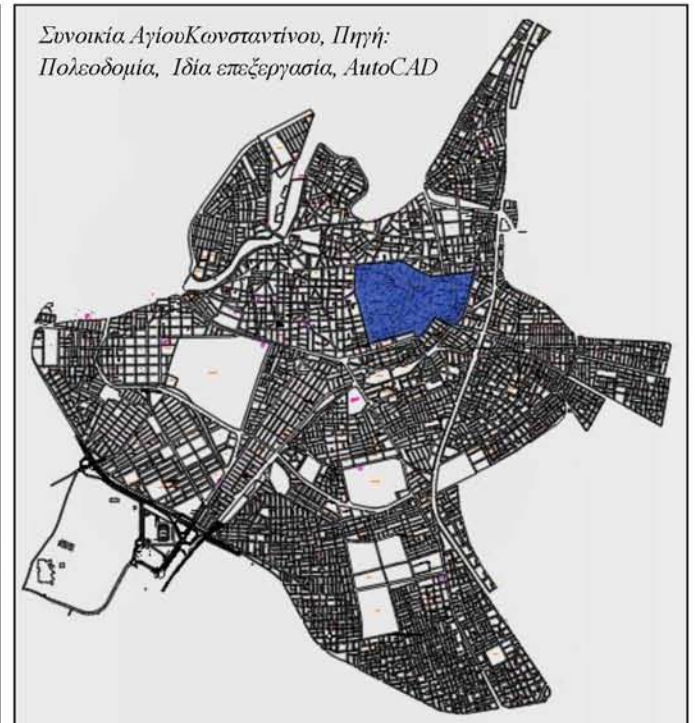
Συνοικία Αγίου Αγγελείου, Πηγή:
Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

Συνοικία Αμπελοκήπων, Πηγή: Πολεοδομία,
Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

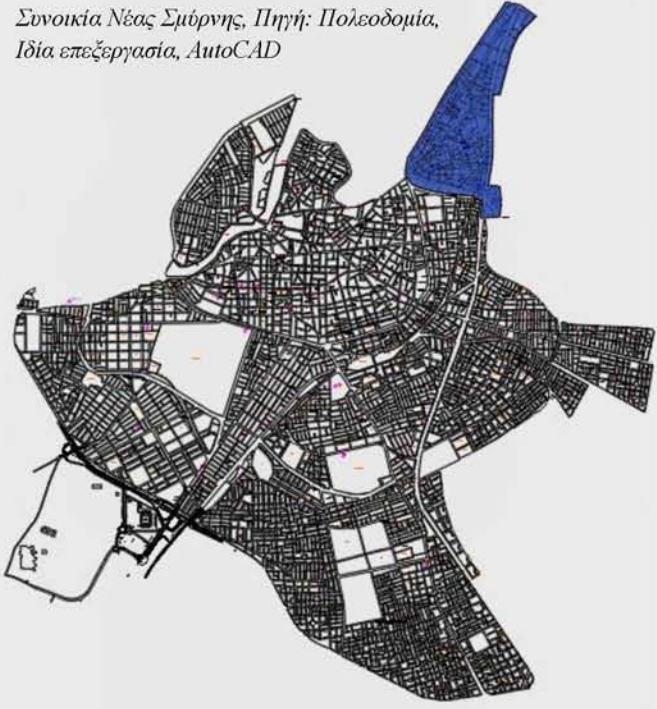
Συνοικία Αγίου Κωνσταντίνου, Πηγή:
Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

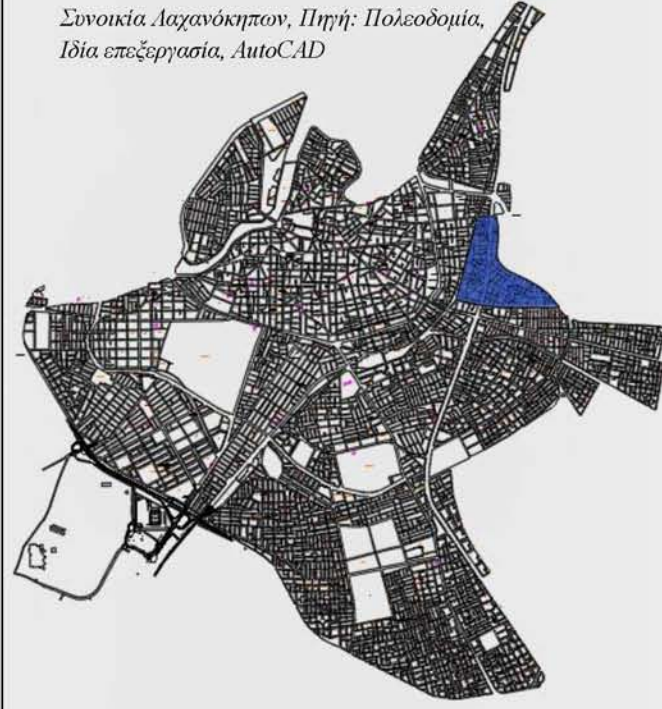
Συνοικία Αγίων Σαράντα, Πηγή:
Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

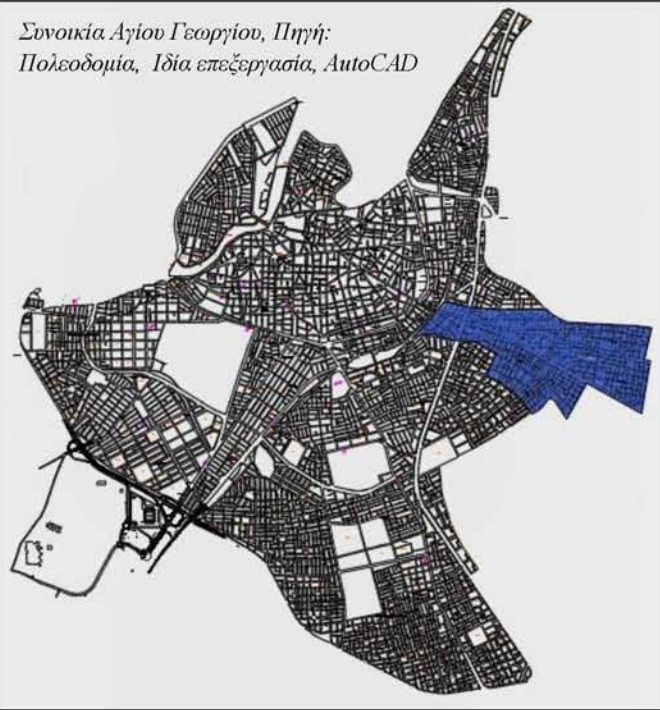
Συνοικία Νέας Σμύρνης, Πηγή: Πολεοδομία,
Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

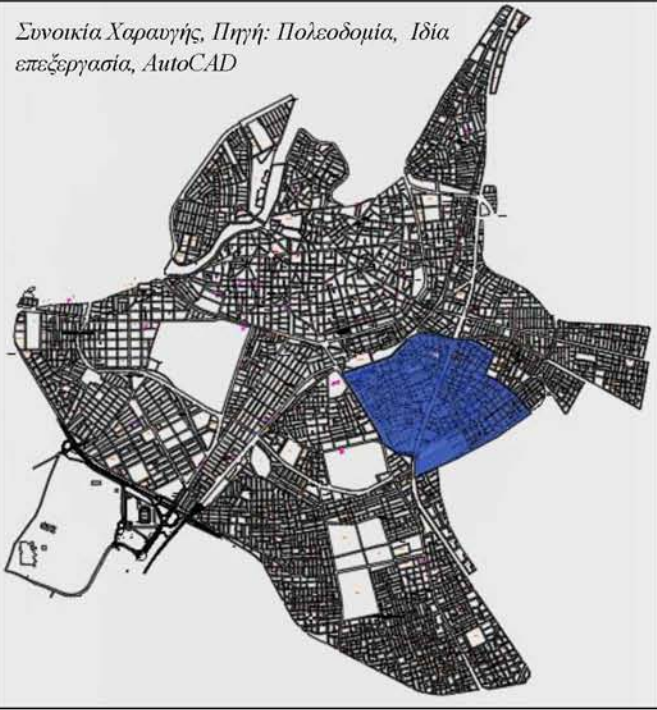
Συνοικία Λαχανόκηπων, Πηγή: Πολεοδομία,
Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

Συνοικία Αγίου Γεωργίου, Πηγή:
Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

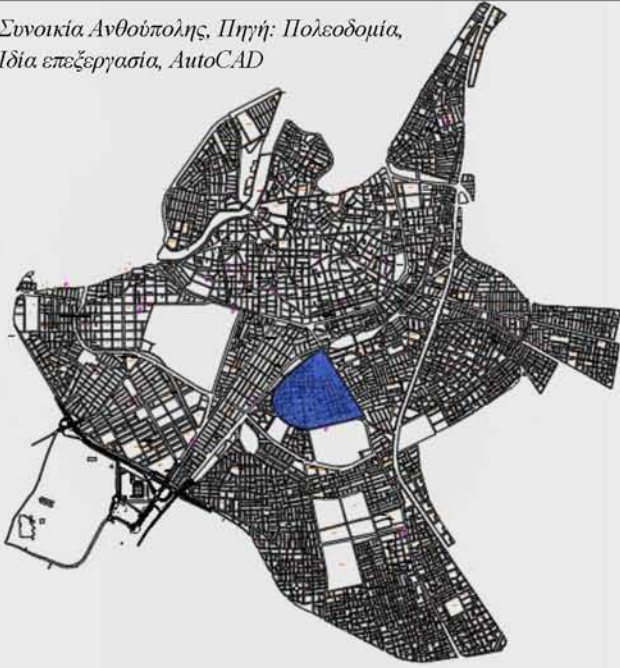
Συνοικία Χαραυγής, Πηγή: Πολεοδομία, Ιδία
επεξεργασία, AutoCAD

Συνοικία Σταθμού, Πηγή: Πολεοδομία, Ιδία
επεξεργασία, AutoCAD

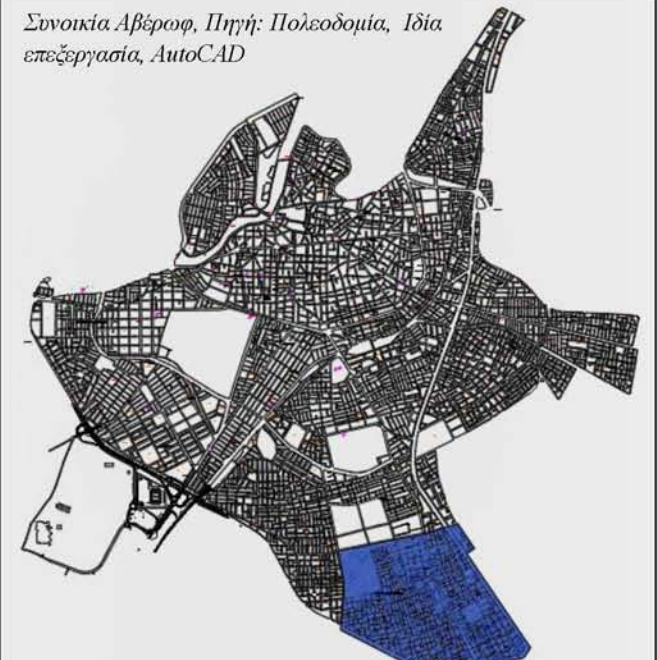
Συνοικία Ανθούπολης, Πηγή: Πολεοδομία,
Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

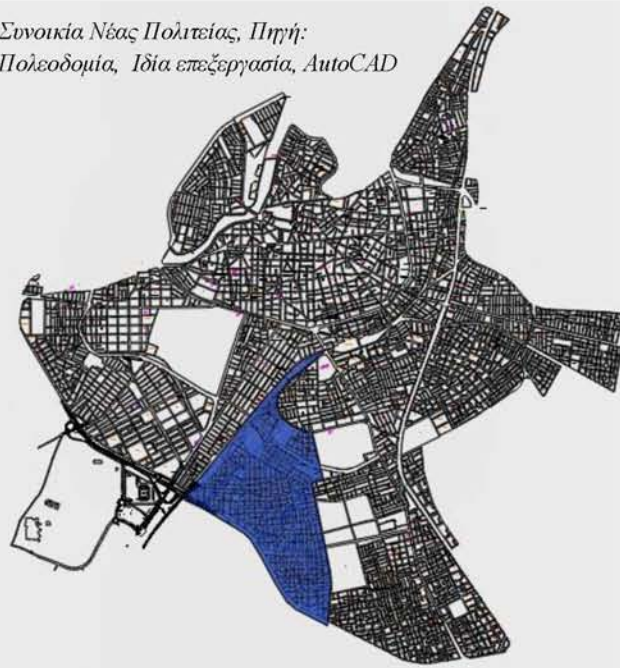
Συνοικία Πυροβολικών, Πηγή: Πολεοδομία,
Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

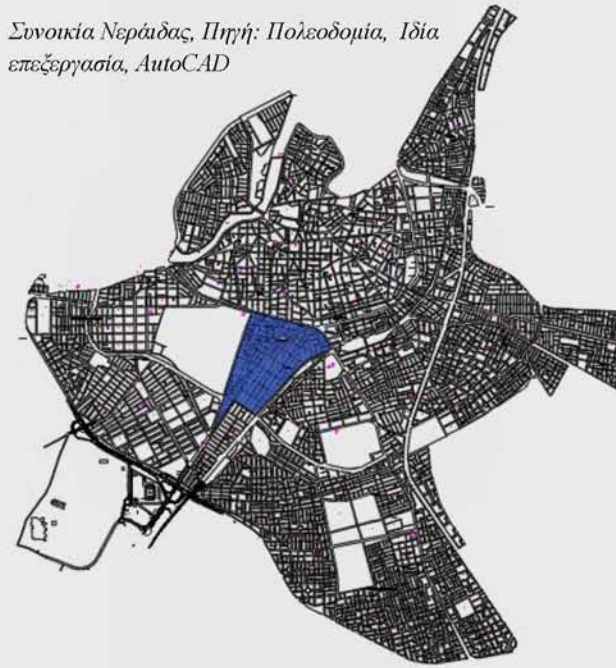
Συνοικία Αβέρωφ, Πηγή: Πολεοδομία, Ιδία
επεξεργασία, AutoCAD

Συνοικία Νέας Πολιτείας, Πηγή:
Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

Συνοικία Νεράδας, Πηγή: Πολεοδομία, Ιδία
επεξεργασία, AutoCAD

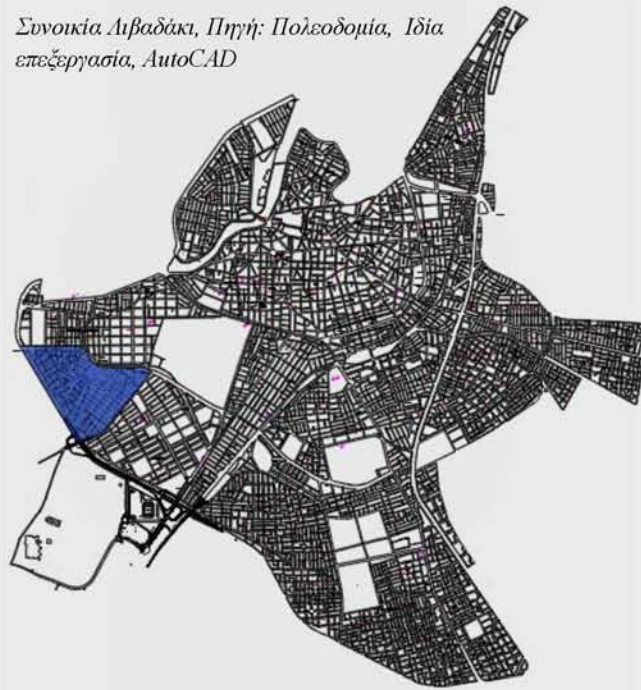
Συνοικία Ηπειρώτικων, Πηγή: Πολεοδομία,
Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

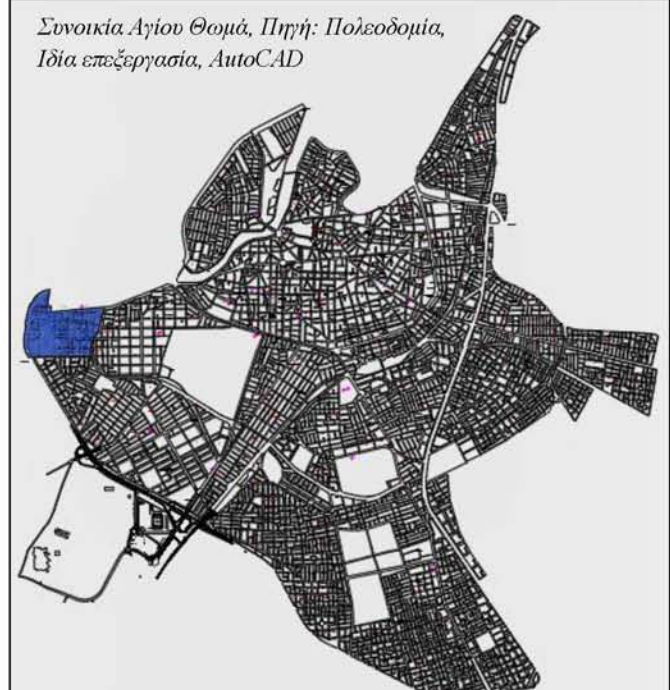
Συνοικία Νεάπολης, Πηγή: Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

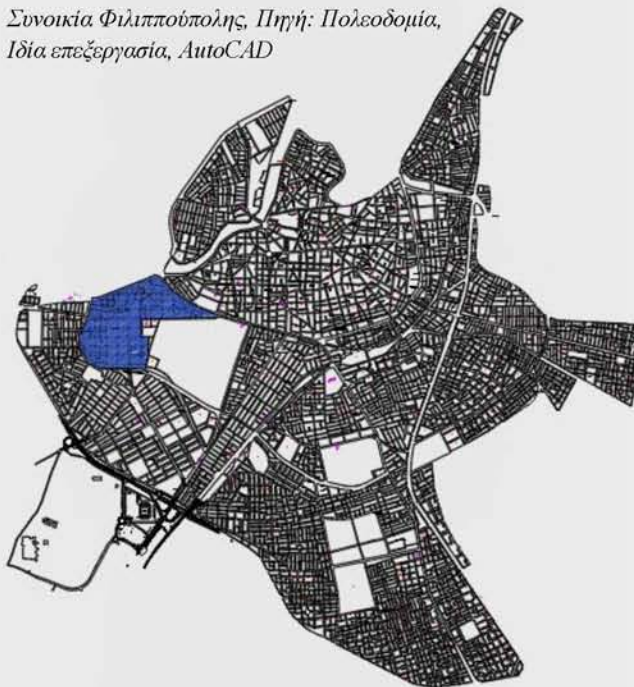
Συνοικία Λιβαδάκι, Πηγή: Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

Συνοικία Αγίου Θωμά, Πηγή: Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

Συνοικία Φιλιππούπολης, Πηγή: Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

Συνοικία Αγίου Νικολάου, Πηγή: Πολεοδομία, Ιδία επεξεργασία, AutoCAD

3.3.2.2. Χρήσεις γης/ λειτουργίες

Οι κυριότερες χρήσεις γης και λειτουργίες της Λάρισας καταγράφονται αναλυτικά και είναι οι ακόλουθες:

3.3.2.2.1 Κατοικία

Στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου της Λάρισας οι περιοχές κατοικίας συνυπάρχουν με τις κεντρικές λειτουργίες (εμπόριο, υπηρεσίες, διοίκηση, αναψυχή, κ.α) . Ωστόσο, στις περιοχές επέκτασης του σχεδίου πόλης οι περιοχές κατοικίας δεν συσχετίζονται με τις λειτουργίες και τις λοιπές χρήσεις, καθώς είναι σαφώς διαχωρισμένες από του κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους και συνεπώς και από τις δραστηριότητες που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν γύρω από αυτούς. Ακόμη, στη Λάρισα πολλές περιοχές κατοικίας έχουν αναπτυχθεί με το σύστημα της οργανωμένης δόμησης, όπως ο οικισμός "Γεώργιος Γεννηματάς" στη περιοχή του Αγίου Θωμά (Π.Ε. 17), ο οικισμός "Μελίνα Μερκούρη" στη Γιάννουλη, περιοχές στην Νεάπολη (Π.Ε. 16) και στα Πυροβολικά (Π.Ε. 14). Επεμβάσεις οργανωμένης δόμησης έχουν πραγματοποιηθεί μέσα στο χώρο της 1ης Στρατιάς και στο χώρο της 110 Π.Μ για την στέγαση των αξιωματικών των στρατιωτικών μονάδων αλλά και στον αστικό ιστό, όπως στην περιοχή των Αγίων Σαράντα (Π.Ε.3) και στην οδό Ιουστινιανού, έναντι σχολικού συγκροτήματος 5ου Γυμνασίου Λυκείου (Π.Ε. 10).

3.3.2.2.2 Εκπαίδευση

Οι εκπαιδευτικοί χώροι είναι κατανεμημένοι διάσπαρτα στον αστικό ιστό, ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες και απαιτήσεις των συνοικιών της πόλης. Έτσι, σχολικά συγκροτήματα υπάρχουν στην περιοχή του Αγίου Κωνσταντίνου, Αγίων Σαράντα, Νέας Σμύρνης, Αγίου Νικολάου, Σιδηροδρομικού Σταθμού, Νεάπολης, Λιβαδακίου, και σε άλλες συνοικίες. Πιο συγκεκριμένα, λειτουργούν 14 Γενικά Λύκεια, Εσπερινό Λύκειο, 6 Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ), 15 Γυμνάσια, Εσπερινό Γυμνάσιο, Μουσικό Γυμνάσιο, 43 Δημοτικά, 59 Νηπιαγωγεία, 1 Ειδικό Δημοτικό και 1 Ειδικό Νηπιαγωγείο. (Λιονάτου, 2008) Όσον αφορά την ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, η Λάρισα αποτελεί έδρα του τμήματος Ιατρικής και του τμήματος Βιοχημείας και Βιοτεχνολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, τα οποία στεγάζονται σε νεόδμητο κτίριο στην περιοχή Μεζούρλου, σε γειτονικό χώρο με το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Λάρισας. Ακόμη, το Ινστιτούτο Βιοϊατρικής Έρευνας και Τεχνολογίας (Ι.Β.Ε.Τ) αποτελεί ερευνητικό κέντρο, που υποστηρίζεται από τα προηγούμενα

τμήματα. Στα δυτικά της πόλης λειτουργεί το Τεχνικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλίας, το οποίο περιλαμβάνει δεκατέσσερα τμήματα.

3.3.2.2.3 Περίθαλψη- Υπηρεσίες υγείας

Στην πόλη της Λάρισας λειτουργούν δύο Νοσοκομειακά Ιδρύματα. Το παλαιότερο είναι το Γενικό Νοσοκομείο Λάρισας, που βρίσκεται επί της οδού Γεωργιάδου (Π.Ε.3) και το νεότερο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Λάρισας στην περιοχή Μεζούρλου. Επίσης, στην Λάρισα βρίσκεται και η κλινική ΙΑΣΩ Θεσσαλίας, το Κέντρο Ψυχικής Υγείας Λάρισας (ΚΨΥ), το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ), η Θεραπευτική Κοινότητα Έξοδος, το Ίδρυμα Προστασίας Απροσάρμοστων Παιδιών Θεσσαλίας "ο Αριστεύς", το Κέντρο Πρόληψης Λάρισας, το Δημοτικό Γηροκομείο Λάρισας και το «ΚΡΙΚΚΕΙΟ» Ορφανοτροφείο Θηλέων της Ιεράς Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου. Εντός της πόλης για την κάλυψη των αναγκών των ηλικιωμένων, υπάρχουν Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.) σχεδόν σε όλες τις συνοικίες της πόλης, μέχρι τώρα έχουν απαριθμηθεί δεκατέσσερα.

3.3.2.2.4 Βιομηχανία- Βιοτεχνία

Οι βιομηχανικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις υπάρχουν μέσα στην πόλη και στις παρυφές της, κατά μήκος των κεντρικών αρτηριών. Παρατηρούνται λοιπόν γραμμικές αναπτύξεις βιομηχανικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων (κυρίως βιοτεχνίες και συνεργεία, κ.α) στις βασικές εισόδους και εξόδους, ειδικότερα στις οδούς Φαρσάλων, Σωκράτους, Ιωαννίνων, Ε.Ο Κοζάνης, Π.Ε.Ο Βόλου και στο τμήμα της Π.Ε.Ο Αθήνας- Θεσσαλονίκης αλλά και στην περιοχή Β.Ι.Π.Ε. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Λαρισαίων 2015-2019)

3.3.2.2.5 Αθλητισμός

Στην συνοικία Παπασταύρου (Π.Ε. 6) δίπλα από το πάρκο του Αλκαζάρ, βρίσκεται το Ε.Α.Κ.Λ. με κολυμβητήριο, κλειστό γυμναστήριο μπάσκετ και ανοιχτά γήπεδα τένις, όπως και το μεγάλο γήπεδο ποδοσφαίρου, που άλλοτε αποτελούσε έδρα της τοπικής ομάδας της πόλης. Νέα έδρα της τοπικής ποδοσφαιρικής ομάδας αποτελεί το γήπεδο ΑΕΛ F.C ARENA, στην Νεάπολη (Π.Ε.16), όπου βρίσκεται επίσης κλειστό γήπεδο μπάσκετ και γήπεδα τένις. Στην Νέα Πολιτεία είναι χωροθετημένο το ανοιχτό κολυμβητήριο με γήπεδο ολυμπιακών διαστάσεων.

Συνολικά σε όλη την πόλη ο αριθμός των γηπέδων και των αθλητικών εγκαταστάσεων ανέρχεται περίπου στα τριάντα. Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι το πάρκο Αλκαζάρ μετά τις προσπάθειες εξωραϊσμού που πραγματοποιήθηκαν είναι κατάφυτο με δέντρα και κατακλύζεται από τεράστιες εκτάσεις γκαζόν, παρέχοντας σκιά και ευχάριστο μικροκλίμα στους περιπατητές, ενώ χαράχθηκαν σε αυτό χιλιόμετρα νέων πεζόδρομων εκατέρωθεν του Πηνειού ποταμού, δίνοντας στην δυνατότητα για άθληση, είτε με το ποδήλατο, είτε τρέχοντας, είτε ακόμη αξιοποιώντας την παρουσία του υπαίθριου γυμναστηρίου.

Πεζοδρομημένη διαδρομή κατά μήκος του Πηνειού, Πηγή: <https://www.larisanew.gr>

3.3.2.2.6 Αναψυχή

Τα καταστήματα που σχετίζονται με την αναψυχή και διασκέδαση των κατοίκων συγκεντρώνονται κυρίως στην αγορά, στο εμπορικό κέντρο της Λάρισας, κατά μήκος του εκτενούς δικτύου πεζοδρόμων, κοντά σε αρκετά από τα πιο σημαντικά ιστορικά μνημεία. Στην πλατεία Ταχυδρομείου και στην Κεντρική πλατεία συγκεντρώνονται κυρίως επιχειρήσεις μαζικής εστίασης, όπως καφετέριες και μπαρ, ενώ πραγματοποιούνται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους υπαίθριες εκδηλώσεις (π.χ. εορταστικές εκδηλώσεις, μαθητικές συναυλίες, κ.α.). Επιπλέον, ο λόφος Φρουρίου και τμήμα της πεζοδρομημένης οδού Βενιζέλου στην περιοχή του αρχαίου θεάτρου αποτελούν σημαντικό πόλο έλξης, με ιδιαίτερο πολιτιστικό και ιστορικό ενδιαφέρον, λόγω των χώρων αρχαιολογικού ενδιαφέροντος που διαθέτει. Το εκτεταμένο δίκτυο

πεζοδρόμων, επιτρέπει την ανεμπόδιστη μετακίνηση των πεζών, την περιήγηση τους στους χώρους και την άμεση μετάβαση τους στον περίβολο της εκκλησίας του Αγίου Αχιλλείου, που αποτελεί τον πολιούχο της πόλης. Επίσης, η έντονη παρουσία χώρων πρασίνου σε συνδυασμό με την ύπαρξη χώρων μαζικής εστίασης (εστιατόρια, ταβέρνες, μπαρ, κ.α.) προσελκύουν το ενδιαφέρον των κατοίκων, δίνοντας στην περιοχή έντονο αναψυχικό χαρακτήρα. Ειδικότερα, τους καλοκαιρινούς μήνες, η πλατεία Λαμπρούλη και ο γύρω υπαίθριος χώρος μετατρέπεται σε νεανικό "στέκι" και κατακλύζεται από κόσμο. Σημαντικό ρόλο κατέχει και το πάρκο Αλκαζάρ στην καθημερινή αναψυχή των κατοίκων με τεράστιους κοινόχρηστους χώρους πρασίνου, εκτεταμένους πεζοδρόμους εκατέρωθεν του Πηνειού, παιδικές χαρές, το κηποθέατρο (υπαίθριο θέατρο) που φιλοξενεί θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες τους καλοκαιρινούς μήνες, το αναψυκτήριο, το πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής, το μίνι γκολφ και την τεχνητή λίμνη στο κέντρο του πάρκο που τονίζει το στοιχείο του νερού. Να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά τα Χριστούγεννα του 2017, το πάρκο Αλκαζάρ μετατράπηκε σε χριστουγεννιάτικο θεματικό πάρκο το λεγόμενο "Πάρκο των Ευχών", με σκοπό να αυξήσει τον τουρισμό και την ελκυστικότητα της πόλης.

Χώροι μαζικής εστίασης στην πλατεία Ταχυδρομείου (Οδός Παπακυριαζή), Πηγή: <http://postlarissa.gr>

Χώροι μαζικής εστίασης στην περιοχή της Κεντρικής Πλατείας (Οδός Παπακυριαζή), Πηγή: <http://postlarissa.gr>

Χώροι μαζικής εστίασης στην περιοχή της Κεντρικής Πλατείας (Οδός Φρίξου), Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Χώροι μαζικής εστίασης στην περιοχή της Κεντρικής Πλατείας (Οδός Πατρόκλου), Πηγή: <https://www.google.gr>

Λόφος Φρουρίου, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Λόφος Φρουρίου, Πηγή: <http://postlarissa.gr>

Χώροι μαζικής εστίασης στο λόφο Φρουρίου, Πηγή: προσωπικό αρχείο• <http://postlarissa.gr> <https://www.google.gr>

Τεχνητή λίμνη πάρκου Αλκαζάρ,
Πηγή: <https://travels4ever.gr>

Κηποθέατρο Αλκαζάρ, Πηγή: <http://www.kosmoslarissa.gr>

3.3.2.2.7 Πολιτισμός

Η Λάρισα αποτελεί πόλη με έντονη παρουσία του πολιτιστικού στοιχείου και η πολιτιστική κληρονομιά που φέρει αλλά και ο σύγχρονος πολιτισμός της αποτελούν μοναδικά στοιχεία της ταυτότητας της που πρέπει να διαφυλαχθούν και να αναδειχθούν περαιτέρω, συμβάλλοντας στην αύξηση της τουριστικής κίνησης και επισκεψιμότητας. Οι χώροι πολιτισμού, οι χώροι αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και τα διατηρητέα, απεικονίζονται σε χάρτη, ο οποίος παρατίθεται στο Παράρτημα. Μερικοί από τους πιο σημαντικούς χώρους πολιτισμού και υποδομές που διαθέτει είναι οι ακόλουθοι:

Χώροι πολιτισμού		
A/A	Περιγραφή	Φωτογραφική απεικόνιση
1	Μουσείο κούκλας Τιριτόμπα (Μύλος του Παππά).	
2	Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο Λάρισας (Γ.Γουργιώτη -πάροδος Οδού Φαρσάλων), φιλοξενεί έκθεση και προβάλλει τον προβιομηχανικό πολιτισμό της Θεσσαλίας.	
3	"Χατζηγιάνναιο" πνευματικό κέντρο , στον πρώτο όροφο του κτιρίου λειτουργεί η Δημοτική Βιβλιοθήκη (Ρουσβελτ 59-61).	
4	Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη "Κωνσταντίνος Κούμας" (28ης Οκτωβρίου 9).	
5	Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας - Μουσείο Γ.Ι. Κατσίγρα (Γ. Παπανδρέου 2). Στεγάζει την ιδιωτική συλλογή του Κατσίγρα (τρίτη σπουδαιότερη στην Ελλάδα) μετά την δωρεά της το 1981 στ Δ. Λάρισα και περιλαμβάνει 780 έργα αντιπροσωπευτικά δείγματα της νεοελληνικής τεχνοτροπίας του 19ου και του πρώτου μισού του 20ου αιώνα.	
6	Κηποθέατρο Αλκαζάρ, χωρητικότητας 2.500 θεατών (Γρ. Λαμπράκη 15).	

7	Δημοτικό θέατρο ΟΥΗΛ (Ανθίμου Γαζή & Κουμουνδούρου)	
8	Θεσσαλικό θέατρο (Μύλος του Παππά).	
9	Δημοτικό ωδείο (πλατεία λαού), διαθέτει μεγάλη αίθουσα εκδηλώσεων χωρητικότητας 500 ατόμων, ενώ λειτουργούν παραρτήματα στις συνοικίες Αβέρωφ, Νεάπολη, Νέα Σμύρνη, Ιπποκράτη και Φίλιππούπολη	
10	Μουσείο Εθνικής Αντίστασης (στον αύλειο χώρο του 5ου Γυμνασίου- Λυκείου Λάρισας). Στεγάζεται στο χώρο της παλιάς Πυριτιδαποθήκης.	
11	Διαχρονικό Μουσείο , λειτουργεί ως εκθεσιακός χώρος με αίθουσες πολλαπλών χρήσεων και οπτικοακουστικών μέσων για την παρουσίαση της ιστορίας της πόλης (λόφος Μεζούρλο- Περιφερειακός). Περιλαμβάνει εκθέματα από τη Παλαιολιθική και Νεολιθική εποχή έως και τον 19ο αιώνα.	
12	Ιατρικό Μουσείο (απέναντι από το Αλκαζάρ), το οποίο είναι επισκέψιμο, το οποίο αποτελεί και το Μνημείο Ιπποκράτη από το 1986.	

Πηγή: <http://larissa.gov.gr/el/>, Ιδία Επεξεργασία

Ακόμη, η Λάρισα έχει να επιδείξει ένα αξιόλογο απόθεμα αρχιτεκτονικής και ιστορικής αξίας. Τα επίσημα χαρακτηρισθέντα διατηρητέα, σύμφωνα με την Διεύθυνση Πολεοδομίας Λάρισας, χώροι αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και σημαντικά σύγχρονα μνημεία ακολουθούν στους παρακάτω πίνακες:

Διατηρητέα			
A/A	Χρονολογία και Αρχικός χαρακτήρας	Σημερινή χρήση	Φωτογραφική απεικόνιση
1	Φρούριο - Μπεζεστένι (Εμπορική αγορά) οθωμανικής περιόδου, κτισμένο τον 15ο αιώνα και σε χρήση μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα	Β.Δ. 25-2-1922, ΥΑ. Φ.Ε.Κ.28 /Α /26.2.1922, ΥΑ.Β1 /Φ32 /32790 /856 /4-10-1988, ΦΕΚ 776 /Β /26-10-1988	
2	Οθωμανικό Τέμενος -Γενί Τζαμί (31ης Αυγούστου), τετράγωνο κτίσμα του τέλους του 19ου αιώνα με προστώο τοξωτό στεγασμένο με τρεις θόλους	ΒΔ 24/9/1937, ΦΕΚ 401/Α/14-10-1937 από τα τέλη του 1950 και μέχρι το 2011 στο κτήριο στεγαζόταν το Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης	
3	Διατηρητέο Κτήριο (Μανωλάκη 11)	ΥΑ ΔΙΛΑΠ/Γ/1639/62221/28-12-1981, ΦΕΚ 49/Β/10-2-1982 δείγμα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής	
4	Ιστορικό Κτήριο (Γ.Σεφέρη 39)	ΥΑ ΔΙΛΑΠ/Γ/840/20311/26-3-1982, ΦΕΚ 164/Β/13-4-1982 δείγμα της αρχιτεκτονικής των ελληνικών σπιτιών που διατηρούσαν στη Λάρισα οι ευκατάστατοι έμποροι πριν την προσάρτηση (1381)	
5	Κτήριο Α. Μουσών του 20ου αιώνα (Παλαιστίνης)	ΥΑ ΔΙΛΑΠ/Γ/2954/63188/13-6-1983, ΦΕΚ 381/Β/30-6-1983 δείγμα αστικής αρχιτεκτονικής των πρώτων δεκαετιών του 20ου αιώνα με στοιχεία Art Nouveau και το μοναδικό που σώζεται του αρχιτέκτονα Κολονέλλου	
6	Παλαιοχριστιανική τρίκλιτη Βασιλική κτίσμα της πρωτοβυζαντινής εποχής του 6ου αι. μ.Χ. (Λόφος Φρουρίου)	ΥΑ.Β1 /Φ32 /15808 /380 /9-4-1985, Φ.Ε.Κ. 285/Β/15.5.1985	
7	Παλαιές φυλακές- Πυριτιδαποθήκη (επί της οδού Ιουστινιανού) κεραμοσκεπές κτίσμα του 18ου αιώνα	ΥΑ /Β1 /Φ32 /19341 /455 /30-5-1985, ΦΕΚ 302 /Β/ 20-5-1985 επίκειται η διαμόρφωσή του σε πολιτιστικό κτήριο ως Μουσείο Εθνικής Αντίστασης και χώρος εκδηλώσεων	

8	Α' Αρχαίο θέατρο ελληνιστικής περιόδου, το οποίο χρονολογείται από τον 3ο π.Χ. αιώνα στα χρόνια του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου του Ε'	Υ.Α. ΥΠΠΟ /ΑΡΧ /Α1 /Φ15 /15191 /563 /15-4-1986 /ΦΕΚ 394 /Β/11-5-1986 και ΦΕΚ 307 /Β /178-6-1987 , είναι χωρητικότητας 10.000 θέσεων. Από το 1977 ξεκίνησε μια συστηματική προσπάθεια για τη σταδιακή αποκάλυψή του, με τη κατεδάφιση των γύρω πολυκατοικιών	
9	Β' Αρχαίο θέατρο, το χρονολογείται στον 1ο π.Χ. αιώνα	ΥΑ ΥΠΠΟ /ΑΡΧ /Α1 /Φ15 /15140 /559 /15-4-86 /ΦΕΚ 394 /Β /11-5-86 και ΦΕΚ 307/Β/17-6-87 φιλοξενεί κατά καιρούς παραστάσεις αρχαίου δράματος, ωστόσο δεν έχει αποκαλυφθεί πλήρως και τμήμα του καλύπτεται από την οδό και πλησίον οικοδομήματα	
10	Δίδυμο Τουρκικό Λουτρό (Φιλελλήνων 19 μέχρι Βενιζέλου 13) σωζόμενα τμήματα του άλλοτε μεγάλου δίδυμου τουρκικού λουτρού με τους διασωθέντες δυο τρούλους και μορφολογικά στοιχεία χρονολογούν το κτίσμα στο 18ο αιώνα, ενώ η αρχική οικοδομική του φάση ανάγεται στο 16ο	ΥΑ ΥΠΠΟ /ΑΡΧ /Β1 /Φ32/29796/771/31-7-86, ΦΕΚ 796/Β/31 10-86 και ΦΕΚ 1160/Β/5-11-98. Το κτίσμα αυτό χαρακτηρίστηκε ως αρχαιολογικό μνημείο, ενώ στεγάζονται σε αυτό καταστήματα	
11	Συγκρότημα κτιρίων του «Μύλου Παππά» (οδός Γεωργιάδου) με έτος ίδρυσης 1883 και χρονιά έναρξης της λειτουργίας το 1893	ΥΑ ΔΙΔΑΠ/Γ/2834/48270/3-11-1989, ΦΕΚ 862 /Β /16-11-1989 * Το σημαντικότερο μνημείο της νεότερης περιόδου της πόλης, που μέχρι τις αρχές του αιώνα λειτουργούσε ως αλευρόμυλος με πενταόροφο κεντρικό κτίριο, χαρακτηριστικό για την αρχιτεκτονική του με τους πέτρινους τοίχους * Το 1920 το κτίριο καταστρέφεται από πυρκαγιά και ο εκσυγχρονισμός του έρχεται το 1921 και η μεγάλη περίοδος λειτουργίας του είναι αυτή από το 1927-1983 *Πρόκειται να καταστεί ένα Πολιτιστικό Πολυκέντρο, όπου θα στεγάζονται πολύμορφες και ποικίλες δραστηριότητες, ιστορικό μουσείο και αρχείο, βιβλιοθήκη, αίθουσες συνεδρίων και εκδηλώσεων *Έχει αναστηλωθεί και συντηρηθεί εν μέρει από το Δήμο και λειτουργεί θέατρο (150 ατόμων), υπαίθριος κινηματογράφος, μπαρ, κουκλοθέατρο, σχολή χορού και αίθουσα παραστάσεων, καθώς και αίθουσα για τη Φιλαρμονική του Δήμου	

12	<p>Παλαιά Σφαγεία (οδός Αεροδρομίου) αρχιτεκτονικό δείγμα σιδηράς κατασκευής των αρχών του 20ου αιώνα</p>	<p>ΥΑ ΔΙΛΑΠ/Γ/3551/7304/13-12-1990/ΦΕΚ 106/Β/28-2-1991 αναστηλώθηκε και στεγάζονται οι λειτουργίες του Κέντρου Πληροφόρησης Νέων και του Β' Κ.Ε.Π. του Δήμου Λαρισαίων</p>	
13	<p>Ταβέρνα "ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ" (Οδοί Καραϊσκάκη & Φαρμακίδου) χρονολογείται στις αρχές του 20ου αιώνα</p>	<p>ΥΑ ΔΙΛΑΠ/Γ/2032/35353/20-7-1992, ΦΕΚ 487/Β/28-7-1992, δείγμα τοπικής αρχιτεκτονικής</p>	
14	<p>Συγκρότημα κτιρίων "Αβερωφείου Γεωργικής Σχολής" με έτος ίδρυσης το 1911 (4ο χλμ. Ε.Ο Λάρισα- Τρικάλων)</p>	<p>Υ.Α. ΔΙΛΑΠ /Γ/3295/57619/10-3-93, ΦΕΚ 182/Β/1993, αντιπροσωπευτικό δείγμα συγκροτήματος κτηρίων με εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με ιδιαίτερα μορφολογικά, αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά και στοιχεία που εκφράζουν την αρχιτεκτονική της εποχής</p>	
15	<p>Τέμενος Μπαϊρακλί Τζαμί (Οδοί Παπαφλέσα & Όσσης) πρόκειται για θολωτό κτίσμα χρονολογούμενο στις αρχές του 16ου αιώνα</p>	<p>ΥΑ ΥΠΠΟ /ΑΡΧ /Β1 /Φ32 19074/350/25-5-94 ΦΕΚ 475/Β/24-6-94 και ΥΑ ΥΠΠΟ /ΑΡΧ /Β1 /Φ32 /13935 /287 /2-6-1995 ΦΕΚ 539/Β/21-6-1995 *Το μοναδικό σωζόμενο από τα 40 παλιά τζαμιά της παλαιάς πόλης και πιθανόν το πρώτο που κατασκευάστηκε *Έχει χαρακτηριστεί ως διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας το οικοδομικό τετράγωνο που περικλείεται από τους δρόμους Βενιζέλου, Φιλελλήνων, Βύρωνος και Δήμητρας</p>	
16	<p>Ι. Ναός Αγ. Βησσαρίωνος (Πλατεία Λαού) ανεγέρθηκε το 1955</p>	<p>ΥΑ.ΥΠΠΟ /ΑΡΧ/Β1 /Φ32/21462 /537 /6-6-1997, ΦΕΚ 505/Β/19-6-1997, πρόκειται για σταυροειδή ναό, εγγεγραμμένο με τρούλο, ο οποίος αγιογραφήθηκε από το Λαρισαίο ζωγράφο Αγήνορα Αστεριάδη στο διάστημα 1959-1961</p>	

17	I.N. Μεταμορφώσεως Σωτήρος (στο χώρο της 1ης Στρατιάς) αναγέρθηκε το 1948 και περατώθηκε το 1952	<p>ΥΑ.ΥΠΠΟ /ΑΡΧ. /Β1 /Φ32 /ΚΗΡ /48261 /1901/22-10-1998, ΦΕΚ 1208/Β/26-11-98, πρόκειται για ένα συνεπτυγμένο σταυροειδή εγγεγραμμένο με τρούλο ναό, με τοιχογραφίες που φιλοτεχνήθηκαν από το Λαρισαίο ζωγράφο και μαθητή του Φώτη Κόντογλου Αγήνορα Αστεριάδη</p>	
18	Αρχαιολογικός Χώρος Λάρισας (Κέντρο πόλης)	<p>ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/18742/1272/03, ΦΕΚ 687/Β/3-6-03, σχεδόν η πόλη της Λάρισας (πλιν των Π.Ε. 7, 8, 9) κηρύχθηκε ως αρχαιολογικός χώρος, με το δεδομένο ότι η αρχαία πόλη της Λάρισας βρίσκεται κάτω από τη σημερινή</p>	
19	Κέλφος της εμπορευματικής αποθήκης Σ.Σ Λάρισας (Οδός Πτολεμαίου)	<p>ΥΑ 36350/28.8.2009, ΦΕΚ 493/Α/2-10-09</p>	
20	Κέλφος και στοιχεία πρώην κιν/φου "ΠΑΛΛΑΣ"(Οδοί Κούμα & Αλ. Παναγούλη), το οποίο χρονολογείται το 1936	<p>ΥΑ 38008/4.8.2014, ΦΕΚ 262/Α.Α.Π/14-8-2014, έργο του ιταλικής καταγωγής αρχιτέκτονα Κολονέλου, το οποίο κτίστηκε για να λειτουργεί ως κινηματοθέατρο και αποτελεί δείγμα αρχιτεκτονικής του μεσοπολέμου της πόλης, με στοιχεία art deco. Λειτούργησε έως το 1988 ως κινηματογράφος και σήμερα έχει μετατραπεί σε κατάστημα αθλητικών ειδών, ύστερα από κάποιες μετατροπές στο εσωτερικό του.</p>	

Πηγές: Διεύθυνση Πολεοδομίας Λάρισας (κατάλογος διατηρητέων), <http://culture.larissa-dimos.gr> <http://www.onlarissa.gr>
<https://www.google.gr> (φωτογραφικό υλικό), Ίδια επεξεργασία

Χώροι αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και μνημεία

1	Ιουστινιάνεια οχύρωση του 6ου αιώνα (πλατεία Μπλάνα).	
2	Παλαιοχριστιανικά λουτρά 5ου αιώνα μ.Χ. (πλατεία Μπλάνα).	
3	Παλαιοχριστιανικά λουτρά 5ου αιώνα μ.Χ. (πλατεία Λαμπρούλη).	
4	Μεσοβυζαντινός ναός 11-12 ου αιώνα, ο οποίος είναι κτισμένος σε παλαιοχριστιανικό κτίριο και νεκροταφείο (πλατεία Λαμπρούλη).	
5	Ρωμαϊκός δρόμος και οικίες, τμήμα του κάθετου οδικού άξονα του ρωμαϊκού πολεοδομικού ιστού (συμβολή των οδών Δήμητρας και Νίκης).	
6	Μνημείο Ίππου (κάτω από τον ναό του Αγίου Αχιλλείου) αποτελεί εδώ και αιώνες σύμβολο της πόλης	
7	Μνημείο Νίκης (στο λόφο Φρουρίου) τοποθετήθηκε από τον ελληνικό στρατό το 1962, για την νίκη της Ελλάδας το 1940-41. Η μεγάλη στήλη 10 μέτρων, συμβολίζει την μεγάλη νίκη της Ελλάδας.	
8	Μνημείο Ολοκαυτώματος των Εβραίων (πλατεία Εβραίων)	

9	Μνημείο Εθνικής Αντίστασης (πάρκο Αλκαζάρ) έργο του Λαρισαίου γλύπτη Φιλόλαου Τλούπα.	
---	--	--

Πηγή: <http://culture.larissa-dimos.gr>* <http://www.larisaevents.gr>* <https://www.google.gr>, Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Ο Δήμος Λαρισαίων για την καλύτερη γνωριμία των κατοίκων και των επισκεπτών με την πολιτιστική ταυτότητα της πόλης, την ξενάγηση και την περιήγηση τους στο ιστορικό κέντρο, έχει προτείνει τρεις διαδρομές πολιτισμού, οι οποίες καλύπτουν πολλούς από τους σημαντικότερους χώρους πολιτισμού και τοποθεσίες αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Οι διαδρομές που παρουσιάζονται ως ιδανικές είναι οι εξής (<http://www.larissa-culturestories.gr>):

1η Διαδρομή (πορτοκαλί)

Η διαδρομή αυτή διανύει μια απόσταση 1,5 χλμ., ως σημείο έναρξης έχει τον Μύλο του Παππά. Συνεχίζει ανεβαίνοντας τον λόφο του Φρουρίου, όπου βρίσκεται το Μπεζεστένι, τα παλαιοχριστιανικά λουτρά, ο μεσοβυζαντινός ναός και η βασιλική του Αγίου Αχιλλείου. Προχωρώντας, είναι ο Ιερός Ναός του Αγίου Αχιλλείου, πολιούχου της πόλης, ενώ από το σημείο που έχει ανεγερθεί παρέχει θέα προς το πάρκο του Αλκαζάρ και τον Πηνεϊό ποτάμο. Κατεβαίνοντας από το λόφο η περιήγηση συνεχίζει στους πεζοδρόμους της Λάρισας, όπου συναντάμε το Α' Αρχαίο Θέατρο και καταλήγει στο Β' Αρχαίο Θέατρο.

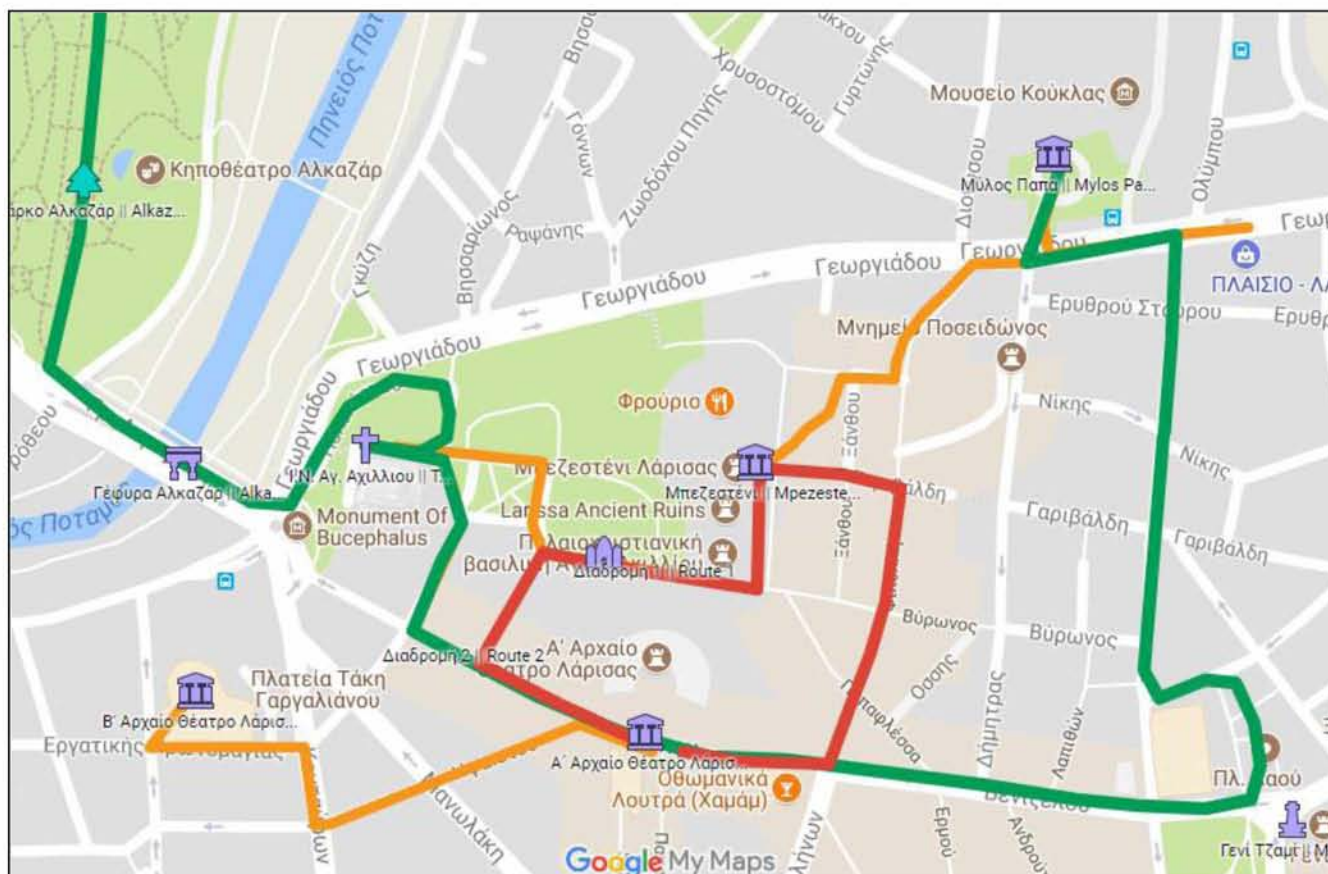
2η Διαδρομή (πράσινη)

Η 2η διαδρομή συνολικής απόστασης 1,9 χλμ. ξεκινάει από το πάρκο του Αλκαζάρ, περνώντας από την γέφυρα που διασχίζει τον Πηνεϊό και ανηφορίζοντας προς τον Ιερό Ναό του Αγίου Αχιλλείου. Επόμενη κατεύθυνση το Α' Αρχαίο Θέατρο η Πλατεία Λαού και το διατηρητέο εκκλησάκι του Αγίου Βησσαρίωνα. Απέναντι βρίσκεται το Οθωμανικό Τέμενος- Γενί Τζαμί, που αποτελεί διατηρητέο κτίριο. Η πορεία κλείνει με την επίσκεψη στον Μύλο του Παππά.

3η Διαδρομή (κόκκινη)

Η τελευταία διαδρομή είναι σε απόσταση (0,7 χλμ.), καθώς περικλείει μόνο ένα κεντρικό τμήμα της πόλης και περιλαμβάνει την επίσκεψη στο λόφο του Φρουρίου, στο Α' Αρχαίο Θέατρο, το Μπεζεστένι, τα παλαιοχριστιανικά λουτρά, το μεσοβυζαντινό ναό και τη βασιλική του Αγίου Αχιλλείου.

Απεικόνιση υπαρχόντων πολιτιστικών διαδρομών, Πηγή: <http://www.larissa-culturestories.gr>

Συμπληρωματικά, πρέπει να τονιστεί ότι η πόλη της Λάρισας ήταν ανάμεσα στις υποψήφιες πόλεις για την κατάκτηση του τίτλου "Πολιτιστική Πρωτεύουσα Ευρώπης" για το 2021, με στόχο την κατάκτηση μιας νέας θέσης στο ελληνικό και ευρωπαϊκό κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό οικοδόμημα. Έλαβαν μέρος στον διαγωνισμό με το σύνθημα "*This is not a dot*", που αποτελούσε και τον τίτλο του εξωφύλλου στο

bidbook που παρουσίασαν. Ο τίτλος αυτός θέλει να περάσει το μήνυμα ότι ο προορισμός αυτός, δεν αποτελεί απλά μια κουκκίδα στο χάρτη, αλλά μια τοποθεσία ελκυστική προς επίσκεψη και κατοίκηση. Αν και η Λάρισα δεν κέρδισε τον τίτλο, κατάφερε να ενεργοποιήσει το ενδιαφέρον των πολιτών για τα τεκταινόμενα και να ενθαρρύνει την συμμετοχή και ανάμιξη του ευρύτερου κοινού και των πολιτιστικών φορέων στην ανάπτυξη χρήσιμων, καινοτόμων, διαδραστικών εργαλείων για την ανάδειξη του πολιτισμού και της κουλτούρας της, αλλά και την αναβάθμιση του αστικού τοπίου. (bidbook Λάρισας, 2015) Ακόμη, σημαντικό γεγονός αποτελεί ότι η Λάρισα ήταν η μοναδική ελληνική πόλη, στην οποία η UNESCO απόνειμε το βραβείο "Πόλεις που Μαθαίνουν" το 2017, στο Κορκ της Ιρλανδίας, στα πλαίσια της Διεθνούς Συνδιάσκεψης για τις "Πόλεις που Μαθαίνουν", προσφέροντας της διεθνή αναγνώριση και αποδοχή. (<http://www.kathimerini.gr/927252/article/epikairothta/ellada/unesco-me-to-vraveio-poleis-royn-mathainoyn-vraveythke-h-larisa>)

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι σημαντικές εκδηλώσεις και Φεστιβάλ λαμβάνουν χώρα στην Λάρισα και προσελκύουν το ενδιαφέρον των κατοίκων της πόλης και της ευρύτερης περιοχής της Περιφέρειας, ενώ άλλες έχουν απήχηση και σε μεγαλύτερη κλίμακα. Μια από αυτές αποτελεί το Φεστιβάλ Πηνειού, που πραγματοποιείται σε ετήσια βάση και αποτελεί σημαντικό θεσμό, το οποίο περιλαμβάνει μουσικοχορευτικά δρώμενα, εκθέσεις ζωγραφικής και φωτογραφίας, παραστάσεις και άλλες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις ψυχαγωγικού χαρακτήρα. Σημαντικό φεστιβάλ αποτελεί και το διεθνές Κινηματογραφικό Φεστιβάλ Λάρισας (το Φεβρουάριο του 2018 πραγματοποιείται το 10ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου) και το Μαθητικό Φεστιβάλ Κινηματογράφου Λάρισας, στα οποία προβάλλονται και βραβεύονται οι καλύτερες συμμετοχές ταινιών από όλη την Ελλάδα. Ακόμη, άλλα αξιόλογα φεστιβάλ και εκδηλώσεις είναι το Μεσογειακό Φεστιβάλ Νέων Κινηματογραφιστών Λάρισας (φιλοξενία ταινιών μικρού μήκους και απονομή βραβείων), το Φεστιβάλ Θεάτρου Δρόμου Λάρισας (παραστάσεις σε κεντρικά σημεία της πόλης), το Χορωδιακό Φεστιβάλ του Μουσικού Συλλόγου Λάρισας (διοργάνωση μουσικών συναυλιών), η Έκθεση Βιβλίου Λάρισας του Συλλόγου Βιβλιοπωλών Λάρισας, η Εβδομάδα χορού, η Εμποροπανήγυρη Λάρισας και η Πανελλήνια Έκθεση για τη Γεωργία και την Κτηνοτροφία "Agrothessaly". Επιπρόσθετα, το "Παραδοσιακό Χωριό" αποτελεί μια εκδήλωση στα πλαίσια της οποίας γίνεται

προβολή των συνεταιρισμών της περιοχής και των τοπικών προϊόντων.
(<https://el.wikipedia.org>)

Προωθητικό υλικό Φεστιβάλ/ Εκδηλώσεων, Πηγή: <https://www.google.gr>

3.3.2.2.8 Κοινόχρηστοι χώροι (χώροι πρασίνου, πλατείες)

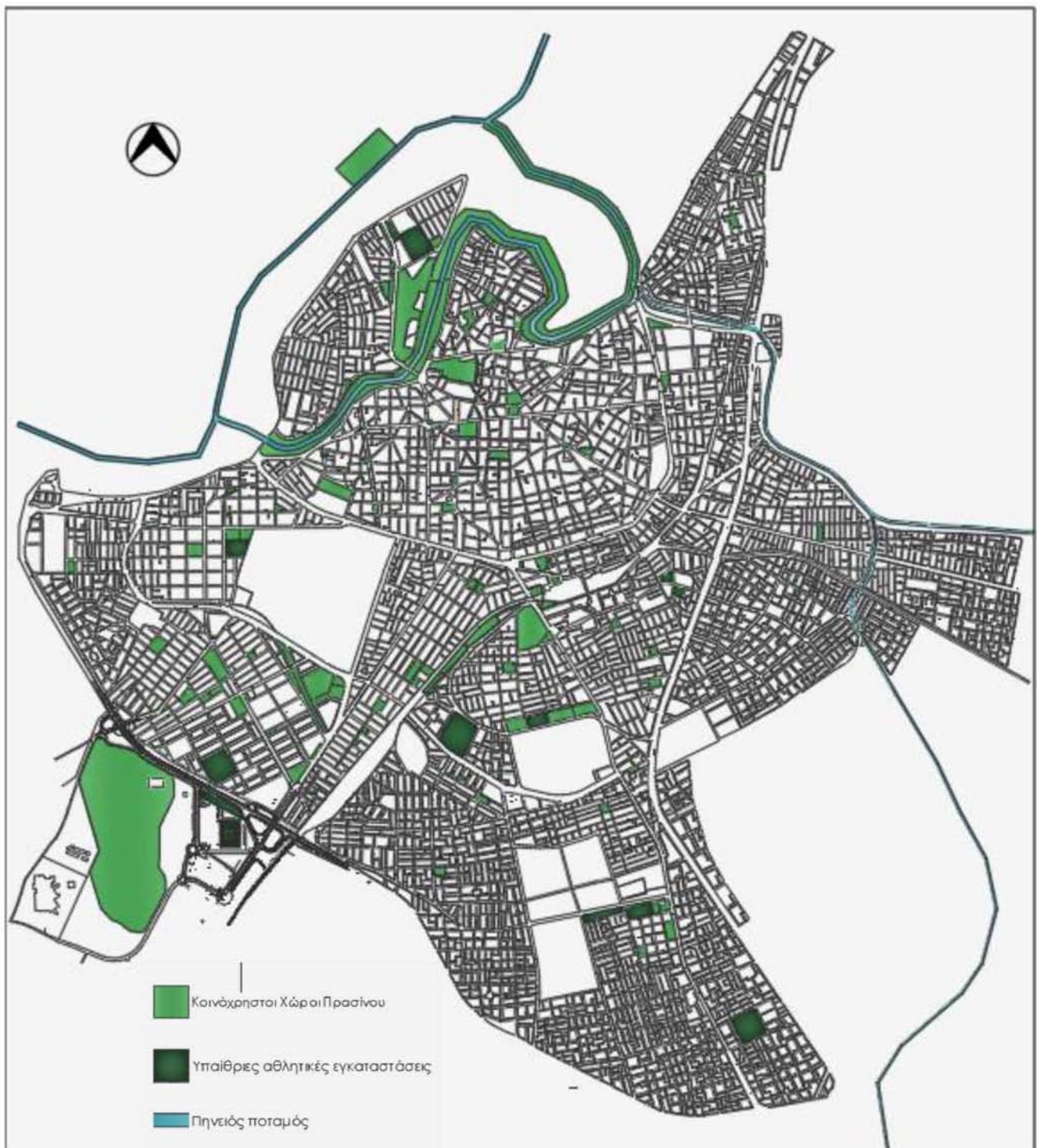
Το μεγαλύτερο ποσοστό της έκτασης των ελεύθερων χώρων (πλατείες και πάρκα) βρίσκεται στο κεντρικό και δυτικό τμήμα της πόλης. Σε συνολική έκταση του πολεοδομικού συγκροτήματος 15.000 στρεμ., οι οργανωμένοι κοινόχρηστοι χώροι καταλαμβάνουν έκταση περίπου 3.000 στρεμ., δηλαδή το 20% της συνολικής έκτασης. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Λαρισαίων 2015-2019) Ακόμη, η Λάρισα υπέβαλε αίτηση για το Ευρωπαϊκό Βραβείο Πράσινης Πρωτεύουσας 2016, ενώ υπολογίζεται ότι η αναλογία πρασίνου για κάθε κάτοικο είναι 8,5 τ.μ πρασίνου/

κάτοικο. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συντριπτική πλειοψηφία των κατοικήσιμων οικοδομικών τετραγώνων, δηλαδή πάνω από το 90%, είναι χωροθετημένη σε απόσταση μικρότερη από 15' λεπτά βαδίσματος (μικρότερη των 300μ. σε ευθεία απόσταση) από θεσμοθετημένους κοινόχρηστους χώρους, έκτασης μεγαλύτερης των 1.000 τ.μ. (Αίτηση για το Ευρωπαϊκό Βραβείο Πράσινης Πρωτεύουσας 2016, Δήμος Λαρισαίων) Οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου και οι υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις, απεικονίζονται στον παρακάτω χάρτη, ενώ στον ακόλουθο πίνακα απαριθμούνται κάποιες από τις πλατείες και πάρκα της πόλης.

Ανάμεσα στους βασικούς στόχους που έχει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2015-2019 για την Λάρισα, είναι η εναρμόνιση της προστασίας της ιστορικής-πολιτιστικής κληρονομιάς, με την προστασία των φυσικών πόρων, την οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή, αλλά και η ανάδειξη της διαχρονικότητας των μνημείων, μουσείων και τοπίων της πόλης, μέσω της δημιουργίας πολιτιστικών διαδρομών και δικτύων πρασίνου. Στο πλαίσιο αυτό προτείνει πληθώρα δράσεων όσον αφορά την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη των χώρων πρασίνου. Όπως, την ανάπλαση ζωνών πρασίνου (Αλκαζάρ, κοίτη Πηνειού ποταμού, πάρκο Αγίου Αντωνίου, Μεζούρλο, Χατζηχαλάρ, Αλσύλιο Γεωργικής Σχολής), την αποκατάσταση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (ανάπλαση ανατολικής τάφρου) και την βιοκλιματική ανάπλαση του ιστορικού κέντρου της πόλης, την αναβάθμιση των κοινόχρηστων χώρων πρασίνου καθώς και την ένταξη των αναξιοποίητων εκτάσεων στον αστικό ιστό, κ.α. Τέλος το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Λάρισας προβλέπει μέσω της αναβάθμισης τμημάτων του αστικού χώρου, σταδιακή αύξηση των ποσοστών πρασίνου και κοινόχρηστων χώρων.

Απεικόνιση κοινόχρηστων χώρων πρασίνου Λάρισας (πάρκα, πλατείες, νησίδες) και υπαίθριων αθλητικών εγκαταστάσεων, Πηγή: Διεύθυνση Πολεοδομίας Λάρισας, Ίδια επεξεργασία, AutoCAD

Α/Α	Πλατείες και Πάρκα	
1	Κεντρική πλατεία (πλ. Μιχαήλ Σάπκα)	
2	Πλατεία Ταχυδρομείου (πλ. Εθνάρχη Μακαρίου)	
3	Πλατεία Νομαρχίας (πλ. Ρήγα Φεραίου)	
4	Φρούριο (πλ. Αρ. Λαμπρούλη)	
5	Πλατεία Εβραίων	
6	Τρίγωνη Πλατεία (πλ. Γεωργάκη Ολύμπιου)	
7	Πλατεία Λαού (πλ. Αγαμέμνονα Μπλανά)	
8	Πλατεία Άγιου Βησσαρίωνα	

9	Πλατεία Γαργαλιανού Τάκη (Μανωλάκη & Κενταύρων)	
10	Πλατεία Άννας Φράνκ (οδοί Ερυθρού σταυρού & Νιρβάνα)	
11	Πλατεία Μαργαρίτη Οικονόμου (οδοί Μοράβα & Πάρνηθος)	
12	Πλατεία Ηρώων Πολυτεχνείου (οδοί Ζωοδόχου πηγής & Ρόδου)	
13	Πλατεία Θωμά Χούρλια (οδοί Αεροδρομίου & Γεωργιάδου)	
14	Πλατεία Ηρώων Κατοχής (Οδοί Αγιάς και Ηρώων Πολυτεχνείου)	
15	Πλατεία Νεάπολης	
16	Πλατεία Νέας Πολιτείας	

17	Πλατεία Προφήτη Ηλία	
18	Πλατεία Εργατικής Πρωτομαγιάς	
19	Πλατεία στην συνοικία Λιβαδάκι	
20	Πάρκο Αλκαζάρ	
21	Κοίτη Πηνειού ποταμού	
22	Άλσος (κοντά στο Αλκαζάρ)	
23	Άλσος στο λόφο Μεζούρλο	
24	Πάρκο Χατζηχαλάρ	

25	Πάρκο Αγίου Αντωνίου	
----	----------------------	--

Πηγή: <https://www.google.gr>, Ίδια επεξεργασία

3.3.2.2.9 Δίκτυα μεταφοράς (Πεζόδρομοι- Ποδηλατόδρομοι- Μέσα Μαζικής Μεταφοράς)

Πεζόδρομοι

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε από τον Δήμο στην ανάδειξη της περιοχής και του ευρύτερου ιστορικού κέντρου της και στην βιώσιμη μετακίνηση των κατοίκων και επισκεπτών, καθώς συνθέτει το σύνολο των εμπορικών, διοικητικών, πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και αποτέλεσε από τα αρχαία χρόνια τον πυρήνα εξάπλωσης της πόλης. Όλες οι μελέτες και οι επεμβάσεις που διενεργήθηκαν, συνηγόρησαν στην πραγματοποίηση ολοκληρωμένου σχεδιασμού για την δημιουργία ενός δικτύου πεζοδρόμων, που συνδέει το εμπορικό κέντρο με τον ιστορικό λόφο του Φρουρίου, το Αρχαίο Θέατρο, τις τέσσερις πολυσύχναστες πλατείες του κέντρου (Κεντρική πλατεία, πλατεία Ταχυδρομείου, πλατεία Εβραίων, Τρίγωνη πλατεία), τον Πηνειό και το πάρκο Αλκαζάρ, τον Σιδηροδρομικό σταθμό και το ΚΤΕΛ, καθώς και τις κύριες διοικητικές, πολιτιστικές και κοινωνικές δραστηριότητες της πόλης.

Ακόμη, αντικείμενο των μελετών αποτέλεσε και η αντιμετώπιση του κυκλοφοριακού προβλήματος, βάση των αρχών της βιώσιμης κινητικότητας, μέσω του περιορισμού των μετακινήσεων με Ι.Χ. προς το κέντρο, της ιεράρχησης του οδικού δικτύου και της βελτίωσης των συνθηκών για πεζούς, ΑΜΕΑ και ευάλωτους χρήστες. Έτσι, στα πλαίσια αυτά υλοποιήθηκε ένα πρόγραμμα παρεμβάσεων που περιλάμβανε τη δημιουργία συνεχούς δικτύου πεζοδρόμων που γύρω από το ιστορικό- εμπορικό κέντρο, την διαπλάτυνση των πεζοδρομίων και των διαβάσεων πεζών, τη διαμόρφωση εκτενούς δικτύου ποδηλατοδρόμων, τη δημιουργία χώρων στάθμευσης και την αναβάθμιση των αστικών συγκοινωνιών.

Το 1985 ξεκίνησε η εφαρμογή του δικτύου πεζοδρόμων με την κατασκευή των πρώτων τμημάτων των οδών Πανός, Κούμα και Ασκληπιού και το 1996 πραγματοποιήθηκε η πεζοδρόμηση του μεγαλύτερου τμήματος του λόφου Φρουρίου. Το 2006 πραγματοποιήθηκε το έργο διαμόρφωσης των πεζοδρόμων Παπαναστασίου,

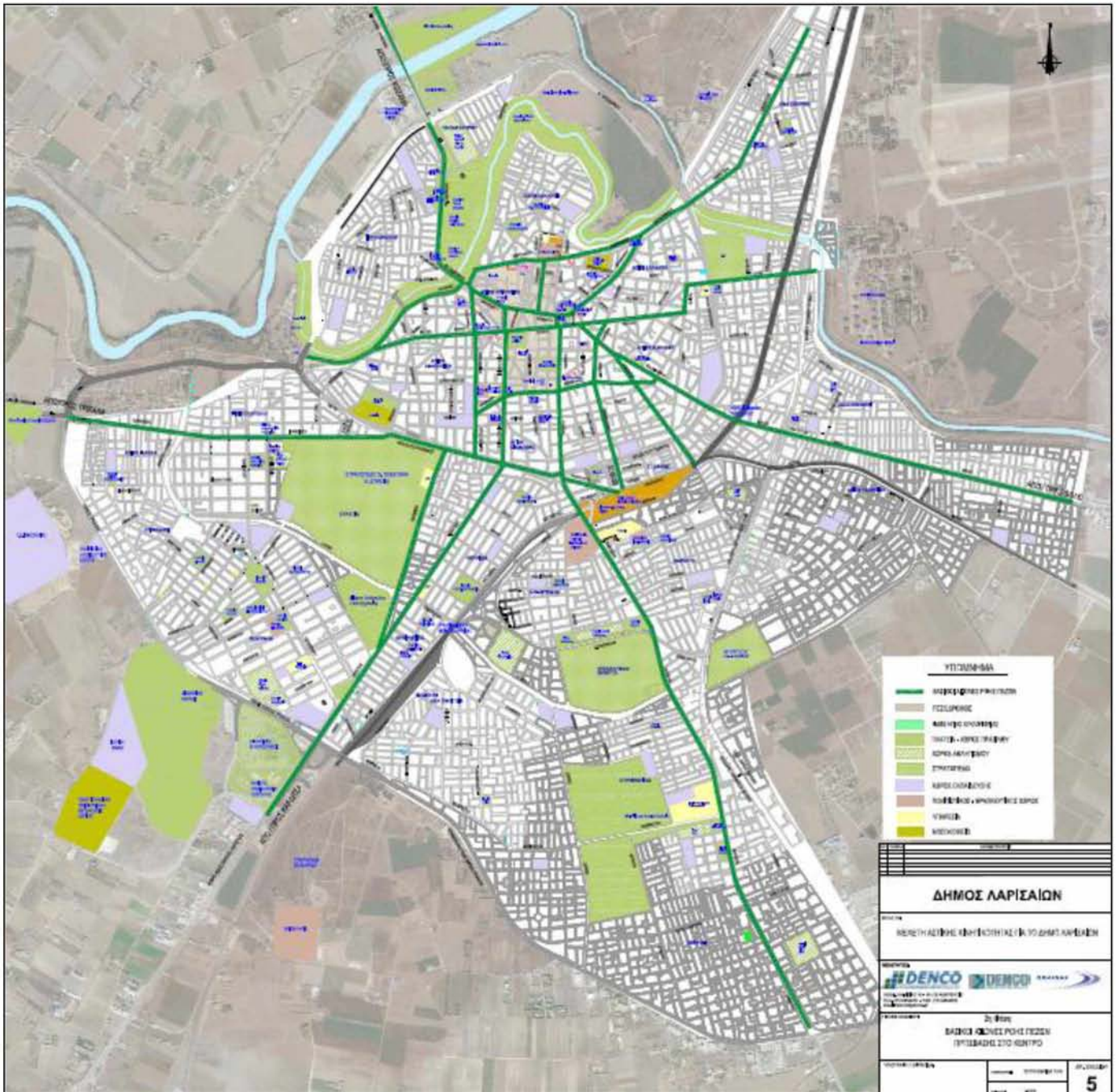
Βενιζέλου και Ηφαίστου. Κατά τον σχεδιασμό των πεζοδρόμων, δόθηκε έμφαση στην ανθρώπινη κλίμακα, ώστε οι χώροι να είναι οικείοι και λειτουργικοί, αλλά και στην σύνδεση τους με το φυσικό στοιχείο, για αυτό άλλωστε διακρίνονται για την έντονη παρουσία πρασίνου (δέντρα, παρτέρια). ("Λάρισα, 8000 χρόνια νεότητας" Δήμος Λαρισαίων, 2008)

Το 2017, ολοκληρώθηκε η βιοκλιματική ανάπλαση τμήματος του ιστορικού κέντρου του Φρουρίου και μέρος της Οδού Βενιζέλου, με πεζοδρομήσεις και αύξηση του πρασίνου κατά 45%, για την οποία βραβεύτηκε ο Δήμος Λαρισαίων με το βραβείο περιβαλλοντικής ευαισθησίας "Οικόπολις 2017". (Μητρούσιας, 2017) Η ανάπλαση είχε ως στόχο την βελτίωση του μικροκλίματος της περιοχής και στα πλαίσια αυτής πραγματοποιήθηκε η ενοποίηση του πολεοδομικού ιστού του κέντρου της πόλης. Πεζοδρομήσεις ολοκληρώθηκαν επί της οδού Βενιζέλου από την οδό Σκυλοσόφου έως την οδό Μανωλάκη και επί της οδού Μητροπολίτου Αρσενίου από τον πεζόδρομο Παπαφλέσσα έως την οδό Σκυλοσόφου. Επιπλέον, υλοποιήθηκε ανάπλαση του περιβάλλοντος χώρου του ναού Αγίου Αχιλλείου και του δυτικού τμήματος του λόφου. (Κισσάβου, 2014) Διαπιστώνεται από μετρήσεις ενεργειακών συμβούλων ότι η μέση θερμοκρασία επιφάνειας στην περιοχή παρέμβασης παρουσιάζεται μειωμένη, έως και 10 °C σε σύγκριση με την προηγούμενη κατάσταση. (Γιάτσιος, 2016)

Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι το Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (2014) του Δήμου Λαρισαίων με χρονικό ορίζοντα δέκα έτη, προβλέπει τη δημιουργία ενός πλήρως εκσυγχρονισμένου δικτύου κίνησης των πεζών. Αυτό θα αποτελείται από το δίκτυο των υφιστάμενων και προβλεπόμενων πεζοδρόμων, καθώς και τα πεζοδρόμια των κύριων οδών, τα οποία θα ανακατασκευαστούν με βάση τις σύγχρονες προδιαγραφές σχεδιασμού και υλικών που είναι φιλικές προς το περιβάλλον και λαμβάνουν υπόψη βιοκλιματικά κριτήρια (διαβάσεις πεζών, ράμπες ΑΜΕΑ, οδεύσεις τυφλών, φυτεύσεις, φωτισμός, κ.α.). Οι κύριοι άξονες κίνησης των πεζών στον κεντρικό ιστό, στους οποίους πρέπει να δοθεί προτεραιότητα ως προς τη συντήρηση και αναδιαμόρφωση τους είναι Ανθήμου Γαζή- Κενταύρων, Παπαναστασίου, Παναγούλη, Κολοκοτρώνη- Λ. Κατσώνη, Υψηλάντου, 23ης Οκτωβρίου, Θέτιδος- Κύπρου- Νικηταρά, Δήμητρας, Αεροδρομίου- Γεωργιάδου- Καλλιθέας, Αεροδρομίου- 31ης Αυγούστου- Βενιζέλου. Όσον αφορά τους βασικούς άξονες προσπέλασης των πεζών προς το κέντρο της πόλης, προτείνεται να συντηρηθούν, να ανακατασκευαστούν και να επεκταθούν οι πεζόδρομοι επί των οδών

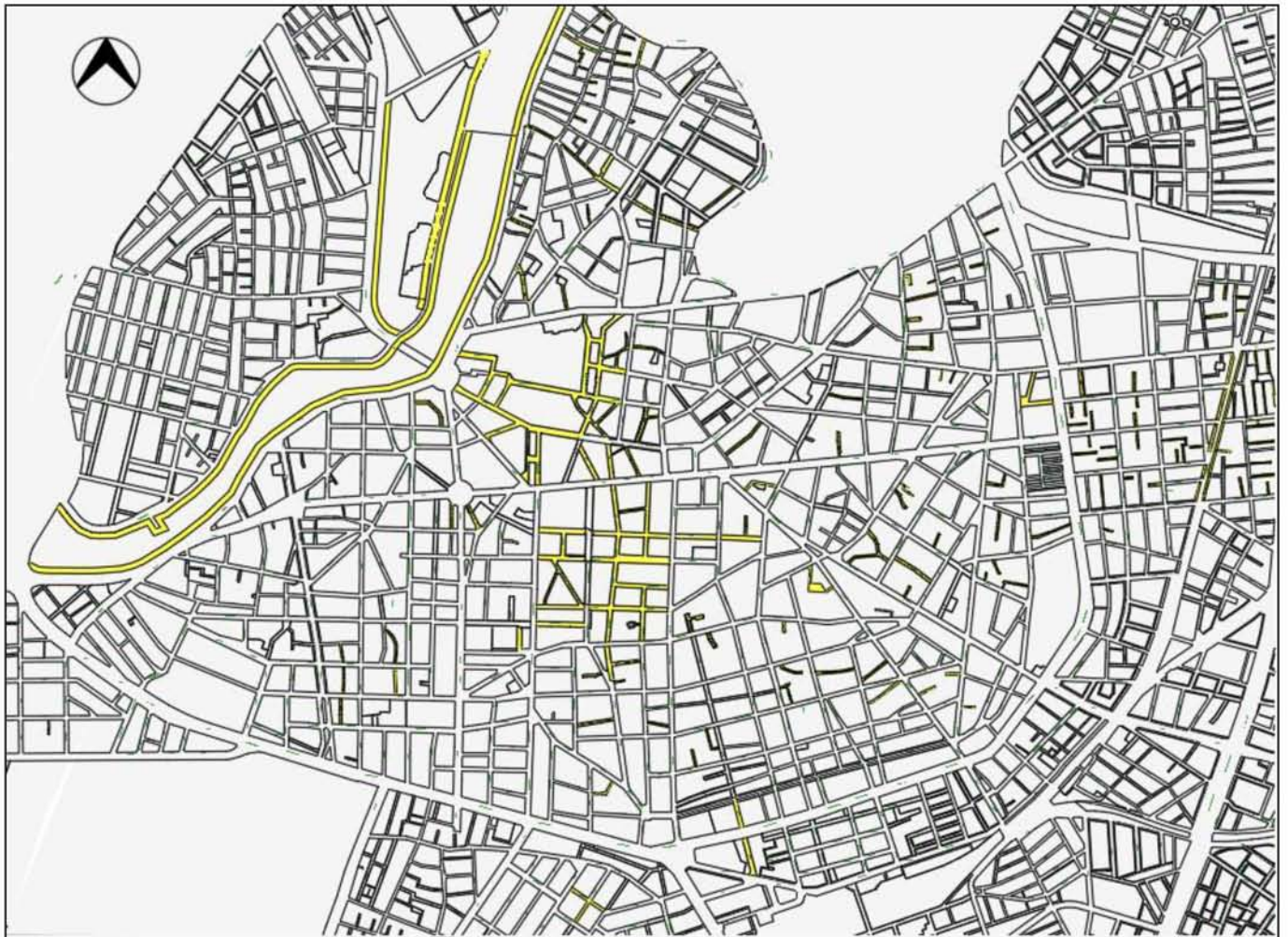
Ιωαννίνων, Ηρώων Πολυτεχνείου, Σαρίμβη, Καρδίτσης, Φαρσάλων, Βόλου, Αγίας-Σεφέρη, Σωκράτους, Γρ Λαμπράκη. Επίσης, η επέκταση και συντήρηση των περιπατητικών διαδρομών κατά μήκος των όχθων του Πηνειού, είναι μέσα στα πλάνα του σχεδιασμού της βιώσιμης αστικής κινητικότητας.

Πρόταση δικτύου κίνησης πεζών από το Σχέδιο Βιώσιμης Κινητικότητας για το Δήμο Λαρισαίων (με πράσινη γραμμή απεικονίζεται το δίκτυο)

Η συντήρηση, επέκταση και αναβάθμιση του δικτύου πεζοδρόμων είναι ανάμεσα στις δράσεις που αναφέρει και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Λάρισας 2015-2019. Στον παρακάτω χάρτη απεικονίζονται οι υφιστάμενοι πεζόδρομοι της Λάρισας, βάση των στοιχείων που δόθηκαν από το τμήμα Πολεοδομίας και των χαρτών του Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (2014).

Υφιστάμενοι πεζόδρομοι στο κέντρο της Λάρισας, Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας Λάρισας· <http://gis.larissa-dimos.gr/poleodom/>, Ίδια Επεξεργασία, AutoCAD

Πεζόδρομος επί της οδού Βενιζέλου, Πηγή:
Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Ηφαιστου, Πηγή:
Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Παπαναστασίου, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Απόλλωνος, Πηγή:
Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Ερμού, Πηγή:
Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Πανός, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Κούμα, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Παπασταύρου,
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Ασκληπιού, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Ασκληπιού, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Παπακουριαζή, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Ρούσβελτ, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Πατρόκλου, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Κουμουνδούρου, Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Μαρίνου Αντύπα,
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Λαπιθών, Πηγή:
Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Ανδρούτσου, Πηγή:
Προσωπικό αρχείο

Πεζόδρομος επί της οδού Ανδρούτσου, Πηγή:
Προσωπικό αρχείο

Ποδηλατοδρόμοι

Το επίπεδο έδαφος της Λάρισας την καθιστά ιδανική για την χρήση ποδηλάτου. Η πόλη διαθέτει συνολικά 12,5 χ.λ.μ. ποδηλατοδρόμων, ενώ σύμφωνα με στοιχεία υπάρχουν 25.000 ιδιόκτητα ποδήλατα. Η ύπαρξη του δικτύου ποδηλατοδρόμων παρέχει ασφάλεια στην μετακίνηση, αυξάνοντας έτσι την χρήση του ποδηλάτου, ειδικότερα για κοντινές αποστάσεις, με θετικές συνέπειες στο περιβάλλον και στην υγεία των κατοίκων. (bidbook Λάρισας, 2015) Πιο αναλυτικά, οι ποδηλατοδρόμοι καλύπτουν την λεωφόρο Ιωαννίνων, την λεωφόρο Γ. Παπανδρεού και τμήμα της Γιάγκου στη Νεάπολη, τις οδούς Θεοδωρακοπούλου, Λαμπέτη και Τσιτσάνη στη Νέα Πολιτεία, τις οδούς Θεοφράστου στην περιοχή Αβέρωφ και Καλλισθένους στην περιοχή των Πυροβολικών, την οδό Σαρίμβεη στην Νεραίδα, τις οδούς Ανθίμου Γαζή, Παπαναστασίου, Θέτιδος και Κύπρου. Επίσης, ποδηλατοδρόμος υπάρχει παράλληλος με την προέκταση της Ηρώων Πολυτεχνείου, αλλά κατά μήκος των δύο όχθων του Πηνειού ποταμού. (<http://www.i-diadromi.gr>)

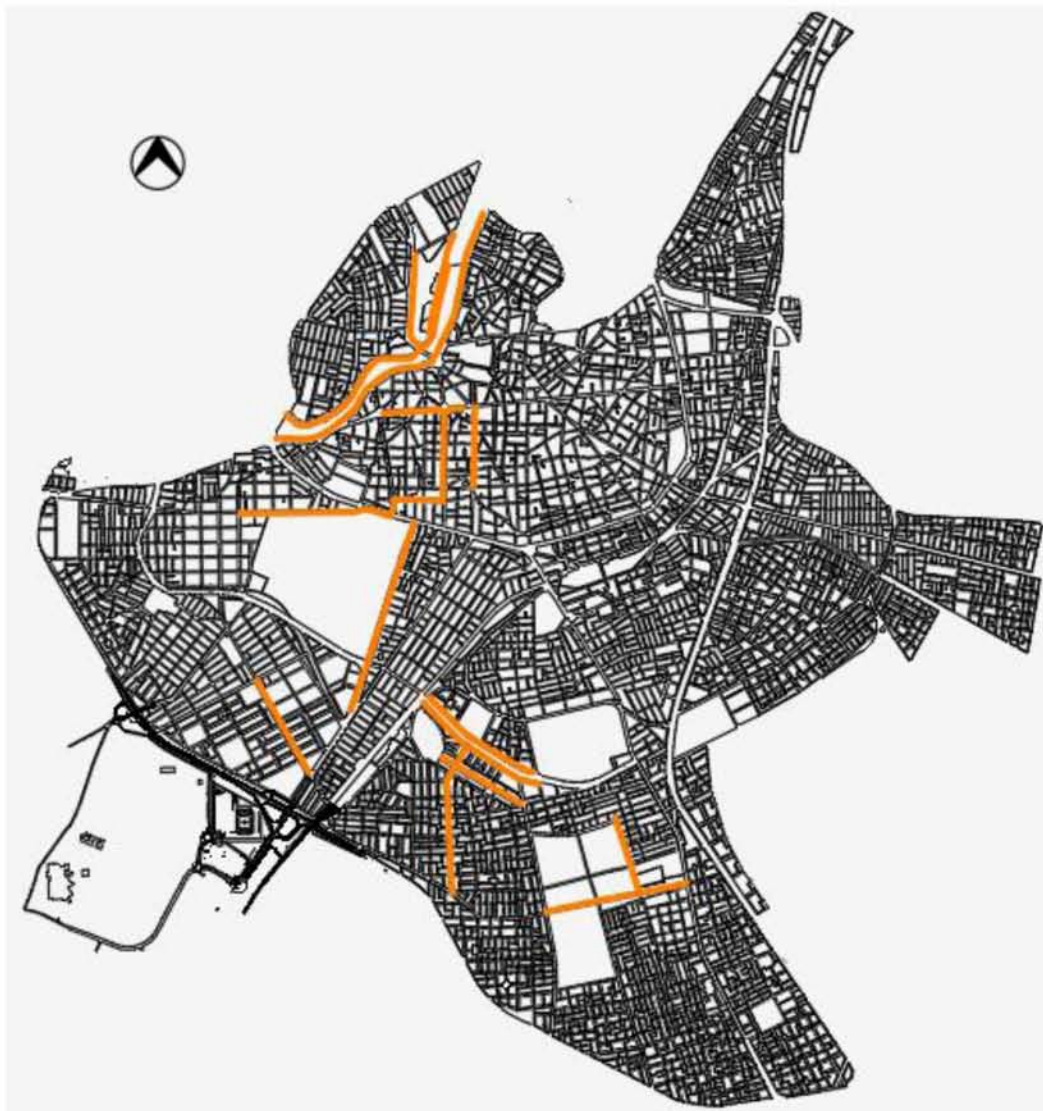
Το Επιχειρησιακό Σχέδιο του Δήμου Λαρισαίων 2015-2019, στα πλαίσια της βιώσιμης αστικής κινητικότητας προτείνει την αναβάθμιση του δικτύου ποδηλατοδρόμων. Ακόμη, σύμφωνα με το Σχέδιο Βιώσιμης Κινητικότητας, που παραδόθηκε το 2014 και έχει χρονικό ορίζοντα 15 έτη, οι βασικοί ποδηλατοδρόμοι που προτείνονται να κατασκευαστούν, είναι οι εξής:

- Κολοκοτρώνη- Λ. Κατσώνη (διαμόρφωση τους σε οδούς ήπιας κυκλοφορίας)
- Μ. Αλεξάνδρου- Φρ. Ρούσβελτ (πεζοδρόμηση της Μ. Αλεξάνδρου)
- Ασκληπιού (διαμόρφωση της σε οδό ήπιας κυκλοφορίας)
- Νικηταρά- Αυξεντίου (διαμόρφωση τους σε οδούς ήπιας κυκλοφορίας)
- Αιόλου- Βυζαντίου- Ιουστινιανού (διαμόρφωση τους σε οδούς ήπιας κυκλοφορίας)

Οι μελέτες εφαρμογής στις οποίες προχωρά ο Δήμος Λαρισαίων και είναι μέρος του Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ), στοχεύουν στην δημιουργία ενός δικτύου ποδηλατοδρόμων που δίνει προτεραιότητα στις ακτινικές συνδέσεις, που ενώνουν την "καρδιά" του αστικού ιστού, με τις περί το κέντρο και προαστιακές περιοχές. (Παπαστεργίου, 2015) Τέτοιες δράσεις που κινούνται σε αυτήν την κατεύθυνση, είναι η ανάπτυξη του δικτύου και η σύνδεση του, μέσω της δημιουργίας γραμμικών αξόνων ποδηλατοδρόμων, με πλήθος συνοικιών, όπως της Νέας

Πολιτείας, της Νεάπολης, της Νεράιδας, της Φιλιπούπολης, του Ιπποκράτη, του Λειβαδακίου, των Σουφλαρίων, της Ανθούπολης, της Χαραυγής, κ.α., αλλά και με δημόσιες υπηρεσίες, κοινόχρηστους χώρους, τον σιδηροδρομικό σταθμό και τον σταθμό των ΚΤΕΛ. Επίσης, ανάμεσα στις δράσεις που προτείνει είναι η επέκταση του παραποτάμιου δικτύου, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί πέρα από περίπατο και υπαίθριες δραστηριότητες και για αθλητική ποδηλασία. (ΣΒΑΚ Λάρισας, 2014) Οι δράσεις αυτές συνηγορούν στην δημιουργία συνθηκών ασφαλούς χρήσης του ποδηλάτου και στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος μέσω των δεντροφυτεύσεων κατά μήκος των ποδηλατοδρόμων, αλλά και των πεζοδρόμων.

Υφιστάμενοι ποδηλατοδρόμοι στη Λάρισα, Πηγή: <http://bicyclelarissa.blogspot.gr>, Ίδια Επεξεργασία, AutoCAD

Ποδηλατοδρόμος επί της οδού
Παπαναστασίου, Πηγή:
<http://www.larissanet.gr>

Ποδηλατοδρόμος επί της οδού Λογιοτάτου, Πηγή:
<http://culture.larissa-dimos.gr>

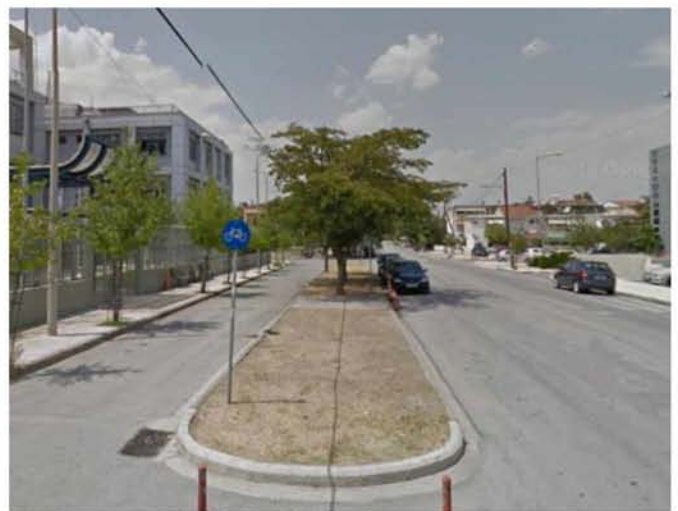
Ποδηλατοδρόμος επί της οδού Ανθίμου Γαζή, Πηγή:
<http://culture.larissa-dimos.gr>

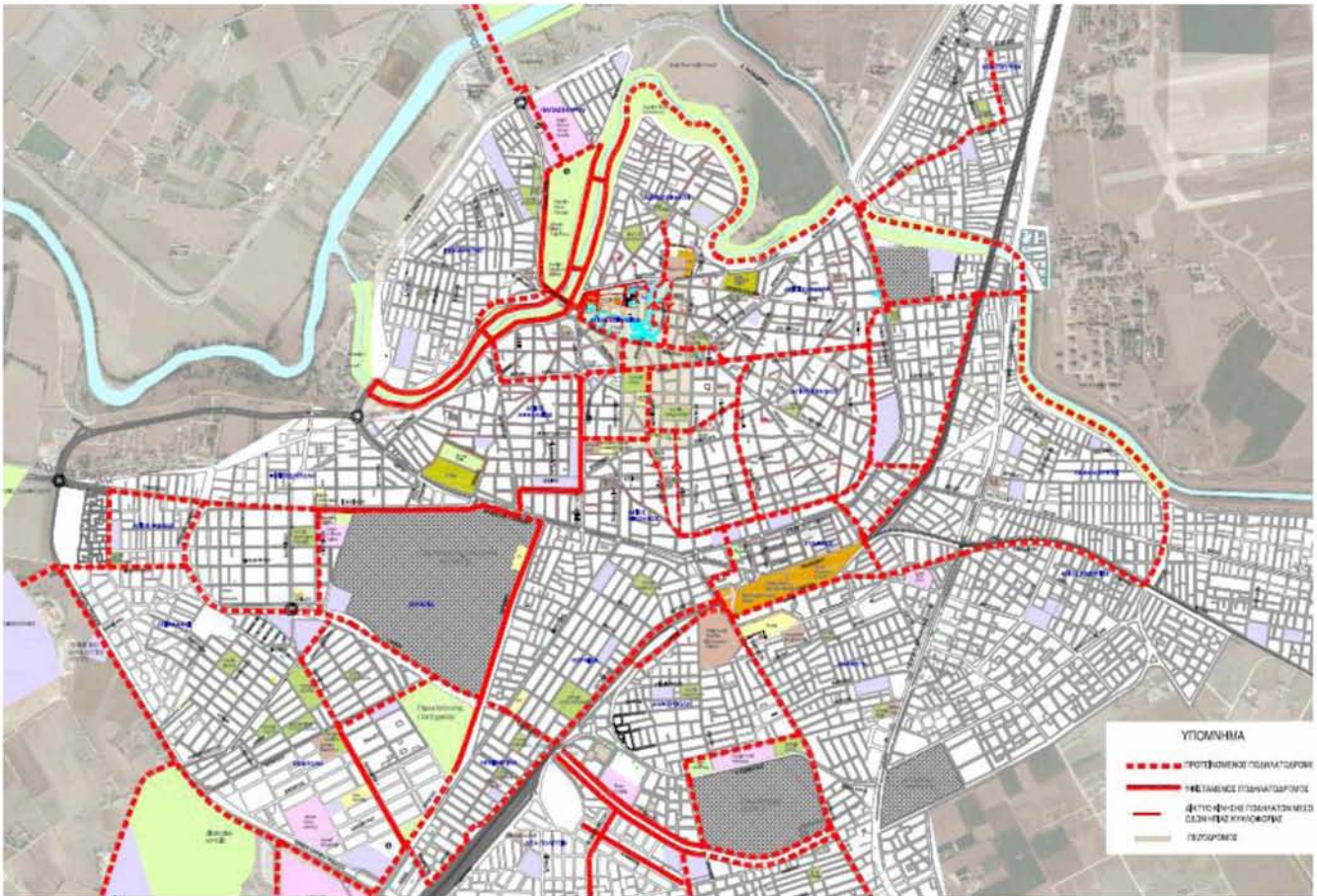

Ποδηλατοδρόμος επί της οδού Ιωαννίνων, Πηγή:
<http://culture.larissa-dimos.gr>

Ποδηλατοδρόμος στην οδό Γεωργίου Παπανδρέου, Νέαπολη Λάρισας, Πηγή: <http://mapio.net/pic/p-62241302/>

Πρόταση ποδηλατοδρόμων από το Σχέδιο Βιώσιμης Κινητικότητας για το Δήμο Λαρισαίων (με διακεκομμένη γραμμή απεικονίζονται οι προτεινόμενοι με συνεχόμενη οι υφιστάμενοι)

Μέσα Μαζικής Μεταφοράς

Η Λάρισα όσον αφορά τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, διαθέτει το αστικό ΚΤΕΛ για την εξυπηρέτηση των εσωτερικών μετακινήσεων, εφοδιασμένο με σύγχρονα λεωφορεία. Επιπρόσθετα, η μελέτη "Μαζικά Συστήματα Ήπιας Μεταφοράς στη Λάρισα" που ανέθεσε ο Δήμος το 2002 στο ΑΠΘ καθώς και η μελέτη βιωσιμότητας από το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, πρότεινε την κατασκευή δύο γραμμών τραμ. Και οι δύο θα διέρχονται από το κέντρο. Μία γραμμή που θα ενώνει το ΤΕΙ με το Γενικό Νοσοκομείο Λάρισας και μία δεύτερη που θα ενώνει το Αλκαζάρ με τον σιδηροδρομικό σταθμό. (ΓΠΣ Λάρισας)

Σχετικά με τις υπεραστικές συγκοινωνίες υπάρχει το υπεραστικό ΚΤΕΛ με πολλές συνδέσεις, καθώς και σιδηροδρομικός σταθμός που συνδέεται με Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Βόλο, αλλά και με τους ενδιάμεσους σταθμούς. Τέλος, το στρατιωτικό αεροδρόμιο χρησιμοποιείται μόνο για εθνική διασύνδεση με έκτατες πτήσεις. (<http://www.i-diadromi.gr>)

3.4. Αξιολόγηση υπάρχουσας κατάστασης

Μελετώντας τα παραπάνω στοιχεία, διαπιστώνεται ότι η Λάρισα έχει έντονο αστικό χαρακτήρα, ενώ η ανάπτυξη που σημείωσε τα τελευταία χρόνια μετέβαλλε τις χρήσεις γης και συνέβαλε στην συσσώρευση πληθυσμού σε αυτήν, αλλά και στον ευρύτερο χώρο της Περιφέρειας, με άμεση συνέπεια την ανάγκη επέκτασης της πόλης και των περιοχών κατοικίας, για την ικανοποίηση των αυξημένων αναγκών για στέγαση. Η ανάπτυξη της πόλης γίνεται κατ' επέκταση και παρατηρείται συγκέντρωση των κατοικιών σε περιοχές εκτός σχεδίου, αλλά και σε προάστια της πόλης. Ακόμη, στα πλαίσια της μη οργανωμένης επέκτασης, πραγματοποιούνται οικοπεδοποιήσεις εις βάρος των εύφορων γεωργικών εκτάσεων και εμφανίζονται έντονα φαινόμενα χρησικτησίας.

Όσον αφορά το εσωτερικό του πολεοδομικού ιστού, παρατηρείται έλλειψη συνοχής, που επηρεάζει την ομαλή επέκταση, λειτουργία και μετακίνηση εντός της πόλης μεταξύ των Πολεοδομικών Ενοτήτων. Επιπρόσθετα, παρουσιάζει αισθητική υποβάθμιση (έλλειψη κοινής αισθητικής στον σχεδιασμό των κτιρίων και του αστικού χώρου), καθώς όπως στις περισσότερες ελληνικές πόλεις έτσι και στην Λάρισα, εξαιτίας της ραγδαίας και συνεχούς πληθυσμιακής αύξησης, προηγήθηκε η εκτός σχεδίου άναρχη αστική ανάπτυξη και ύστερα ακολούθησε το σχέδιο πόλης και η πολεοδόμηση των περιοχών. Επιπλέον, η ύπαρξη φραγμών και φυσικών "εμποδίων" εντός του ιστού, όπως είναι οι στρατιωτικές εγκαταστάσεις (Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας, 1η Στρατιά, Στρατόπεδο Μπουγά, το στρατόπεδο Τεχνικού Σώματος- ΠΕΒ Λάρισας), οι σιδηροδρομικές γραμμές που διασχίζουν τμήματα της πόλης και η κοίτη του Πηνειού ποταμού (εμποδίζει την ανάπτυξη της πόλης στα βορειοδυτικά) δυσχεραίνουν την καλή σύνδεση του ιστού και την επικοινωνία μεταξύ των περιοχών.

Ωστόσο, η Λάρισα είναι μια πόλη με μεγάλη παρουσία πρασίνου, όπως αποδεικνύεται, αφού η αναλογία χώρων πρασίνου ανά κάτοικο είναι ικανοποιητική (8,5 τ.μ. πρασίνου/ κάτοικο). Οι διαμορφώσεις εκατέρωθεν της κοίτης του Πηνειού η παρουσία του πάρκου Αλκαζάρ με τις πολυάριθμες διαδρομές, τους χώρους πρασίνου, αναψυχής και άθλησης, αλλά και το ανοιχτό θέατρο καθιστούν την περιοχή πυλώνα της καθημερινής ζωής των κατοίκων. Σημαντικές προσπάθειες και έργα ανάπλασης πραγματοποιήθηκαν σε αυτήν την κατεύθυνση, όπως αναφέρεται από τον Σταθακόπουλο (2011) ώστε να ενταχθεί ο Πηνειός ποταμός (και γενικότερα

το υγρό στοιχείο) ιστορικά, οργανικά, λειτουργικά και αισθητικά στον ιστό, αποτελώντας "γέφυρα σύνδεσης" και όχι "όριο". Επιπλέον, τονίζει ότι το εμπορικό και ιστορικό κέντρο της είναι πεζοδρομημένο στην μεγαλύτερη έκταση του, ενώ έχουν γίνει προσπάθειες εξυγίανσης και αναβάθμισης μέσα από την υλοποίηση έργων ανάπλασης, που είχαν ως κύριους στόχους την τουριστική ανάδειξη της πόλης και προβολή των πολιτιστικών και ιστορικών στοιχείων της, την ανάδειξη του δημόσιου χώρου και την διαμόρφωση μια νέας εικόνας, ταυτότητας και αντίληψης για την ίδια την πόλη, που θα συμβάλλει στην κοινωνική ανάπτυξη και συνοχή. Έμφαση έχει δοθεί στην αποκάλυψη του Α' Αρχαίου θεάτρου, που έχει αποκαλυφθεί πλήρως και αποτελεί το έμβλημα της πόλης, ενώ συνδέεται μέσω των πεζοδρόμων με τους αρχαιολογικούς χώρους του λόφου Φρουρίου. Το Β' Αρχαίο θέατρο δεν έχει αποκαλυφθεί ακόμη πλήρως, καθώς η ανατολική πάροδος βρίσκεται στο μεγαλύτερο τμήμα της κάτω από σύγχρονο δρόμο, ενώ δεν υπάρχει δίκτυο που να το συνδέει με τους λοιπούς χώρους αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. (<http://www.larissa-culturestories.gr>)

Τέλος, διαπιστώνεται ότι οι πεζόδρομοι και ποδηλατοδρόμοι της πόλης δεν σχηματίζουν ολοκληρωμένο δίκτυο και βρόγχο, αλλά είναι ελλιπείς, ασυνεχείς, περιορίζονται κυρίως στην κάλυψη του αστικού κέντρου και δεν εκτείνονται σε όλη την πόλη και τις Πολεοδομικές Ενότητες. Ακόμη, δεν επιτυγχάνουν την ένωση όλων των σημείων αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος καθώς και των σημαντικών κοινόχρηστων χώρων πρασίνου μεταξύ τους. Το Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας του Δήμου Λαρισαίων (2014) παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη πρόταση για την ανάπτυξη δικτύου κίνησης πεζών και ποδηλατοδρόμων.

Όσον αφορά τους βασικούς άξονες προσπέλασης των πεζών προς το κέντρο της πόλης, προτείνει τη συντήρηση, ανακατασκευή και επέκταση των πεζοδρόμων επί των οδών Ιωαννίνων, Ηρώων Πολυτεχνείου, Σαρίμβη, Καρδίτσης, Φαρσάλων, Βόλου, Αγίας - Σεφέρη, Σωκράτους, Γρ. Λαμπράκη, προκειμένου να συνδέσει τις γύρω περιοχές με το πολεοδομικό κέντρο και το δίκτυο πεζοδρόμων και να δημιουργήσει ροές από και προς αυτό. Στον παρακάτω πίνακα δίνονται στοιχεία για τις οδούς που προτείνεται να αξιοποιηθούν, ώστε να αποτελέσουν κύριοι άξονες ροής πεζών. Οι οδοί αποτελούν στην πλειοψηφία τους κύριους οδούς, έχοντας το ανάλογο πλάτος και επομένως καθίσταται εφικτή η διαπλάτυνση και ανακατασκευή των πεζοδρόμων κατά μήκος τους, ώστε να πληρούν τις προδιαγραφές.

Στην ίδια λογική κινείται και ο σχεδιασμός του δικτύου ποδηλατοδρόμων, το οποίο καλύπτει όλη την πόλη και διέρχεται από οδούς του κύριου οδικού δικτύου και άλλα σημεία ενδιαφέροντος, ώστε να εξυπηρετήσει τον ποδηλάτη στην καθημερινότητά του και να εντάξει το ποδήλατο και τους βιώσιμους τρόπους μετακίνησης στην φιλοσοφία της σύγχρονης πόλης. Επομένως, αξιολογώντας τις προτάσεις που παρουσιάζει το ΣΒΑΚ (2014), φαίνεται να είναι ικανοποιητικές και να πληρούν τους σκοπούς τους, καθώς τα δίκτυα πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων καλύπτουν όλες τις συνοικίες της Λάρισας και δημιουργούν ένα κλειστό "κύκλωμα" κίνησης, διευκολύνοντας σε μεγάλο βαθμό την κίνηση των κατοίκων και των επισκεπτών μέσα στην πόλη και βελτιώνοντας την εμπειρία τους.

3.5. Επιλογή κριτηρίων καταλληλότητας

Σε αυτήν την υποενότητα γίνεται μια επιλογή πέντε κριτηρίων, που θα οδηγήσουν στην τελική διαμόρφωση του πράσινου δικτύου πολιτισμού και ιστορικής μνήμης, ώστε να είναι λειτουργικό, να εξυπηρετεί τις ανάγκες των διαφορετικών χρηστών, να είναι εύκολα προσβάσιμο από όλους και να εξυπηρετεί τους σκοπούς του, για σύνδεση των κοινόχρηστων χώρων πρασίνου μεταξύ τους, προβολή και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τουριστική ανάπτυξη της πόλης.

Έχοντας λοιπόν υπόψη τη στρατηγική που αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα για την δημιουργία δικτύων πρασίνου, τους παράγοντες που επιδρούν στην επιλογή των δομικών στοιχείων του δικτύου και συνιστούν ταυτόχρονα κριτήρια επιλογής, αλλά και τον πολιτιστικό χαρακτήρα που το προτεινόμενο δίκτυο πρόκειται να έχει, γίνεται η διαλογή των εξής κριτηρίων:

3.5.1. Κριτήριο : Χρήσεις Γης

Οι χρήσεις γης καθορίζονται με απόφαση, η οποία δημοσιεύεται με ΦΕΚ για την κάθε περιοχή. Ο σχεδιασμός τους πρέπει να έχει ως πρωταρχικό στόχο την προαγωγή του δημόσιου συμφέροντος, προασπίζοντας ταυτόχρονα την δημόσια υγεία, την ασφάλεια και κοινωνική ευημερία. Οι χρήσεις γης στον αστικό και περιαστικό χώρο επιδέχονται μετασχηματισμούς, λόγω μιας σειρά σύνθετων διαδικασιών, όπως μπορεί να είναι η αστική διάχυση, η αυθαίρετη δόμηση, η εγκατάλειψη της γεωργικής γης, άλλα και λόγω των συγκρούσεων ασύμβατων χρήσεων γης. (Παπακωνσταντίνου, 2010) Παράδειγμα μεταβολής χρήσεων γης για την πόλη της Λάρισας, στο πλαίσιο αστικής ανάπλασης, αποτελεί η επαναφορά της κατοικίας και η απομάκρυνση από το κέντρο, των χρήσεων του τριτογενούς τομέα παραγωγής, που σχετίζονται με το χονδρεμπόριο, τα βαρέα οχήματα, τον θόρυβο, την ατμοσφαιρική ρύπανση και υποβάθμιση της ποιότητας ζωής. (Σταθακόπουλος, 2011) Η ενέργεια αυτή έγινε προκειμένου να αποσυμφορηθεί το κέντρο από οχλούσες και μη συμβατές με τις λοιπές χρήσεις γης και να δοθεί έμφαση στον πολιτιστικό, ψυχαγωγικό και εμπορικό χαρακτήρα του κέντρου.

Σε αυτήν την υποενότητα, θα δημιουργηθεί ένας χάρτης (βλέπε Παράρτημα) με όλες της περιοχές που έχουν επιλεγεί ως περιοχές υψηλής καταλληλότητας, ως προς την δυνατότητα τους να αλλάξουν την χρήση. Τέτοιες μεταβολές μπορεί να επέλθουν με την απομάκρυνση των στρατιωτικών εγκαταστάσεων (Αρχηγείο Τακτικής

Αεροπορίας, 1η Στρατιά, Στρατόπεδο Μπουγά, το στρατόπεδο Τεχνικού Σώματος-ΠΕΒ Λάρισας) ή μέρους αυτών, από τον αστικό χώρο και την μετατόπιση τους, στον εξωαστικό, την υπογειοποίηση του σιδηροδρομικού σταθμού και των σιδηροδρομικών συνδέσεων, με αποτέλεσμα την άρση εμποδίων που δημιουργούνται από την παρουσία του. Επίσης, υπογειοποίηση των χώρων στάθμευσης του Σταθμού των υπεραστικών ΚΤΕΛ και την αξιοποίηση των χώρων που θα απελευθερωθούν για την αύξηση των ποσοστών πρασίνου της πόλης. Την αξιοποίηση αγραιομοποίητων ή/και εγκαταλελειμμένων εκτάσεων, όπως είναι οι εκτάσεις του πρώην ΕΘΙΑΓΕ (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας) στη συνοικία του, τμήματα περιοχών εκατέρωθεν του Πηνειού ποταμού, η ζώνη κατά μήκος της Περιφερειακής οδού Τρικάλων, την οποία το ΓΠΣ την χαρακτηρίζει ως πράσινο -ελεύθερο χώρο, ο περιαστικός χώρος αλλά των λοιπών χώρων που διακόπτουν την αστική συνέχεια και την επικοινωνία μεταξύ των περιοχών της πόλης. Σημειώνεται ότι το 2016 στα πλαίσια της αξιοποίησης αδόμητων χώρων, παραχωρείται στο Δήμο Λαρισαίων, ύστερα από συμφωνία με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης έκταση 217 στρεμμάτων του πρώην ΕΘΙΑΓΕ στην συνοικία Αβέρωφ, ώστε να αξιοποιηθεί για τη δημιουργία βοτανικού κήπου, χώρων πρασίνου, Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, κ.α. (Γιάτσιος, 2017) Ακόμη, σε αυτήν τη κατηγορία μπορούν να περιέλθουν και τα δύο Ο.Τ. μεταξύ των κάθετων στην Βενιζέλου οδών Απόλλωνος και Παπαναστασίου, τα οποία χαρακτηρίζονται ως Ελεύθεροι- Κοινόχρηστοι χώροι (ΦΕΚ 523/ΑΑΠ/. 9-10-2009) και αναμένεται να γίνει η απαλλοτρίωση τους, καθώς εμποδίζουν την θέαση προς το Α' Αρχαίο Θέατρο και αποτελούν μέρος της πολιτιστικής διαδρομής προς αυτό.

3.5.2. Κριτήριο : Μικροκλίμα

Το μικροκλίμα αναφέρεται στις τοπικές κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε ένα αστικό χώρο, π.χ. σε μια πλατεία, πάρκο, γειτονιά, κ.α., οι οποίες μπορεί να παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις σε σχέση με τις επικρατούσες κλιματολογικές συνθήκες στην ευρύτερη περιοχή. Η γεωμετρία των κτιρίων, των δρόμων και η γενικότερη μορφολογία του αστικού ιστού, επηρεάζει σημαντικά αυτές τις μικροκλιματικές συνθήκες, αφού καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη σκίαση και τη ροή του ατμοσφαιρικού αέρα ανάμεσα στα κτίρια. Έτσι, με τον κατάλληλο πολεοδομικό σχεδιασμό και ειδικότερα με την σωστή επιλογή των οδών που θα συνθέσουν το δίκτυο πρασίνου, δύναται να μεταβάλλουμε το αστικό μικροκλίμα. Η ταχύτητα και η κατεύθυνση του αέρα είναι ανάμεσα στα στοιχεία που επηρεάζουν το αστικό μικροκλίμα. (Μάρα, 2014) Είναι από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζει τις συνθήκες άνεσης των πεζών σε ανοιχτούς χώρους. Οι οδοί που είναι παράλληλοι στην κυρίαρχη κατεύθυνση του ανέμου επιτρέπουν σε μεγαλύτερο βαθμό να διέλθει ο άνεμος μέσα από τον αστικό ιστό, αυξάνοντας έτσι την απαγωγή της θερμότητας, παρέχοντας δροσισμό, περιορίζοντας φαινόμενα, όπως αυτό της θερμικής νησίδας (διαφορά στην θερμοκρασία του ανέμου μεταξύ περιοχών εντός της πόλης) και βελτιώνοντας το μικροκλίμα της περιοχής. (Καρακούνος, 2013) Ακόμη, σε συνδυασμό με την παρουσία βλάστησης στις οδούς παρέχεται προστασία από τον ήλιο κατά τους θερινούς μήνες, αλλά και από τον έντονο άνεμο τους φθινοπωρινούς και χειμερινούς μήνες, αφού τα κλαδιά και τα φυλλώματα επιβραδύνουν την ταχύτητα με την οποία κινείται.

Στην περίπτωση της Λάρισας η ετήσια επικρατούσα κατεύθυνση του ανέμου είναι ανατολική, σύμφωνα με στοιχεία που δόθηκαν από την ΕΜΥ για το έτος 2016. Επομένως, θα δημιουργηθεί ένας χάρτης (βλέπε Παράρτημα), ο οποίος θα τονίζει τις οδούς παράλληλες στον ανατολικό άνεμο (με απόκλιση έως $\pm 3^\circ$), οι οποίες εξασφαλίζουν καλύτερο μικροκλίμα και επομένως θα ήταν ιδανικές να αποτελέσουν τμήμα ενός δικτύου πρασίνου, με πολιτιστικό και ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Επίσης, στο χάρτη οριοθετούνται οι περιοχές, στις οποίες δεν διέρχεται ο ανατολικός άνεμος και επομένως δεν δροσίζονται επαρκώς κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Στις Π.Ε που αντιστοιχούν στο πυκνοδομημένο κέντρο της Λάρισας, είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν πυκνότερες συνδέσεις για την καλύτερη εξυπηρέτηση των χρηστών και να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση και προτεραιότητα κατά τον σχεδιασμό των

πράσινων δικτύων πολιτισμού και ιστορικής μνήμης. Αυτό απαιτείται εξαιτίας του φαινομένου της αστικής θερμικής νησίδας, που χαρακτηρίζεται από υψηλές θερμοκρασίες του ατμοσφαιρικού αέρα του πυκνοδομημένου αστικού ιστού και των επιφανειών, λόγω έντονης απορρόφησης θερμότητας από τα υλικά των κτιρίων (μεγάλη θερμοχωρητικότητα υλικών), απορρόφησης ηλιακής ακτινοβολίας από τους δρόμους (μικρή ανακλαστικότητα), εκπομπή θερμότητας από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες, έλλειψη χώρων πρασίνου, κ.α. (Ζησοπούλου & Καζδαγλής, 2011)

3.5.3. Κριτήριο: Πυκνότητα στοιχείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Η παρουσία στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς σε μια περιοχή, αποτελεί βασικό πυλώνα για την ανάπτυξη της, καθώς διαδραματίζει σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό ρόλο, αφού συμβάλλει θετικά στην απασχόληση των κατοίκων, στην αύξηση των επενδύσεων στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης, στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, στην αναγνωρισιμότητα της περιοχής, στην κατοχύρωση της "μοναδικότητάς" της, κ.α. Ο πολιτισμός πέρα των παραπάνω ωφελειών, συνιστά σημαντικό παράγοντα γνώσης, αφού είναι εργαλείο πολυδιάστατης ερμηνείας του παρελθόντος, αλλά και παράγοντας κοινωνικής συνοχής και ενσωμάτωσης, διότι προάγει τον σεβασμό για τη διαφορετικότητα, τονώνει το αίσθημα της "κοινότητας", την αλληλεγγύη, τη συνείδηση και την υπερηφάνεια για τον τόπο. Συνεπώς, η αξιοποίηση του πολιτιστικού αποθέματος, η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού και καινοτόμων δράσεων σε μια περιοχή, προς την κατεύθυνση της αειφορικής διαχείρισης και ανάπτυξης των πόρων, αποτελεί αναπτυξιακή στρατηγική, που δίνει ώθηση στην οικονομική μεγέθυνση του τόπου. Ωστόσο, η πόλη ως "υποδοχέας" πολιτισμού πρέπει να διαθέτει ένα δίκτυο υπηρεσιών, που να μπορεί να εξυπηρετεί τον όγκο των κατοίκων και των επισκεπτών της, να εξασφαλίζει επαρκείς και ικανοποιητικές συνδέσεις μέσω ολοκληρωμένων δικτύων πεζοδρόμων-ποδηλατοδρόμων προκειμένου να επιτυγχάνεται η πρόσβαση, συμμετοχή και θέαση του τουριστικού προϊόντος.

Το παρακάτω μητρώο καταγράφει το πλήθος των στοιχείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς που υπάγεται σε κάθε Πολεοδομική Ενότητα της Λάρισας. Σκοπός αυτής της ενέργειας, είναι να δοθεί προτεραιότητα στις περιοχές που εμφανίζουν την μεγαλύτερη πυκνότητα στα εν λόγω στοιχεία, όσον αφορά την ανάδειξη της αρχαιολογικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, των μνημείων, των μουσειακών

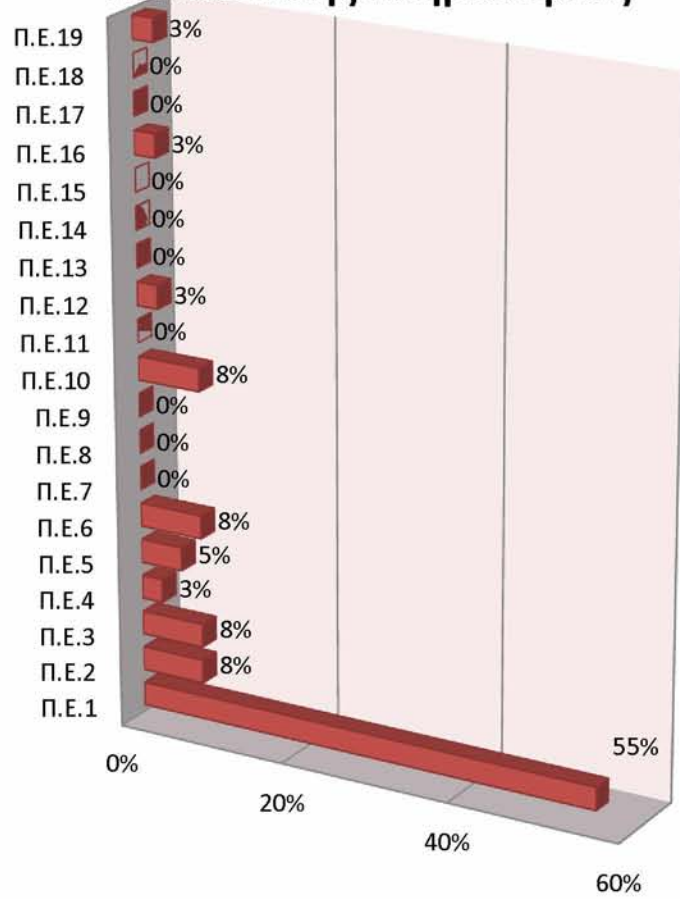
χώρων και των λοιπών χώρων πολιτισμού. Ο κατάλληλος σχεδιασμός των δικτύων κίνησης και ροής των πεζών και η διαμόρφωση του αστικού περιβάλλοντος (βιοκλιματικός σχεδιασμός, παρουσία πρασίνου) είναι κύρια ζητήματα, που συμβάλλουν στην παροχή καλύτερης εμπειρίας. Έτσι λοιπόν, με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από τον πίνακα και το γράφημα, προκύπτει ότι η Π.Ε.1 που αντιστοιχεί στο Κέντρο- Άγιος Αχίλλειος κατέχει το 55% των στοιχείων πολιτισμού της πόλης και στην συνέχεια ακολουθούν με ποσοστό 8% οι Π.Ε.2, Π.Ε.3, Π.Ε.6 και Π.Ε.10. Τα στοιχεία αυτά απεικονίζονται σε χάρτη, ο οποίος παρατίθεται στο Παράρτημα.

Πολεοδομική Ενότητα (Π.Ε.)	Περιγραφή Περιοχής	Αριθμός στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς (πλήθος)	Ποσοστό που καταλαμβάνει η κάθε Π.Ε. (%)
1	Κέντρο – Αγ. Αχίλλειος	22	55%
2	Αμπελόκηποι	3	8%
3	Αγ. Σαράντα - Λαχανόκηποι	3	8%
4	Αγ. Νικόλαος	1	3%
5	Αγ. Αθανάσιος	2	5%
6	Ιπποκράτης	3	8%
7	Ν. Σμύρνη	0	0%
8	Λαχανόκηποι – Αγ. Γεώργιος	0	0%
9	στο νότιο ανατολικό άκρο της πόλης, μεταξύ της Π.Ε.Ο. και της Ε.Ο. Λάρισας – Βόλου	0	0%
10	Περιοχή Σταθμού – Χαραυγή	3	8%
11	Ανθούπολη - Νεράιδα	0	0%
12	Στρατόπεδο Σαρίμπεη	1	3%
13	Φιλιππούπολη	0	0%
14	Πυροβολικά	0	0%
15	Ν. Πολιτεία - Ηπειρώτικα	0	0%
16	Νεάπολη	1	3%
17	Αγ. Θωμάς – Λειβαδάκι - Φιλιππούπολη	0	0%
18	Αβέρωφ	0	0%
19	στο νοτιοδυτικό άκρο της πόλης, νότια της περιφερειακής οδού Τρικάλων	1	3%
Σύνολο		40	100%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πυκνότητα στοιχείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.5.4. Κριτήριο: Πολεοδομική Πυκνότητα

Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (Γ.Π.Σ) εργαλείο του πολεοδομικού σχεδιασμού, που συντάσσεται και αφορά οικισμούς με πληθυσμό άνω των 2000 κατοίκων, αποτελείται από τους απαραίτητους χάρτες, σχέδια, διαγράμματα και κείμενα, ώστε να περιέχει όλα τα απαραίτητα στοιχεία και πληροφορίες και για την εκάστοτε περιοχή. Τέτοια στοιχεία είναι τα όρια των πολεοδομικών ενοτήτων, η γενική εκτίμηση των αναγκών των Π.Ε σε κοινόχρηστους χώρους, κοινωφελείς εξυπηρετήσεις, οικιστικούς υποδοχείς, η γενική πρόταση πολεοδομικής οργάνωσης και ανάπτυξης της περιοχής, καθώς και οι όροι και οι προϋποθέσεις, με τις οποίες θα υλοποιηθούν (χρήσεις γης, συντελεστής δόμησης, πυκνότητα, κ.α.). Γενικότερα ισχύει ότι ο συντελεστής δόμησης που ορίζεται για μια περιοχή από την Πολεοδομική Μελέτη, δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 0,8. (Ν.2508/1997)

Η πολεοδόμηση ενός οικισμού σύμφωνα με τον Ν.2508/1997 γίνεται συνήθως κατά οργανικές Π.Ε., το μέγεθος και τα όρια των οποίων καθορίζονται από το Γ.Π.Σ με βασικό κριτήριο την εξασφάλιση της καλύτερης οργάνωσης των περιοχών κατοικίας, των λοιπών γενικών χρήσεων και των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται εντός της πόλης, την εξυπηρέτηση των στεγαστικών αναγκών των κατοίκων, καθώς και των αναγκών απόκτησης γης για κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους και χώρους πρασίνου. Ο μέσος συντελεστής δόμησης αφορά και υπολογίζεται για το σύνολο των οικοδομήσιμων εκτάσεων που καταλαμβάνονται από τα οικοδομικά τετράγωνα μιας πολεοδομικής ενότητας (Π.Ε.) ή τμήματος, ενώ ακόμη καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα αναπτυχθεί και θα διαμορφωθεί μια Π.Ε. Επομένως, ο συντελεστής δόμησης αποτελεί σημαντικό κριτήριο για την αξιολόγηση της πολεοδομικής πυκνότητας μιας περιοχής, καθώς επηρεάζει την πυκνότητα, την αστική φυσιογνωμία και την πορεία ανάπτυξης της. Ο συντελεστής δόμησης διακρίνεται σε επιτρεπόμενο και υλοποιημένο ή υλοποιούμενο. (Πολύζος & Καραμήτσιου, 2010) Το Γ.Π.Σ της Λάρισας (ΓΠΣ Λάρισας- Στάδιο Β1, 2007) ορίζει για τις περιοχές εντός του οικιστικού ιστού συντελεστή δόμησης 0,8. Επιπλέον, προτείνει την μείωση του μέσου συντελεστή δόμησης ανά Π.Ε. ως εξής:

Π.Ε	Συνολική έκταση (Ha)	Υλοποιημένος Μέσος Σ.Δ	Υλοποιούμενος Μέσος Σ.Δ.
Π.Ε.1	41,7	2,3	2

Π.Ε.2	37	1,4	1,2
Π.Ε.3	141,3	1,3	1,1
Π.Ε.4	69,7	2,5	2,1
Π.Ε.5	63,5	2	1,7
Π.Ε.6	88,1	1	1
Π.Ε.7	74,6	1	1
Π.Ε.8	126,1	1	1
Π.Ε.9	104,8	1,2	1,2
Π.Ε.10	112,6	1,3	1,2
Π.Ε.11	171,8	1,1	1
Π.Ε.12	55	-	-
Π.Ε.13	63,9	1,2	1,1
Π.Ε.14	85,5	1	1
Π.Ε.15	161,3	1	1
Π.Ε.16	106,1	1,3	1,2
Π.Ε.17	117,2	1,2	1,1
Π.Ε.18	185,1	0,9	0,9
Π.Ε.19	381,7	0,6	0,6

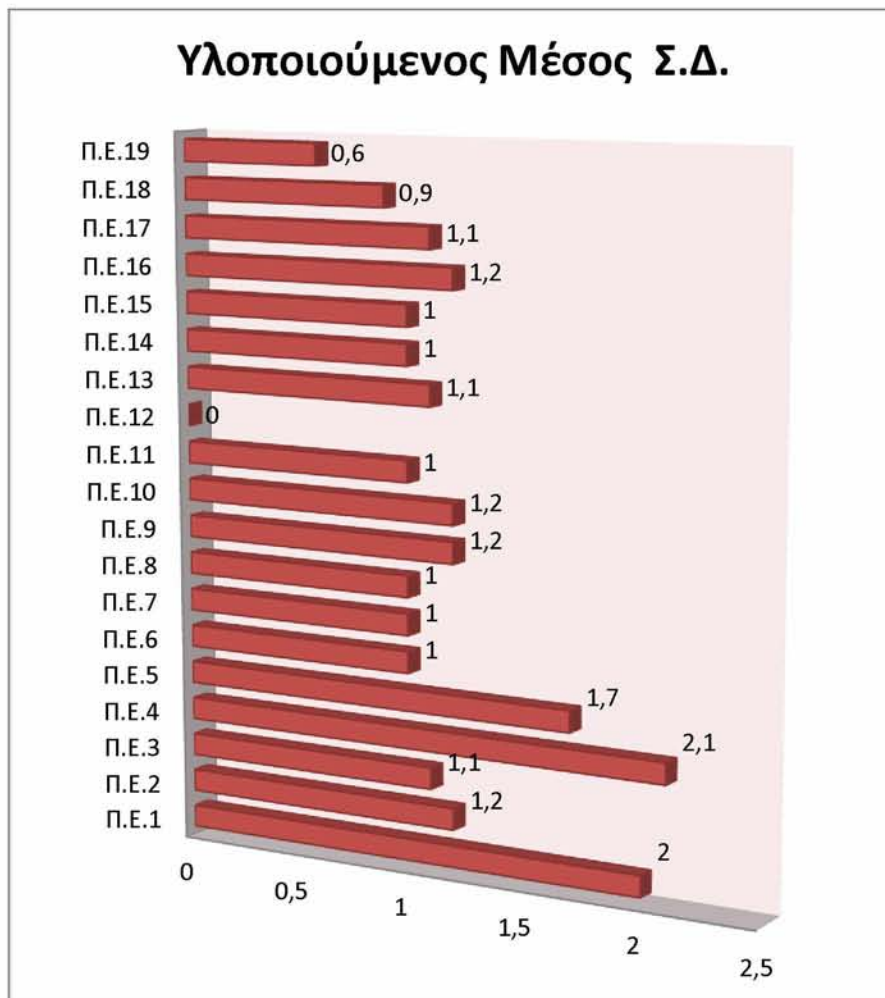
Πηγή: Γ.Π.Σ. Λάρισα- Στάδιο Β1, Ιδία επεξεργασία

Ο μέσος συντελεστής δόμησης με βάση το εύρος των τιμών που λαμβάνει μπορεί να διακριθεί σε τρεις κλάσεις και η πολεοδομική πυκνότητα της αντίστοιχης περιοχής να μπορεί χαρακτηριστεί ως χαμηλή, μέτρια ή υψηλή ανάλογα με την εν λόγω τιμή. Στον παρακάτω πίνακα γίνεται αντιστοίχιση των Π.Ε στις κλάσεις και χαρακτηρισμός τους, με μέτρο την τιμή του υλοποιούμενου μέσου συντελεστή δόμησης, με την υπόθεση ότι οι προτάσεις του Γ.Π.Σ Λάρισα για τον μέσο Σ.Δ θα πραγματοποιηθούν εντός του μακροπρόθεσμου χρονικού ορίζοντα των δεκαπέντε ετών που θέτει. Ακόμη, με βάση τις κλάσεις που έχουν προκύψει δημιουργείται χάρτης που διαφοροποιεί τις Π.Ε βάσει του υλοποιούμενου μέσου Σ.Δ (βλέπε Παράρτημα).

Υλοποιούμενος Μέσος Σ.Δ		
Κλάσεις	Χαρακτηρισμός πυκνότητας Π.Ε.	Π.Ε.
[0, 1)	χαμηλή	12,18,19
[1, 2)	μέτρια	2,3,5,6,7,8,9,10,11,13,14,15,16,17
2+	υψηλή	1,4

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Από τον πίνακα διαπιστώνεται ότι οι Π.Ε.1 (Κέντρο - Άγιος Αχίλλειος) και Π.Ε.4 (Άγιος Νικόλαος) που αντιστοιχούν σε περιοχές του κεντρικού αστικού ιστού, έχουν την μεγαλύτερη πολεοδομική πυκνότητα και συνεπώς την μεγαλύτερη επιβάρυνση, για αυτό πρέπει να δοθεί έμφαση και προτεραιότητα, ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή ανάπτυξη των περιοχών και εξυγίανση των προβλημάτων που ενέχουν. Επιπλέον, οι περιοχές αυτές εφόσον χαρακτηρίζονται ως "κεντρικές" έχουν μεγαλύτερες ανάγκες σε αστικές συνδέσεις, προκειμένου να είναι εύκολα προσπελάσιμες και να επικοινωνούν με τα υπόλοιπα τμήματα της πόλης. Επιπρόσθετα, όπως διαπιστώθηκε οι δύο Π.Ε συγκεντρώνουν το 58 % των στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης και επομένως κρίνεται αναγκαία η ανάδειξη και η προβολή τους. Σε συνδυασμό με την έντονη δόμηση, επιθυμητή είναι η δημιουργία εκτεταμένου πράσινου δικτύου πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων που θα συνιστούν ένα πολιτιστικό δίκτυο με ποικίλες συνδέσεις.

3.5.5. Κριτήριο: Κατάλληλότητα Συνδετικών Διαδρομών

Τα δίκτυα μετακίνησης παίζουν καθοριστικό ρόλο στην καθημερινή ζωή των κατοίκων και στην εξυπηρέτηση των αναγκών τους για μετακινήσεις τόσο εντός όσο και εκτός της πόλης, γεγονός που επιβάλλει η εξέλιξη και αύξηση των κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων στα αστικά κέντρα, καθώς και η δικτύωση μεταξύ των πόλεων και η ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και συνέργειας. Το οδικό δίκτυο της Λάρισας αποτελείται από τις περιφερειακές οδούς, τις βασικές/κύριες οδούς του οδικού δικτύου, τις οδούς ήπιας κυκλοφορίας και τις τοπικές οδούς. Τα δίκτυα μετακίνησης τα οποία λειτουργούν συμπληρωματικά ή/και εναλλακτικά του οδικού δικτύου είναι πεζόδρομοι και οι ποδηλατοδρόμοι, που αποτελούν μέσα σταθερής τροχιάς.

Επομένως, σε αυτήν την υποενότητα θα δημιουργηθεί ένας χάρτης (βλέπε Παράρτημα) που θα περιλαμβάνει τα δίκτυα μετακίνησης που είναι κατάλληλα, ώστε να αποτελέσουν τμήματα του πράσινου δικτύου πολιτισμού, διασφαλίζοντας πυκνότερες συνδέσεις που θα καλύπτουν τον αστικό ιστό και θα επιτρέπουν την εύκολη και γρήγορη πρόσβαση στα σημεία ενδιαφέροντος (χώροι πολιτισμού, κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου, κ.α.), χωρίς ασυνέχειες και εμπόδια. Κατάλληλα δίκτυα αποτελούν οι υφιστάμενοι πεζόδρομοι και ποδηλατοδρόμοι, στους οποίους θα στηριχθεί σε μεγάλο βαθμό ο σχεδιασμός του δικτύου, οι κύριοι οδικοί άξονες και περιφερειακοί οδοί που έχουν έντονη κυκλοφοριακή ροή και "φόρτο", αφού εξυπηρετούν σε καθημερινή βάση μεγάλο αριθμό μετακινήσεων, που έχουν ως σκοπό την εργασία, το εμπόριο, την αναψυχή, κ.α. Οι βασικές αρτηρίες και περιφερειακοί οδοί, λόγω των γεωμετρικών χαρακτηριστικών τους μπορούν να αναδιαμορφωθούν και να αποτελέσουν τμήμα του πράσινου δικτύου πολιτισμού, με την φύτευση δεντροστοιχιών, την δημιουργία νησίδων για την κίνηση πεζών/ποδηλάτων κατά μήκος των οδών, την διαπλάτυνση των πεζοδρομίων, όπου και αν υπάρχει ανάγκη και την πραγματοποίηση έργων βελτίωσης και επισκευής. Ακόμη, οι σιδηροδρομικοί άξονες Αθηνών - Θεσσαλονίκης και Λάρισας- Βόλου διατρέχουν την πόλη και είναι άξονες κινήσεις που εκατέρωθεν τους, θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν διαμορφώσεις προκειμένου να σχηματιστούν συνδετικές διαδρομές που θα μετέχουν στο πράσινο δίκτυο πολιτισμού.

3.6. Σύνθεση τελικού χάρτη Πράσινου Δικτύου Πολιτισμού και Ιστορικής μνήμης

Σε αυτό το στάδιο λαμβάνοντας υπόψη την καταγραφή των χρήσεων γης και αξιολογώντας τα κριτήρια καταλληλότητας που αναπτύχθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, πρόκειται να γίνει η σύνθεση του τελικού χάρτη (βλέπε τέλος Παραρτήματος), που θα απεικονίζει το προτεινόμενο πράσινο δίκτυο πολιτισμού.

Συνδυάζοντας τους παραπάνω χάρτες, οι νέοι χώροι πρασίνου που προκύπτουν αποτελούνται από τους υφιστάμενους κοινόχρηστους χώρους πρασίνου και από τις προτεινόμενες περιοχές υψηλής καταλληλότητας για να αποτελέσουν χώρους πρασίνου, εφόσον προηγηθεί αλλαγή στην χρήση γης. Επομένως, στον τελικό χάρτη επιλέγονται να προστεθούν οι νέοι χώροι πρασίνου και οι κύριοι άξονες κίνησης - πράσινες διαδρομές που τις συνδέουν. Σκοπός της σύνδεσης των περιοχών πρασίνου είναι η δημιουργία ενός εκτεταμένου πράσινου δικτύου που θα βελτιώσει το αστικό μικροκλίμα, αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι των μετακινήσεων των χρηστών του και συμβάλλοντας στη αειφορική αστική κινητικότητα.

Προστίθενται επίσης στον τελικό χάρτη, οι χώροι αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, τα διατηρητέα κτίρια αρχιτεκτονικού και ιστορικού ενδιαφέροντος αλλά και τα χωρικά σύνολα που έχουν ανακηρυχτεί ως διατηρητέα, οι χώροι πολιτισμού και τα σημαντικότερα μνημεία, δημιουργώντας έτσι ένα δίκτυο πολιτισμού και ιστορικής μνήμης με κοινωνικό και πολιτιστικό χαρακτήρα, που θα μετέχει στην ανάδειξη της πόλης και στην τουριστική ανάπτυξη της.

Τα δύο αυτά δίκτυα θα συνδέονται μεταξύ τους, δημιουργώντας βρόγχο, γεφυρώνοντας τις περιοχές πρασίνου και τις περιοχές πολιτιστικού ενδιαφέροντος μεταξύ τους, αλλά και με τις Πολεοδομικές Ενότητες της πόλης και φυσικά με το αστικό κέντρο. Βασικά κριτήρια και παράμετροι στην επιλογή των αξόνων-διαδρομών του συνολικού δικτύου πολιτισμού και πρασίνου, είναι τα εξής:

1. **Το κριτήριο του μικροκλίματος**, καθώς προτιμώνται οι δρόμοι που είναι παράλληλοι στην κυρίαρχη κατεύθυνση του ανέμου, που είναι η ανατολική (βάση στοιχείων που παραχωρήθηκαν από την ΕΜΥ για το έτος 2016), ώστε οι δρόμοι ως τμήματα του δικτύου, να δροσιζονται επαρκώς κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και να δημιουργούν ένα ευχάριστο μικροκλίμα, βελτιώνοντας σημαντικά την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος και συνεπώς τις συνθήκες διαβίωσης.

2. Στον σχεδιασμό του δικτύου και στην πυκνότητα των συνδέσεων του, συνυπολογίζεται και η **πυκνότητα στοιχείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς**, καθώς στις Πολεοδομικές Ενότητες με μεγαλύτερα ποσοστά πολιτιστικών στοιχείων (η Π.Ε.1 κατέχει το 55% και αντιστοιχεί στο Κέντρο- Άγιος Αχίλλειος) είναι αναγκαίο οι συνδέσεις να είναι περισσότερες, ώστε να υπάρχει άμεση και εύκολη πρόσβαση στους παραπάνω χώρους, αλλά και για να επιτυγχάνεται η καλύτερη ανάδειξη και προβολή τους.
3. Το **κριτήριο Πολεοδομική Πυκνότητα** συντελεί και αυτό στον τελικό σχεδιασμό του δικτύου. Καθώς, όπως στις περιοχές με υψηλή Πυκνότητα Πολιτιστικών στοιχείων, έτσι και στις περιοχές με υψηλή Πολεοδομική Πυκνότητα, που αντιστοιχούν στην Π.Ε.1 (Κέντρο - Άγιος Αχίλλειος) και Π.Ε.4 (Άγιος Νικόλαος), οι συνδέσεις του πράσινου δικτύου πολιτισμού και ιστορικής μνήμης είναι επιθυμητό να είναι πυκνότερες. Αυτό επιδιώκεται για την εξυγίανση των προβλημάτων που προκύπτουν από την έντονη δόμηση, αλλά και για την βελτίωση της εικόνας του "γκρίζου" αστικού περιβάλλοντος, με την αύξηση της παρουσίας του πρασίνου, με θετικές συνέπειες στην υγεία των χρηστών (ψυχική & σωματική).

Ακόμη, εκτός από το πράσινο δίκτυο ροής πεζών με πολιτιστικό χαρακτήρα που προτείνεται να υλοποιηθεί, γίνεται πρόταση και για την ανάπτυξη δικτύου ποδηλατοδρόμου στηριζόμενοι στις ήδη υπάρχουσες ποδηλατο-διαδρομές. Σκοπός είναι η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου δικτύου που σχηματίζει βρόγχο και επιτρέπει την προσέγγιση όλων των Πολεοδομικών Ενοτήτων με ποδήλατο, διασφαλίζοντας την άνετη και ασφαλή κίνηση των χρηστών, σε ένα περιβάλλον που πλαισιώνεται με την παρουσία πρασίνου.

3.7. Ανάλυση των προτάσεων και συμπεράσματα ως προς το Πράσινο Δίκτυο Πολιτισμού και Ιστορικής μνήμης

Σκοπός της υλοποίησης του πράσινου δικτύου πολιτισμού στην πόλη της Λάρισας είναι αφενός η διατήρηση και ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός του αστικού και περιαστικού πρασίνου, η αναδιαμόρφωση των αστικών χώρων, αλλά και των υφιστάμενων κοινόχρηστων χώρων πρασίνου, με τέτοιο τρόπο ώστε να συνιστούν ένα κλειστό σύστημα, να αποφορτίζουν τις πυκνοκατοικημένες περιοχές της πόλης, να βελτιώνουν τις περιβαλλοντικές λειτουργίες (αστικό κλίμα, προστασία της φύσης, βιοποικιλότητα, κ.α.) και την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Αφετέρου, το προτεινόμενο δίκτυο, το οποίο έχει πολιτιστικό χαρακτήρα έχει ως στόχο να διαμορφώσει την εικόνα της πόλης, να αναδείξει μέσα από διαδρομές- περιηγήσεις - περιπάτους τους χώρους αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος, τα διατηρητέα κτίρια και χωρικά σύνολα, τα σημαντικότερα μνημεία της πόλης, αλλά και τις σύγχρονες υποδομές πολιτισμού (μουσεία, ωδεία, θέατρα, βιβλιοθήκες, κ.α.), προσελκύοντας και προκαλώντας το ενδιαφέρον όχι μόνο των επισκεπτών, αλλά και των κατοίκων.

Πιο συγκεκριμένα το πράσινο δίκτυο πολιτισμού προτείνει την οργάνωση και αναδιαμόρφωση των εκτάσεων που είναι υψηλής καταλληλότητας για να αποτελέσουν χώροι πρασίνου, εφόσον προηγηθεί αλλαγή στην χρήση τους και την ένωση τους με τους υφιστάμενους χώρους πρασίνου μέσω των προτεινόμενων διαδρομών, επηρεάζοντας θετικά και σημαντικά τις μικροκλιματικές συνθήκες της πόλης. Ακόμη, οι κύριοι άξονες του δικτύου λειτουργούν ως συνδυετικές ζώνες και στοχεύουν στην ένωση του αστικού και περιαστικού πρασίνου, φέρνοντας σε επαφή το πυκνοδομημένο κέντρο με τον περιαστικό χώρο. Πρέπει να τονιστεί, όπως αναφέρεται από τον Σπανό (2017), ότι οι πράσινες διαδρομές, που ακολουθούν κύριους δομικούς άξονες (π.χ. οδοί ταχείας κυκλοφορίας ή περιφερειακοί οδοί) εκτελούν σημαντικές περιβαλλοντικές λειτουργίες, καθώς ενεργούν σαν βιότοποι διαφορετικών ειδών φυτών και ζώων και συμβάλλουν στην διατήρηση και αύξηση της βιοποικιλότητας στις πόλεις. Έτσι, προτείνεται η δημιουργία ζώνης πρασίνου περιμετρικά της πόλης και κατά μήκος των περιφερειακών οδών, η οποία θα έχει τον χαρακτήρα οικολογικού διαδρόμου, θα βελτιώνει τις περιβαλλοντικές συνθήκες των συνοικιών που γειτνιάζουν, δημιουργώντας ένα "τείχος" προστασίας από τις οχλήσεις που δέχονται από τις πολυσύχναστες οδούς και παρέχοντας ανεμοπροστασία,

ηχοπροστασία και καλύτερη ποιότητα ατμοσφαιρικού αέρα (συγκράτηση σκόνης). Σύμφωνα με την Μανουσάκη (2010) για την προστασία από τον έντονο άνεμο σε όλο το ύψος συνίσταται ο συνδυασμός διαφορετικών ειδών βλάστησης (δέντρα, θάμνοι).

Επιπλέον, μέσω του δικτύου επιδιώκεται ο Πηνειός ποταμός να ενσωματωθεί στον αστικό ιστό, αποτελώντας έτσι σημαντικό στοιχείο της ταυτότητας της πόλης και κομμάτι της καθημερινής ζωής των κατοίκων και όχι φυσικό όριο, που εμποδίζει την ανάπτυξη και δημιουργεί ασυνέχειες. Για αυτό λοιπόν και για την εξυγίανση της περιοχής και την αισθητική αναβάθμιση τους περιβάλλοντος της προς όφελος των κατοίκων (κοινωνικό και οικονομικό), προτείνονται ως προέκταση των υφιστάμενων διαδρομών στο βορειοδυτικό τμήμα της πόλης, μονοπάτια- άξονες κίνησης πεζών και ποδηλάτων, σε μεγάλο μήκος του ποταμού. Επίσης, προτείνεται η ανάπλαση και δημιουργία χώρων πρασίνου εκατέρωθεν των όχθων, διαμορφώνοντας ένα τοπίο κατάλληλο για περίπατο, ποδηλασία, άθληση, υπαίθριες εκδηλώσεις, αναψυχή και ψυχαγωγία.

Στη συνέχεια, **το δίκτυο με τις συνδέσεις του, εξασφαλίζει την ομαλή μετάβαση τόσο του Πηνειού ποταμού και των διαμορφωμένων πράσινων χώρων κατά μήκος του, όσο και των λοιπών κοινόχρηστων χώρων πρασίνου που κατανέμονται διάσπαρτα στον ιστό, με τους αρχαιολογικούς χώρους και τις μονάδες πολιτισμού της πόλης, που συγκεντρώνονται στο εμπορικό κέντρο.** Μέσω λοιπόν του δικτύου, συνδέονται τα κέντρα αναψυχής και πολιτισμού της πόλης (clusters), με χώρους πρασίνου, πλατείες και πάρκα, δημιουργώντας έτσι ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαδρομών, που διατρέχει το σύνολο της πόλης και σχηματίζει βρόγχο.

Ειδικότερα, όπως προαναφέρθηκε προτείνεται η αλλαγή χρήση γης ορισμένων εκτάσεων και η επανένταξη τους στον αστικό ιστό, με την μετατροπή τους είτε σε χώρους πολιτισμού και αναψυχής, είτε σε χώρους πρασίνου, προκειμένου να δώσουν πνοή και ώθηση στην ανάπτυξη περιοχών και συνοικιών που είναι αποκομμένες ή/ και παρουσιάζουν έλλειψη σε υποδομές και υπαίθριους χώρους πρασίνου.

Επομένως, προτείνεται η απομάκρυνση των στρατιωτικών εγκαταστάσεων από τον αστικό ιστό, με αποτέλεσμα την δημιουργία ελεύθερων χώρων προς επανάχρηση, οι οποίοι αποτελούν εκτάσεις με άμεση γειτνίαση με το δομημένο αστικό περιβάλλον και για αυτό είναι αναγκαίο να ενταχθούν ομαλά στην πόλη, όντας αποδεκτοί από το σύνολο των χρηστών. Οι εκτάσεις αυτές προτείνεται να αξιοποιηθούν ως κοινωφελείς ή κοινόχρηστοι χώροι, για την κάλυψη των ολοένα αυξανόμενων αναγκών των

κατοίκων (αύξηση πληθυσμού) και των ελλείψεων που έχει η κάθε περιοχή ως προς πολιτιστικές εγκαταστάσεις, κοινωνικές υποδομές, αστικό πράσινο, αλλά και χρήσεις υπερτοπικής σημασίας, που έχουν σημαντικές προοπτικές οικονομικής απόδοσης για την πόλη. Στην ίδια λογική κινείται και η πρόταση για αξιοποίηση των εγκαταλελειμμένων εκτάσεων του πρώην ΕΘΙΑΓΕ (Π.Ε. 18), που παραχωρήθηκαν πρόσφατα (το 2016) στο Δήμο Λαρισαίων από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης. Ανάμεσα στις επικρατέστερες προτάσεις που ειπώθηκαν για την επανάχρηση του και υιοθετούνται από την παρούσα εργασία, ήταν η δημιουργία βοτανικού κήπου, χώρων πράσινου και Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ενώ άτυπα προτάθηκε από τον δήμαρχο κ. Καλογιάννη η διαμόρφωση του χώρου σε συνεδριακό κέντρο που θα φιλοξενεί συνέδρια και εκθέσεις, κάτι που εκλείπει από την πόλη και θα συνέβαλλε σημαντικά στην προσέλκυση συνεδριακού τουρισμού και στην τόνωση της τοπικής οικονομίας. (<http://www.larissanet.gr/2018/01/13/larisa-synedriako-kentro-ston-choro-tou-ethiage/>)

Όσον αφορά την παρουσία **των σιδηροτροχιών που διασχίζουν την πόλη** διαχωρίζοντας την, επιδιώκεται η άμβλυση των παραπάνω ανεπιθύμητων επιδράσεων που διακόπτουν την συνέχεια του αστικού ιστού, με τη δημιουργία εκτεταμένης ζώνης πρασίνου κατά μήκος τους, που θα αποτελεί χώρο περιπάτου, ποδηλασίας, αναψυχής και άθλησης, αναβαθμίζοντας το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων των γύρω περιοχών, βελτιώνοντας το μικροκλίμα και διαφυλάσσοντας τα τοπικά αστικά οικοσυστήματα.

Ανακεφαλαιώνοντας λοιπόν, η δημιουργία του πράσινου δικτύου πολιτισμού και ιστορικής μνήμης, πραγματοποιείται μέσω της σύνδεσης των μεμονωμένων τμημάτων πρασίνου που είτε ήδη υπάρχουν, είτε προτείνονται, καθώς και των χώρων πολιτισμού, ιστορικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, χρησιμοποιώντας γραμμικά στοιχεία βλάστησης και γραμμικές μορφές πρασίνου (μονοπάτια, πράσινες διάδρομοι, ζώνες πρασίνου, πράσινα μονοπάτια κατά μήκος των οδών ταχείας κυκλοφορίας, κ.α.). Το πράσινο δίκτυο πολιτισμού αποτελείται από:

- **το κύριο δίκτυο, το οποίο συνίσταται από δεντροφυτεμένες διαδρομές κίνησης πεζών** κατά μήκος των οδών ταχείας κυκλοφορίας, που ενώνουν τους χώρους πρασίνου και πολιτισμού μεταξύ τους
- **τις ζώνες πρασίνου που καλύπτουν την περιαστική ζώνη**

- **τις γραμμικές ζώνες βλάστησης** που αναπτύσσονται γραμμικά των σιδηροδρομικών γραμμών, ιδανικές για την κίνηση πεζών και ποδηλάτων
- **τα υδάτινα γραμμικά στοιχεία πράσινου** κατά μήκος του Πηνειού ποταμού για την διέλευση πεζών και ποδηλάτων
- **το υφιστάμενο και προτεινόμενο δίκτυο πεζοδρόμων**, το οποίο γεφυρώνει τα σημαντικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και προσεγγίζει τους χώρους πρασίνου
- **το υφιστάμενο και προτεινόμενο δίκτυο ποδηλατοδρόμων**

Οι επιλογή των κύριων αξόνων του πράσινου δικτύου πολιτισμού, έγινε λαμβάνοντας ως βασική παράμετρο την παραλληλία των οδών στην κατεύθυνση του κυρίαρχου ανέμου, του ανατολικού. Επομένως, στο μέτρο του εφικτού επιλέχθηκαν οδοί, ώστε να ικανοποιείται η παραπάνω συνθήκη και να δροσιζονται επαρκώς κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, βελτιώνοντας τις περιβαλλοντικές συνθήκες της πόλης.

Πρέπει να τονιστεί ότι ο τρόπος χωροθέτησης του αστικού πρασίνου και η επιλογή του είδους φύτευσης επηρεάζει σημαντικά τις μικροκλιματικές συνθήκες. Έτσι λοιπόν, στην επιλογή των φυτών είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι ιδιότητες τους και ο ρυθμός αύξησής τους, οι απαιτήσεις σε θερμοκρασία, έδαφος, νερό, φως, καθώς και η αντοχή τους στον άνεμο και τις δυσμενείς συνθήκες. (Τσαλικίδης, 2008)

Συμπερασματικά, η Λάρισα αποτελεί μια πόλη με έντονο πολιτιστικό χαρακτήρα, ενώ δομικά στοιχεία της ταυτότητάς της συνιστούν η πολιτιστική κληρονομία της (αρχαιολογικοί - ιστορικοί χώροι, διατηρητέα κτίρια αρχιτεκτονικού-ιστορικού ενδιαφέροντος, μνημεία, κ.α.), ο σύγχρονος πολιτισμός της (θέατρο, τέχνη, μουσική, κινηματογράφος, κ.α.) και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις μεγάλης εμβέλειας (φεστιβάλ, εκδηλώσεις, κ.α) που διοργανώνει. Για αυτό, είναι αναγκαίο τα στοιχεία αυτά να προστατευτούν, να αναδειχθούν και να προβληθούν με κατάλληλο τρόπο, ώστε να αναδειχθεί η τουριστική εικόνα της περιοχής και να αυξηθεί η επισκεψιμότητα της όλο το χρόνο, προσελκύοντας επενδύσεις και συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου. **Η δημιουργία του πράσινου δικτύου πολιτιστικού χαρακτήρα, θα δώσει ώθηση στην προσέλκυση πολιτιστικού τουρισμού και θα καταστήσει την Λάρισα μια ζωντανή, πράσινη, βιώσιμη πόλη με ιδιαίτερη πολιτιστική ταυτότητα.**

Το **Στρατηγικό Σχέδιο Μάρκετινγκ 2016-2020** για το Δήμο Λαρισαίων (Επιστημονική ομάδα του "Εργαστηρίου Τουριστικού Σχεδιασμού, Έρευνας & Πολιτικής" ΤΜΧΠΠΑ, 2015) προτείνει στην προσπάθεια ανάδειξης του πολιτισμού και του τουρισμού της πόλης, την καθιέρωση της πόλης ως προορισμού city break για Σαββατοκύριακα και ολιγοήμερες αποδράσεις. Προτείνει επίσης την προβολή της Λάρισας ως αφετηρία για μονοήμερες εκδρομές (περιπατητικός & φυσιολατρικός τουρισμός, οινοτουρισμός, κ.α.) στις γύρω περιοχές, όπως είναι τα Αμπελάκια, η Ελασσόνα, η Κοιλιάδα των Τεμπών, στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, τα παράλια, κ.α., αλλά και την καθιέρωση της πόλης, ως γαστρονομικού προορισμού με την προώθηση των τοπικών προϊόντων και της τοπικής κουζίνας. Η Λάρισα, γνωστή και με τον χαρακτηρισμό ως "Η πόλη του καφέ" θα μπορούσε να αναδείξει περαιτέρω την τουριστική εικόνα της, ως κέντρο δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, με έμφαση στον πολιτισμό, τις αγορές, τον καφέ και την διασκέδαση, κατάλληλο για νέους και οικογένειες. Σημαντική είναι και η πρόταση να στρέψει τις προσπάθειες της στην ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού (συνέδρια, κλασικές εκδηλώσεις, ημερίδες, εμπορικές συναντήσεις

Τέλος, για να αποτελέσει το πράσινο δίκτυο πολιτισμού επώνυμο τουριστικό προϊόν χρειάζεται η συμμετοχή και συνεργασία των τοπικών φορέων και επιχειρήσεων για την παροχή καλών και σύγχρονων τουριστικών υπηρεσιών (οργανωμένες ξεναγήσεις, περιηγήσεις), την οργάνωση από τον Δήμο πολιτιστικών δραστηριοτήτων και ειδικών γεγονότων (events), την ορθή ενημέρωση και πληροφόρηση, την παροχή ελκυστικών τουριστικών πακέτων και αποκλειστικών προσφορών σε τουριστικές υπηρεσίες και προϊόντα (εισιτήρια, ξενοδοχεία, χώρους εστίασης, κ.α), αλλά και την διεξαγωγή δράσεων προβολής (διαφήμιση, δημόσιες σχέσεις, κ.α). Ανάμεσα στις δράσεις που είναι σημαντικές για την προβολή του δικτύου (κεφάλαιο 1.6.) είναι οι εξής:

- **Ο σχεδιασμός ηλεκτρονικής ιστοσελίδας** που θα ενημερώνει για τις διαδρομές του δικτύου, τις σημαντικότερες πλατειές/ πάρκα και τα σημεία αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, παρέχοντας οπτικοακουστικό υλικό (φωτογραφίες, βίντεο, χάρτες)
- **Η ανάπτυξη ηλεκτρονικής πλατφόρμας πολιτιστικού και τουριστικού περιεχομένου** διαθέσιμη για έξυπνες φορητές συσκευές (tablets, smartphones), που θα περιλαμβάνει ψηφιακούς χάρτες που θα υποδεικνύουν

όλες τις διαδρομές και συνδέσεις του πράσινου δικτύου πολιτισμού, καθώς και γεωπληροφοριακό χάρτη τουριστικών υπηρεσιών (καταλύματα, εστίαση, περίπατοι, άλλα αξιοθέατα), διευκολύνοντας τον προσανατολισμό, προγραμματισμό και οργάνωση της επίσκεψης.

Κεφάλαιο 4ο

Πηγές Τεκμηρίωσης

4. ΠΗΓΕΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

4.1. Ελληνόγλωσσες πηγές

Αϊβαλιώτου, Α. (2010, Ιούνιος). Η Λάρισα και ο Πηνειός- μια σχέση ζωής. *Ημερίδα Το υγρό στοιχείο- εργαλείο αστικού σχεδιασμού*. Λάρισα.

Αίσωπος, Γ. (2006, Μάιος). Διάχυτη πόλη. Στο Α. Γοσποδίνη, & Η. Μπεριάτος, *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*. Εκδόσεις Κριτική.

Αίτηση για το Ευρωπαϊκό Βραβείο Πράσινης Πρωτεύουσας 2016. (2013, Οκτώβριος). Λάρισα: Δήμος Λαρισαίων.

Αρσενίου, Δ. (2010, Σεπτέμβριος). *Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία: Αστικό πράσινο & Δίκτυα πρασίνου στις σύγχρονες πόλεις: Πιλοτική εφαρμογή δικτύου πρασίνου στην πόλη του Βόλου*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Βιλανού, Χ. (2014, Νοέμβριος). *Διπλωματική εργασία: "Το αστικό πράσινο και η εκτίμηση επάρκειας σε ευρωπαϊκές πόλεις: η περίπτωση της πόλης της Καβάλας"*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

BIDBOOK Λάρισας: Υποψήφια Πολιτιστική Πρωτεύουσα Ευρώπης 2021. (2015). Δήμος Λαρισαίων.

Βουσβούκη, Κ., & Καλογήρου, Ν. (2016, Ιανουάριος). Δικτύωση υπαίθριων χώρων πρασίνου στο αστικό περιβάλλον. Στο *Επιστημονικό Δελτίο Σχολής Θετικών Επιστημών & Τεχνολογίας*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Γαλάνη, Ν. (2004, Οκτώβριος). ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΘΗΝΑΣ- Η Ανάπλαση του Ιστορικού Κέντρου της Πόλης.

Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Λάρισας, Στάδιο Β1. (2007). Δήμος Λαρισαίων.

Γεωργούλη, Χ. (2013, Ιούλιος). *Ερευνητική εργασία: "Βιώσιμη κινητικότητα και αστική μορφή. Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις της συμπαγούς πόλης"*. Θεσσαλονίκη.

Γιαννακόπουλου, Κ. (1987). *Ιστορία της Θεσσαλίας, Τόμος Α'*. Αθήνα.

Γιάτσιοι, Ι. (2016, Μάιος). *Λάρισα: Η Βιοκλιματική «δροσίζει» το Φρούριο. 10ο C χαμηλότερη η θερμοκρασία*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 6, 2017, από <http://www.ert.gr/perifereiakoi-stathmoi/larisa-i-vioklimatiki-drosizi-to-frourio-10o-c-chamiloteri-i-thermokratia/>

Γιάτσιοι, Ι. (2017, Νοέμβριος). *Στον Δήμο Λαρισαίων και τυπικά η έκταση του ΕΘΙΑΓΕ*. Ανάκτηση Ιανουάριος 15, 2017, από <http://www.ert.gr>: <http://www.ert.gr/perifereiakoi-stathmoi/larisa/ston-dimo-lariseon-ke-typika-ektasi-ton-217-stremmaton-tou-ethiage/>

Γιοβρή -Διαμαντή, Ε. (2015, Οκτώβριος). *Λάρισα – Η πορεία εξέλιξης σε μία βιώσιμη πόλη μέσω της δικτύωσης των αστικών υπαίθριων χώρων*. Ανάκτηση Νοέμβριος 11, 2017, από <http://www.citybranding.gr>: http://www.citybranding.gr/2015/10/blog-post_74.html

Διεύθυνση Πολεοδομίας Λάρισας. (2017). *Παροχή σε ηλεκτρονική μορφή του ρυμοτομικού σχεδίου της Λάρισας, που περιλαμβάνει τα οικοδομικά τετράγωνα και την εγκεκριμένη χρήση αυτών, τους όρους δόμησης (ΣΔ), τις Π. Ε. και τις Συνοικίες, καθώς και τους άξονες των δρόμων με τα ονόματά τους*. Λάρισα.

Διεύθυνση Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών Πόρων. (2003, Ιανουάριος). *Εθνικό Πρόγραμμα Διαχείρισης και Προστασίας των Υδατικών Πόρων της Χώρας*. Αθήνα.

ΕΑΧΑ Α.Ε. (2003, Φεβρουάριος 10). *Ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας*. Ανάκτηση Νοέμβριος 11, 2017, από <http://www.greekarchitects.gr>

Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (ΕΜΥ). (2017). *Παροχή Κλιματολογικών Δεδομένων για την πόλη της Λάρισας*.

Εθνικό Πρόγραμμα Διαχείρισης και Προστασίας των Υδατικών Πόρων. (2008, Φεβρουάριος). Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας.

Ελευθεριάδης, Α., & Ματζίρης, Ε. (2013, Απρίλιος). *Αστικό πράσινο: Οφέλη, προβλήματα, σχεδιασμός, διαχείριση*. Ανάκτηση Νοέμβριος 28, 2017, από <http://www.citybranding.gr>: http://www.citybranding.gr/2013/04/blog-post_8.html

Επιστημονική ομάδα του "Εργαστηρίου Τουριστικού Σχεδιασμού, Έρευνας & Πολιτικής", ΤΜΧΠΠΑ. (2015, Νοέμβριος). *Στρατηγικό Σχέδιο Μάρκετινγκ 2016-2020 για το Δήμο Λαρισαίων*. (Α. Δέφνερ, Επιμ.) Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμος Λαρισαίων 2015-2019, Α' Φάση Στρατηγικός Σχεδιασμός. (2015, Ιούνιος). Δήμος Λαρισαίων.

Ζερβάκη, Δ. (2015, Νοέμβριος 2). *Τι Είναι Αλήθεια το Branding & το Brand;*. Ανάκτηση Νοέμβριος 15, 2017, από <http://www.epixeiro.gr>: <http://www.epixeiro.gr/article/2218>

Ζησοπούλου, Α., & Κάζδαγλης, Μ. (2011, Μάιος, 3-4). Η Αντιμετώπιση του Φαινομένου της Θερμικής Νησίδας Μέσω του Στρατηγικού Σχεδιασμού της Βιώσιμης Ανάπτυξης του Ελληνικού Αστικού Περιβάλλοντος. *Εθνικό Συνέδριο "Αρχιτεκτονική, Ενέργεια και Περιβάλλον στα κτίρια και τις πόλεις"*. Αθήνα.

Θεοφιλάτου. (2011, Μάιος). *Διπλωματική εργασία: Εφαρμογές διαδραστικών ψηφιακών τεχνολογιών στο δημόσιο αστικό χώρο: Ιστορικές/πολιτιστικές διαδρομές μνήμης στην πόλη της Αθήνας*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Καραβασίλη, Μ., & Μικελάκης, Ε. (1999, Ιούνιος). Πολιτιστικές διαδρομές. Προς μια ερμηνευτική του «πολιτισμικού τοπίου» με αναπτυξιακή προοπτική. *Αρχαιολογία και Τέχνες, τεύχος 71*, σσ. 82-86.

Καρακούνος, Ι. (2013). *Διπλωματική εργασία: Πολεοδομικός σχεδιασμός και αστικό μικροκλίμα*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Καραμήτσιου, Δ. (2010, Μάρτιος). *Ερευνητική εργασία: Αλληλεπιδράσεις Συντελεστή Δόμησης και Αστικής Ανάπτυξης: Η Περίπτωση της Καρδίτσας*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Κισσάβου, Λ. (2017, Δεκέμβριος 5). *Ξεκινάει το «βιοκλιματικό Φρούριο» στη Λάρισα*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2014, από <https://www.larisanew.gr>:

<https://www.larisanew.gr/website/%CE%BE%CE%B5%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%AC%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%B2%CE%B9%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%86%CF%81%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CF%83/>

Κόνσολα, Ν. (2013). ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ. Αθήνα: Ελληνικό Τμήμα της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης.

Κυρίως Βυζαντινή περίοδος (7ος - 13ος αι. μ.Χ.). (2008, Νοέμβριος). Ανάκτηση Νοέμβριος 28, 2017, από <http://culture.larissa-dimos.gr>: http://culture.larissa-dimos.gr/article.php?article_id=43&topic_id=69&level=&belongs=10&area_id=1&language=gr

Λάλου, Γ. (2015, Οκτώβριος). Διάλεξη: Πολιτιστικές Διαδρομές. Έννοια, Σκοπιμότητα, Παραδείγματα και Εφαρμογή στη Λάρισα.

Λάρισα. (2017, Μάιος). Ανάκτηση Δεκέμβριος 5, 2017, από <http://www.i-diadromi.gr>: http://www.i-diadromi.gr/2012/06/blog-post_2465.html

Λάρισα, 8000 χρόνια νεότητας, Ιστορικό Λεύκωμα μέρος του έργου της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του ΠΕΠ Θεσσαλίας με γενικό τίτλο "Αστικές Παρεμβάσεις" και αφορά την "Ψηφιακή ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Σύγχρονης ταυτότητας της Λάρισας". (2008). Δήμος Λαρισαίων.

Λάρισα: Συνεδριακό κέντρο στον χώρο του ΕΘΙΑΓΕ. (2018, Ιανουάριος 13). Ανάκτηση Ιανουάριος 25, 2018, από <http://www.larissanet.gr>: <http://www.larissanet.gr/2018/01/13/larisa-synedriako-kentro-ston-choro-tou-ethiage/>

Λιονάτου, Μ. (2008). Διδακτορική διατριβή : "Αρχιτεκτονική τοπίου και δίκτυα πρασίνου στα σύγχρονα αστικά κέντρα: Δυνατότητες και προοπτικές- Μεθοδολογία και εφαρμογή: Το παράδειγμα της Λάρισας.". Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Λουκαΐτου- Σιδέρη, Α. (2006, Μάιος). Πολιτιστικά τοπία και πολιτιστικές στρατηγικές: Η αμερικάνικη εμπειρία. Στο Α. Γοσποδίνη, & Η. Μπεριάτος, *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*. Εκδόσεις Κριτική.

Λυοτήρης, Χ. (2014, Ιούνιος). *Διπλωματική εργασία: Διαχρονική ανάλυση δορυφορικών εικόνων του πολεοδομικού συγκροτήματος της πόλης της Λάρισας.* Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Λυτροκάπης, Γ., & Μανίκα, Σ. (2009, Ιούνιος). *Διπλωματική εργασία: Βιώσιμος αστικός σχεδιασμός στην πόλη της Λάρισας, Ασκήσεις επί χάρτου*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μαγκλάρα, Μ.-Α. Διάλεξη: Σηκουάνας- Ο σημερινός πρωταγωνιστής όλων των συμβόλων και των μύθων-Ένας περίπατος στις όχθες του. Αθήνα: Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ.

Μανουσάκη, Φ. (2010). *Μεταπτυχιακή εργασία: Το περιβάλλον ως συνιστώσα του πολεοδομικού σχεδιασμού. παρεμβάσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη της κεντρικής περιοχής της πόλης της Λάρισας*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Μάρα, Σ. (2014, Νοέμβριος). *Διάλεξη: κλίμα- νερό- πράσινο, Μάθημα: Περιβαλλοντικές επιπτώσεις κτιριακών έργων*. Τρίκαλα: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλίας.

Μάτσακα, Α. (2012, Ιούνιος). *Ερευνητική διπλωματική εργασία : Η εξέλιξη του λόφου του Φρουρίου στη Λάρισα*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μελέτη Αστικής Κινητικότητας για το Δήμο Λαρισαίων- Β' Φάση Οριστικοποίηση Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας. Δήμος Λαρισαίων.

Μητρούσιας, Ε. (2017, Ιούνιος). *Βραβεύτηκε για τη Βιοκλιματική ανάπλαση του Φρουρίου*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 1, 2017, από <http://www.ert.gr>:
<http://www.ert.gr/perifereiakoi-stathmoi/larisa/vraveftike-gia-ti-vioklimatiki-anaplasti-tou-frouriou/>

Μουγιάκου, Ε. (2014, Ιούλιος). *Παρουσίαση: Δίκτυα αστικού και περιαστικού πρασίνου. Σχεδιάζοντας μια πόλη βιοκλιματικά και οικολογικά αναβαθμισμένη*.

Νικολή, Α. (2009). *Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία: "Το αστικό πράσινο στις σύγχρονες πόλεις: Θεσμικό πλαίσιο, οικονομική διάσταση και διαχείριση. Η περίπτωση της πόλης της Καστοριάς"*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Ντάφα, Ε. (2015, Ιούλιος). *Διπλωματική εργασία: "Δίκτυο 'πράσινων' και 'μπλε' διαδρομών ως εργαλείο μητροπολιτικού περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Χωρική ειδίκευση το βορειανατολικό τμήμα του λεκανοπεδίου Αθηνών."*. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Οικονόμου, Κ. (2008). Στο *Η Λάρισα και η Θεσσαλική Ιστορία, Από την Ρωμαϊοκρατία έως την οθωμανική κατάκτηση (1ος αιώνας π.Χ. έως το 1423)*, Τόμος Γ'. Λάρισα.

Παπαγιάννης, Κ., & Καμπούρης, Χ. (2013). *Συγκριτική αξιολόγηση των χώρων αστικού πράσινου στο Βόλο*. Ανάκτηση Νοέμβριος 22, 2017, από <http://www.citybranding.gr>: http://www.citybranding.gr/2013/03/blog-post_21.html

Παπακωνσταντίνου, Σ. (2010, Σεπτέμβριος). *Μεταπτυχιακή εργασία: Διαχρονική εξέλιξη των περιαστικών χρήσεων γης στην πόλη της Λάρισας*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Παπαστεργίου, Λ. (2015, Οκτώβριος). *Η Λάρισα της επόμενης 20ετίας*. Ανάκτηση Ιανουαρίου 7, 2017, από <http://www.larissanet.gr>: <http://www.larissanet.gr/2015/10/25/i-larisa-tis-epomenis-20etias/>

Παρουσίαση Έργου "Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Άθηνas". (n.d.). Ανάκτηση από courses.arch.ntua.gr: courses.arch.ntua.gr/fsr/136408/EAXA%20PAROYSIASI-2.pdf

Περιφέρεια Θεσσαλίας. (2009, Απρίλιος). *Θεσσαλία, Ιστορία και Πολιτισμός*. Εκδόσεις Αλέξανδρος ΕΠΕ.

Πολιτιστικές Διαδρομές στο ιστορικό κέντρο της Λάρισας. (n.d.). Ανάκτηση Ιανουάριος 2, 2018, από <http://www.larissa-culturestories.gr>: <http://www.larissa-culturestories.gr/el/mnimeia/politistikes-diadromes>

Σπανός, Κ. (2017, Μάιος). *Η δημιουργία χώρων πρασίνου μέσα στις πόλεις είναι επένδυση*. Ανάκτηση Ιανουάριος 20, 2017, από <http://www.efsyn.gr>: <http://www.efsyn.gr/arthro/i-dimiourgia-horon-prasinoy-mesa-stis-poleis-einai-ependysi>, Η δημιουργία χώρων πρασίνου μέσα στις πόλεις είναι επένδυση, , Μάιος 2017

Σταθακόπουλος, Π. (2011, Οκτώβριος). *ΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ: ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ 20 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 15, 2017, από <http://nomosphysis.org.gr>: <http://nomosphysis.org.gr/12323/astikes-anaplasteis-to-egxeirima-tis-larissas-20-xronia-meta-oktobrios-2011/>

Τζιαφαλιάς, Α. (1994). Στο *Δεκαπέντε χρόνια αρχαιολογικής έρευνας 1975-1990, Αποτελέσματα και Προοπτικές, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Λυών 17-22 Απριλίου 1990, Τόμος Β'*. Αθήνα: Εκδόσεις ΚΑΠΟΝ.

Το κλίμα της Λάρισας. (2008, Οκτώβριος). Ανάκτηση Νοέμβριος 25, 2017, από [http://culture.larissa-dimos.gr/article.php?article_id=14&topic_id=85&level=2&belongs=15&area_id=1&lang=gr](http://culture.larissa-dimos.gr)

Τσαλικίδης, Ι. (2008). *Αρχιτεκτονική του τοπίου: Εισαγωγή στη θεωρία και στην εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΥΠΕΚΑ). (n.d.). *ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΙΝΗΣΗΣ ΠΕΖΩΝ*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2017, από <http://www.ypeka.gr>: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=jwvxZe39RGk%3D&tabid=380&...>

Φάκελος ανανέωσης – τροποποίησης της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ) του Χ.Υ.Τ.Α. Λάρισας. (2016). Περιφέρεια Θεσσαλίας.

Χατζηνικολάου, Ζηρίνη, & Σοφικίτου. (n.d.). *Οδηγός για προγράμματα Πολιτιστικών Διαδρομών σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2017, από <http://www.diazoma.gr>

Ψηφιακή Πολιτιστική Πύλη Δήμου Λαρισαίων. (2008, Νοέμβριος). Ανάκτηση Δεκέμβριος 2017, από <http://culture.larissa-dimos.gr>: http://culture.larissa-dimos.gr/article.php?article_id=168&topic_id=21&level=&belongs=&area_id=1&lang=gr

UNESCO: Με το βραβείο «Πόλεις που Μαθαίνουν» βραβεύτηκε η Λάρισα. (2017, Σεπτέμβριος). Ανάκτηση Ιανουάριος 22, 2017, από <http://www.kathimerini.gr>: <http://www.kathimerini.gr/927252/article/epikairothta/ellada/unesco-me-to-vraveio-poleis-roy-madainouyn-vraveythke-h-larisa>, UNESCO: Με το βραβείο «Πόλεις που Μαθαίνουν» βραβεύτηκε η Λάρισα

4.2. Ξενόγλωσσες πηγές

Åkerlund, U. (2011, Ιανουάριος). Stockholm's Green Wedges – Concepts, learning and collaboration on urban and peri-urban forestry. *Experience paper for EUFAP*

(European Union Forest Action Plan) Workshop on urban and peri-urban forestry.
Βρυξέλες.

Arikoglu, L. (2017, Απρίλιος 4). *Paris Has a New Scenic Walkway Along the River Seine.* Ανάκτηση Οκτώβριος 25, 2017, από <https://www.cntraveler.com>:
<https://www.cntraveler.com/story/paris-will-open-a-new-scenic-walkway-along-the-river-seine>

Avila. (n.d.). Ανάκτηση Οκτώβριος 25, 2017, από <http://www.spain.info>:
<http://www.spain.info/en/que-quieres/ciudades-pueblos/otros-destinos/avila.html>

Brunton, J. (2017, Ιούνιος 7). *A magical, green walk along Paris's Promenade Plantée.* Ανάκτηση από <https://www.theguardian.com>:
<https://www.theguardian.com/travel/2017/jun/07/paris-promenade-plantee-free-elevated-park-walkway-bastille-bois-de-vincennes>

Byrne, J., & Sipe, N. (2010). *Urban Research Program: Green and open space planning for urban consolidation- A review of the literature and best practice.* Griffith University.

Castle Liebenstein. (n.d.). Ανάκτηση Νοέμβριος 18, 2017, από <http://www.castle-liebenstein.com>

Castles on the Rhine river in Germany. (n.d.). Ανάκτηση Νοέμβριος 20, 2017, από <http://www.loreley-info.com>: <http://www.loreley-info.com/eng/rhein-rhine/castles.php>

Clyde Waterfront. (n.d.). Ανάκτηση Νοεμβρίου 27, 2017, από <http://www.clydewaterfront.com>

Donahue, R. (2011). *Pedestrians and Park Planning: How Far Will People Walk?* Ανάκτηση Νοεμβρίου 29, 2017, από <https://cityparksblog.org>:
<https://cityparksblog.org/2011/05/13/pedestrians-and-park-planning-how-far-will-people-walk/>

European Commission. (n.d.). *Environmental Benefits of Green Space.* Retrieved Νοεμβρίου 28, 2017, from <http://projectevergreen.org>:
<http://projectevergreen.org/resources/environmental-benefits-of-green-space/>

European Commission. (2010, Μάρτιος 25). *Science for Environment Policy. Planning green space networks for urban biodiversity.*

Glasgow & Clyde Valley Green Network. (2017). Ανάκτηση Νοέμβριος 29, 2017, από <https://www.gcvgreennetwork.gov.uk>: <https://www.gcvgreennetwork.gov.uk/guide-to-the-gn/what-is-the-gn>

Glasgow and Clyde Valley Strategic Development Planning Authority. (2017, Ιούλιος). *Clydeplan- Strategic Development Plan*. Ανάκτηση Νοέμβριος 25, 2017, από <https://www.clydeplan-sdpa.gov.uk/>

Green- blue networks for cities. (n.d.). Ανάκτηση Νοέμβριος 28, 2017, από <http://www.cnrs.fr>:
http://www.cnrs.fr/cw/dossiers/dosbioville_E/contenu/alternative/alter_etape3_2.html

Haq, S. M. (2011). *Urban Green Spaces and an Integrative Approach to Sustainable Environment*,. Hong Kong.

Liveable Green Network Strategy and Master Plan, Sydney 2030. (2014, Φεβρουάριος). Ανάκτηση Νοέμβριος 25, 2017, από <http://www.cityofsydney.nsw.gov.au>:
<http://www.cityofsydney.nsw.gov.au/vision/towards-2030/transport-and-access/liveable-green-network>

Martorell Carreno, A. (2003, Οκτώβριος 27-31). CULTURAL ROUTES: TANGIBLE AND INTANGIBLE DIMENSIONS OF CULTURAL HERITAGE,. *ICOMOS 14th General Assembly and Scientific Symposium*.

Milta, G. B. (2015, Δεκέμβριος). Research and Tourism – Balearic Islands Regional Government,. In *Global Report on Cultural Routes and Itineraries, Affiliate Members Report: Volume twelve*. World Tourism Organization (UNWTO).

Moseley, D., Marzan, M., Chetcuti, J., & Watts, K. (2013, Αύγουστος). Green networks for people: Application of a functional approach to support the planning and management of greenspace. *Landscape and Urban Plannig, Volume 116* .

Nature Park Network. (2017, Οκτώβριος 20). Ανάκτηση Νοέμβριος 25, 2017, από <https://www.nparks.gov.sg>: <https://www.nparks.gov.sg/gardens-parks-and-nature/nature-park-network>

Newcastle University. (n.d.). *Green Infrastructure (Networks)*. Ανάκτηση Οκτώβριος 19, 2017, από <http://2014-2015.nclurbandesign.org>: <http://2014-2015.nclurbandesign.org/sustainability/green-infrastructure-networks/>

Resolution CM/Res(2007)12 on the cultural routes of the Council of Europe. (2007, Οκτώβριος). 1006th meeting of the Ministers' Deputies. Στρασβούργο.

Ritchie, R. (2017, Ιανουάριος). Planning Urban Green Space. *AGTA Conference*. Μελβούρνη.

Schilling, D. R. (2013, Δεκέμβριος 24). *Curitiba, Brazil, a Model of Sustainability 40 Years in the Making*. Ανάκτηση Νοέμβριος 26, 2017, από <http://www.industrytap.com>: <http://www.industrytap.com/curitiba-brazil-model-sustainability-40-years-making/16507>

Taleb, R. (2015, Δεκέμβριος). In *Global Report on Cultural Routes and Itineraries, Affiliate Members Report: Volume twelve*. World Tourism Organization (UNWTO).

The Route of Rock Art. (n.d.). Ανάκτηση Οκτώβριος 19, 2017, από <http://www.mac.cat>: <http://www.mac.cat/eng/Routes/The-Route-of-Rock-Art>

Urban planning and the importance of green space in cities to human and environmental health. (n.d.). Ανάκτηση Νοέμβριος 15, 2017, από <http://www.hphpcentral.com>: <http://www.hphpcentral.com/article/urban-planning-and-the-importance-of-green-space-in-cities-to-human-and-environmental-health>

Wikipedia. (n.d.). Ανάκτηση 2017, από <https://el.wikipedia.org>

4.3. Νομοθετικά κείμενα

ΦΕΚ 523/ΑΑΠ/. 9-10-2009, "*Έγκριση Αναθεώρησης και Επέκτασης Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) Δήμου Λαρισαίων*"

ΦΕΚ 1484 Β/10.10.2003, "*Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για την Περιφέρεια Θεσσαλίας*"

ΦΕΚ 285/2004, "*Έγκριση πολεοδομικών σταθεροτύπων (standards) και ανώτατα όρια πυκνοτήτων που εφαρμόζονται κατά την εκπόνηση των γενικών πολεοδομικών σχεδίων, των σχεδίων χωρικής και οικιστικής οργάνωσης 'ανοικτής πόλης' και των πολεοδομικών μελετών*"

Ν.2508/1997 (ΦΕΚ 124/Α/13-6-1997), "*Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις.*"

Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011), "*Διατήρησης της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις*"

Παράρτημα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΒΟΛΟΣ, 2018

**ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΛΑΡΙΣΑΣ**

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Διατηρητέα
- Χώροι Πολιτισμού
- Χώροι Αρχαιολογικού Ενδιαφέροντος
- Μνημεία
- Κοινόχρηστοι Χώροι Πρασίνου
- Υπαιθριες αθλητικές εγκαταστάσεις

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΒΟΛΟΣ, 2018

**ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΙ ΚΑΙ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΧΩΡΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΠΟΥ
ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΑΛΛΑΓΗ ΧΡΗΣΕΩΝ
ΓΗΣ**

(ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ: ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Κοινόχρηστοι Χώροι Πρασίνου
- Υπαιθριες αθλητικές εγκαταστάσεις
- Περιοχές Υψηλής Καταλληλότητας εντός σχεδίου πόλης (π.χ στρατόπεδα, Σιδηροδρομικός Σταθμός- γραμμές, χώρος στάθμευσης Σταθμού υπεραστικών ΚΤΕΛ, έκταση πρώην ΕΘΙΑΓΕ, περιοχές εκατέρωθεν του ποταμού εγκαταλελειμμένοι χώροι)
- Περιοχές Υψηλής Καταλληλότητας εκτός σχεδίου πόλης (περιαστικός χώρος, ζώνη κατά μήκος της Περιφερειακής οδού Τρικάλων, περιοχές εκατέρωθεν του Πηνειού ποταμού)
- Πηνειός ποταμός

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΒΟΛΟΣ, 2018

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΕΠΙΛΟΓΗ ΟΔΩΝ, ΠΑΡΑΛΛΗΛΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥ ΑΝΕΜΟΥ, ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ (ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2016, ΕΜΥ)

(ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ: ΜΙΚΡΟΚΛΙΜΑ)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οδοί παράλληλοι στην κυρίαρχη κατεύθυνση του ανέμου
- Περιοχές, στις οποίες δεν διέρχεται επαρκώς ο κυρίαρχος ανατολικός άνεμος
- Διατηρητέα
- Χώροι Πολιτισμού
- Χώροι Αρχαιολογικού Ενδιαφέροντος
- Μνημεία
- Κοινόχρηστοι Χώροι Πρασίνου
- Υπαιθριες αθλητικές εγκαταστάσεις
- Περιοχές Υψηλής Καταλληλότητας εντός σχεδίου πόλης (π.χ στρατόπεδα, Σιδηροδρομικός Σταθμός- γραμμές, χώρος στάθμευσης Σταθμού υπεραστικών ΚΤΕΛ, έκταση πρώην ΕΘΙΑΓΕ, περιοχές εκατέρωθεν του ποταμού εγκαταλεημένοι χώροι)
- Περιοχές Υψηλής Καταλληλότητας εκτός σχεδίου πόλης (περιαστικός χώρος, ζώνη κατά μήκος της Περιφερειακής οδού Τρικάλων, περιοχές εκατέρωθεν του Πηνειού ποταμού)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

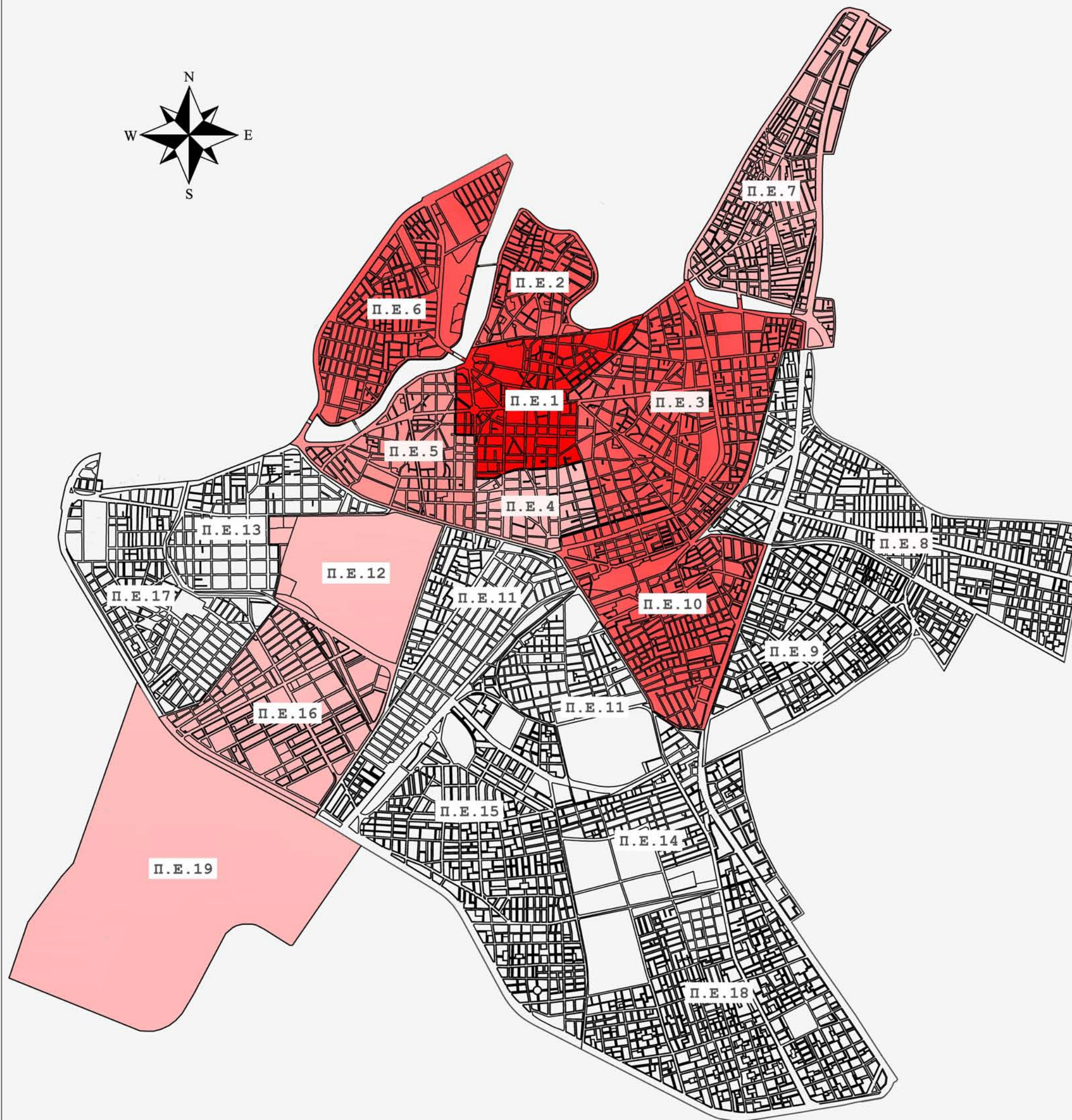
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΒΟΛΟΣ, 2018

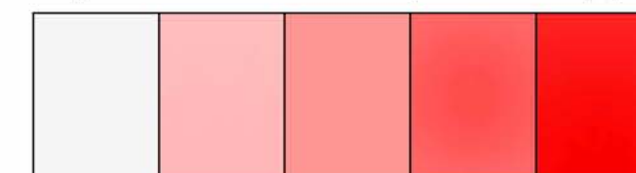
**ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ
ΕΝΟΤΗΤΑ**

(ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ: ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Χρωματική Διαβάθμιση Πυκνότητας Στοιχείων Πολιτισμού

Χαμηλή πυκνότητα → Υψηλή πυκνότητα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΒΟΛΟΣ, 2018

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

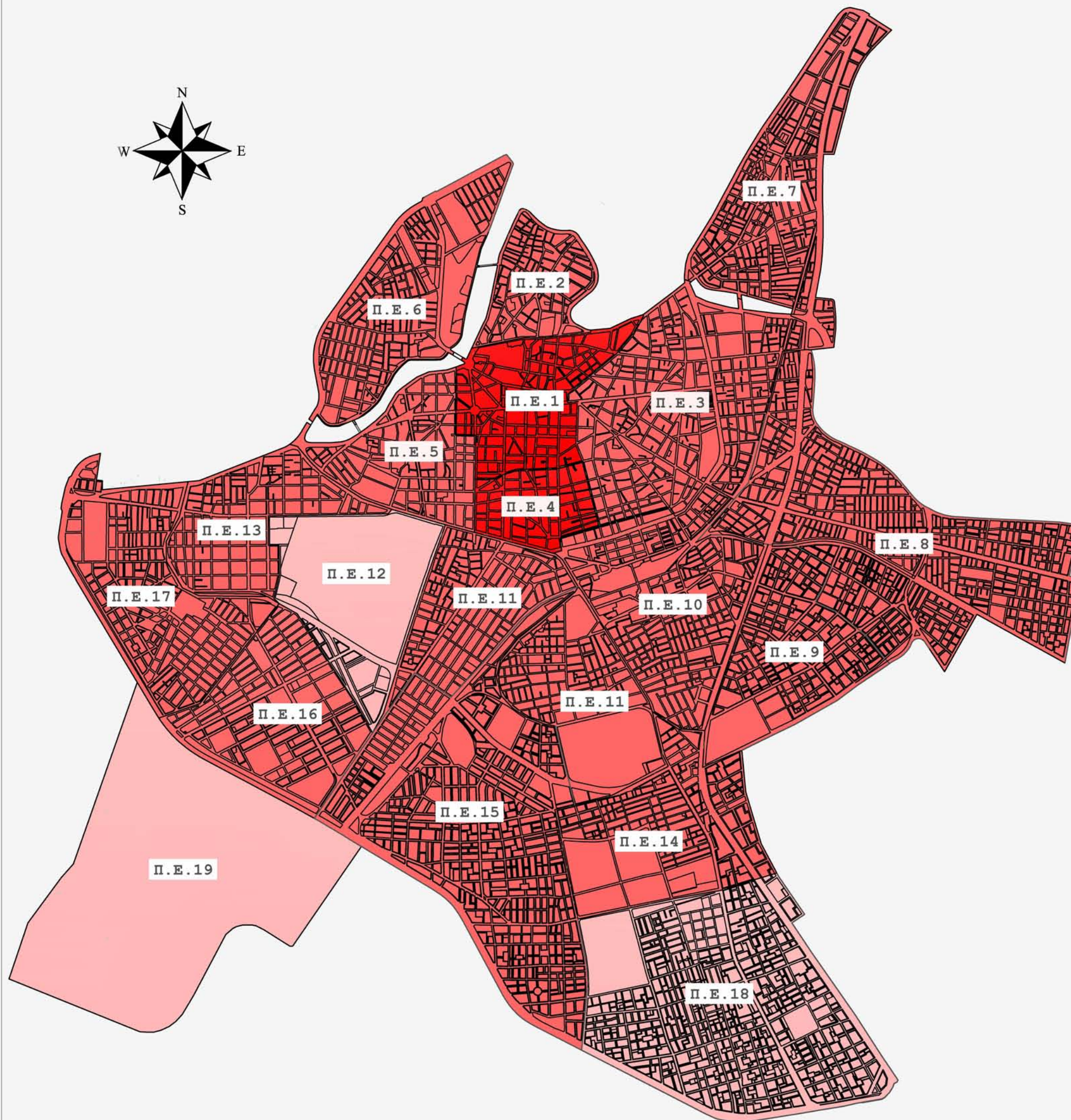
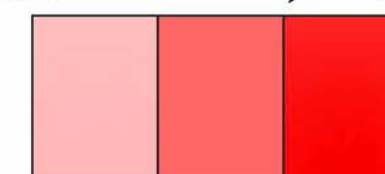
(ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Υλοποιούμενος Μέσος Σ.Δ		
Κλάσεις	Χαρακτηρισμός πυκνότητας Π.Ε.	Π.Ε.
[0, 1)	χαμηλή	12,18,19
[1, 2)	μέτρια	2,3,5,6,7,8,9,10,11,13,14,15,16,17
2+	υψηλή	1,4

Χρωματική Διαβάθμιση Πολεοδομικής Πυκνότητας

Χαμηλή πυκνότητα → Υψηλή πυκνότητα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

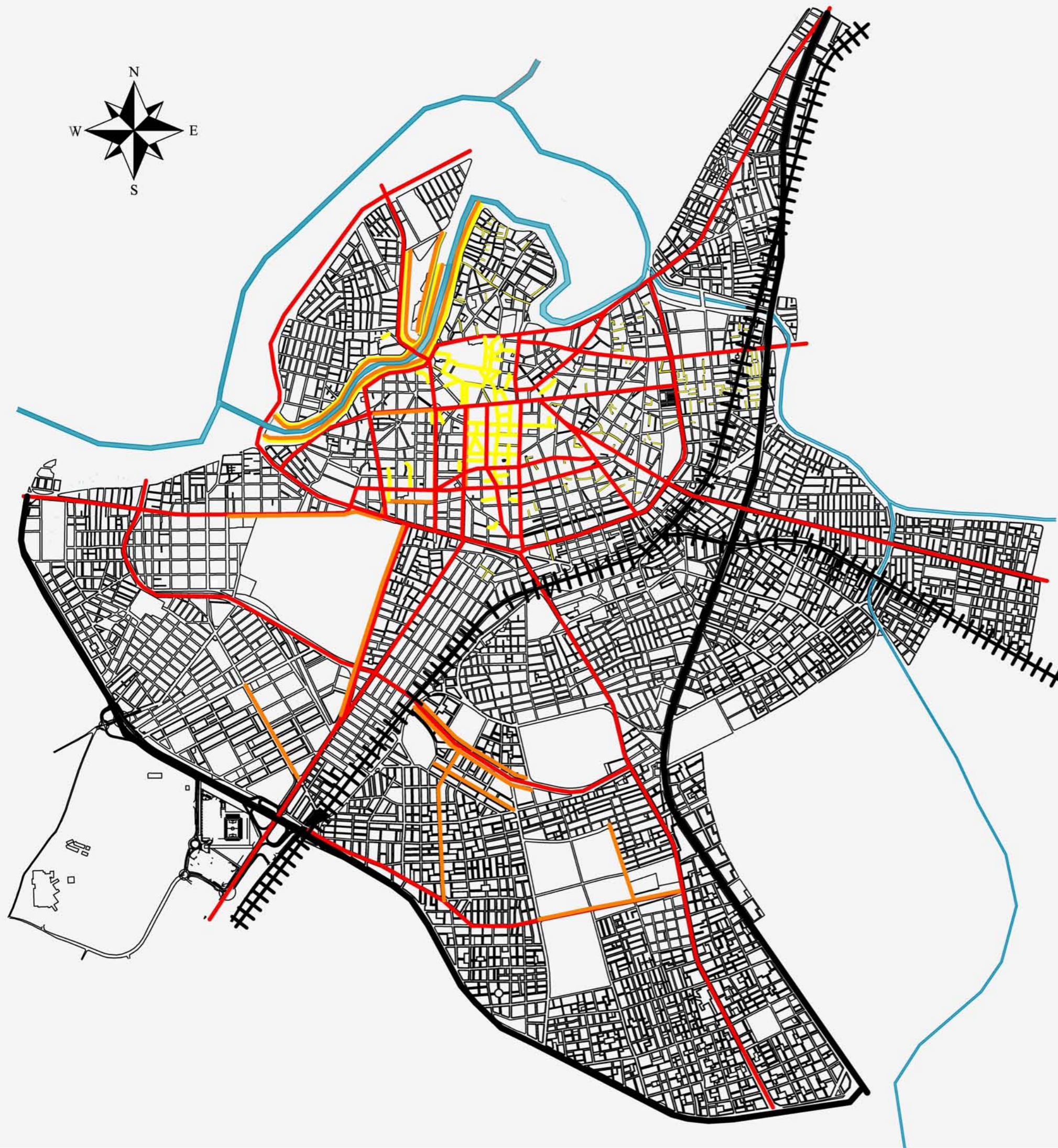
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

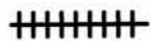
ΒΟΛΟΣ, 2018

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ

(ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ : ΑΕΟΝΕΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Πεζοδρομημένοι οδοί
- Ποδηλατόδρομοι
- Κύριοι οδοί οδικού δικτύου
- Περιφερειακοί οδοί
- Σιδηροδρομικές συνδέσεις

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

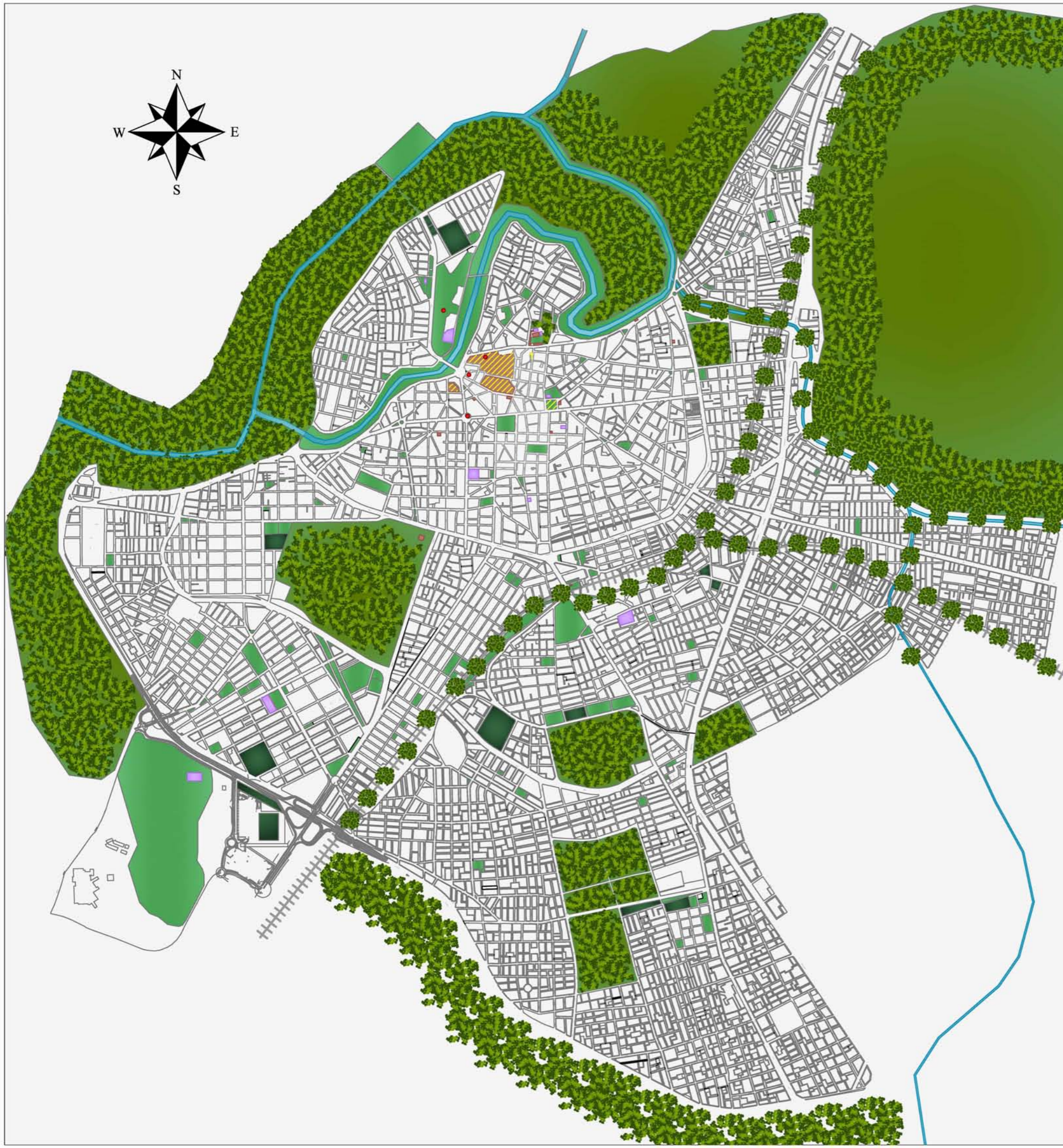
Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΒΟΛΟΣ, 2018

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Προτεινόμενες περιοχές πρασίνου- ζώνες πρασίνου
- Υφιστάμενοι Κοινόχρηστοι Χώροι Πρασίνου
- Υπαιθριες αθλητικές εγκαταστάσεις
- Διατηρητέα
- Χώροι Πολιτισμού
- Χώροι Αρχαιολογικού Ενδιαφέροντος
- Μνημεία
- Σιδηροδρομικές συνδέσεις
- Πηγνιός ποταμός

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΣΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

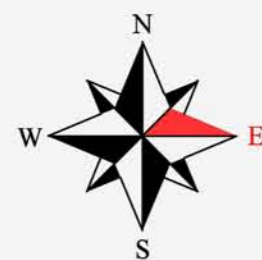
Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΒΟΛΟΣ, 2018

**ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΧΑΡΤΗΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΡΟΗΣ ΠΕΖΩΝ**

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Βασικοί άξονες ροής πεζών
- Υφιστάμενοι Πεζόδρομοι
- Προτεινόμενοι Πεζόδρομοι
- Σιδηροδρομικές συνδέσεις
- Πηνειός ποταμός
- Προτεινόμενες περιοχές πρασίνου- ζώνες πρασίνου
- Υφιστάμενοι Κοινόχρηστοι Χώροι Πρασίνου
- Υπαιθριες αθλητικές εγκαταστάσεις
- Διατηρητέα
- Χώροι Πολιτισμού
- Χώροι Αρχαιολογικού Ενδιαφέροντος
- Μνημεία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

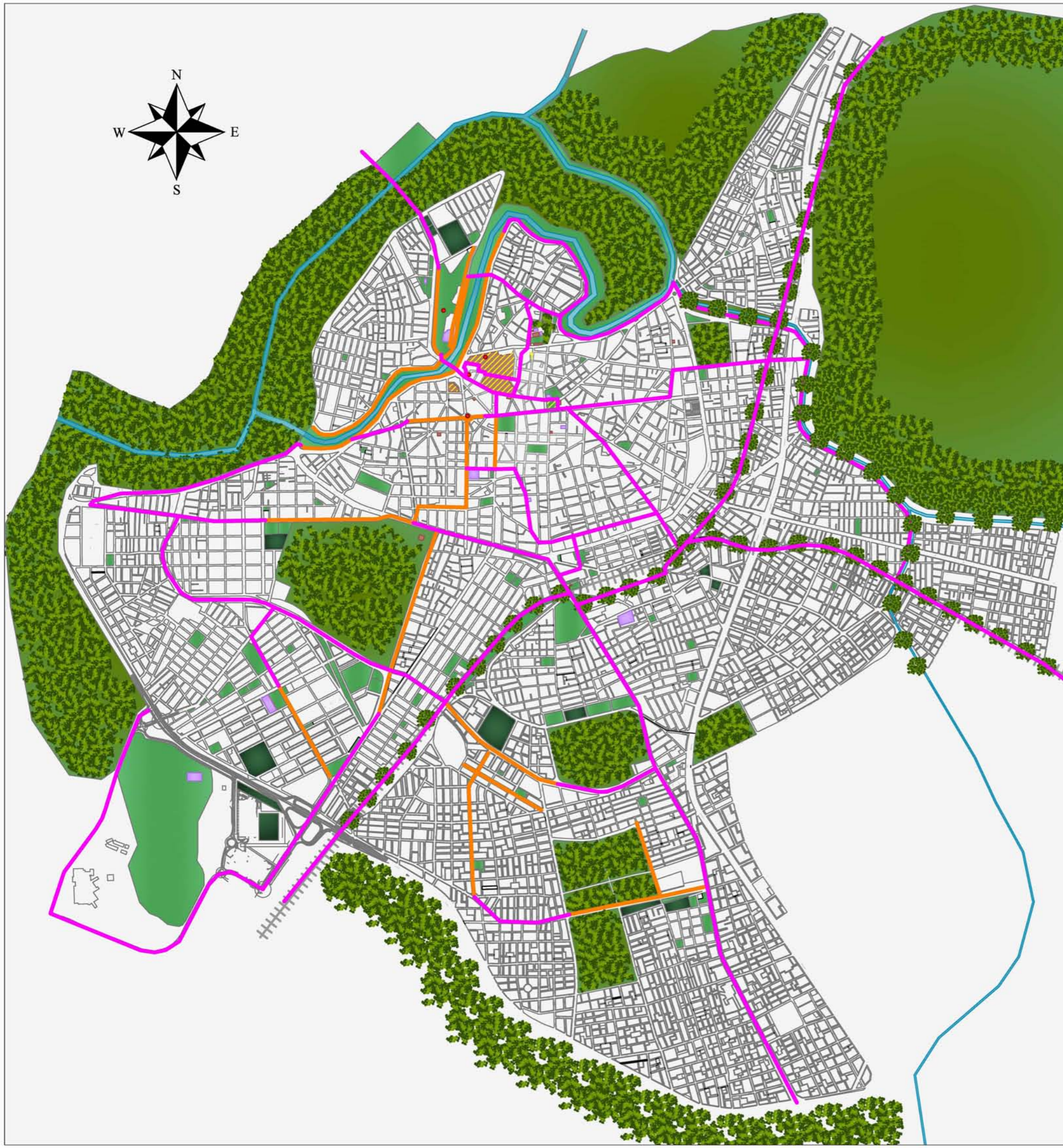
Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΒΟΛΟΣ, 2018

**ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΧΑΡΤΗΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ
ΠΟΔΗΛΑΤΟΔΡΟΜΟΥ**

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Υφιστάμενοι Ποδηλατόδρομοι
- Προτεινόμενοι Ποδηλατόδρομοι
- Σιδηροδρομικές συνδέσεις
- Πηνειός ποταμός
- Προτεινόμενες περιοχές πρασίνου- ζώνες πρασίνου
- Υφιστάμενοι Κοινόχρηστοι Χώροι Πρασίνου
- Υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις
- Διατηρητέα
- Χώροι Πολιτισμού
- Χώροι Αρχαιολογικού Ενδιαφέροντος
- Μνημεία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΓΕΡΟΓΙΩΚΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ- ΦΑΝΗΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΒΟΛΟΣ, 2018

**ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ & ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΑΣΙΝΟΥ**

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Βασικοί άξονες ροής πεζών
- Πεζόδρομοι
- Ποδηλατόδρομοι
- Σιδηροδρομικές συνδέσεις
- Πηνειός ποταμός
- Προτεινόμενες περιοχές πρασίνου- ζώνες πρασίνου
- Υφιστάμενοι Κοινόχρηστοι Χώροι Πρασίνου
- Υπαιθριες αθλητικές εγκαταστάσεις
- Διατηρητέα
- Χώροι Πολιτισμού
- Χώροι Αρχαιολογικού Ενδιαφέροντος
- Μνημεία

